

AJ-LUJ

BRACIG

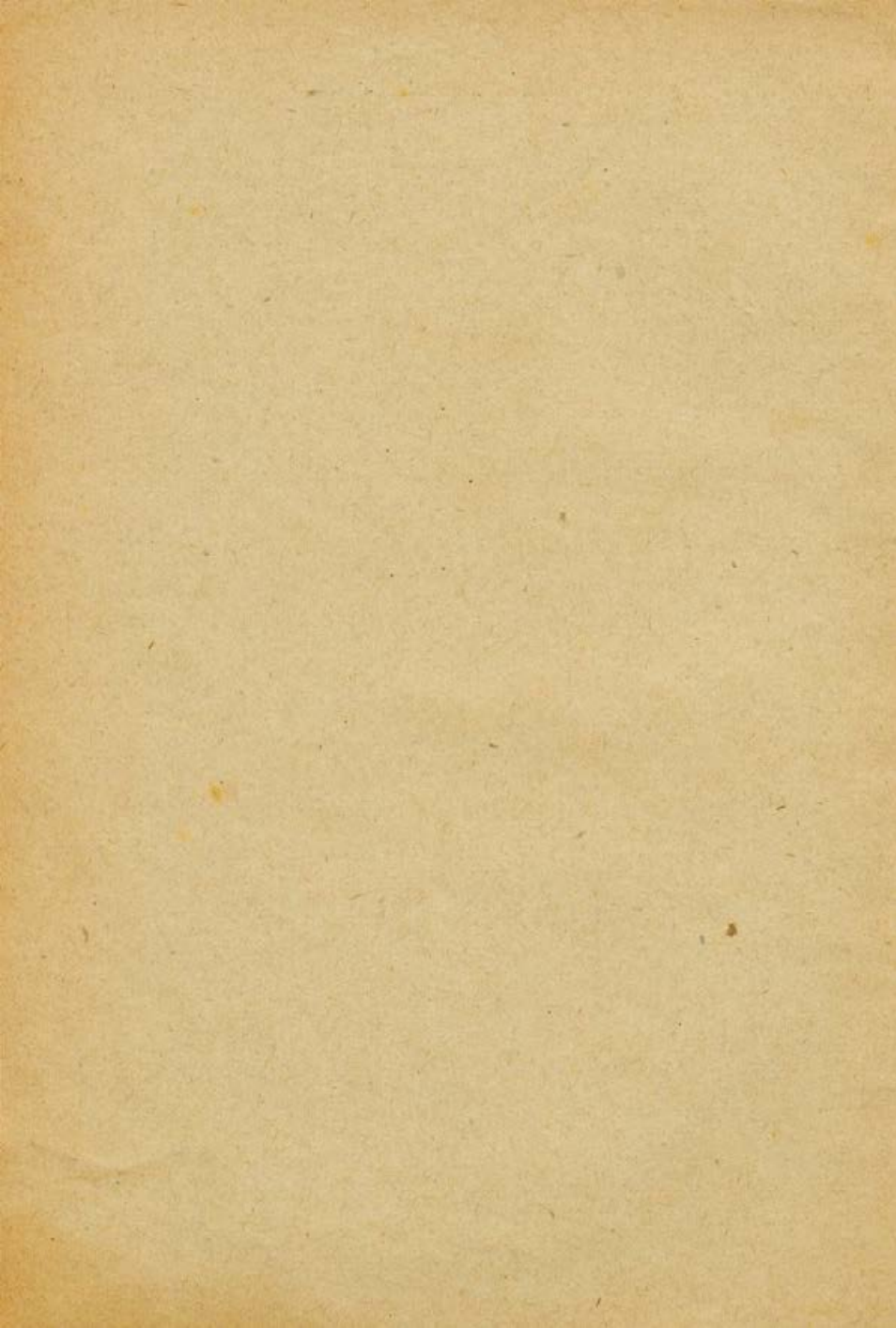
GRENKA ROŽA

70

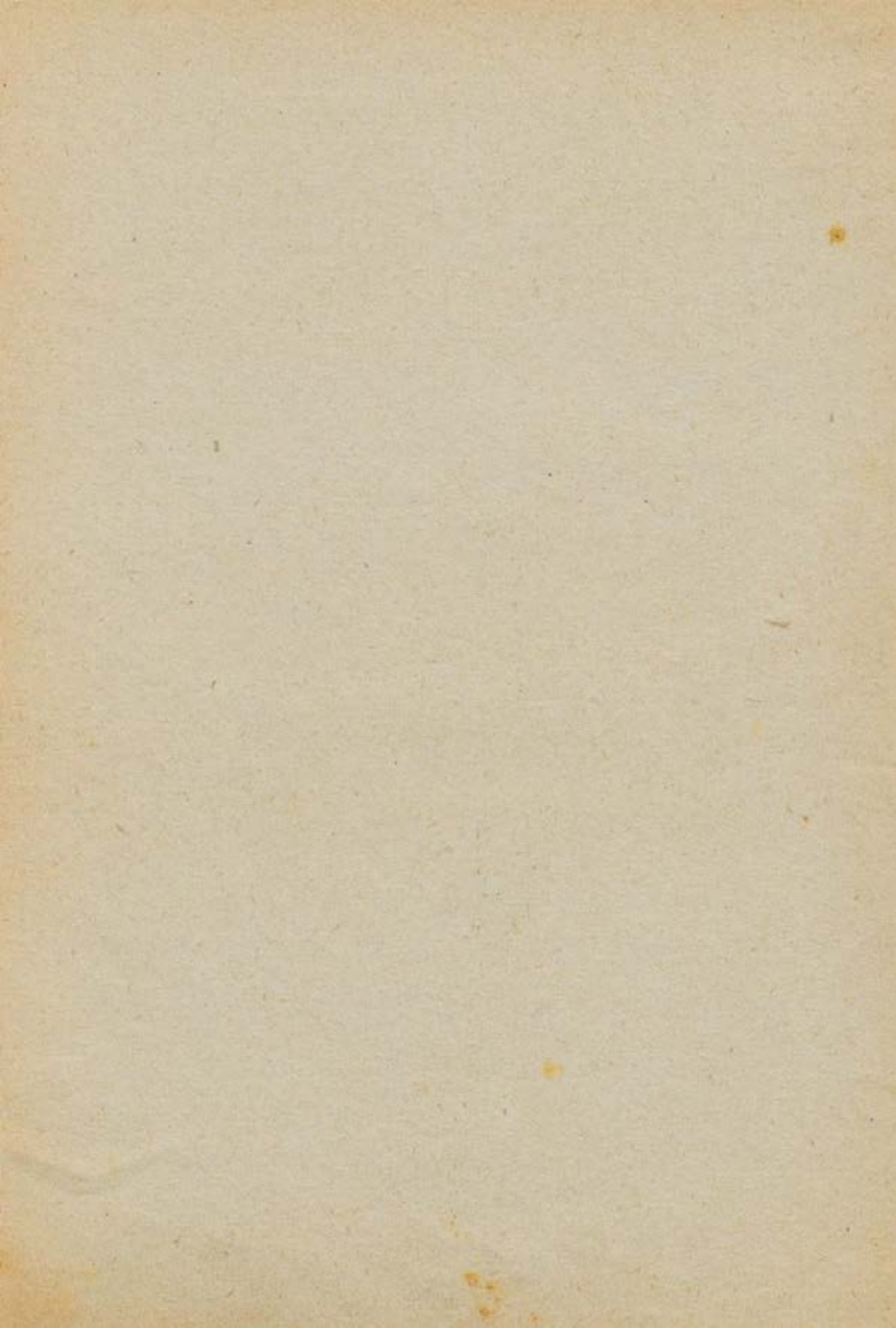
Julij

žalec
do 886.3-32
BRAČIČ Julija
Grenka roža
886.3-32
000003337
COBISS ●

KNJIŽNICA ŽALEC

JULIJA BRAČIČ / GRENKAROŽA

Grenka roža

NOVELA

SPISALA
JULIJA BRAČIČ

LJUBLJANA 1944

RISBO ZA PLATNICE NAPRAVILA
MARIJA VOGELNIK

886.3-32

000003337

VERLAG — ZALOŽILA NOVA ZALOŽBA
BUCHDRUCKEREI MERKUR A. G. IN LAIBACH
NATISNILA TISKARNA MERKUR D. D. V LJUBLJANI
(Verantwortlich — odgovoren O. Mihalek)

1.

V hmelj, v hmelj, v hmelj!
Hmeljarke, hmeljarke!
Polni vlaki samih hmeljark.

Sopihajoči vlak si oddiha, iz postajnega poslopja se razlije povodenj. Celjske ulice migotajo v pisanih barvah. Ženski svet iz prekmurskih ravnin, sončnih prleških goric, lükarske dežele, viničarskih haloških grap, izpod temnih pohorskih gozdov, iz slamnatih koč pod Bočem. Celo iz hrvaškega Zagorja se prerivajo ženske v široko nagubanih jankah, živo pisanih predpasnikih in cenenih tkaninastih naglavnih rutah. Kakor roji čebel, a vsaka v svoji barvi, svoji noši, v svojem narečju ali vsaj naglasu. Kamor pogledaš v teh dneh, hmeljarke, kamor stopiš, hmeljarke, kar čuješ, hmeljarke.

Vsaka ima s seboj veliko cajno. Te cajne so, po čemer jih najbolj spoznaš, te izravnavajo vse razlike v obleki: cajna napravi hmeljarko.

Pred postajo in niže doli čakajo v dolgih vrstah vozovi. Vozniki so večidel gospodarji sami ali njihovi sinovi, ki so prišli po svoje obiralke. Po večini so to po več let ene in iste, in zdaj iščejo gospodarji voditeljice posameznih skupin. Hrupno se pozdravljajo, potem se hmeljarke gnetejo na vozove, ki zdrdrajo drug za drugim proti Žalcu. Po trgovinah s kričečimi izložbami, ki jih za hmeljev čas trgovci še posebno skrbno pripravijo, se

ozrejo ženske samo s koncem očesa. Moj ljubi Bog, kaj boš zijala v to skušnjavo, ko imaš čisto prazne žepe! Nazaj grede, takrat pač.

»Marijana!«

»Tu sem pojdi, Ciril!«

Marijana se pozdravlja z gospodarjem svoje skupine, po domače si stiskata roke in se smejeta.

»Imaš vse lanske?«

»Vse, samo Zofko, ki je zbolela, je zamenjala tale.«
Marijana je pokazala na vitko mlado dekle poleg sebe.

»Novinka?« je gospodar dobrohotno premeril dekle.

»Ne, hodila je z drugo skupino v Gotovlje, letos pa sem jo pregovorila s seboj. Je pridna, zadovoljni boste.«

»Če ti praviš, mora že biti.«

Marijanine hmeljarke so se spravliale na voz; najprej so dvignile cajne s tal, potlej so še same posedle po sredini in po deskah, pritrjenih vzdolž obeh strani voza.

»Hiii, Miško!« se je uvrstil njihov voz za drugimi in zaropotalo je po tlakovani ulici, da so ženske prestrašeno zavreščale.

V Žalcu je gospodar ustavil. Potlej je z vajencem iz štacune vrgel na voz dve vreči moke in še nekaj drobnarij, ki jih v domači vasi ne dobiš.

»Joj, mama, toliko moke!« je ušlo Gobnikovi Štefki, ki se je s svojo cajno tiščala matere. Oči se ji svetijo v navdušenju nad novimi doživetji, ki jih je vse polno. Letos gre prvokrat v hmelj; stežka je preprosila mater, da jo je vzela s seboj. Ko je Marijana tudi zanjo povedala gospodarju, kako in kaj, je bil zadovoljen. Kaj bi je ne pustili v hmelj, saj tudi druge njenih let gredo, pa so vendar v primeri z njo kakor preklice!

»To bo za kruh«, se nasmehne mati hčeri in cmokne z jezikom, kakor da že stiska v rvavih rokah lep kos in

lomi rahlo sredico; skorjo bi hrustala deklinica, ki ima še vse zobe.

»Za naš kruh«, pristavi dolga Roza in vse zadovoljno prikimajo. Ej, Savinjčanke znajo peči kruh! Za pedenj visok in skoraj čisto bel, kakršnega vidijo pri njih doma komaj o Veliki noči.

Kruh! Zdaj bodo za nekaj časa vsak delavnik jedle kruh. V srce jim je pljusnila vesela pesem. Zateglo so zavijale zadnje zloge, ki so čudno zaostajali in se vlekli za vozom.

»Vesele obiralke voziš, Jurij!«

»Tudi tvoje ne molijo kesanja, se mi zdi.«

»Koliko si jih dobil?« ga je prehiteval sosed. Tudi njegove obiralke so zapele.

»Tucati, da jih ne bo ne preveč in ne premalo.«

»Bo tvoj hmelj že dober?« se je sosed znova obrnil k Juriju.

»Kar pravi bo, mislim; na Dolgi njivi je še nekoliko cotav, pa bomo tistega prihranili za nazadnje.«

»Da bi le po sreči obirali in veliko nabrali!«

»Bog daj, morda bo, ušiva letos roža ni.«

»Koliko se ga nadejaš, Jurij?«

»Okrog trinajst sto kil ga bo, mislim.«

»Mojega bo precej manj, tako kakih osem sto.«

»Hi, Cika!« — Z dolge hmeljeve njive ob cesti se je utrgala pesem obiralcev. So že začeli. Saj, Velike maše so tu, čas bo. »Če bo le imel kaj prave cene.«

»Bomo videli; koj prvemu ga ne bom ponujal.«

»Hi, Miško!«

»Hi, Cika!«

Že zdavnaj so hmeljarke na vozu odpele »Je angel Gospodov«, preden je zarinil voz na široko dvorišče Jurijeve hiše na najlepšem koncu vasi. Gospodinja, najsta-

rejša in edina Jurijeva hči, je prihitela na prag in jih pozdravljala. Potlej so se ženske skobacale z voza. Bile so vse že stare znanke razen Resnikove Cirile in Gobnikove Štefke, ki se je plašno prestopala ob materi, čudeč se velikim, skoraj gosposkim hišam in gospodarskim poslopjem v vasi. Tako lepo po vrsti so razpostavljene, kakor da bi s plugom potegnil, zadaj pa se tišče s hrbti ob hrbte, kakor bi bile s srobotom povezane. Pri njih doma pa so kočice in hiše vse križem razstlane po bregeh in grapah, da ne moreš misliti drugega, kakor da je nekdo s hriba vrgel pest zrnja. Prav kakor bi bile vse sprte med seboj.

Zenske so spravile svoje cajne v veliko izbo, prizidano k skednju pod senikom. Tam je bil pripravljen tudi velik kup pšenične slame, da si bodo zvečer pripravile ležišča. Odložile so svoje stvari, se preoblekle v delavno obleko, potem so šle v hišo, kjer so v veži posedle okrog dolge mize. Prvi dan so še nekoliko molčeče, pozneje se bodo razgibale in oživele.

Marijano je poklicala Milka v kuhinjo; ji bo pomagala, ko sama res ne more vsemu kaj.

»Včasih mi ti bučmani še kaj postoré, danes pa so se kar nekam zatakneli«, se je jezila nad brati.

»Kje ti bodo ženske jedle, če bodo moški solato mešali«, se je prismejal s praga domači sin Jaka.

»Viš ga, cepca!«

»O, Marijana, živa, zdrava!« je stiskal fant dekletu roko. »Lepo, da si spet naša!«

»Saj si že nekaj let ne morem misliti pri nas obiranja brez Marijane«, je dala Milka dekletu veliko skledo zabeljenega fižola, da ga ponese obiralkam.

»Mama, kako da je ta fižol čisto drugače dober kakor pri nas doma?« je Štefka po tihem vprašala mater.

»To je zato, ker je kuhan na štedilniku in ne v peči.«

»Menda res zavoljo tega«, so verjele nekatere.

»Bežite no, kako ste zrele«, se je vtaknila vmes dolga Roza. »Če bi mi poveznili na skledo polno ponev zabele kakor tu, mislite, da bi bil kaj drugačen?«

»Saj. Mi pa jedém mast samo od daleč pokažemo.«

»Ali pa naredimo kar z lojevo svečo križ božji počez.«

Po obilni južini so se pričele obiralke odpravljati nad hmelj. S košarami, križi in vrečami so stale na dvorišču.

»Začeli bomo na Zgornji njivi«, je odločil gospodar. Jaka je vrgel na rame mačka za podiranje hmeljev. Miha bo prišel za njim z vozom tja pod večer, da bo naložil obrani hmelj. Kaj prida ga danes še ne bo, ko je že bolj pozno.

Na sosednji njivi so že začeli z obiranjem; veselo so se pozdravljali z Jurjevimi, ker so bili sami lanski znanci.

Jaka je stisnil podolgasti hmeljev storžek med prsti, ga precepil, da mu je udaril v nos prijetni, opojni vonj rumene moke. Zgornja njiva se je nato zganila in se stresla, čeprav ni bilo vetra. Zlate rože na dolgih košatih hmeljevkah so vztrepetale prav do vrha, ko je Jaka z mačkom navzdignil prvo hmeljevko in za njo še nekaj desetih drugih. Hmeljev gaj, temen in neprodiren kakor mlada smrekova gošča, je bil načet, bujni čar zrelega zelenja in rož se je sklonil k obiralkam, ki so se ustopile v vrste po dve in dve, postavile pripognjeni hmeljevki križ, si z motvozom privezale košaro z locnom okrog pasu, potem pa začele z obema rokama smukati dozorele kobulje v cajno, ena z desne, druga z leve strani hmeljevke. Čuti je bilo živahno trzanje in šumenje.

Marijana in Cirila sta v skupni vrsti.

»Zdi se mi, da imava dobro vrsto; le poglej, najine hmeljevke so zelo košate.«

»Znaš izbrati«, se ji hvaležno nasmehne Cirila.

»Pa sta tudi leteli v tisto vrsto ko kura na gnezdo«, ju ušcipne debela Lenčka. Nista mislili, da je čula njun pogovor.

»Ima vsaka oči in noge«, je vrnila Marijana.

»A ne tako mačjih kakor ti.«

»Črno gleda, drobno gre...« poje Marijana.

»Prosil bi vas, da bi lepo obirale in čisto pobirale! Ne puščajte veliko cvetov na eni usulji in da ne boste hmelja preveč opletle z listjem!« — Prijetni, malo nosljajoči glas gospodarja Jurija se je ustavljal pri ženskah, ki so zardele pobirale iz košar zelene hmeljeve lističe, ki so se tu pa tam vtihotapili med žlahtno rožico. Ne moreš tako zelo paziti, ko ni časa, da bi vsako kobuljico posebej ogledoval. Kam bi potlej prišle z delom, ko še tako počasi gre, ker je hmelj nekam droban.

V pozno popoldansko sonce je planil veter. Pisane rute obiralk so se razgibale, vogli predpasnikov so se jim zafrtičili. Štiri in dvajset rjavih, od sonca ožganih rok sega po zlatem sadežu ter ga siplje v cajne. Grenek vonj po hmelju ščegeta v nosnice, rumena moka se praši v lica.

»Tak sezi no hitreje, Štefka!« priganja Gobnica hčer, ki ji obiranje ne gre in ne gre od rok.

»Saj hitim«, odvrne Štefka, ki ima že solze v očeh. Prvič je v hmelju, in preden se je dobro ogledala in se načudila, na, so imele druge že skoraj polne košare; ko so potlej sipale one hmelj že v vreče, ga je bilo v njeni cajni komaj do polovice.

»Hi, Rjavec, Miško!«

»Voz je že tu!« so se ustrašile obiralke. Konji so nemirno hrzali na cesti med krompiriščem in hmeljem.

»Živio hmeljska ohcet!« je tedaj zaklical starejši moški, ki je sedel na vozu poleg domačega Miha.

»Stric Gregor«, je dejala po tihem Marijana, a Cirila ni vedela, ali pravi sama sebi ali njej.

Prvi dve obiralcki iz najbližje vrste sta že pograbili vreči in jih odvlekli k vozu. Miha je izsul hmelj iz vreče v veliko košaro, ki ji pravijo škaf, iz škafa ga je stresal na voz in meril: ena, dve, tri, in pol... Stric Gregor je delil majhne trde listke, na katerih je bilo odtisnjeno število meric. Ta listek spravi vsaka obiralcka tako skrbno kakor denar, zakaj ob koncu obiranja bo dobila plačo po številu teh meric.

Iz zadnje vrste sta prinesli vreče Marijana in Cirila.

»Tej boš moral bolj na prste pogledati, Miha, za gotovo ima pol listja vmes«, se je smejal stric Gregor. Marijana se je vedro razvnela:

»Bodite no tiho, saj vidite, kako meri, da leti hmelj okrog vseh sosedov!«

»Res je čudno, da si še ti ušla iz vsega tega smetja«, je dražil dekleta še Miha. »Bi rada še potlej ostala pri hiši in ga prebiralala za pečjo?«

»Zakaj ne, če boš zraven ti«, ga je Marijana nagajivo pogledala, potlej našobila usta in ljubko zaprosila: »Stric Gregor, tak recite mu no, da dobra vaga v nebesa pomaga!«

»Bi, pa moja beseda pri njem nič ne zaleže. Ti še ne veš, da sem jaz pri hiši za tistega, ki ga vsi poslušajo, a nobeden ne uboga«, je pravil Gregor, Miha pa se tiho režal.

Cirila je v zadregi obstala ob vozu, stiskajoč k sebi zavezano vrečo. Marijana, da, lahko njej, domača je tu,

povsod se zna obrniti; ona je nova, nihče je ne pozna in se ne zmeni zanjo. Druga leta je bila drugje zadana, a letos jo je pregovorila Marijana, da je šla z njeno družbo. No, videti so tudi kar prijazni ljudje, le skraja je nerodno, ko te ogledujejo z vseh plati in se ti ne upajo reči ne ti ne vi.

Nazadnje ji je Miha le odvzel vrečo in pričel sipati hmelj v škaf; ko ji je Gregor dal listek, se ji je prijazno nasmehnil, Cirila pa je urno pograbila vrečo in odšla prek obranih hmeljev do svoje redi.

»Kje si pa to šmarnico pobrala?« je vprašal Miha Marijano, ki se je še obirala pri vozu.

»V našem grmovju. — Ti diši, hm?«

Fant se je namrdnil in široko zamahnil: »Uh, dekleta, maram zanjel Deset na en prst, če bi hotel!«

»A na celo roko nobene«, je Marijana odhajala za tovarišico.

Nad vasi se je poveznil tih večer. Ko je na Taboru zazvonil sveti Jurij večno luč, so jo obiralke mahnile mimo pristav in kozolcev domov, kjer so sedle k večerji. Grenek vonj po hmelju se je preselil z njive v hišo; na rokah in obrazih so ga nosile, obešal se je za predpasnike, lovil med širokimi gubami jank.

Po večerji je vas oživila. Obiralci in obiralke so se poslanjali okoli hiš, po dvoriščih, ob rantah in ogradah. Živahno so se pozdravljali, spraševali po novicah od lanskega leta, fantje so nagajali dekletom, nazadnje so zapeli. To petje prav za prav ni donelo bog si ga vedi kako ubrano, saj je bilo, kakor bi zapihali vetrovi z vseh strani hkrati; Dolenjci so zavijali, kakor bi krivec vlekel, Šmarčani zategovali, kakor bi ožemali hodne rjuhe, Dravinjci in Haložani so jo udarili počez, Prleki in Lükarji so jo

krojili po svoje. No, kdo bi na to gledal, peli so pa le in že to človeku dobro dé.

Ko je izza tenkega oblaka pokukal prvi krajec, so se tudi ženske spravile spat. Vrgle so se na kup slame, ki so si jo nastlale v ležišča po podu. Ob zglavje si je dala vsaka svojo košaro in vrečo, praznje obleke so razobe-sile po žebljih na steni, rabile jih bodo šele v nedeljo.

Cirila si je postlala pri vratih, ker so se druge izogiba-le tega prostora; tako neprijetno ti zapiha po nogah, ko hodijo ženske ven in noter. Cirili je vseeno, in pa, nekdo pač mora biti tudi tam. Marijana pomaga Milki v kuhinji in bo tudi spala v njeni sobici. Cirila pa se čuti tako puščobno in osamljeno, huje kakor mesec tam zunaj. Poslušá žensko čebljanje, nekam odsotno se smeje njihovi-m storijam. Sama iz sebe ne more izluščiti drugega kakor veliko željo, da bi imela srečo pri obiranju. Da bi čim več zaslužila! — Potrebna je obleke in predpasnika, mami bi rada kupila za krilo in bluzo, Lonki bi morala prinesti vsaj za predpasnik in nogavice. Potem še za vsako boljšo židano ruto, stare so že močno preplezle, čevlje ima strgane, vse tri bi potrebovale tople jopice za zimo, in še — — — Kako neki računa, prismoda, ko pa še za polovico tega ne bo zaslužila! Hmelj letos ni ravno najboljši; poln je že še, a sila droban in se ga ne nasmuka mnogo.

Ko se je sladko preobrnila, da bi znova zaspala, so druge že vstajale. Pomela si je oči in planila pokonci. Bilo je še skoraj čisto temno, a ženske so bile že oblečene. Cirila je naglo vrgla nase obleko, v temi je poleg ležišča otipala čevlje, ki jih je nataknila na boso nogo. Pozneje v soncu se bo sezula, jutrnja rosa je pa na moč ledena.

Komaj so pričeli svetli trakovi mladega jutra razga-njati temo, so že odhajale obiralke s cajnamí med hmelj-

nike. Hmelj je bil napojen od nočne vlage. Jaka je navzdignil hmeljevko, ki se je stresla ko mokra kura. Kobuljasti cvetovi so bili rosni, izza cvetnih lističev so se izsule kaplje. Čez nekaj dni bodo imele obiralke od mokrega hmelja vse razjedene, boleče roke. A kaj češ, ne morejo gledati na to, ko pa imajo plačano od merice in ne od dneva.

Na sosednjih njivah so prav tako zgodnji. Kdo bi poležaval, ko je zunaj zrel hmelj! Hmelj, hmelj, zlata rožica, sladki obet Savinjčanov!

Dolina je oživela kakor roječ čebelnjak. Hmelj tu, hmelj pri sosedih, hmelj podolž, hmelj počez, nad hmeljniki pa beli oblaki, modro nebo in rumeno sonce. Med to zeleno goščo bleščeče hiše ko beli labodi na zelenem jezeru, labodi velikih, svetlih oči, ki gledajo iz njih žareče in bele pelargonije, petunije, pisane fuksije, roženkravt.

Za malo južino so dobile velike kose kruha. Cirila ga je vtaknila kar v žep predpasnika. Sproti ga bo prigrizovala med delom; tudi druge delajo tako. Ne upajo si privoščiti, da bi sedle, saj bodo tako opoldne za južino preveč zamudile. Res da ti grenko-trpki okus hmeljeve moke zleze tudi v kruh, a kdo bi bil tako natančen, saj je tudi pivo grenko, pa ga vendar gospôda take množine požene po grlu.

»Koliko ga imaš danes, Lenčka?« so zvečer trudne seštevale listke.

»Petnajst. A ti?«

»Sedemnajst in pol.«

»Jaz pa komaj štirinajst in tri četrti.«

»Tudi jaz ne dosti več.«

»Marijana jih ima gotovo kakih dvajset.« Skoraj vse ženske so malo gorke Marijani; nevoščljive so ji, ker je prva. In obiranje ji gre od rok, naj reče kdo kar hoče.

Kamor se obrne, kakor stopi, se ji poda. Mlada je in čedna in tudi jezika nima k nebu priraslega. Podobno je, da celo domači fant Jaka pogleduje za njo; iz te moke seveda ne bo kruha, ker nazadnje je le uboga kočarska, on pa bogat gruntarski; a prilizniti se zna, kdo ve . . .

»Pol kile manjka do devetnajst«, je Marijana končala s štetjem.

»Vražje roke imaš, deklina!«

»O ne, božje.«

Marijana nikoli nobenemu ne ostane dolžna odgovora.

»Tak, Štefka, no, pokaj se kisaš?« butne Gobnica hčer. Štefka ima oči vse rdeče od joka.

»Ko pa sem najmanj nabrala, komaj dvanajst in pol. Pa sem tako hitela«, se Štefkin glas trga v joku.

»Le tiho bodi, saj si bila pridna; ko boš večja, bo šlo tudi tebi bolj od rok«, jo tolaži mati.

»Niso druge nič bolj hitele. Še klepetale so poleg in jedle. Na, tu imaš, pa mi vse nič ne pomagal! Kaj imajo druge res drugačne roke?« — Štefka je vsa nesrečna v svoji otroški žalosti. Mati ji prigovarja, kakor ve in zna. Kdo si upa trditi, da se ni gnala! V predpasniku ima še ves kruh od male južine, ker ga sirotče ni utegnilo pojesti. Ko je potlej Štefka z materino desnico pod glavo zaspala, ji je na vekah še lepela velika, žalostna solza.

Naslednje dni je Gobnica kdaj pa kdaj skrivši vsula nekoliko hmelja iz svoje cajne v Štefkinovo vrečo . . . Naj ima otrok veselje!

V soboto zvečer je Milka pridržala v kuhinji tudi Cirilo. Prosila jo je, če bi ji hotela pomagati očistiti pod, pomiti posodo in spraviti hišo nekoliko v red.

Milka je gospodinjala v hiši že od svojega petnajstega leta, kar ji je bila umrla mati. Še skoraj otrok je prevzela nase nemalo breme; večkrat je težko zmagovala, a tedaj

so ji priskočili na pomoč bratje. Z rokami, še večkrat z jezikom, in tako je bilo v smehu mimogrede narejeno. In še stric Gregor je bil zmeraj pri rokah. Fantje so si znali sami kuhati, peči in cvreti, češ če je treba, mora moški povsod poprijeti. Milka je potlej dan za dnem ugotavljala, da dobiva kuharska znanost pri bratih vedno večja in širša obzorja. Ko se je ta kdaj že nevarno približala višku, je morala njen nadaljnji razvoj zavreti z burklami. Ko je lani ležala za vnetjem slepiča v celjski bolnici, so ji fantje pritovorili celo goro sladkega peciva ter ji zatrjevali, da je pristni domač izdelek. Kje bi si bila takrat upala Milka vprašati brate, koliko sladkorja in masla so ji zafračkali, ko so ji pa previdno namignili, da so pač za zdaj oni čisto postavni nasledniki njenih gospodinjskih pravic.

»Ko boste poopravile, pridite v sušilnico; do polnoči sušiva midva z Mihom, po polnoči ata in Šeguljc«, je vabil Jaka dekleta. Milka in Marijana sta veselo pritrdili, Cirila je molčala. Povabilo ne velja njej, ona ne spada zraven. Ko bo opravila svoje delo, se bo tiho umaknila k ženskam v izbo. Nikomur ne bo v napoto.

»Kaj Vida še ni?« gleda oče Jurij kar naprej proti vežnim vratom.

»Saj res, Vid pride nocoj«, pravi Milka dekletoma.

»Kajpak, pride, kakor da ne veste, kako zna: pri vsaki hiši pol ure stoji, z vsakimi hlačami in slednjim krilom ti govori na cesti«, se narejeno huduje oče v svoji neučakanosti. »Kaj ga bom čakal, spat pojdem!«

»Kakšen je ta Vid?« je vprašala Cirila Marijano, ko je Milka odnesla prašičem.

»Oh, ti ga še ne poznaš. Kakšen je, ti ne morem povedati, ko pa je danes cirkuški jahač, jutri menih, po jutrišnjem plesni učitelj. No, boš že videla nocoj!«

»Marijana, jaz bom šla potlej spat.«

»Ne, z nami pojdeš! Jutri je nedelja, lahko boš ponednevi spala.«

Če Marijana reče, drži, to Cirila dobro ve. Ni vredno ugovarjati. V njej se bori plahost in mrzlično pričakovanje nečesa lepega, veselega. Ne, prav za prav bi ne šla rada spat, to je le tako rekla. Vse dni ji je tako nekam čudno tesno, kakor bi se iz dalje bližala nesreča. Morebiti bo bolje, če se bo mogla zamotiti, da ji ne bo treba neprestano misliti na svoje skrbi. Saj se ne bo silila v ospredje, tiho bo sedela, gledala in poslušala.

»Prav, da ste prišle«, jih je Jaka veselo posajal v uto pri peči v sušilnici, »in da ste našo novo pripeljale.«

»Bo za vsakega ena«, se je smehljaj stric Gregor.

Miha meče skozi razbeljene isteje krlje na ogenj, da planejo iskre spredaj iz peči, prasnejo navzgor, ugašajo. Kakor nevidni, povsod pričujoči duh je razlit po vseh prostorih grenki hmeljev vonj. Povsod stojijo polne košare hmelja, koši, polni hmelja, tisto, v kar ti ob vsakem koraku zadene noga, je hmelj.

»Pri nas je hmeljska prava ohcet...« pripoje tedaj prav pred vrata sušilnice topel, mlad moški glas.

»Vid!«

In je že v utici.

»Koliko vas je živih, zdravih in veselih in koliko metljivih in kilavih in kaj je novega od prejšnje nedelje? — O, Marijana, sladka, mala, pozdravljena iz dna srca!« Veselo stiska Marijani roko. »Stric Gregor, kaj novega pri hiši?«

»Nova obiralka.«

Cirilo je zalila rdečica. Rahlo se je nasmehnila, zatem plaho povesila pogled. Fant ji je vljudno podal roko.

»Pozdravljeni v sušilnici! Jaz sem Vid, Jurijev, kakor trdé.«

Cirila je plaho povedala svoje ime. Vid je bil bolj majhne postave, precej širok, koščen; izrazit obraz je krasilo široko, visoko čelo, nad njim so se v kratkih, bujnih valovih kodrali zlati lasje. Cirila je imela občutek, da gleda vanjo dvoje sinjih cvetov plavic pod zlatim žitnim klasjem.

»Upam in trdno pričakujem, da se boste dobro počutili pri Jurijevih, če pa bi slabo ravnali z vami, se lahko vsak čas pritožite pri meni! — Jaka, boš imel skoraj suhega?« se je obrnil k bratu, ki je bil šel, da pogleda na lese.

»Bo, mislim. Malo manj ko dve uri ga že imam gori; pecelj se že prelomi, šumi tudi prav.«

»Kaj sem hotel reči, Milka,« se je Vid obrnil k sestri, »Seguljčeva Rezika mi je naročila, da skoči nocoj malo k njej, da obleko pomeriš ali kaj. Potem pa pridita obe sem in še Anico priženita s seboj.«

»Bom, ti pa pojdi večerjat, v pečki sem ti pustila«, je naročala Milka. Niso še dobro utihnili njeni koraki na dvorišču, ko je Vid skočil pokonci in burno objel Marijano:

»Sladka, mala Marijana, bodi mi pomočnica v hudi stiskil« In je odvihral s čudečim se dekletom skozi vrata v noč.

Cirila je vprašujoče pogledala strica Gregorja, ki si je mirno prižigal cigareto.

»Ne boj se zanjo, Vida še ne poznaš«, se ji je nasmehnil skozi tobakov dim. Ob tem mirnem nasmehu si je oddahnila.

Komaj bi bil zmolil rožni venec, ko sta onadva že prisopihala nazaj k peči. Vid je stiskal k sebi nekaj v

rjavo ilovico obdevanega. S cunjo je prijel razbeljena vratca in zagnal tisto v peč.

Stric Gregor se je krohotal: »Ni da bi govoril, fant, kakšno zverino si privlekel?«

»Kurjo.«

»Sta čarala, da sta bila tako naglo nazaj?«

»Ne obiraj se, ko ti za petami gori.«

»Milka ti bo v grive skočila«, se je smejal Miha. Vsem se je imenitno zdelo. Ta Vid, spet bo smeh pri hiši!

»Jo bomo že potolažili. Glavno je, da kura ne more več iz peči.«

Marijana je bila solzna od smeha in stric Gregor je že tretjič ponovil svoj »ni da bi govoril«, ko so zunaj zapeli nagli koraki.

»Zdaj naj ti tvoj sveti patron ob strani stoji!« — Vsi so se držali neznansko resno, ko je z Milko vstopilo še dvoje sosedovih deklet.

»Tako ste tiho, ko da bi pogrebščino obhajali, ne pa hmelj sušili«, je prisedla brhka Anica k peči.

»Naš Vid je žalosten, kakor po navadi«, je zaskrbljeno potožil Gregor. »Preveč deklet vidi, pa ga srce boli, ker ne ve, kateri se bo zameril.«

»Nisi nič večerjal?« vprašuje Milka brata. Vid jo je presunljivo žalostno pogledal.

»Ni mi za večerjo, me nekaj zvija.« Dekleta so mu svetovala slivovko s poprom, ki ti zanesljivo prežene črva iz trebuha. Potem so se smejali in se razgovarjali, ko da nobenega nič ne boli.

»Sežgala se ti bo«, je tiho šepnil Miha bratu.

»Le pusti, bo vsak čas pečena.«

Vid je odprl vratca peči. Po vsem prostoru je sumljivo zadišalo in preden se je Milka zavedela, je podržal

Vid za noge v zraku pred njo lepo rumeno zapečeno kuro. Greoč si je s prstov obliznil mast, ki se mu je cedila po rokah. Nedolžno je pogledal sestro:

»Ali bi hotela prinesiti malo kruha? Miha je že skočil v klet po bunkovec.«

Kaj bi zdaj Milki pomagalo vse usajanje in vzdevanje novih imen! Kuri, ki ti diši pred nosom tako lepo zapečena, pač ne moreš več vdihniti življenja.

»Katero si mi sunil?«

»Tako zoprno pepelnato je bila napravljena, da se mi je kar zasmilila, ko bi morala še dalje hoditi po svetu tako oblečena.«

»Najboljšo grahasto si mi uničil! Da bi bil vsaj ono črno, ki že nekaj tednov kvoče.«

Vid jo je na hitro roko potolažil, da bi bila pač tudi ta prav za trdno še kdaj kvokala in da on ne more nič zato, če ni hotela zdaj, ko sušijo hmelj.

Posedli so, si rezali velike kose kruha, obirali kuro in jo zamakali z bunkovcem. Sredi najlepše gostije, med smehom in truščem je naenkrat stal med njimi oče Jurij, ki je že vstal, da bo ponoči sušil. Niso se ga nadejali in so nekoliko v zadregi obstali vsak s svojim kosom pečenke v roki. Vid je brž ponudil nekaj tudi očetu, a ni bilo več kaj prida. Oče Jurij se je mislil pokazati skraja nekoliko hudega, a ni mogel skriti gubic smeha ob kotih ustnic.

»Prav za prav sem takihle reči v naši hiši sam kriv«, je dejal s svojim toplim, nosljajočim glasom. »Ko smo se pred sedem in dvajsetimi leti preklali, katerega patrona bi izbrali malemu ajdu, sem udaril po mizi:

Vid naj bo, da bo videl podnevi in ponoči.«

»Kaj je ta stric Gregor?« je Cirila vprašala prijateljico, ko sta se potlej spravljali spat.

»Upokojen železniški sprevodnik. Jutri ti bom pokazala njegovo novo hišo tamle doli.

»Ni oženjen?«

»Že dolgo je vdovec brez otrok. — Ali ti je všeč?«

»Kaže, da je hudo preudaren človek.«

Marijana, ta črna koštrunka, kakor bi brala v Cirili, da je njeno vprašanje le za onega drugega, je pristavila:

»Vid pa je vrtnar v Celju.«

Veter se je zagnal v tepko pred hišo in mešal njene trde zelene liste. Dišal je po grenko-trpkem hmelju, poln mlačne tišine, ki prisili človekove misli, da se vrtinčijo ko v začaranem krogu le okoli enega samega predmeta.

Tam od hmeljnikov so privreli zategli fantovski vriski.

Drugi dan je bila nedelja. Polna mehkega sonca, ki ne žge več kakor poletno, pa tudi ne stresa hladno kakor jesensko, le greje in boža kakor mati. Nekje v dalji z aduhaš jesen, a preden bo še tu . . .

Jurijevo dvorišče je pometeno, pòd v hiši in v obeh kamrah je bel, da bi lahko jedel z njega. Obiralke se odpravljajo k maši. Prej ko pridejo izven Ojstriške vasi, jih je že dolga procesija, zakaj pridružili so se jim obiralci malone iz vse vasi, vsaka hiša jih ima skoraj tucat, po nekod več, drugje manj. Na prvi pogled se ti ljudje iz spodnjih krajev ločijo od domačinov. Drobní, nedorasli fantički z dolgimi lasmi v zatilniku, ozkimi hlačnicami, ki niso ne kratke ne dolge, in nekoliko večji fantje s stisnjenimi suknjiči so pomešani med ženske v navadnih rutah, v oblekah iz najcenejšega blaga, ukrojenih od hribovskih šivilj. Seve, najlepše praznje obleke ne jemljejo s seboj v hmelj, a še tista, moj ljubi Bog, kakšna je v primeri s temi, ki jih nosijo Savinjčanke! Ni da bi govoril, bi rekel stric Gregor. Čevlji in obleke so jim čisto po novem urezane, kakor mestne, le da jim glave pokriva ljubka svilena ruta namesto tistih mestnih pokrovk. Moški v Savinjski dolini se pa ob nedeljah tako ne ločijo od mestnih gospodov.

Po maši so se mladi ljudje zgnetli zunaj okrog vrtljaka, ki je igral same poskočne. Ob hmeljevem času je

v tej dolini skoraj v slednji večji vasi vrtiljak. Menda zato, da pomaga obiralcem odščipniti nekaj zaslužka. A kaj bi tisto! Obiranje navsezadnje tudi ni tako sladko, kakor opisujejo to ljudje, ki so hmelj le od daleč povohali. Rogitaš, da še jesti dobro ne utegneš, in roke so ti vse razjedene in razpokane, kakor bi urezalo vanje. Ne bilo bi prav, če bi se ti potlej v nedeljo mililo dati tisto malo drobiža za to, da za nekaj minut pozabiš težave tedna, ki si ga pretolkel, in tega, ki je še nenačet pred teboj.

Cirila je obstala in gledala to vrvenje. Vsa žareča se je vzela od nekod Marijana, ki je planila:

»Tudi oni so tu!«

»Kateri?«

»Jurijevi vendar. — Bi se ti šla vozit?«

»Oh ne, le gledam, se reče, bi že, le denarja se mi škoda zdi.«

»Meni tudi. No, počakajva še malo.«

Muzika je pričela počasneje škripati, čulo se je rožljanje sklopnih verig, vrtiljak se je ustavljal. Tedaj je nekdo zadaj brez besed zgrabil Marijano in jo potegnil s seboj. Cirila se za njima še dobro ogledati ni mogla, ko je Vid že pripenjal Marijano z verigo na sedež, zadaj se je usedel še sam. Skoz muziko in hreščeče spremljajočo pesem je čula Cirila tenko Marijanino vreščanje. Vid jo je v sunkovitih zavojih vrtel v zraku. Cirilo je kljunilo v srce, vroče je potrkalo nanj, pa se je koj v naslednjem trenutku otresla. Kaj neki stoji tu, ko ne spada v to živo vriskajoče življenje, prav nikoli mu ni pripadala. Zmeraj so mladi ljudje vpričo nje opravljali svoje viharne mladostne burke, ne da bi bil kdo vprašal njo, stoječo ob strani: »Bi šla še ti z nami?« — Kakor da so pozabili, da so še nedavno skupaj drgnili šolske klopi in si pulili iz

rok majhne kose kruha, da, gledajo jo tako nekako kakor ona na tiste starejše ljudi, ki jim je skrb zaprla smeh in pesem: s pomilovanjem, celo z nekim usmiljenjem. Če je tako doma tam na Brežnici, kako naj bi bilo drugače tu, kjer je kakor kamenček, ki je prifrčal na te široke ceste!

Nihče me ne mara, je začutila Cirila kakor pljunek v lice. Le kako bi jo kdo gledal, tako smešno oblečeno v to belo bluzo s široko napihnjnimi rokavi in v nabrano rožasto krilo na životek s plavimi gumbi, velikimi kakor marjetice. Latnikova Mimika pa že sešije, da ni za nikamor. Resda ne računa mnogo in zavoljo tega ji mama ne dado nesti drugam, ko pa so malo boljše šivilje že pri njih sila drage; več ti zaračuna delo, kakor je vredno blago.

»Ali bi se peljala, Cirila?«

Ozrla se je v mirno smehljajoči obraz strica Gregorja, ki je bil danes še posebno živahen. Imel je na sebi izbrano sivo obleko s prav takim klobukom; bela srajca z rdečo samoveznicco mu je dajala mladosten videz. Cirili je zaprlo sapo. Vrtiljak se je ustavljal. Videla je, da Vid znova plačuje, torej še ne mislita dol. Ljubi Bog, ne spodobi se, in denarja nima čisto nič pri sebi, kaj pri sebi, saj ga tudi doma ni nič in kaj bi pač rekli mama! ... Pa je le prikimala, da sama ni vedela kdaj.

Gregor jo je peljal k vrtiljaku. Pa menda, za božjo voljo, ne misli ta človek! ... Da, stric Gregor je zares mislil in v prihodnji sekundi že plačal za dva in za trikrat naokoli. Potem se je čisto mirno, s tistim večnim nasmehom na obrazu, usedel za njo. Njima nasproti sta sedela onadva. Cirila je videla, da je Marijano zalil ognjen val, ko ju je zagledala. Vid pa se je Cirili celo nasmehnil sem čez:

»Viš jo, čebelico!«

Kar glej, lepo pa nisi naredil, da veš, je z zadoščanjem mislila Cirila in v naslednji sekundi so zaplavali po zraku, da je listje na lipi frčalo na vse strani.

»Dedec prismojeni, resnično se ti je skopal gor!« so se križale ženice, ki so med zadnjimi drsale iz cerkve in si mele oči, kakor bi jim ne kazale prav.

»Mlad je bil prepameten, pa na stara leta nori.«

»Na zadnjo uro naj bi mislil in roženkranc molil, ne pa uganjal takega pohujšanja!«

»In še z obiralko!«

»Da ga ni sram!«

A bilo je podobno, da strica Gregorja zares ni čisto nič sram. Veselo se je smejal, poganjal in sukal Cirilo, kdaj pa kdaj ujel verigo njenega sedeža, jo za hip pridržal, potlej pa sunil od sebe, da je zaplesala v zraku ko vrtavka in so se ji beli rokavčki nabuhnili v vetru ko balončki. Obraz ji je žarel in velike oči bleščale, ko da ji je kdo nasul vanje svetlih cekinov. Gregorjeve srebrne lase je igravi veter mešal z zlatimi sončnimi nitkami. Nad vsem pa modrobelo nebo, v zraku hmeljev vonj, vrto-glava muzika, svetla nedelja. Mladi ljudje so navdušeno hrumeli.

»Lejte Jurijevega Gregorjal To ti je fant!«

Popoldne po večernicah so se Jurijeve obiralke spravile na travo pod košato tepko. Nekatere so polegale v senco, druge so poskusile kaj brati, dokler se jim niso črke v knjigi sprijele in so zakinkale. Sita lenivost jim je zlezla v ude. Za malo južino so imele danes pečenjak, rahel, visoko kipnjen, lepo zapečen, da se je kar sam nosil v usta.

Vid je imel čez glavo opravkov. Niso bile še suhe žlice po južini, ko sta vprašala po njem dva gospoda v

svetlih letnih plaščih. Vid ju je peljal v hišo in jima rekel sestri. Da se zelo zanimata za obiranje hmelja, sta pravila, in zato sta sklenila, ogledati si to stvar od blizu; spotoma pa lahko pogledata, kaj počne Vid, ki ga nedeljo za nedeljo zaman iščeš po mestu.

»Zmotila sta se gospoda«, je obžaloval Vid. »Hmeljsko trgatav bi si morala ogledati v delavnik, ne v nedeljo, ko počivajo obiralci in sušilnice. Če bi hotela še natančneje vedeti, kaj je obiranje hmelja, bi morala prebiti vsaj teden dni med obiralci na njivi.«

»Kje imaš čas za kaj takega?« je zamahnil starejši, dolg možicelj s koničastim životom, ki je bilo vanj zataknjenih dvoje tankih bedresc.

»Odkriti bodimo, gospodje, tudi če bi imeli čas, bi se ne lotili tega trdega dela v soncu in vročini«, se je nasmehnil Vid.

»Ej, Savinjčani ste tiči! Živite kakor veliki gospodje sredi tega hmelja, ki ga prodajate kakor v apoteko.«

»Mislím, da bo letos prišel celo do sto«, je pomagal dolgemu tovarišu manjši, zalit, močno odišavljen mlad možki.

»Imata prav. Je pa ta stvar za nas tudi zelo preprosta. Ustopiš se na dvorišče, nag tiščiš roke v žepe in požvižgaš v zrak: ‚Zlata rožica, padí dol!‘ In koj začne iz plavega neba deževati zlato v naše gmajne.«

»Ej, Vid, še zmeraj ste poreden šaljivec«, se je odkašljal starejši. — »Kaj sem že hotel reči — veste, žejen sem, da se mi jezik lepi na nebo.«

»Tako, gospod Stanel!« — S širokimi koraki se je Vid zagnal v kuhinjo, iz škafa zajel vode v polič, na štedilniku je iztaknil lonec kuhanega krompirja v oblicah, ki ga je imela Milka bržkone pripravljene za prašičke, nato pa vse ročno odnesel v hišo. Pred strmeča gosta je

postavil polič: »Ne moreta si misliti, kako dobra je naša voda, pravi čudež studenčnice!« Obenem je iz piskra vsul na mizo krompir, ki se je iz sredine zakotalil na vse štiri vogle.

»Prosim, gospoda, vzemita! S takimi krofi se gostimo na kmetih. Celo bolj gosposki so kakor mestni, ker je vsak lepo zavit.«

Gospoda sta se spogledala. Gluha zadrega. Potlej se je dolgemu počasi stegnila desnica po vrču in je nagnil. Zaviti krofi so nedotaknjeni nedolžno pogledovali lačna nejedca.

Čez pet minut sta gospoda vprašala za najbližjo pot do avtobusne postaje. Vid jima je vljudno pokazal na cesto, obžaloval, da že odhajata in se dostojno poslovil. Potem je stopil nazaj v hišo, kjer sta z Milko — solzno od smeha — pobrala z mize krompir.

»Da bodo vedele te gosposke reže, kako se kmetje brez truda mastijo.«

»Hej, Vid! Z vilami in grabljami te iščemo po vasi, ti pa čepiš doma, ko da bi te imela že baba privezanega«, se smejejo vaški fantje skozi okno.

»Le noter, žrebeta! Za vasovanje je še prezgodaj. Sem mislil reči, Kramarjeva hruška jernejevka je že zrela; prejle sem si jo ogledal. Kdo je za to, da jih gremo ponoči krast? Da prikličemo starega, ki jo bo stražil.«

Fantje so kajpak za to.

»Še veste, kako je bilo lani?«

»Kaj bi ne vedeli, hahaha! — Stari je oddrobil s palico od hiše in legel naravnost pod hruško, blizu debla. 'Da mi je te kanalje strupenske ne oberejo', si je govoril. Zaspal je, mi pa po lestvo in smuk na drevo. Ko smo bili spet srečno na tleh, smo staremu sneli klobuk, ga napolnili z zreliimi hruškami ter ga skrili zvestemu čuvarju v

koprive. Izza skednja smo oprezovali. Eden izmed nas je zavriskal, stari pokonci. Hahahahal Kramar je premešal vso travo, preden je našel klobuk. ‚Kanalje strupenske, tak tako smo se zmenili?‘

Ko so na večer fantje odhajali, da se po večni luči znova dobijo na vasi, je Gornikov Lojz še ostal.

»Pokličí še Jaka, Vid, se bomo nekaj zmenili«, je rekel. Ko so bili vsi trije, je nadaljeval: »Ali mi bosta pomagala ‚zamavhat‘ nekaj kil hmelja? K našemu mlademu bi šli v ‚zoc‘. Dolžan mi je, a se ta griža niti ne zmeni. Meni pa je treba denarja. Vid, ti si bil včasih predsednik ‚Zocarjev‘ in se razumeš na to reč.«

»In urednik našega glasila ‚Zocar‘«, se je smejal Vid. »To so bili časi! — Brez skrbi, Lojz, naredili bomo, da boš imel ti denar in mladi Gornik nekaj kil hmelja manj. — Kdaj ga pa misliš? — Če bi nocoj, bi ti jaz lahko pomagal, ko sem še doma. Ti je prav?«

»Meni je, mladega pa ne bom vprašal.«

»Če potrebuješ denar koj nocoj, ti lahko plačam hmelj že vnaprej. — In, po naših starih pravilih: za to vemo samo trije, ti, Jaka in jaz. Drži?«

Tako se je tisto noč preselilo osem kil hmelja iz Gornikovega v Jurijevo skladišče. Od tam ga bo Jaka o priliki po tihem naložil v balo in prodal.

Ponoči je pomalo rosil dež, vendar so se zjutraj obirralke kljub temu odpravile na njivo. Hmelj je potreben, da se obere in gospodar bi kislo gledal, če bi moral ves dan brez koristi hraniti toliko želodcev. Dvanajst ljudi ne poje malo.

Ko so ženske še vse krmežljave cepale iz izbe na dvorišče, je tudi Vid že odhajal. Nasmehan in čvrst jim je voščil srečen dan, obžalujoč, da še sam ne more z njimi. Služba ga ima v kleščah do zadnjega lasu na glavi.

Zdajle se bo sladko poslavljal od Marijane, je nekam grenko pomislila Cirila ter se nalašč počasi obirala zadaj. A fant jo je čakal in, ko je nazadnje le morala mimo, jo pozdravil.

»Čebelica, vsaj srečno pot bi mi voščila!«

Norčuje se, je še grenkeje doumelo dekle. Saj se lahko. Revše, ki je prišlo v hmelj loviti nekaj trdih grošev, škili po gospodarjevih sinovih in nanje misli, trapa! Mrzlo, skoraj sovražno je pogledala Vida.

»Le norčujte se!« Potlej je urno odšla za tovarišicami.

Marijana je bila že spredaj. Potuhnila se je, je sklepala Cirila. Dela se, ko da ji je Vid deveta briga, prejle pa sta se kje v kuhinji za gotovo kdo ve kako prisrčno poslavljala. Morebiti . . . Nič, da, pa vendar, zakaj bi ne bilo mogoče, da bi se bila tudi poljubila! Nič bi ne bilo tako čudnega, saj jo je videla sinoči, kako so njene ko noč črne oči strmele v njegove vražje plavice. Ne, prav zares bi se ne čudila, če bi Marijana lepega dne rekla, da se bosta vzela.

»Le zakaj me zmerja s čebelico«, se je Cirila znova spraševala, ko so ji roke brezvoljno segale po kobuljicah. Najbrž zavoljo tistih smešno napihnjenih belih rokavov. Ne bo jih nikdar več oblekla in sploh bi najrajši, da bi mu ne prišla več pred oči.

»Kaj misliš, Marijana, ali bomo ta teden obrali?«

»Brzkone kam tja do sobote. — Se ti že mudi domov?«

»Skoraj.«

»Nekam pusto se držiš; pa ne da bi bila kaj huda name? No, včeraj bi bila lahko jaz nate.«

»Zakaj?«

»Ker si mi prevzela strica Gregorja.«

»Se ti se norčuj z menoj, ko se že drugi dovolj.«

»Cirila!«

Prijateljci sta si pogledali v oči in si v njih videli solze.

Znova je pričelo naškrapati. Bog si ga vedi, ali je rosilo naravnost iz oblakov ali iz težke, mokre megle, poveznjene nad dolino ko velikanska pokrovka. Obiral-kam sta zastajala beseda in smeh. Kdaj pa kdaj so zaščebetale, a še takrat čisto po vrabičje, zakaj oponašale so si le boljše vrste in bogatejše hmeljevke.

»Kar koj bi jo pobrala domov«, je bila Cirila vsa nesrečna. Kako bo vesela, ko bo spet sedla s košaro na vlak! Žal ji je, da se je bila dala pretentati; v Gotovljah se ni nobeden norčeval iz nje, mirno je delala in zaslužila. Za drugo leto bo že vedela.

»Le pokaj sem jo silila s seboj?« si je očitala Marijana. »Hudo ji je, a ne morem nič pomagati. Take rane se odpirajo in celijo same po sebi.«

Počasi se je zvedrilo. Megla se je razparala ko preležana ruta, vanjo se je zarezalo bledikasto sonce, ki je postajalo od minute do minute jasnejše. Po izdatni južini in ko sonca le ni bilo konec, so tudi obiralke oživele. Smeh, storije, petje in zafrkavanje se je mešalo med hreščanje podirajočih se hmeljev.

Na sosednji njivi so bili obiralci iz Lemberga, med njimi tudi dva fanta za podiranje hmeljev, ker ni bilo pri hiši domačih moških.

»Lemberžani, kako je že bilo, ko ste pri vas cerkev raztegovali?« vpijejo Jurijeve tja čez njivo.

»Rajši povejte, kako se je ženskam jezik razpotegnil«, vračajo oni.

»Lemberški rihtar na pragu stoji...« poje Marijana, druge za njo.

»Zdaj pa poslušajte, kako so hodile Brežničanke s pušeljci v Bistrico na vojaške nabore. Takole je...«

Marijana je pobrala s tal debelo grudo zemlje in jo zabrisala v pripovedovalca. Fant ji je hotel vrniti, a je že zbežala v globino hmeljeve gošče.

»V Lembergu je semenj...« pojo Jurijeve.

»Brežničani pa sami so stepuhi...« grme sosedje.

»Bi radi vedeli, kako so Lemberžani gosenice mazali po trebuhih?« se smeje Marijana, ki je znova na svojem mestu. »Gredo, gredo leंबरški občinski možje na Dunaj pred svetlega cesarja, da bi se pritožili nad goseničjo nadlogo, ki grozi uničiti njihovo deželo. Pritepla se je od kdo ve kod in je oglodala njihove zelnike do belih kosti, da so njihove zeljne kadi leto za letom prazne in morajo namesto kislega zelja natepavati zjutraj tanko juho iz prežganih bučnic... Cok, cok, cok, gredo po stopnicah cesarjeve hiše, bum, bum, bum, potrkajo na vrata in z rdečimi dežniki pod pazduho jo mahnejo v sobo. Notri pa zagledajo presvetlega cesarja, ki so za mizo sedeli in 'Slovenskega Gospodarja' brali; gospa cesarica so pa zraven njih sedeli in nogavice krpali in oni so pomignili Lemberžanom...«

Zdaj bi bila Marijana dobila kmalu grudo v hrbet, da se ni pravočasno pripognila. Ko se je vzravnala, se je zagledala v smejoče oči strica Gregorja. Vsa rdeča je hitela obirati.

Tako je šlo življenje iz jutra v večer in iz večerov v nova jutra. Hmelj je neprestano romal s hmeljevki v košare, iz košar v vreče, iz vreč v škafe, iz škafov na vozove, z vozov v koše, iz košev na zgornjo lesno, z zgornje na srednjo, s srednje na spodnjo, s spodnje v skladišče. Vedno daljši in večji so enakomerni grobovi obranih hmeljevki na njivah, bujni hmeljevi gaji se krčijo, redčijo, vedno širši razgled se odpira iz doline. Zdaj vidiš tja čez že Savinjske in Kamniške planine, čisto pred teboj se

riše v zrak Ostrovica s sosedno Krvavico. Kakor bi snemal zeleno pregrinjalo, se razgrinja izpod podrte gošče hmelja bela Ojstriška vas, ki je skraja niti videti nisi mogel.

Po belih cestah se že veličastno pomikajo vozovi, visoko naloženi z balami suhega, šumečega hmelja. Prašni od rumene hmeljeve moke stoje gospodarji pred sušilnicami in njih pomenki se sučejo samo okoli letošnjega pridelka. Zateglo petje in vriski obiralcev so ob večerih zmeraj bolj redki, nekatere skupine že odhajajo domov. Z vozovi, avtobusi in dalje z vlaki. Živ tok, ki se je bil o Velikih mašah s tako silo pognal v dolino, se je pričel polagoma obračati, odtekajoč v posamezne, manjše struge. Se kak teden, pa bo po večini odtekel, ko so tudi Male maše skoraj pred vrati.

V soboto popoldne je tudi na Jurijevi njivi padla zadnja hmeljevka. Obiralke so rekle: »Križ božji za letos«, in pobrale vreče in košare. Bog ve, če bodo še vse učakale prihodnjega obiranja...

Doma jim je gospodar zmenjal listke v denar in popoldne so se odpravljale na vlak. Zaslužek ni bil ravno največji, ko tudi hmelj ni bil najboljši, a nekaj se le nabere, vsekakor več, kakor bi mogle v tem času doma zaslužiti po dneh. Gobnikova Štefka je od veselja kar napihnjena: prvokrat v življenju so ji v njene drobne dlani našteli denar. Denar, denar! vriska v neizrečenem veselju. In kar je največ vredno, je to njen lastni zaslužek in ne kakšni podarjeni paberki! Neprestano je priganjala mater, naj se nikar tako dolgo ne obirajo. V Celju, joj, tam so trgovine!...

»Prismoda, še prehitro se bova znebili denarja«, je mirila mati njeno neučakanost.

Milka je prosila Marijano, naj bi s Cirilo še ostali nekaj dni. Repo je treba okopati in nekaj otave bi še pokosili.

»Če se ti preveč ne mudi«, je vprašala Cirilo.

Ne, Cirili se ni nikamor mudilo. Celo prileglo bi se ji, če bi še nekaj dni ostala, da bi le še kaj primaknila k zaslužku. Doma se mora tako in tako ubijati po derah in dninah. Resda je bila tisti ponedeljek želela čimprej oditi, a tisto je bilo takrat, zdaj ni več tako neumna. Kajpak, za nocoj pričakujejo spet Vida, a kar naj pride, zavoljo nje; zdaj je to ne moti več. Se mu bo že ognila. — Če jo prosijo, kaj bi ne ostala!

Naročila je ženskam, naj povedo mami doma, kako in kaj, da ne bodo v skrbeh. Ob tednu bo za trdno prišla.

Pa ji je le bilo malo čudno, ko je videla odhajati hmeljarke brez nje. Ko so izginile s svojimi cajkami za oglom, se ji je zdela vas in Jurijeva hiša kakor izumrla.

Ta večer se je tudi Cirila preselila s slamnatega ležišča v veliki izbi v Milkino belo kamrico. Prenekatero nočno uro so potlej v njej preklepetale in se presmejale. Domači fantje so jim pa tudi zmeraj kakšno zagodli, da ni bilo nikoli dolgčas. Cirila je opazila, da se je vsa hiša še najbolj razgibala ob sobotah. Oče je venomer pogledoval zdaj na uro, zdaj tja čez na veliko cesto.

»Je že pripeljala Bistra?« Bil je to avtobus, ki je vozil iz mesta na Vransko.

»Še ne.«

»Naša ura je že štiri: ta šklemfa zmeraj prehiteva«, se je jezil v nepočakanosti. Nekaj minut zatem znova:

»Morebiti pride s kolesom, ko je lepa cesta.«

A tudi Jaka in Miha se pred hlevom menita, kako da še ni Vida. Milka pogleduje vsakih pet minut skoz kuhinjsko okno. Cirili se je to zazdelo že smešno. Na-

vsezadnje, če dobro premisli, ni Vid nič kaj posebnega: majhen, širokopleč, kuštravih rumenih las, moj Bog, koliko je na svetu lepših fantov! In ko bi vsaj nekoliko manj govoril! Pa ti ropoče ko jezična ženska, da si še oddahniti ne utegne vmes. Ne, taki klepetavi moški njej prav zares niso nič všeč. Kakor burja je, ki pripiha in jo že odnese, ti pa še zmeraj čutiš na hrbtu njen viharni dotik.

»Našega malega še ni?« vprašuje v veži Marijano stric Gregor.

»No, zdaj še ta«, posmehljivo misli Cirila. Kako neki šele dekleta noré za njim, če so že moški tako prismojenci! Najbolj čudno pri vsem je le to, da se zna Marijana tako potajiti. Govori z Gregorjem in se dela, kakor da bi samo njej izmed vseh nič ne bilo mar, če pride Vid ali ne, v resnici pa je njej čakanje še najtežje. Zna se prenarediti, mora reči, tako bi tudi ona ne zmogla, čeprav so ji že včasih doma oponašali, da pri njej človek nikoli ne ve, kaj skriva za bregom.

Sedli so k večerji. Tedaj je Vid odprl vrata, pristopil k mizi, sedel na prazen prostor, vzel žlico in zajel z drugimi.

»Da mi le še čebelica ni sfrčala«, je rekel Cirili, ko so nekateri že odšli od mize. Cirila ga je pogledala. Ni se smejal, resno so jo gledale tiste velike, sinje oči pod visokim čelom, zdelo se ji je, da jo vprašujejo nekaj velikega, nekaj nedogovorjenega, nekaj takega, česar je doslej niso še vprašale nobene moške ustnice. Vroč, a koj zatem leden val ji je spolzel po telesu. Umaknila je pogled in skoraj opravičujoč se rekla:

»Marijana me je še za nekaj dni pridržala.«

»Marijana, sladka, mala, saj sem že rekel, ti si zlato dekle!«

»Saj«, se je trpko zasmejala Cirila, potem pa odhitela v kuhinjo, da bi pomagala pri pomivanju. Vid je gledal za njo, dokler ni izginila med vrati.

»Cedna punca«, je dejal v veži Jaka, ki je tudi gledal, kako se je sukala po kuhinji.

»Mhm, dobra je«, je Vid malomarno zamrmral. Koj zatem je govoril o drugih stvareh. Vzel si je tri dni dopusta, je pravil. Bo pomagal pri otavi, da bo brž v kraju; vreme se lahko v kratkem stre. Nerodno je potlej vlačiti tisto mrvo, dokler ni že na pol plesniva in črna. Oče je bil tega zelo vesel, nič manj pa fanta. Spet bodo kakšno skupaj razdrli, sta se veselila.

Ni se še utegnil petelin v ponedeljek ob prvem kiki-riki dobro pretegniti, so Jurijevi fantje že zadeli kose na rame, zatakneli čepurje z brusniki za pas, zavriskali v mlado jutro in odšli v gmajno. Pozneje so šle za njimi grabljice. Bilo je veselja in petja, da so rdeče dekliske rute kar trepetale od smeha. Ko se je nato sonce napotilo proti gričem onstran Vranskega, so kosci znova poprijeli. Trave so umirale pod silovitimi zamahi tanko sklepanih kos. Dekleta so spravile jutrnjo košnjo v plaste, ki so jih lepo ograbile, potlej se odpravile domov za večernimi opravki.

Cirili je bilo ves dan čudno mehko in toplo. Ni vedela od česa. Čutila je, da je pri tej hiši nekaj čisto drugače kakor pri njih doma. Tam so se zagnali v delo, mati je včasih priganjala, po navadi je sama najbolj tiho in vztrajno hitela, otroci so se pehali za njo, tu pa tam se sporekli, se včasih celo stekli pa zopet odjenjali, dokler se niso naveličani in lačni godrnjaje pogreznili v svoje odmaknjene svetove in premišljevali grenki danes in nič slajši jutri. Tako je bilo pri njih, ko so bili še majhni, in je v glavnem še danes, ko so že odrasli in je odšel od

hiše oče in sta odšla brata, da je ostalo le še dvoje deklet z bolešno materjo. Le da zdaj ni več tistega plahega oprezovanja, od kod se bo prikazal oče z namrščenim čelom, zadirčnim glasom in sršečim pogledom.

Pri Jurijevih je drugače. Tudi tu je jasno nebo spredaj, zadaj in nad glavo, isto sonce prigreva obraz, veter je tu prav tako zgovorno mehak in brezobzirno divji kakor pri njih. Otava na Brežnici diši prav tako lepo, če ne še lepše, podobne so si trave in rože in zvonjenje cerkvá, vendar je tu večje, lepše, mehkejše. Doma ji delo visi na plečih ko stroga dolžnost, skoraj kakor potrebno zlo, tu ji je dan prekratek, ure ji gredoč zdrknejo. Med domačimi ni tiste site naveličanosti kakor pri Resnikovih, med temi ni tistih zaprtih, otrplih obrazov, ne strogih, molčečih pogledov, ki ti ubijejo smeh na ustnicah, še preden se je upal spočeti.

Cirila spoznava, da ni delo tisto, kar naredi življenje težko ali lepo, temveč skoraj zmeraj le ljudje, ki ga opravljajo. Ne more reči, da bi se pri njih doma ne imeli radi, a to tu je le nekaj drugega. Če pogledaš Miha, veš, da je to tudi Jaka in Vid, Vid pa je hkrati Jaka in Miha. Milka je vseh treh in vsakega posebej, med vsemi, pri vseh in nad vsemi pa je oče Jurij. Oni štirje ne trepetajo pred njim, imajo ga radi in ga pogrešajo, če ga za kak dan ni doma, vendar se zdi, da se ga po svoje tudi boje. Cirili se zdi, da je oče glava, fantje roke in noge, nežna in ljubezniva Milka srce Jurijevine, dobri, preudarni stric Gregor njih vseh podaljšana desnica. Drug drugemu se smejejo, vse križem si nagajajo, za šalo se zmerjajo, za spremembo tudi sporečejo ob kakem oblačnem dnevu in nevšečnih novicah, a to je kakor smetjè, ki ga po obri-sanem ozračju vrtinči veter, da je potlej še čistejše.

Nekaj je pri njih doma narobe, nekaj velikega narobe, razmišlja Cirila. A to narobe je bilo, je in bo, zakaj tisti, ki bi hotel popravljati, bi moral seči do neznanih, v globokih plasteh ležečih korenin...

Na zemljo se je zrušil mehak, gost mrak, ki se je polnil še s pasjim laježem, z mokro meglo, ki se je privlekla od bog ve kod, in s fantovskimi vriski. Kuhinjska okna po vasi so odprla plamteče oči: gospodinje kuhajo večerjo.

Cirila je ob štedilniku lupila krompir, Milka je z Marijano odšla v hlev.

Tedaj je prišel po veži Vid. S suknjičem čez rame, v ohlapni srajci, ki se je vanjo lovil široko raznežen veter, z na pol zvenelim poljskim cvetjem na okroglem klobučku, s koso na rami in čepurjem ob pasu je stopil naravnost v kuhinjo. Cirila se je začudeno obrnila. Zakaj neki ni snel zunaj kose, je bežno pomislila in se zmedla, vendar se mu je nasmehnila v pozdrav, nato se še globlje sklonila nad lonec in še bolj pohitela z delom.

»Cirila!«

Pogledala ga je naravnost v obraz. Na njem ni bilo niti sence njegove vsakdanje norčavosti; ustne, vedno ubrane v hudomušne gubice, so bile zaprte, skoraj zmerom v nagajivih ognjih pobliskavajoče se oči so gledale nekam izven sebe, sijale so svetlo, globoko, skoraj žalostno. Pristopil je, z desnico nežno objel Cirilo okoli ramen in šepnil:

»Rad te imam.«

Ko da je v te tri besede vtaknil zemljo z vsem cvetjem in nebo z vsem ozvezdjem, se je naglo obrnil in odšel, ne da bi počakal na odgovor iz dekletovih strmeče odprtih ustnic.

Cirila je še hitreje metala krompir v skledo. Prepričevala se je, da se ni nič zgodilo, pa je že v naslednji minuti spoznala, da trepeta po vsem telesu. Marijana in Milka sta prišli s polnimi golidami penečega se mleka. Ne slutita, ne, saj vendar ne moreta brati v dekletovih razcvelih licih in razžarjenih očeh; mislita, da je to od vročega štedilnika in nehote se je primaknila še bliže. Če že vsi drugi, Marijana ne sme videti, ne sme opaziti!

Uboga Marijana! Ves dan je bila za čuda molčeča. Nedvomno ga ima rada in jo boli, če ga ni neprestano v njeni bližini. Kako bi je ne, tak fant! Kakor nalašč sta ustvarjena za skupaj, oba sta tako čudno sorodne narave in podobnega značaja.

Vid se je šalil, je pomislila zdaj že mirneje. Poskusil je, kako se me bo prijelo, da bi se potlej smejal, če bi mu koj skočila okoli vratu. V resnici ima rad le Marijano, črnooko srno, in kdo ve, koliko časa sta že zmenjena. Kaj ji ni to že nekajkrat sam Vid tako zgovorno pokazal?

Da, tako bo. Ne bom vam za norca, ko nisem lepa, ne bogata, in še govoriti ne znam, kakor bi bilo treba, je sklepala že skoraj jezna nanj. Znova jo je pograbilo, da bi odšla. A oditi bi morala koj to uro, v prihodnji bi že ne mogla več.

Pri večerji si ni upala pogledati tja nasproti na Vidov prostor. Zdelo se ji je, da jo mirno opazuje in da se celo smehlja njeni rdeči zadregi. A tudi Marijane si ni upala pogledati; čutila je globok sram pred njo, ker ji je ukradla fanta, četudi samo za kratko šalo.

K mizi je prisedel tudi stric Gregor, ki je bil šel davi po opravkih v mesto.

»Ni da bi govoril, kakšen hmeljski direndaj je po cestah! Komaj se prerineš s kolesom skozenj«, je pravil vsem skupaj, gledal pa tja na konec klopi k Marijani.

Cirila je nehote počasi sledila njegovim očem, v nezavedni želji, da bi ušla onim drugim nasproti sebi. Tako je videla, da je Marijana zažarela v čudno živem ognju. Potlej je začela naglo govoriti, vsevprek, brez prave zveze, trudeč se, da bi prikrila drugim nekaj, česar Cirila doslej še ni opazila, podobno glasu čudežne, skrivnostne melodije, ki ji tam na drugem koncu odpeva drug, prav tako topel, mehak odmev.

Cirila je odprla oči. Imela je široko odprte vse dotlej, da so si voščili lahko noč.

»Marijana, ti je všeč?« se ni mogla premagati, ko sta že ležali in je Milka še nekaj brkljala po kuhinji.

»Nad vse. Boljšega človeka ne premore svet. Tudi lep je, lasje se mu blešče, kakor bi nosil na glavi srebrno krono in ga delajo takšnega, kakršnega smo si včasih otroci mislili ljubega svetega Miklavža — — —«

»O kom pa govoriš!«

Marijana se je srebrno zasmejala.

»O stricu Gregorju vendar! Saj si me hotela vprašati po njem.«

»Menda ne misliš, Marijana...« je skoraj kriknila Cirila.

»Čisto zares mislim, da je Gregor najlepši in najboljši človek na svetu. Ne glej me tako strašno nejeverno, nisem še nora, da zdi se mi, da sem zdaj postala celo zelo pametna.«

»Kaj vendar misliš, ne, ti si, ti si... Samo takih mi ne tvezi, saj si bila vedno tako, tako... pravšna, vedno so te mi postavljali za vzgled modrosti...«

»Vem, da ti nisi navdušena zanj«, je dejala Marijana mirno na Ciriline strastne izbruhe. »Bi le rada vedela, kaj ti na njem ni všeč?«

»Vse, samo prestar je zate, ljuba duša!« je skoraj zakričala vanjo tovarišica.

»Da, to je tisto, kar si hotela reči in to bodo povedali bržkone tudi vsi drugi. Toda, če se zdi vsem ljudem na svetu star, meni se ne! Že dve leti ga imam rada. Tako bi ne mogla ljubiti nobenega mladega fanta. A bodi tiho, o tem ne ve še nihče, to se pravi...«

»Tudi Gregor ne?«

»Oh, on mi še zmerom ne more verjeti, da bi mogla biti moja ljubezen do njega trdna. Pravi, naj si še premislim, preden se zares odločim. Vidiš, ta njegov dvom me najbolj boli.«

»On sam ti tako svetuje?«

»Da«, je rekla Marijana preprosto. »A jaz nimam kaj premišljevati: njega — ali nikoli nobenega.«

»Čudna, prečudna ljubezen«, je vršalo v Cirili. Bila je vsa prevzeta od tega. Kako, kako za božjo voljo more Marijana, to živo srebro, tega starca? Nič ne more reči Gregorju, kljub letom je še kar lepo postaven, zmeraj ljubezniv, z večnim, drobnim in mirnim nasmehom na ustih, vedno pripravljen komu ustreči...

»Koliko je star?«

»Dobrih petdeset.«

Cirilo je znova streslo kakor v groznici. Ne, kaj takega bi si ne bila mislila!

»Mojih pet in dvajset bo varno spravljenih v njegovih močnih rokah«, je videla Cirila v poltemi Marijanin bel nasmeh.

»Ne zameri — ali bi ga vzela tudi brez hiše?«

»Če bi morala takoj prvi dan z njim od praga do praga«, je Marijana srečna poljubila prijateljico, potlej se je znova zasmejala: »Zdaj vidiš, da meni ni več pomoči!«

V tem vedrem dekliškem smehu je bilo toliko globokega miru in toliko resnične sreče, da je v Cirili vztrepetalo kakor nevoščljivost. Jaz ne bom nikdar užila niti polovico njene sreče, je grenko dojela. Njena notranjost je vzvalovala v mehkem ganotju. Potlej je zgoščujoči se mrak sobice vsrkaval v svoje zaupno naročje najtišje izpovedi dveh mladih duš, ki so v prvih drhtečih trepetih zgibale krila za polet v vsemirje ljubezni.

»Veliko večja razlika je med menoj in Vidom, kakor med teboj in Gregorjem«, je nazadnje z žalostnim vzdihom ugotovila Cirila.

»Kaj je res tudi zame v tej vasi in v tej hiši skrita življenjska usoda?« je glodala Cirila svojo misel, ko ni mogla zaspati. Premetavala se je po postelji, suvala nehote Marijano, prisluškovala njenemu mirnemu dihanju in želela, da bi mogla tudi sama tako zaspati. A preveč velikega je danes doživela! Vid ji je bil rekel besede, ki jih še nikoli ni slišala iz moških ust...

Jernikov Viktor tam doma, da, ljudje trdijo, da se imata rada, ona pa o vsem ne ve drugega, kakor da prihaja večkrat k njim v vas in ko odhaja, zmeraj pravi, naj mu ne zamerijo, ker je bil predolgo. Viktor, da. Nekoč, ko sta v vinogradu skupaj vezala trsovo mladje, jo je vprašal, ko je sukal z didldojcem slamo, ali bi se ne hotela kdaj tako pisati kakor on... Tej ljubezenski izpovedi sta se pozneje oba smejala. — A to danes z Vidom — — — Lahna drhtavica jo je spreletela, ko si je skušala ponoviti njegove besede, zadržanje, pogled. Da, če hoče biti odkrita, mora priznati, da si je ob Marijanini izpovedi globoko oddahnila. Tako trdno je bila uverjena, da ljubi Vida, in nje bi ona nikoli ne hotela izpodrivati. Zavaljo tega je tudi tisti veliki trenutek danes ni zajel tako scelga. Šele zdaj, v tej mlačni, gosti noči skuša doumeti

veličino tistega večno nedogovorjenega stavka. On ga je izgovoril tako zanesljivo, kakor bi utrgal zrelo češnjo, ona pa si niti v temi ne upa ponoviti za njim teh čudežnih besed. Kakor bi se bala, da bi se izgubil iz njih omamno dehteč prizvok, ki mora ostati v duši za vse večne čase. Le neka sladka bolečina ji leze iz srca v vse ude in se raztaplja v njih. To občutje je preveliko, da bi ga mogla zajeti s svojim slabotnim telesom, preširoko, da bi ga mogla zapreti v srce! Razneslo ji bo stene v prsih, udrlo se iz njih ko deroč tok, bobneč čez nasipe in prode! . . .

Zunaj pod okni je noč. Noč na vseh straneh neba. Noč je v dekliški kamrici. V Cirili pa so vsa okna na stežaj odprta. V njih je svetel dan. Skozenj pozvanja bleščeča sveta skrivnost, ki ji ne vidi ne začetka ne konca. Dvoje čistih dekliških rok se iztega k njej, da jo objamejo in pritisnejo na drhteče srce. Njena duša, poštena in resnična ko sonce, kleči pred to lučjo in podzavestno šepeta:

»Saj nisem vredna — — —«

3.

Drugi dan so sušili mrvo in jo vozili domov. Zjutraj se gosta megla kar ni hotela odtrgati od vasi; potlej, proti poldnevu, ko je sonce komaj zagazilo med raztresene plaste, se je zapodila na nebo čreda oblakov in ga prekrila. Kakor za kljubico Jurijevim sušačem.

»Bo suho?« je vprašala Milka, ko je prinesla malo južino.

»Slabo kaže.«

»Če bi hotelo sonce z večjo močjo pritisniti!« želi vedno gospodarski Miha.

»Ko bi ga mogel ti porivati, bi bila otava že sežgana«, ušcipne brata Vid.

»Če bi ga pa ti, bi bila gnila.«

A Vid je neugnan.

»Mi vse preveč delamo, še sonce hočemo priganjati in ga vpreči v svoj voz, namesto da bi mu dali čas, naj stori po svoje. Napravimo rajši tako: odložimo vile in grablje, potem pojdemo tjale sedet, sonce pa naprosimo, naj suši.« Vid je vtaknil roke v hlačne žepe, pogledal v zrak in požvižgal:

»Halo, sonce! — Tu Jurijeva gmajna, severnovzhodno od Ojstriške vasi. — Vid, da, če nimaš nič proti. — Bodi, prosim lepo, tako prijazno in nam posuši otavo! — Boš? O, hvala lepa že vnaprej!«

Medlo mežikajoče se je tedaj sonce zares izkopal
izza oblakov.

»Ali ste ga videli!« je Vid zmagoslavno zavrnil.

»Nekam slabovečno je.«

»Kdo ti bo pa obračal?«

»Čez čas bom naprosil veter«, je sedal Vid na parobek k tistim, ki so že malojužinali. Ni še utegnil s sladkim bunkovcem poplakniti prvih treh zalogajev prekajene svinjine s kruhom, ko je težak oblak znova hlastnil po soncu in ga pogoltnil. Niti vetra ni hotelo biti od nikoder, naj ga je Vid še tako prijazno klical.

»Bolj močno zakriči, morebiti se je tamle doli zataknil kam med vrbovje«, so ga dražili.

Kljub temu so proti večeru zapeljali pod streho dva voza suhe krme, za enega so je še pustili v plastah.

Metali so mrvo z voza v senik. Krmo je bilo treba dobro potlačiti, pozneje bodo dodali še kak voz nuke. Cirila je hitela, da jo je v očeh ščemelo od potu, ki se je mešal s prahom, drobne suhe bilke so jo ostro zbadale po hrbtu in golih mečih. Nazadnje so vsi posedli v dišečo krmo.

»Pripovedujmo si pripovesti«, je plosknila z rokami Milka. Cirila jo je osuplo pogledala. Saj niso otroci! A Vid je že ukazoval:

»Vsak eno in takoj! Začnemo od leve na desno.«

Nič ni pomagalo, Jaka je moral začeti. Privlekel je na dan pravljico o zakleti kraljični, katera ni imela ne repa ne glave in so se ji vsi samo smejali. Dedec, kakršen je, pa ti govori o slabovečni kraljični! — Na vrsto so prišli škratje, palčki, strahovi, smrt s koso...

Cirila je že vnaprej vedela, da se ji bodo smejali, ko je nekam negotovo pričela o čudežnem studenčku, ki ga

je v gori odkril pastir. Ni in ni mogla izbežati iz spomina kaj drugega.

»Teče, teče ta živi vir izpod sive skale«, pripoveduje in v dnu grla jo čudno stiska. Ali ni to sila smešno? — »Pastir je obudil speči, sam vase zasanjani studenček — —« Od strani se je boječe ozrla po Vidu. Nepremično ji je gledal na ustnice, kakor bi štel njene besede in nič se ni smejal. »Tekel je, tekkel ta živi vir, segal je že fantu do pasu, ni ga bilo moči zaježiti, segal mu je do srca. Takrat, glej, se je izvila iz studenčka bela deklica, segla je svojemu rešitelju pastirju v roke in sta šla skoz biserno jutro v kristalni grad, ki nima ne oken in ne vrat«, je končavala Cirila. V obraz je bila rdeča kakor velikonočna pisanka. Čudno, niso so smejali, le Jaka je zinil na koncu:

»In potem sta se vzela in je bila gostija tri dni in tri noči, ali ne?«

Zadnji je prišel na vrsto Vid. Suho bilko je žvečil med zobmi in začel:

»Nekoč so bili trije bratje, ki so se sprevrgli v razbojnike in so šli po svetu. Najstarejši je prilomastil do prvega klanca — Milka, ne reži se mi v zobe! — Najstarejši je prišel — Ham, ham, Miha, zijaš, ko da bi ti imel golob skočiti v usta —, je prišel do prvega klanca nad vasjo — osli, okomatani, pokaj že naprej kihate, ko še konca ne veste! — prišel do klanca nad vasjo in videl — Marijana, če me boš še dalje tako črno gledala, ti bom celo pripoved zmašil — — —«

Tako Vidov najstarejši razbojnik ni prišel dalje ko do prvega klanca nad vasjo.

»No, otroci, ste končali?« je poklical spodaj očetov glas. Spogledali so se in se nasmehnili. Vsi hkrati so spoznali, da so prav za prav res še zmeraj otroci in jim je menda zato še tako lepo.

Lezli so po dolgi lestvi na tla. Tedaj je po tihem rekel Vid Cirili, ki je bila pred njim: »Tvoja pravljica je bila čudovita. — Veš, tudi jaz v resnici nisem tak . . .«

Cirila je stopila na spodnji klin in ni mogla pogledati nazaj. Tako tudi ni videla prošnje v fantovih očeh, ki je izginila, brž ko so se spodaj pridružili onim.

Pri dveh velikih latvicah kislega mleka v hiši je imel spet poglavitno besedo Vid.

Drugo jutro so šla dekleta okopavat repo. Moški so ostali doma; to je žensko delo.

Ko so za južino prišle z njive, so našle doma same puste in kisle obraze. Na kratko so odrezavali na vprašanja. Vida ni mogla Cirila nikjer opaziti. Mimogrede se je na dvorišču ustavil pri njej Gregor, s cigareto in svojim večnim nasmehom na ustnih.

»Vid te pozdravlja, Cirila.«

»Kam je šel?«

»Ne pravi nikomur in nič ne vprašuj drugih: na Vransko je moral, da se bo zagovarjal.«

Dekle je v strahu otrpnilo. Gregor se je smehljajal.

»Nič hudega. Zavoljo nekega hmelja, ki so ga za šalo ‚sunili‘. Pa ti se ne razumeš na društvo ‚Zocarjev‘. Ne bodo ga obsodili, če bi šla stvar tudi še v Celje. — Nerodno mi je bilo zaradi domačih in zaradi tebe. Drugega nič.«

Cirila je imela vlažne oči. A še ni mogla razumeti.

»Ko je odhajal, je tolažil očeta: ‚Nič si ne ženite preveč k srcu, ata! Sem pač spet enkrat ponoči predobro videl.‘ In Juriju je namesto hudiča, ki ga je že držal med zobmi, ušel smeh. — Ni da bi govoril, tak je pač Vid.«

Na drugem koncu pri hlevu sta se usajala fanta.

»Mladi Gornik je menda izvohal, nekdo mu je moral nesti na nos, pa koj k orožnikom«, je pravil Jaka, Miha je pretil:

»Čakaj, golobučnik kranjski, te bomo že naučili na pamet savinjskih navad in zocarskih pravic!«

Cirila od vsega tega ni dosti razumela, Čutila je le, da ji leze v srce nekaj grenkega in da se je Vidu zgodila krivica. Jurijeva hiša je trpko lezla vase, kakor da bi pogrešala zdravega smeha najstarejšega sina, ki je prišel zdaj do prvega klanca za vasjo. Zdi se ji, da je za tistim klancem klavrno obstal tudi njen pastir s čudežnim studenčkom vred. — To je dobro, da bosta jutri z Marijano tako in tako že odšli. Vonj po hmelju se je skoraj že čisto razgubil v zraku.

Navsezadnje je zdaj tudi že prava jesen.

»Tak si le prišla!« je pozdravila Cirilo mati, ki je nesla v pomijniku prašičem.

Brat Lojzek je v kolarnici popravljaj staro kolo. »Dolgo si se potepala«, se je nasmehnil sestri.

»Si doma?« je veselo obstala pri njem.

»Mhm, bil sem ves teden.«

Lojzek je bil skoraj vedno zdoma. Kdaj pa kdaj je prišel, prinesel materi kilo sladkorja in četrt kave, žemlje ali bele štruce, sestrama pa kake drobnarije, ki so ju razveselile. Nikoli ni pripovedoval, s čim se prav za prav bavi. »Imam službo, v kateri moram mnogo potovati«, je pojasnil, kaj več si ga niso upali spraševati. Tih in vase zaprt je hodil svoja pota, odhajal in se vračal in skoraj nič govoril. Prinašal pa je domov zmerom bolj bele roke in zmerom bolj bel, skoraj prozoren obraz, z očmi, ki je v njih nekaj velikega in lepega umrlo. Bile so zagledane nekam izven sebe, redko, zelo redko je v njih zagorel tenak plamen, ki je bil skoraj upanju podoben.

Cirili se je dobro zdelo, da je zdaj spet doma. Kajpak se ji bo že jutri zazdelo življenje tu spet majhno in tesno in bo hrepenela drugam. A potlej bi iznova želela nazaj. Kaj hočeš, dom je le dom in je menda zato na svetu, da se vračamo vanj z vseh cest. Tudi Lojzek za trdno vidi na svojih potih lepše kraje in dobre ljudi. Pa se le vrača.

Seve, nikjer drugje te ne čaka na pragu mati s pozdravom:

»Tak si le prišel.«

»Za obleko sem vam prinesla, mama, in za predpasnik. Potrebni ste že.«

»Sebi bi kupila, sebi, saj si sama zaslužila«, je mati vsa iz sebe razgrinjala rožasto blago. Petnajstletne sestre Lonke so same oči, ko ogleduje torbico in nogavice. Ko je mati za hip pogledala skoz okno, je naglo poljubila Cirilo, ki je vsa napeta od sreče, da sme deliti od svojega in so drugi zato veseli. Še Lojzku je prinesla cigaret. Njemu jih sicer ne manjka, dobro se mu pa le zdi, ko vidi, da je še v hmelju mislila nanj. Iz cajne je potegnila tudi dve štruci belega kruha in velik kolobar cenениh metrskih klobas. Najedli se bodo, nocoj bo praznik.

»Kje si imela toliko!« je zaskrbelo mater, ko je iz tankega papirja odvila še tri svilene rute: za mater temnejšo z bakrenorjavimi listi, zase in za Lonko svetlejšo.

»Precèj sem zaslužila letos; še nikjer mi niso tako dobro plačali kakor pri tej hiši.«

»Viš, viš, je le bilo prav, da si šla z Marijano«, je bila mati vesela.

Vse lepote in dobrote je izložila Cirila iz velike pletene cajne, ostala je prazna. Ko se je pred tedni odpravljala od doma, je bila v cajni in v njej neka kričeča praznina, divjji, boleč, topi vdanosti podoben mir. V vsem tistem trudnem miru pa je bilo pričakovanje nečesa, kar bi se moralo zgoditi, nekaj vseobsežnega, sproščujočega, odrešujočega... Kaj bi rekla mama, če bi ji zdaj izložila iz košare in pokazala še ono, kar se je zapletlo med te bele vitre? — Kaj? — Kako neki se tistemu velikemu reče pred materjo, kako se tisto pove? No, kako bi bilo, če bi rekla nenadoma: »Mama, on, Vid, mi je rekel, da me ima

rad . . . « Tisočkrat nemogoče. — Saj tako in tako ne bo iz vsega nič, a vsaj vedel ne bo zato nihče.

Mati je še zmerom s hrapavo, razpokano roko božala gladko svilo in še v duši ji je bilo nekam mehko, svilnato. Kdaj že ni otipavala takele nove židane rute! Nekje daleč, skoraj na začetku življenja je bilo.

»Veš, Cirila, skoraj prav takšno, za spoznanje svetlejšo mi je bil kupil nekoč on, v tistih letih, ko še ni bil tak.«

V dekletovo srce je od nekod pripolzela kapljica, strupu podobna.

»V letih, ko še ni bil tak«, pravi mati. Takrat torej, ko je bil oče še mlad in lep, je bil tudi dober, židane rute je kupoval njej, ki jo je ljubil. Ljubil pa je prav tisto ženo, ki jo zdaj sovraži in trpinči še iz daljave . . . Nekega toplega večera je bil morda prav tako pristopil in ji dahnil: »Rad te imam.«

»Vsi so enaki. Dokler te ne dobi, je ves pocukran, ko si pa z verigo priklenjena v jarem, pokaže roge.«

Iz glave zna Cirila ta materin stavek, še z mlekom ga je vsesala iz njene srčne krvi. Kako, da ga je mogla v hmelju skoraj čisto pozabiti?

»Pri Jamarju so prosili za jutri eno za okopavanje korenja«, je rekla mati po večerji. »Pojdem jaz, ti si še malo odpočij, ko si šele prišla.«

Cirile se je hrapavo dotaknila vsakdanjost. Praznično občutje se je jelo gubiti med tesnimi stenami in nizkimi okni, ki je skoz nje tipal hladen jesenski veter. Kratko, skoraj zlovoljno je odsekala:

»Vi ne boste nikamor hodili, zdaj sem spet jaz doma.«

Potlej je stopila pred hišo. Pod nebo, ki podenj burka veter oblake, ki se vale po svojem obrežju. Mrak se je na gosto zabadal na zemljo, prekrivajoč čredo gričev na-

okoli. Pri sosedu je zamukala krava. Napajat ženó v mlako za skednjem.

»Ti ni hladno?« je prišel za njo Lojzek. Cirila se ga je razveselila. Z Lojzekom sta bila vedno velika prijatelja, čeprav nista nikoli kaj prida govorila.

»V hiši je tako zadušljivo«, je rekla in se pri priči pokesala. Saj je vendar jesen, kaj bo zadušljivo! Dolgo sta potlej stala v zgovornem molku drug ob drugem. Nazadnje se je Lojzeku zdelo zadosti.

»Jutri se bom spet potegnil z doma. Zdaj pojdem nekoliko dalje proti jugu.«

Nato pa, ko je sestra samo tiho vzdihnila:

»To pot me dalje časa ne bo nazaj.«

Cirila ga je proseče prijela za rokav suknjiča:

»Vzemi me s seboj!«

Lojzek je opazil vlažno svetlikanje sestričnih zenic.

»Kaj bi počela pri meni?« je dejal mehko.

»Pomagala bi ti.«

Brat se je zasmel, da se je v mraku zdelo, kakor bi ugriznil v belo repo. »Ne zmogla bi.«

»Kaj boš delal na jugu?«

»Tako, pomalo bom krošnjarij.«

»Kako krošnjarij? S čim?«

»Kako bi ti to povedal, da bi me razumela? Veš, službo imam samo v večernih urah in ponoči. Veliko košaro z usnjenim pasom čez pleča in ajdimol! Prodajamo bonbone, čokolado in podobne stvari, a to samo po nočnih lokalih, gostilnah, restavracijah in kavarnah vse dotlej, dokler ne zaloputnejo vrat za zadnjimi gosti. Nato gremo tudi mi spat.«

»Kdaj potem jeste?«

»Popoldne, ko vstanemo in se začnemo znova pripravljati za nočni pohod.«

»Zmeraj si pravil, da si neke vrste trgovski potnik.«

Lojzek se je suho zasmel: »Saj tudi sem. In to je za vse druge, le tebi sem povedal po pravici. Ljudje bi ne razumeli, še mama bi najbrž jokali za sinom, ki se je tako zavrnel. Drugi bi me imeli za potepuha in goljufa. Veš, mi tudi igramo.«

»Igrate?« je pomislila na pijane kvartopirce v obcestnih krčmah.

»Igramo, a ne tako, kakor ti misliš. Imam vrečo, ki so v njej številke. Če hočeš igrati, plačaš, nato sežeš v vrečo in potegneš. — Če si potegnila sodo številko, dobiš iz košare tablico čokolade ali kaj drugega, če pa liho številko, ne dobiš nič in izgubiš, kar si vplačala. Natančneje ti tega ne morem povedati, morala bi poskusiti.«

Cirila že dolgo ne pomni, da bi ji bil Lojzek toliko govoril, morda že več let ne.

»Ni to poklic, da bi si človek prste obliznil zanj. Nekateri nas gledajo postrani in se zmrdujejo, kupujejo pa le in mi zaslužimo. Vrh tega tudi ni težko delo, žuljev in obtiskov mi ne bo pustilo na rokah. Če se znaš nekoliko obrniti in varčuješ, lahko prideš počasi celó do denarja, eden mojih tovarišev že deva na kup za hišo.«

»Kakor cigan hodiš okrog po svetu«, je vzdihnila Cirila, ki se ji brat še nikoli ni tako zasmilil.

»Da, ali pa kakor deseti brat, kakor vzameš. Ves svet je moj dom in vsi ljudje so Brežničani. Je že tako, ne moreš nič spremeniti, Nisem hotel biti, a zdaj je za kaj drugega tudi prepozno.«

»Ni še prepozno«, je sestra živo ugovarjala. »Delaj, varčuj, potem začni z denarjem tam, kjer bi bil pred leti začel, če bi ga bil imel.«

Lojzek se je žalostno nasmehnil. »Tudi jaz sem dolgo tako mislil, zdaj sem si premislil. Če hočeš po ovinkastih

poteh na široko cesto, hipoma spoznaš, da si s tem zamudil preveč časa in da ne utegneš več poiskati začetka one bele ceste. Prestar si in noge te boljjo.«

»Oh, Lojzek!« Tesnobna bolečina je zadrgnila Cirili grlo, da ni mogla drugega iztisniti iz njega. Ve, da bi mu morala reči kaj drugega, če že ne tolažilnega, vsaj dobrega. A je pri njej vedno tako: svojih najglobljih občutij ne zna nikoli preliti v besede.

»Tako je, vidiš«, jo je Lojzek krepko in ljubo stresel za rame. »Ni da bi se oziral nazaj, ko spoznaš, da je prepozno začenjati skraja. Če se ne napraviš na Svete gore na žegnanje zjutraj, ne boš prišla tja do večera. Če se zmisliš in načneš pot šele krog poldneva, te zaloti noč in vse najlepše zamudiš. Tako je, vidiš.«

V zraku je viselo nekaj grenkega, a to ni bil prijetni, opojni vonj po hmelju. Počasi so se začele na nebu užigati redke zvezde. Domača črna, lesena in nepobeljena bajta se je Cirili zazdela nocoj ko pošastni zmaj, ki je vse otroke uklel v svoj železni objem. Le najstarejši, Joža, se je rešil te zakletve. Njega edinega so bili dali izučiti krojaštva in letos se je oženil z neko prodajalko. Doli pri postaji ima delavnico in dobro mu gre, ravno toliko dobro, da je lahko pozabil, kako težko živijo v koči na Brežnici brez kruha. — Zdaj je prijelo Cirilo, da bi zgrabila to črno pošast za vrat in ji ga zavila. Da, ampak to bi morala storiti oba z Lojzekom, ker oba trpita. Hlastnila je v brata:

»S Tonko ne govorita več?«

»Ne«, je temno odsekal brat. Čez čas je skoraj jezno planil: »Si nora? Učiteljeva hči naj bi vzela beraškega krošnjarja! — Da bi jo stlačil v vrečo in hodil z njo po svetu za kruhom, hahahaha!«

Njegov živčni smeh se je Cirili temno razkrohotal v duši. Ne bosta zadavila te pošasti, premajhna sta in preslaba! Hkrati je spregledala kakor ob belem dnevu: Tudi Vid ne bo vzel kočarske reve.

Gledala je za bratom. Z dolgimi, za njegovih šest in dvajset let preveč utrujenimi koraki je šel proti skednju in od tam na ležišče v svisljih.

Včasih je mislil, da bo študiral.

Zdaj je krošnjar.

Nebo nad Brežnico se je prepelo s sivkasto prevleko, ki je izpod nje uhajala mokra megla kakor para iz kotla. Prijemala se je zidov, skoz ozke špranje oken se je kradla v hiše, zavijajoč ljudi v svoj mrki plašč. Nato je izpod te odeje začelo naškrapati, skraja na tenko, potem zmerom močnejše in nazadnje je deževalo, kakor bi ne mislilo več nehati.

Resnikova mati je zbolela. Prehladila se je ali kaj, saj zadnje čase tako ni bila nič več trdna, prav od one bolezni pred petimi leti. Kot trhlo, podžagano drevo je ležala na postelji pod revnim Bogkovim kotom. Cirila ji je strešla, a je bilo križ, ker ni bilo pri koči skoraj ničesar. Če je le mogla, je iztaknila kje kak priboljšek. Zdaj ji je prinesla gorke kave in belega kruha.

»Kje, za božjo voljo, si ga dobila?«

»Pri dobrih ljudeh; kar jejte, da boste prej okrevali.«

Grenko se je nasmehnila mati: »Mislim, da ne bom več dolgo tlačila trave. A saj je vseeno. Samo otroke bom težko pustila, za drugo mi ne bo žal.«

»Ne govorite o tem, mama, samo o tem ne!«

»Moja ljuba, nikoli nisem imela nič prida na svetu. Pač, do dvajsetega leta, dokler ni prišel on. A vse pred tem se mi zdaj dozdevajo sanje. Ti si že odrasla in že veš, kaj je hudo. Potrpi, morda ne bo treba dolgo. Potem

boš lahko šla, kamor boš hotela, ko ti ne bo treba več gledati name.«

»Mama!«

»Imela sem dobrega očeta«, je nadaljevala mati s priprtimi očmi, kakor bi sanjala. »Ti, sirota, ne boš nikoli vedela, kaj se pravi, imeti dobrega, skrbnega očeta. Nisem vam ga znala priskrbeti. Zavoljo tega morate zdaj z menoj vred trpeti. Odpustite mi. — Da, bilo je lepo, dokler ni prišel... In tudi potem še malo, a čisto malo.« Po brazdastih licih ji je pripolzela solza, debela ko lešnik. Medel sončni drobec se je gredoč skozi okno obesil nanjo in se v njej razbijal v stotine kristalčkov.

»Se veš, kako je bilo pred petimi leti, Cirila?«

»Vem, mama, a bi bilo boljše, če bi ne mislili na tisto.«

»Ti ne veš, otrok, kako je to; moraš misliti, ne poma nič. Na vse pred tem in za tem moram misliti.«

Cirila se je zamaknila preko golih vej hruške proti Konjiškim goram. In še dalje. Na srcu pod bluzo ima pismo. Prejle ga ji je izročil pismonoša. Vid ji piše...

»Se spominjaš, Cirila, kako strašno sem bila takrat bolna? Kakor omlačen snop sem ležala. Prosila sem ga, naj bi stopil po zdravnika. On se je začudil:

„Po zdravnika? Za poležavanje! Jezik ti ni še oslabel, kaže.“

„Da se boga ne bojiš, Franc! sem z grozo vzkliknila.

„Mislil sem, da te bom našel vsaj že stegnjeno! je strupeno siknil in zatresknil vrata.« — Materi se je izvil pridušen vzdih ob teh spominih.

»Nikar si ne delajte vedno znova težkega srca!« pravi Cirila tjavdan. — »Moja čebelica!« je pisal Vid. »Zgani svoja krila za polet, zakaj že vse predolgo ne čujem njih brenčanja. Niti te nisem videl, ko si odletela od nas. Stricu

Gregorju sem naročil. Upam, da si prav razumela in me ne obsojaš. Zdaj je zopet vse dobro...»

»Spominjaš se, da sem potlej naredila oporoko«, čuje Cirila skoz meglo materin krhki glas. Moj ljubi Bog, kaj bi se ne spominjala! Še zdaj vidi tistega zoprnega človečka, ki ga je bil privlekel brat Joža s seboj za pisarja in pričo. Po kurje je hodil in glavo je imel, kakor bi bil bučo nasadil na toporišče motike.

»Čebelica, pokukaj no malo ven in poglej, kaj dela tvoj pastirček!« bere Cirila naprej. »Zdaj imam svoj lastni vrt. Pravkar sem cepil na divjaka vrtnico spenjavko. Na poletje bo vzcvetela v rožnatobeli krasoti. Takrat prideš, da si jo ogledaš. — Pri tem me je obšlo: takole sem meseca septembra cepil na divjaka neko drugo zlahtno mladiko. Oprosti mi primero! Tvoje srce je cepljeno na moje in skrbi me le, kako se bo to mladje prijelo. Bog ne daj, da bi poganjki odpadli in zgnili. Verujem, da se bodo razrasli tako bohotno in mogočno, da bodo prerasli sami sebe in segli prek časnosti v večnost. V tem upanju je živ tvoj Vid.«

»Napravila sem, kakor sem se bila odločila«, čuje Cirila zopet mater. »Svojo polovico sem dala zapisati na otroke. Polovico gruntiča, polovico zemlje. Njemu od svojega deleža nič. Če bi ostalo vse njemu, bi se oženil, otroke pa spodil. Na polovico ne bo mogel dobiti nobene k hiši. Ne bo žrla tuja baba mojih žuljev! Nisem prišla prazna k njemu, z mojo doto sva kupila zemljo in kočo. Za to oporoko naj bi zvedel šele na sodnji, ko bom že v grobu, sem rekla in vse je prav kazalo.«

»Pusti me, naj govorim, odleže mi«, je rekla mati, ko ji je Cirila znova hotela zabraniti. »Vem, to sem ti že večkrat povedala; a saj ti ne bom mnogokrat več. — On je zvedel za mojo oporoko še tisti dan. Trdil je, da je vedel

zanjo, še preden smo jo delali. Kako in od kod? Ne vem. Res je le, da je poznal vsak stavek v njej. — Težko življenje smo imeli potlej, sama veš. Če je pri hiši česa zmanjkalo, je rekel: »Imate polovico, zgrizite jo do kosti, ki jih še pes ne bo povohal!« — Če je bilo pri koči treba kaj popraviti, spet: »Imate polovico, naročite in plačajte!«

Ob teh spominih je nehote vzdihnila tudi Cirila, ki se je od pisma počasi spet dramila v materino pripovedovanje.

»Najlepše je šele prišlo. Na vsem lepem je on prodal polovico gošče, pol vinograda, polovico njiv, polovico sadnega drevja okoli koč, da, celó polovico kuhinjskega črepovja je pobral, naložil na voz in odpeljal — k oni tja v Čadram . . . Po sili si je vzel pravico, ki mu je šla šele po moji smrti, jaz pa tudi nisem marala hoditi zavoljo tega po sodnijah. Sram bi me bilo.«

Mati in hči sta molčali v dušeci tišini. Mračne besede so jima vstajale v globini prs, pritiskale na usta, skoz nje niso mogle, kakor bi jim zastavil pot mlaz prestrašene krvi, slezeče naravnost iz srca. Nazadnje se je le prebil skozi stene materin krik, ki si je ob njem Cirila zatisnila ušesa:

»Nikdar se ne omoži, Cirila! Sama ostani!«

Tolikrat je že slišala iz materinih ust te besede, a še nikoli ji niso tako strašno zveneale. Druge krat je odgovorila: »Saj bom, mama!« in je bila tudi v dnu srca prepričana, da bo tako storila. Danes pa je obstala s kamnom na prsih in molčala. Kako naj udari v to izčrpano, do smrti omagano materino srce: »Fanta imam!« — Zdrobila bi ji ga.

»Vsi so enaki«, je čula skoz divjo lastno vihro materin skrhan glas. »Skraja je ves pocukran, ko se te najé, te brčne ko neužitno lesniko. V grobu bi se obrnila, če bi

ti bilo hudo. A če se boš le omožila, ti bo hudo in boš nesrečna!»

Cirila se je nehote zgrabila za prsi, tja, kjer je s srcem vred utripalo belo pismo. Potlej je planila iz hiše. Zdivjala je za skedenj, na plano, ter se nastavila ostremu, tulečemu vetru, ki ji je kakor z nohti grebel v oči, zatiskal usta in ji šibal vse telo. Morala je čutiti na sebi to divjo, preiskujočo viharo moč in za hip jo je obšla slast. Zazdelo se ji je, da ji ta veter, ki že diši po snegu, gloda kosti, premetava drobovje in sega kakor vseveden prav do srca. Obrnila bi prsi navzven, naj jih preišče, razgali do najglobljih globin, jih izpraska do krvi, prebiča in iztrga z ostrimi kremplji iz njih ves žar, da ne bo ostalo od tega ognjenega srca nič drugega več kakor lupina, čisto gola in prazna lupina!

Potem je Cirila segla po pismo, ga raztrgala in zagnala kosce burji, da se razdivja z njimi na vse štiri strani neba.

Zapadel je sneg. Mnogo snega. Vse polno snega. Nebo je bilo golo, kakor zamrzlo. Plahe sinice so iskale oken, od vetra razmršeni vrabci so stikali pred hlevi. Noči so bile svetle, trde in so hrustale od mraza.

Resnikova mati je bruhnila kri. Cirila in Lonka sta bili kakor iz uma.

»Po zdravnika tecil« je zaklicala Lonki, sama pa hitela, a ni vedela kam, ne kaj naj prime v roke, kaj naj sploh počne. Obračala se je ko vrtavka in vse, česar se je dotaknila, ji je letelo iz rok.

Tedaj je med vegastimi, začrnelimi podboji stal Lojzek in ji gledal v zaskrbljene oči. Cirila se ni mogla več zdržati. Glasno je zajokala.

»V hišo pojdi, k mami! Moj Bog, tako hudo je zdaj pri nas!«

Popoldne je Lojzek pripeljal zdravnika. Naročil je mir in izbrano hrano.

Čez nekaj dni je mati trdila, da ji je bolje; nikakih bolečin ne čuti več v prsih.

»Ali boš kaj dalje časa ostal, Lojzek?« bi rada mati zvedela neki večer.

»Do nedelje.«

»Noriš!« je planila Cirila. »Mama tako bolni, jaz pa z Lonko sama za vse.«

»Moram. Čakajo me. Služba je služba«, je rekel materi, ki se je zagledala v njegove roke. Sin je sledil njenemu pogledu in v zadregi vtaknil roke v žepe.

»Imaš težko delo?«

»Tako, ne preveč.«

»Rok nimaš udelanih, le bled si. Tak se mi zdiš, ko da bi vse noči prebedel.«

»To je od mestnega zidovja. Premalo sonca.«

»Visok davek plačuješ«, je rekla mati, a sin ni vedel kam s to besedo. Potlej mu je pravila o svoji bolezn, o očetu, celó o oporoki. Lojzek se je blede smehljal.

»Prav za prav imate od te polovice zelo malo.«

»Jaz ne, pač pa vi otroci.« Materi ni bilo všeč, da tako v nič deva njeno oporoko. Resda se je potlej sprožil zavoljo nje plaz, ki je odnesel očeta, a on bi bil slej ko prej to tako storil, le priložnosti ni bilo tako ugodne. Morda je čakal njene smrti, da bi potlej ono pripeljal v kočo. Ni bilo za vse najbolje, otrokom je pa le rešila vsaj drobtino, ko jim celega hleba ni mogla.

»Zavoljo mene — oh, meni je vseeno«, je zamahnil Lojzek. »Moj delež lahko daste dekletoma.« V hišo je stopila Lonka, ki ima zmerom solzne oči, kar je mati zbolela. Nato so vsi štirje gledali skozi okna v sneg, ki se ga tema kar ni hotela prijeti.

Prej ko je šel spat, je Lojzek zunaj poiskal Cirilo.

»Tu imaš in kupi materi, kar bodo želeli. Jaz moram oditi, da bom še kaj zaslužil.«

Jutrnji svit ga je vzel.

Zima se je začela tajati in mehčati. Od nekod je pridiral jug in zemlja je zabobnela od kopnečega in talečega se snega. Nazadnje so ostale od njega le še osamljene zaplate po odsončnih brežniških zakotjih. Gorice so spet

rjavo zableščale, po bregeh so skoraj še izpod snega kukale zelene travnate oči.

Resnikovo mater so včeraj prevideli. Sama je tako želela. Ko nič ne veš, kdaj te iznenadi smrt. Bolje je, da imaš sklenjene račune.

»Že spiš, Cirila?« se je na slamnatem ležišču obrnila k hčeri.

»Ne še. Kaj je, mama?«

»Veš, tako mislim — morebiti le ni bilo vse prav tisto z oporoko. Še večje sovraštvo sem nakopala na svojo in vašo glavo. Če bi šla do Joža in mu rekla, naj tisto pisanje raztrga. Njemu pa bi sporočila tja in ga prosila odpuščanja. Kaj misliš, Cirila?«

»Tudi meni se zdi, da bi bilo tako prav, samo ata so svojo polovico tako že prodali.«

»Že...« se je dolgo zamislila mati. Kolesje na stari leseni uri na steni je podrknilo. »Popravljati resda skoraj ni več kaj, le videl bi, da sem imela dobro voljo. — Spiš?«

»Ne, mama.« Cirili so se veke lepile na oči, da jih je s trudom vlekla narazen. Videla je, da mater grebe kes. Vse noči sirota ne spi, s široko odprtimi očmi tipa v temo, misli, samo misli.

»Tako sem domislila, lej: človek bi ne smel iti z jezo in sovraštvom v srcu na oni svet, ko ga je bilo že v tem življenju čez mero... Si zaspala, Cirila? — Le spi, sirotče, utrujena si od večnega letanja, ko ti dam toliko opraviti. Zmerom mislim, da bom bolj potrpežljiva, pa se mi le redko posreči. Ko so tako dolge noči, joj!«

Komaj je proti jutru opazila mati, da je hči odprla oči, je nadaljevala sinoči domišljeno misel.

»Cirila, veš, kaj mi je prišlo zdaj že nekajkrat na um? Ponoči, ko ne morem spati in poslušam samo tvoje in Lonkino dihanje in nihanje ure, se marsičesa domislim.

— Glej, menda smo vsi ljudje razdeljeni na same polovice. V človeku je pol dobrega in pol slabega. Če bi se potrudili, da bi boljša polovica prerasla slabšo, bi iz tega nastal cel človek. Na svetu je zato tako narobe in žalostno, viš, ker pustimo, da slabša polovica prekrije in duši boljšo. Tako nismo nikdar celi.«

»Mama, ta kleta polovica vam bo izžrla življenjel! Tak pustite jo že pri miru, prosim vas!«

»Otrok, ti ne razumeš tega. Ne veš, kaj vse prihaja na misel človeku, ki se pogovarja s smrtjo. — Naj jo pustim, polovico, praviš? Verjemi, da bi rajši, da bi je ne bilo, da bi bilo vse celo. Če bi mogla zdaj skraja začeti z življenjem, bi jo morebiti še zadušila. A tako je prepozno. Poskusi napraviti to ti, Cirila, in Lonki povej, ko bo prišla k pameti...«

»Mama, boste kavo ali čaj?« vprašuje Cirila. Samo ne več govoriti o tej strašni polovici, nič več misliti, samo delati še, tekati sem in tja, početi kar koli, le da ti ne ostane niti minute časa! V njej je vse raztepeno, razdejano, vse križem razdivjano, da bi iz teh podrtin ne spravila vkup niti polovice srca več. Mama, ko bi vedeli, ko bi smeli vedeti! — Zmerom pogosteje pogleduje Cirila tja prek Konjiških gorá, kakor da bi od tam čez pričakovala pomoči. — Cepil si moje srce na tvoje, ubogi, dobri, in nisi pomislil, ne, saj nisi mogel vedeti, da se mladika ne more prijeti, ker so ji soki zastrupljeni. Nikoli se to dvoje ne bo razraslo v skupni vrh, razpadlo bo v dve polovici, v kosce, v suho šibjel...

»Cirila, tak kje tičiš, da te ni nič na svetlo?« je pridrobila Zidarjeva Marijana k Resnikovim.

»Vidiš, kako je pri nas. Kje ti utegnem po hišah.«
Marijana je zvabila Cirilo z izgovorom v vežo.

»Pisal mi je in tebe vsi pozdravljajo in Vid vprašuje, zakaj mu ne odgovoriš. Si pa res čudna, da mu ne pišeš, če te prosi.«

»Ne utegnem, Marijana, saj vidiš: mama na smrtni postelji, Lonka je še otrok, sama sem za vse.«

»Že, že, to je vse res, a če bi ti hotela, bi mu pisala kljub temu. Ne zameri, kakor se ti zdi prav, jaz sem ti samo povedala.«

»Vem, vem,« je zamrmrala Cirila, »oh, prašiču sem pozabila nesti.«

Kar čez noč je planila na Brežnico pomlad s svojim brenčočim plesom. Jate ptičev so zaplule po zraku in kakor omamljene od premočnih vonjev spet padale na zemljo. Beli oblaki so se prekopicavali po lanenomodrem nebu, ko da so se ovčke odtrgale z vrvi.

Ko se je vse to godilo, je Resnikova mati vstala. Res. Kar začela je hoditi po hiši, nato je šla ven na prag, srknila vase globok požirek zraka in se ozrla tja čez proti hribom, kakor je to delala v prejšnjih časih.

»Zdaj bom pa še živelal« je rekla veselo in nastavila svoj prsteno blede obraz z votlimi očmi soncu, da ga pregreje.

Otroci so bili od veselja ko ponoreli. Strah, ki je vse te mesece ležal nad njimi kakor slamnata streha nad pojato, je popustil. Lonka se je kar naprej smejala z zmladletnim soncem vred, Joža, ki je prišel od fare, da pogleda k materi, se je širokoustil, da je k ozdravljenju pripomogla tudi njegova skrb; Cirila je zaman napenjala možgane, da bi se domislila, kakšna je bila ta skrb. Lojzek pa je hodil s svojo krošnjarsko košaro prek pleč po zlikanih ulicah daljnega mesta, vstopal v bleščeča nočna

zabavišča in razžarjenim gostom ponujal: »Želite čokolado, bonbone, sladke rezine — —«, ko mu je Cirila doma pisala: »Mati so boljši, pridi kaj kmalu.«

V nedeljo zjutraj, ko je bilo nebo sinje in čisto, kakor da bi ga z vlažno krpo obrisal, zrak pa mlačen in mehak ko leskove mačice v grmovju, se je Resnikova mati odpravila k maši v farno cerkev svetega Križa. Kakor omamljena od premočnega vina je skraja lahko in varno prestavljala noge, a potlej so se ji ogugale in razhodile. V njene trhle mišice se je vrival kipeč zmladletni sok. »Lepo je na svetu, da, če bi le mi ljudje bili drugačni«, se meni sama s seboj. »Zavoljo mojih ljubih otrok bi še rada živela, ohrani mi vse štiri, reši jih hudega, češčena Marija — — —«

»Tam gori sem bila«, je pritekla vsa zasopla Marijana k Cirili. »Vid te pozdravlja in Gregor in oče in Milka, vsi pač, kar jih je pri hiši! Malo je manjkalo, da te nisem grdo zatožila, tičica. — Kmalu moram spet nazaj gor, zavoljo pohištva, ki sva ga naročila v Celju. Da te moram takrat pripeljati s seboj, so mi naročili. Zdaj boš lahko, ko so ti mati ozdraveli«, je kar naprej žvrgolela dekle, vsa žareča, razpenjena od sreče.

Cirila stoji ko ukopana. Gleda v mlado sonce v visokem jutru, razprto cvetje slivja pred hišo, odcvetajoča češnja skriva v prožnih novih lističih ptičjo pesem, zrak je do vrha nabit pomladnih vonjev, ki se vsesavajo v telo in kri in se tam razkrajajo v en sam plamen. Prsi ji prečudno brste kakor napeto popje na koncih golih hruševih vej. Ne more več vzdržati tega pritiska, srce se ji bo razpočilo: »Vid! Vid! Vid! Vid!«

»Kdaj spet pojdeš?« hlastne v Marijano kakor v strahu, da bi se premislila.

»Majnika enkrat. In zares moraš z menoj, brez tebe se ne smem prikazati, so mi naročili. Vsi te imajo tako radi.«

»Kar tako praviš, zavoljo lepšega.«

»Saj boš videla, če meni ne verjameš«, se smeje Marijana.

»Ne rečem, drugi mogoče res, a Vidu skoraj gotovo ni kdo ve kako dolgčas po meni«, je Cirila vsa rdeča preizkušala.

»Kakor hočeš, za mešetarja nimam talenta. Jaz fanta že imam in ga nikomur ne odstopim, ker sem si ga sama izbrala.«

»Bo kmalu poroka?«

»Najbrže v jeseni; dotlej bo najina hiša že urejena.«

»Kaj pa vaši pravijo?«

»Ne branijo mi ne ata in ne mama. Drugi pa jezikajo, da sem malo ubrisana. Tak star dedec! A jaz se požvižgam na take marnje. Tudi Gregor pravi tako. — No, boš šla z menoj, da se vem ravnati?«

»Če me bodo pustili.«

»Prosi! Če ne dovolijo, uidi«, svetuje Marijana.

»Tebi je lahko, a pri nas je drugače.«

»Naši se res zanesejo name«, je dejala zamišljeno Marijana. »Skoraj predobri so z menoj, tako mi bo ločitev še težja.«

Kako ji je dobro! je blagrovala Cirila sosedovo. Kakor ptička se greje v gorkem domačem gnezdu, od koder bo vsa topla odletela v ono drugo . . . Da, seveda, tudi pri sosedovih je drugače ko pri nas. Imajo dobrega očeta, skrbnega gospodarja.

To je tisto. Zato pa je v naši koči vse narobe . . .

7.

Bilo je čudno, mati ni Cirili nič branila, še prigovarjala ji je:

»Le pojdi, Marijana je poštena deklina in razvedrila si tudi potrebna, ko si se čez zimo toliko gnala.«

In sta se odpravili.

Vid, Vid, Vid, Vid, so tolkla železna kolesa vlaka, Vid, Vid, Vid, Vid, je trobil velik, do zadnjih kotov napolnjen avtobus, plavajoč po široki savinjski cesti, Vid, Vid, Vid, je vriskalo srce, ko je zagledala v dalji znane Savinjske planine, nato pa tik pred seboj v nebo štrlečo Krvavico. Prvo, kar je potlej Cirila zagledala, ko se je bližal avto postaji, je bilo zlato valovje na krepko oblikovani glavi, ki se pogovarja s sinjino plavic pod visokim čelom. Stal je poleg Gregorja v svetli pomladni obleki in lahkih belih čevljih. Noge so se ji zašibile, ko je izstopila na mehka, gorka tla. Vid ji je viharno podal obe roki:

»Pozdravljena!«

A zdaj je obšlo Cirilo nekaj povsem drugega, nerazumljivega. Zoprno občutje revščine ji je stisnilo srce. Nehote se je plaho ogledala po svoji zeleni kamrikasti obleki, potlej se je kradoma še enkrat ozrla po njegovi. Takšno neugodje jo je zajelo spričo njegove gosposkosti, da bi zbežala čez griče. Svoje bikaste šolne, že dvakrat poddelane, z razhojenimi petami, ki jim bo zadaj vsak

čas spet počil šiv, naj primerja z njegovimi, ki so kakor svetla misel! In lase, moj ljubi Bog, kako čudno, trdo in gladko si jih je počesala! Tako nerodno si je spela dolge kite v zatilnik! In ročna torbica, prisiljeno jo skriva pod pazduho, kako je vsa obdrgnjena na voglih, in tisto nadomestno usnje je razpraskano, kakor vse križem z nohti razrezano, videti je, kakor bi bila izšla iz hude bitke. Cirila je postala zlovoljna, jezna nase, na svojo kočarsko beračijo in na fantovo izbranost. Kakor da bi Vid bral njeno misel, se je opravičil:

»Oprosti, da sem prišel ko kak plesni učitelj! Menda mi je vroča pomlad udarila v glavo.«

A niti rahel dekletov nasmeh ni znal skriti njene nevšečnosti in meglene mračnosti.

»Nekam blede si, Cirila; morebiti ti ni dobro?«

»Ne, ni mi dobro.« Tako iskreno in odkrito so zve-nele njene besede, da je Vid osupnil. Koj zatem se je Cirila zasmejala, a tudi v smehu je fant natanko čutil tisto, kar je videl na obrazu, nekaj zagrnenega, nerazločnega. Lani ni bila taka, čeprav je bila tudi že takrat umerjena, odmaknjena v svoje svetove, zasanjana nekam daleč. Ko jo je prvič zagledal, se mu je zdela kakor nedogovorjena beseda, kakor misel, ki se je spočela, a je ne moreš domisliti. Morda mu je prav zaradi tega tako trdno obličala v srcu, da je ne more več izgrebsti. A danes se mu zdi kar nerazumljiva. Je kakor povest brez naslova, kakor človek, ki mu ne veš imena.

Molčita in gledata pred seboj Gregorja in Marijano, čujeta dekletov cingljajoči glas in, čeprav mu ne vidita obraza, vesta, da se stric Gregor smeje s svojim mirnim, spokojnim smehom. Živahno in prožno koraka zraven mlade neveste, kakor bi mu njena bližina vlivala v noge čudežno lahkotnost.

»Koliko si imata povedati«, je rekel nekam mračno Vid, kakor da je uganil Cirilino misel. Oba hkrati sta se zavedela, da imata onadva nekaj, česar njima manjka.

»Zelo težko je že čakala snidenja«, je menila Cirila, da je pač nekaj rekla. Skrivoma je pogledala od strani Vida; bil je resen in zamišljen, celó žalosten. Neprijetno jo je pogrelo. Počemu igrata oba to burko? Sonce greje mehko božajoče, a njo le žge in zbada. Eden od njiju bi moral izreči besedo, ki bi znižala klanec med njima, besedo, ki bi sprožila plaz nadaljnjega pogovora, a se zanašata drug na drugega in se molče priganjata: »Začni ti!«

»Srečna sta!« je Vid kar naprej gledal onadva. Njegov glas je rezala rahla zavist.

»Iz prerasličnih vetrov sva«, se je zajedalo v Cirilo. »Krave bi se smejale, če bi me videle poleg takega gospoda, ki si še govoriti ne upam z njim.« — Pokaj je prišla danes spet sem? Tako se je veselila, zdaj pa bi se najrajši obrnila in odšla.

»Saj niti ne vem, ali naj jo vikam ali tikam«, se je skoraj že jezil Vid. »Bog ve, če so jo domače razmere tako spremenile, ali pa ima že svojega fanta. Videti je, da ni preveč vesela, ker sem ji prišel naproti.« Vse leto jo je nosil v sebi, zdaj vidi, da je bila to druga Cirila, ne ta poleg njega, ki je hladna kakor postana jed v mrzli peči.

Kdaj pa kdaj sta izpregovorila o vremenu, o suhi stezi, mladem hmelju po njivah, a sta koj spet utihnili. Kaj boš govoril, če ti ne gre od srca in so ti besede zvezane!

»Po stopnicah bi morala, če bi hotela do njega. Iz Brežnice se je videlo drugače; zdelo se mi je, da ga imam rada, zdaj vidim, da se ga bojim, in moja revščina je ob njem tako strahotna«, je trpela Cirila.

Ko sta zavila mimo cvetočih metuljčkov na oknih Jurijeve hiše, jo je šele objel tisti skrivnostni, sladki vonj, ki ga je bila lani odnesla od tod in ga vse mesece ni mogla pregnati, toplo občutje domačnosti in lepote, ki je nikjer drugje še ni našla.

Domači so jo sprejeli, kakor da bi z Gregorjem in Marijano vred spadala k hiši. To jo je ganilo. Za mizo, pregrnjeno s pisanim prtom, je oče Jurij prebiral časopis. Cirili, ki ga je v zadregi plašno pogledala, je krepko stisnil roko. Nasmehnil se ji je tako, kakor bi bila to njegova Milka, ne pa tuje dekle, neka hmeljarka...

»Prav, da si prišla pogledati k nam. Lepo vreme imamo, hvala Bogu, in suho pot. Pomlad nam prav dobro streže, da bi le še poletje in jesen tako.«

Milka je prinesla mrzle kuhane gnjati, oče je vzel iz miznice hleb kruha, Miha pritovoril iz kleti bunkovca, Jaka priskrbel kozarce in sedli so za mizo v lep nedeljski popoldan.

»Vama moram povedati, kakšno je oni teden zagodel naš ,ta mali'«, je hitela Milka.

»Le blati me vpričo vseh.«

»Nesem v ponedeljek zjutraj prašičem, pa ti gori v zvislih milo zacmevka ,Miiiiilkaaaa...', nato še glasneje in ko se le nisem zganila, se zadere: ,Milka, si gluha!' — Glas se mi je zdel znan in brž zlezem v senik. Naproti mi pride pisana babnica v širokem krilu, visoko zapeti bluzi in z rdečo pikčasto ruto na glavi. Ko se je obrnila z obrazom k meni, ti izpod rute pogleda — naš preljubi, nedolžni Vid.

,Za božjo voljo, saj vendar ni pust!' sem se čudila.

,Ne zijaj vame ko bik v nova vrata!' me je nadrl.

,Rajši mi prinesi mojo obleko, potlej šele sprašuj!'

A še potem, ko je bil že spet možak, ni hotel nič pravega povedati, tako da še danes ne vem, zakaj se je moral tisto noč spremeniti v babo.«

»Eh, mlademu Gorniku sem plačeval stare račune.«

»Predsednik 'Zocarjev' je bil na svojih uradnih postih«, se je smejal Jaka.

»Svatjel« je tedaj stekla k oknu Milka, drugi za njo. Prvi voz z godcema, klarinetarjem in harmonikarjem, sta bila že mimo; videli so le še družico z ženinom in zadaj nevesto z drugom. V belo oblečeni nevesti je pod mirtnim venčkom rdel obraz ko binkoštni nagelj. Beli pajčolan ji je v naročju na pol skrival neroden okrogel šopek z velikimi umetnimi vrtnicami.

»Čigava je nevesta?« je zanimalo Marijano.

»Krtičnikova Tinca.«

»Lepa je.«

»Le s tem šopkom ga krona. Da se ji le ljubi nositi s seboj umetne rože zdaj v maju, ko je na vsakem oglu vse polno pravih!« se je mrdala Milka.

»Vsak po svojem okusu!« je tedaj nenavadno trdo usekal Vid ter se obrnil od okna.

»No, hvala večnemu Bogu, da ga je dobil!« je tudi Jaka sedal nazaj za mizo.

»Precej raskava je šla zanj«, je pritegnil Miha.

»Je že kazalo, da jo bodo z jesihom zmešali v solato.«

»Skrbimo zase!« je zdaj še trše pribil Vid in v obrazu mu je jezno trznilo. Cirila še ni videla takšnega. Prav nič ga še ne poznam, je pomislila. »Nisem tak«, ji je rekel lani in zares kaže, da je drugačen. Kakšen?

Razgovor je leseno obtičal, dokler ni čez nekaj minut Vid zabrundal: »Vsak bor je zelen, vsak bor je zelen, samo Mari-bor je bel...«

Zazvonilo je večno luč na Taboru, zazvonilo v Šempavlu, zazvonilo v Braslovčah, zazvonilo na Vranskem, zazvonilo v Šempetru, zazvonilo po vseh podružnicah. Vsa dolina je postala večerno zvonjenje, ki ga je mlačen veter vse križem nastiljal po vaseh in ga mešal z vonjem zelenih trav, poljskega cvetja in španskega bezga ob hišnih in vrtnih zidovih in plotovih.

»Pojdimo k fari na Tabor«, je po večerji odločil Vid.
»Organist Ludvik nas je povabil.«

»Samo, da ne boste pozabili, na katerem koncu vasi je Jurijeva hiša«, je položil oče na mizo leseno žlico, ki se je krepko odražala v zboru drugih kovinastih. Te žlice si oče Jurij ne dá vzeti; leseno je podedoval po svojem očetu in z leseno, pravi, bo nosil v usta, dokler bo le še mogel ziniti. Ko se mu je nekoč zlomila, se je peljal v Ljubljano po drugo in če bi je tam ne bil dobil, bi bil šel ponjo naravnost v Ribnico.

»Se prej bomo zapeli«, je snel s stene velik rožni venec z debelimi kostanjevimi jagodami in vsi so pokleknili pod Bogkovim kotom.

»Bolj na kratko jo zastavite«, je še izpodbujal Vid, ko se je oče že križal. Na koncu ni Jurij nikoli pozabil pridejati molitvam še tisto, ki ga je naučila babica:

»Ta prvo uro se priporočim Bogu Očetu, drugo uro desnemu angelu varuhu, tretjo uro trem Pršonom, četrto uro štirim evangelistom, peto uro Kristusovim ranam, šesto uro sv. Antonu, sedmo uro Mariji sedem žalosti, osmo uro sv. Frančišku Ksaveriju, deveto uro devetim korom angelov, deseto uro svetim Trem kraljem, enajsto uro sv. Uršuli in njenim devicam, dvanajsto uro sveti Barbari in dvanajstim jogrom Kristusovim.«

Potlej so se otroci s stricem Gregorjem odpravili po prekpoti na Tabor. Oče je sedel na klop pred hišo in si natlačil pipo.

»Otroci — — — To bi jih bila moja Ana vesela, ko bi jih zdajle videla! Kakšne košate hmeljevke so vsi trije! Milka je med njimi za pušeljč. — Jaka je možak, dober naslednik Jurijevine bo, mislim. Miha ima ogle-dano nevesto z gruntom v Šempavlu, za Milko vprašuje ta in oni, lahko bi se kam primožila, pa se mi zdi, da ima oko za mladega organista. No, ni mu kaj reči, le dekle je tako za grunt, da bo umrla brez zemlje. Od kod se je vzela Vid, ne vem. Vtem ko bi iz vsakega šentjurškega kota lahko izbezal najmanj po tri dekleta, ti gre in se zagleda v to blede stvarco iz spodnjih krajev. Ni napačna, le zanj ne bo, se mi zdi: Premirna in premehka, ne bo ga dognala. Od kod se je neki vzela vanj ta vihrasta kri? Jo je izsesal iz Jurijevine? . . . Branil ne bom, ima svojo glavo in leta. Tudi meni je dal oče ženitev samemu v roke, pa se nisem nikoli pokesal. Le skrbi me za vsakega posebej, a morebiti še najbolj za Vida, to burjo nikoli ugnano . . .

Ana, ko bi še ti živela! Polovico bi preložil nate; tako pa moram biti otrokom poleg očeta še mati. Ni lahko, veš! — Za zajtrk skrb, za južino skrb, za večerjo skrb. — Pa je le lepo na svetu, kljub tem skrbem. Živiš, a pri tem veš, za kaj in za koga, in to je vse. Rad živim, rad. Škoda le, da še Ana ne more več z menoj. Zemlja in grunt in otroci in tale dolina — — — Vmes pa gredo leta svojo pot, še ne zmenijo se ne zate, svoje opravijo in zbogom. Kakor tale tobakov dim; čisto natanko ve, kam iti, nič se ne pomišlja, ne ogleduje se čez rame nazaj. Ko se ti izkadi izpred nosa, ga ne boš več duhal . . . Ni vredno, da bi si ga želel nazaj, če mu ni določen povratek . . .«

Na vasi so se trgali fantovski vriski.

Po gladko izhojeni stezi med gostim hmeljevim zelenjem so šli Jurijevi. Vid je zgovorno pripovedoval, kako je bilo dopoldne pri kmetijskem predavanju v Domu.

»Kaj je povedal predavatelj?«

»Hm, meni ostane po navadi v glavi samo konec. In to pot je bil za čuda ganljiv: govornik se je zagnal, da je skoraj skočil z odra in zaklical z gromkim glasom, ki je rezal kosti in mozeg: ‚Gospodje, h koncu vam vsem položim na srce konjski gnoj...‘«

»Fantje, kdo zna lepše zavriskati?«

Oglasil se je Jaka, Miha, Vid; vsak je drugače zapotegnili.

»Zdaj pa vsi hkrati!« Vrisk iz treh fantovskih grl je pretrgal modrikasto temo in se zil v eno.

»Znamo, kar nas je Jurijevih!«

»Smrkavci, kdo sem pa jaz! Mislite, da je v mojem grlu vrisk že splesnil? Devet se vas ne ustrašim!«

Stric Gregor se je pretegnil, izbočil prsi, odpri usta in zavriskal, da si je Cirila mašila ušesa.

»No, veš, stric, bolj tako je bilo čuti, kakor bi udaril s palico ob črep«, ga je dražil Vid, samo da se je potlej lahko razgnal z njim v brezkončno prerekanje in so se vsi krčili od presilnega smeha. Dokler ni zapel Vid s svojim sočnim glasom: »V eni stari kočuri smo bili doma... Smo slabo živeli, nič kruha imeli...«

Cirilo je zazebló. Sredi šumeče lepote jo je nekaj trdo udarilo na najbolj boleče mesto. Ko mlado hmeljevko v viharju jo je zvilo od vrha do tal. Vsa kri ji je planila v lice, ko je rekla s čudno trpkim prizvokom:

»To je moja pesem.«

»Ne zameri, nisem te hotel žaliti!« je rekel Vid tiho. Cirila se je zasmejala, le da njen smeh ni bil več tak ko prej.

»Nauči me! Kako gre skraja?«

Vid je ni ponovil. Vtem je začel Gregor spredaj: »Tri kroglice v žepe in sabljico za pas, pa puško na ramo in pojdemo skoz vas!« Vsi so jo udarili za njim.

Tako je šla mladost po majski stezi prek hmeljevih njiv. Zvezde, bele in zlate, so se šepetaje pogovarjale na nebu, mesec je vozil med njimi svojo polovico. Njegova medlomlečna svetloba je segala v vrhove zelenih hmeljevih mladik, ki so nezadržno plezale kvišku in iskale opore v močnih hmeljevkah.

Organist Ludvik, mlad, slok fant črnih las in prav takih oči, je pogostil svojo družbo s kruhom in vinom. Potlej se je Vid na lepem ukradel h klavirju in po tiho zaigral. Ludvik je prisedel k Milki poleg Gregorja in Marijane, le Cirila je natančneje prisluhnila Vidovi pesmi. Se sanjalo se ji ni, da bi znal igrati. Da, kaj pa prav za prav ve ona o njem? Če si je podnevi dopovedovala, da bi morala do njega po stopnicah, je zdaj prepričana, da bi morala vrh stopnic pristaviti še lestvo.

In vendar ne more obrniti oči od njega. V mehki svetlobi lahko zastrte luči se rišejo na tipkah ozki prsti in više gori bujno valovje las. Dvoje globokih oči je zagledanih prek te luči, prek obrazov v šumeče tajne pod okni. Kakor da je za to uro posodil srce majevi noči... Zdaj Cirila že drugič spoznava, da je Vid, ta vihravi, norčavi, neugnani fant na poskok, v resnici drugačen. Če mu gleda zdajle v obraz, ožarjen z neizpolnjivim, nedosanjanim in s tisto tanko, grenko potezo ob ustnah, ki jo je ohranil najbrže še od pogleda na ono belo nevesto, bi ga ne mogla primerjati z Vidom iz vsakdanjih dni. Ali bo

kdaj odlomila pečat njegove skrivnosti? Vid nocoj ni srečen, je Cirila jasno spoznala. Nje ne more več premotiti njegov norčavi smeh, ki bo morda že v drugi minuti planil iz njega, ona vidi globlje, ker mora, ker hoče gledati globlje.

Vid je za hip prenehal z igranjem; poiskal je druge note in še močnejše udaril po tipkah, zraven je polglasno pel: »— — — sto sreč ti jaz želim...«

Bog ve, če ni tak zavoljo one neveste, razmišlja Cirila. Tako naglo ga je takrat vrglo od okna. Kdo ve? Bila je zelo lepa... Cirila se ni menila za pogovor in smeh okrog sebe, gledala je tja v zelenkasto luč kakor v novo razodetje. V ustih in v grlu je čutila kakor kepo strjujočega se cementa. Iz prsi ji je pričel počasi slezeti izpod siloma zakrknjene skorje tanek curek čudežnega studenčka. Sprva se ga je ustrašila, zatem jo je obšla kakor nebo velika, vseobsežna radost, razganjajoč jo ko vihar po vseh udih. Ves strah pred njim, daveči pritisk domače in lastne revščine, stopnice in lestvo je kakor v deročem hudourniku, ki se sesuje čez prode in podira nasipe, preplavilo spoznanje:

»Imam ga rada, rada, rada!«

»Vsi so enaki, vsi polovični, nobeden ni cel, zato se ni vredno obešati nanje«, je tedaj čisto tiho čula v sebi žalostni materin glas. Polovica! Strahotno izmaličen obraz domačega življenja. Ves dan je hotela živeti v hlastni želji, pozabiti vsaj za nekaj ur mračno, ubijajoče životarjenje v hiši na Brežnici, a zdaj je stopilo pred njo živo in grozeče, da je morala umakniti pogled. Hkrati je z občutkom olajšanja spoznala, da je prišlo tisto temno za nekaj dolgih minut prepozno. Tako je tudi strašeča polovica utonila v brezkrainem hudourniku njene ljubezni,

zakaj vedela je, da bi Vida ljubila, pa če bi bil tudi samo četrtnski.

Vid je igral. Vedel je, da mora nekaj izbesneti iz sebe, da se mora stisniti kakor stiskalnica, četudi pripolzi izpod kamna živa kri. Da bi vsaj čutil dotakljivo telesno bolečino! Da bi mogel prijeti rano in jo s prsti izžeti ko limono!

»Klavir mi boš raztreščil!« mu je smeje zaklical Ludvik.

Vid ni odgovoril. Igral je dalje. Mora, pa če se razleti vse na koscel Ni se več poznal, le čutil je, da mora izkričati iz sebe to divje, blazno, ki si išče izhoda.

Saj sem nor, je pomislil. Pokaj se toliko ukvarjam sam s seboj? — Kako je nekaterim dobro! Vzljubijo nekaj, za čimer se poženejo in tisto tudi zgrabijo, čeprav bi imeli zavezane oči. Kakor stric Gregor. Meni se že v drugi polovici sekunde izmakne tisto, česar sem se v prvi komaj boječe dotaknil. — Zopet drugi počno vse mogoče grdobje, ki jim pa niso prav nič v napotje, da bi v prihodnji minuti ne zaspali kakor otroci. — Meni pa se zdi, da sem storil zločin, ko sem zdajle ob spominu na nekdanji greh vdrl v svetišče pesmi, in ko se bom jutri vtihotapil na vrt, mi bodo moje ljubljenske vse po vrsti sodnice. Kako znajo šele cvetlice s svojimi živimi očmi soditi človeka! Gorje ti, če nisi vstopil po prstih in okrtačen od nog do glave v njih kraljestvo! — — — Ali pa sem samo jaz tak; žge me, kar bi kdo drug prešel skokoma, mučim se z mehkobno solzavostjo kakor babe, ki jim življenje ni odkazalo večjega opravila, kakor gojiti sočutje do samih sebe... Vid je še silneje udaril po tipkah, kakor da bi mu morali izsiljeni zvoki potrditi to najnovejšo misel, a mu je že v prihodnjem hipu splaval

pogled tja ven — — — Tinca... Tinca s cvetnobelim pajčolanom, Tinca s trepetajočim venčkom v rumenih laseh, Tinca z umetnimi rožami v naročju — — —

Od vsega je bilo še najboljše to zadnje. Papirnato, položeno cvetje, ki zaudarja po svečah... Lahko so to sveče, ki stražijo pri mrliču in vpijajo v svoje plamene njegov voščeno prosojni obraz.

»Morja široka cesta...«

Da, čisto lahko so take rože tudi mrtvaške sveče... Ni mogel dobro videti nevesti v obraz, a skoraj gotovo je moral biti zelo blede, tako nekako kakor mrtvec na belem odru — — —

Vid se je rahlo nasinehnil ob misli, kako bi bilo, če bi vsakdo na glas povedal svoje misli in storil, kakor mu ukažejo. Joj, potlej bi bil moral danes on skočiti tja k vozu, sneti nevesti tančico z venčkom, izročiti vse vkup vetru, da ga raznese po širokih gmajnah, potlej pa pokazati ljudem: »Glejte, nevesta!«

»Kak je čisto morje...«

Da in potem bi morala ona stopiti k meni, mi pljuniti v lice ter zakričati: »Glejte, poštenjak! Nima takega šentjurški zvon!«

Tinca, bela nevesta, kako dobro je, da je pred naše misli postavljen plót! Za njim sva varna oba.

»Po zemlji srečno hodi...«

Moje rože na vrtu so vse drugačne, kakor smo ljudje. Rdeča potonika se ne izprevrže čez noč v belo lilijo. Noben cvet se noče pokazati tak, kakršen ni.

»Tinca, ali je ta greh samo moj? Ali je to tako velik greh, če te nisem mogel ljubiti? Jeli samo moja krivda?«

Zdaj je prilezlo od nekod nekaj pošastnega; ali se je vzelo iz temnega kota pod sivkastim stropom, ali se je dvignilo izpod klavirja. Nesramno se mu je zarežalo v lice:

»Ne vali svojega greha drugim pod noge! — Kakor otrok je prišla k tebi in ti položila v naročje svojo vdano ljubezen. Tebi, ki si čakal neke izvoljene princezinje, je bila premalo in potem si storil tisto podlost: ne samo, da si sunil od sebe njeno čisto ljubezen, blagohotno si jo hotel podariti, odstopiti svojemu prijatelju. Toliko časa si barantal za človeška srca in pletel med njima prisiljeno vez, dokler — — — no, ti že veš.«

»Nisem mogel videti prijatelju v dušo, imel sem ga za poštenjaka«, se je zagovarjal Vid.

»Zdaj jadra spet razpnimo . . .«

»Hahaha! Niti sebe ne poznaš, kako boš druge! Oltar si ji razdejal prav za prav le ti. Svojemu sedanjemu ženinu lahko pokaže tebe kot prvega krivca.«

»Valovom se zročimo . . .«

Saj to ni moja pesem. Pa vendar je. — Kazen mi je za petami. Skoraj gotovo je Tinca srečnejša od mene. Usoda se je obrnila in zdaj zapičila želo vame: srce tiste, ki jo blazno ljubim, je tako divje daleč od mene. Njene oči me gledajo, njena usta govore z menoj, njena duša pa je vtem povsod drugje, le blizu moje ni. Ne bom razbil okrog čebelice tega ledenega okovja, pa četudi mi pri-skoči na pomoč tisoč majev.

»Valovom se zročimo . . .« Valovom, valovom!

8.

Z mesečino prepredena noč je voljno legala nanje, ko so se vračali.

»Zakaj me imenuješ čebelico?« je vprašala Cirila Vida, ko sta nekoliko zaostala.

»Ko sem te lani prvokrat videl, si se mi zdela kakor čebelica, ki je sprostrla krila in pribrenčala, da obere zlato rožo naše doline, naš hmelj. — Veš, Savinjčan nezavedno nosi v sebi to rožo vse življenje. Z njo se je rodil, v njeni senci umira. In če je tudi za deveto goro, zaduha njen vonj in zahrepeni po njej.«

»Če bi ta vaša zlata roža vsaj ne bila tako hudo grenka.«

»Savinjčanu je sladka. Njemu pomeni preteklost, sedanjost in prihodnost, kar je pričakovanje, obet in izpolnitev. — A zato se je čebelica tako narahlo dotika, ker se boji njene grenkobe in je videti, da bo zdaj zdaj odletela na drug cvet?«

»Hm.«

»Bržkone ji je ta cvetna čaša preplitva, premalo medu si obeta od nje.«

»Misliš?«

»Za gotovo.«

Zasmejala sta se. Vsak s svojo skrito rano, vsak s svojo veliko ljubeznijo. — Oni spredaj so ju počakali in

potlej so zapeli. Noč je bila zdaj še bolj skrivnostna in mesec bolj kraljevski. V njegovi svetlobi so se risale hmeljevke še enkrat daljše, skoraj pošastne. Ojstriška vas se je svetlikala, kakor bi se valjala v mlečni kopeli. Beli zidovi so razgaljeni moleli iz nje. Kdaj pa kdaj se je na verigi pretegnil pes in zalajal v luno.

Pod tepko pred hišo so si voščili lahko noč.

Ni še dobro segel prvi petelinji klic do deklet v sobici, ko se je oglasilo pod oknom: »Lepo mlado jutro se rodi...«

Dekleta so prisluhnila in spoznavala posamične glasove,

»Vid!«

»Ludvik!«

»Miha!«

»Lojz!«

»Jaka!«

»Lejte, dekleta, kakšno lepo vrv je ponoči spletel mesec čez drevje!«

»Vso v mavričnih barvah.«

»Joj, prečudno!«

»Pretentali bi nas radi, da bi odprle in pogledale«, se je smejala Milka. »Zdaj pa nalašč ne«, so se zavijale v odeje in posiljeno smrčale. Pesem pod oknom je zibala...

Ko pa so potlej le pogledale ven, jim je zamigljajal pred očmi živo pisan papirnat trak, razpet od njihovega okna pa prav do nove hiše strica Gregorja. Marijana je zagorela huje od rožnatega traku.

To jutro ni hotelo biti konec smeha, dokler ni tam doli stric Gregor rekel pod svojim oknom: »Ni da bi go-

voril«, in potem rahlo povlekel, da se je živobarvna vez nekje sredi pretrgala. Polovico je spravil v škatlo Gregor, polovico je shranila Marijana.

Prej ko se je Vid spustil na kolo, je povabil dekleti, da si nazaj grede ogledata v Celju njegov vrt. Jima bo že stric Gregor pokazal.

»Tako, Marijana,« je rekel oče Jurij, ko sta se po južini odpravljali, »tebe ne bom nič več vabil, ko si že privezana k naši hiši. Tebi, Cirila, pa so naša vrata vsak dan na stežaj odprta.«

Cirila se mu je zahvalila s svetlimi očmi in rekla, da bo še prišla, ko se ji zdi, da prihaja kakor domov.

»Cirila je morala našemu atu začarati«, se je smejala Milka. »Rajši jo imajo kakor nas.«

»Mhm, sem že mislil, da bi te vprašal, Cirila... Toliko me je pa že še, da bi lahko dobila po meni ime, če bi hotela«, si je oče s hudomušnim muzanjem prižigal pipo.

»Stric Gregor, ali je še daleč?« je spraševala Cirila, ko so v Celju izstopili iz avtobusa.

»Verjemi, da nikoli nisem utegnil šteti korakov od postaje do njegovega vrta.« In je pričel znova praviti, kako se je včasih vozil tod s kolesom v službo. Takrat sta stanovala z ženo zunaj mesta, v Levcu. Ob vsakem vremenu, v dežju, snegu, soncu, viharju, v toči in grmenju. A je lepo, vse mogoče se ti prigodi na potu, žalostne in smešne stvari in je potlej kar dolgčas, ko nekega dne to preneha.

»Stric Gregor, kaj ni tisti vrt tamle?«

»Kako si neučakana«, jo je nejevoljno pogledala Marijana, ki je z odprtimi usti lovila Gregorjeve besede. Bilo ji je žal, da ga je Cirila prekinila.

»Kje neki, Vidovega vrta je komaj za ped, ko pa je najmlajši celjski vrtnar«, se je Gregor nagajivo smehljaj predse, hkrati pa že zavijal na stransko, ožjo cesto.

Nekaj minut zatem so vstopili skozi visoka vrtna vrata z dvojnimi rožnatimi lokom v obliki košarnega locna, ki je bila pod njim obešena zelena deska z napisom: »Vrtnar Kotnik«. Ta vrata so oklepala okrog vrta visok zid, oblečen v trajno zelen, širokolistnat bršljan. Po njegovih vejah se je vzpenjal dehteč belkast gorski in spomladni srobot, vmes se je veselo posmihal kitajski z rdeče nadahnjenimi popki, peclji in poganjki. Cirili je zastal dih ob žarki lepoti, kipeči iz vsega velikanskega prostora.

Rože spenjavke in plezalke silijo iz popkov v prvo cvetenje. Ob zidovih in stenah rastlinjakov, steklenjakov in cvetnjakov bingljajo v rahlih grozdih modrolilasti, sinjkasti, belorožnati in vijoličasti cvetovi glicinij, med njimi se pretaka topla, rjavozelena barva mladih listov. V košatih grmičih se šopiri dehtivi starodavni kovačnik z rdečkastimi, rumenkastimi in rožnato nadahnjenimi, v šestoricah sedečimi cveti; v drugem koncu dehti pravi jasmin, dišeča trta, ognjeni trn. Po gredah odcvitajo tulipani v vseh barvnih odtenkih in prelivih, od zlatorumenih in oranžastih do lososnordečih, na drugi dehte v opojnem vonju modri, beli in rožnati hiacinti, presajeni kar v lončkih iz cvetnjaka na vrtno zemljo. Velikocvetnate bele narcise obrobajo rdeče valove binkoštnih nageljnov in po drugod ustvarjajo same zase v skupnih gredah bele otoke med tem živim, bujnim rastlinjem, zelenjem in cvetenjem.

Tedaj so začuli iz najbližjega odprtega cvetnjaka, ki so v njem gorele pelargonije med velikimi rožnatimi begonijami Vidov glas, ki je pel: »Ti si vrtnica, moja ljubica...«

Potlej jim je Vid razkazoval vrt.

»In vse to je tvoje?« ni mogla verjeti Cirila.

»Ne še, to se pravi, ne bo dolgo, ko bo moj. Kaki dve dobri letini, pa bo odplačan s hišo vred tam na koncu.«

Gregor in Marijana sta hodila počasi in premišljeno po vrtu in si sama zase ogledovala, Vid je ustavljal Cirilo ob slednjem grmičku, ji razlagal in opisoval skoraj vsak cvet posebej.

»Prvi binkoštni nageljni so se pričeli razcvitati. Tamle, vidiš, tisti široki, mladi nasadi so nageljni, šebo'; ti bodo vzcveteli šele v avgustu.«

»Zakaj imaš teh toliko?«

»Ker najdalje cveto in se jih največ proda. Skoraj tako so lepi, kakor italijanski.«

»A čemu za božjo voljo so ti celi ogoni tega zelenja?« je obstala Cirila ob nizkem grmičju, ki je iz njega poganjalo vse polno mladega, žametno blestečega lističevja.

»To je mahonijevo zelenje, ki ga porablamo leto in dan za žalne vence. — Glej tu vrtne šmarnice! Resda ne diše tako kakor hostne, so pa zato cvetovi prekrasni. Daj, natrgaj si jih, kolikor hočeš.«

»Pusti jih, naj cveto.«

»Oh, saj jih gojim za prodajo; od samega gledanja in duhanja ni moči živeti«, se je nasmehnil nekam žalostno.

Cirila je poslušala in gledala, gledala. Ko je hodila po vrtu zraven Vida, je občutila toliko sladke, cvetoče lepote, da jo je pričelo skoraj dušiti. Nikoli ni še videla nobenega vzgojenega vrta tako od blizu.

»To so moje kraljice, dvorjanice v steklenih palačah, moje ljubice«, ji je govoril, ko ji je kazal steklenjake, rastlinjake, cvetnjake. »Ubil bi me, kdor bi mi vzel moj

vt. Brez njega bi ne mogel živeti, on mi je na svetu več kakor vse. Je nekako moj drugi obraz, moj dvojnik. Tebi se to morda zdi čudno, Cirila, ker nisi živela v tem. — Veš, vsaka cvetka ima dušo, ki se z ljubeznivo zaupljivostjo prelije vate, če se ji znaš približati. Tem lepši je potlej cvet, čim bolj se potrudiš, da razumeš vso njeno bit do korenin.«

Cirila se je z dolgim pogledom ustavila na Vidu, ki je nadaljeval.

»Če hočeš imeti kaj rad, moraš to tudi dobro poznati. In kdo pozna moj vrt bolje od mene? Več ko deset let že delam na njem in zdaj, ko je moj, mi je še bolj pri srcu. Ob vsaki cvetki sem stal nekako že ob spočetju in ob rojstvu, potlej sem jo gojil tako skrbno kakor mati otroka. Glej, zato se tako razumemo. — Ne smej se, Cirila, če ti povem, da imajo cvetlice tudi želodec; to so njih zeleni listi. Imajo pa tudi pljuča, ki z njimi dihajo korenine iz zemlje dušik, žveplo, fosfor, kalij, apno, magnezij, železo. Če je prst bolna, pljuča usahnejo in cvet umre. — Vsak, ki zna vsaj malo prisluhniti pogovoru stvarstva, bo lahko spoznal tudi jezik cvetlic. Ta je kakor blagoslov z monštranco, je sama božja milost. Če ga hočeš slišati, moraš biti sam s seboj na čistem — in neomadeževanih rok«, je končal Vid nekam zamišljeno, skoraj otožno.

»Kaj vse veš in kako znaš govoriti!« je Cirila v resničnem začudenju sklenila roke. Vid se je odmaknjeno nasmehnil.

»Če gledaš cvetlicam v duše in prisluškuješ njih govorici, nehote začutiš v sebi voljo za vse lepo in dobro in tiho. Od tega gledanja in poslušanja bi moral postati prav za prav dober, zmeraj boljši človek . . . Z njimi vred moraš nenehno hrepeneti po lepoti in mehki dobroti.

Nobeno, še tako veliko in popolno človeško življenje ni tako tiho, hrepeneče in samo lepoti posvečeno kakor življenje najneznatnejše cvetlice v grmovju.«

»Lepo je biti vrtnar!« je vzkliknila Cirila iz vse duše. Tu na vrtu je našla svojega Vida od sinoči, tistega kakor morje globokega in skrivnostnega, ne onega iz vsakdanjih dni. Bil je vesel, nežen in ljubezniv, a praznično slovesen, kakor bi hodil po cerkvi, in ko sta se bližala široki gredi belih narcis, je stopal, kakor da bi se bližal glavnemu oltarju; tiho, skoraj po prstih in na pol šepetaje je govoril.

»Če bi ne bil vrtnar, bi hotel biti kmet; oba sta si zelo podobna. Oba hrepenita z zelenjem majniških juter, kličeta sonce in jokata za usahlim rastlinjem, oba znata ljubiti s stanovitnostjo fajgeljnov in dihata zvestobo nageljnovega cveta.

Na, zdaj se naglej in naduhaj!« je rekel, ko sta obstala ob gredi belih narcis, obrobljeni od nizkega, gostega cvetja arabisa. — »Ta vonj je skoraj premočan; če ga duhaš dalje časa in v veliki množini, ti udari v glavo, da si potlej ves bolan. A lepo je, čudovito lepo, biti pijan od rož. Toda zdaj mi ne smeš braniti, da bi ti jih ne natrgal, vsakih nekaj, skratka, pusti mi veselje, da postavim navado na glavo in da natrga fant dekletu šopek.«

»Le, pozneje«, je stežka izdabila Cirila. Podobno je bilo, da se je sonce ustavilo na svoji poti in se zamaknilo v dva mlada človeka, ki sta stala na pol vrtoglava ob reki cvetja in sta komaj še vedela, da stojita na zemlji. Strnjena cvetoča bela ploskev je valovala v vetru, zeleno steblovje se je lahko priklanjal v pozdrav brenčečim čebelicam, neumorno se spreletavajočim s cveta na cvet.

»Imaš rada cvetlice, Cirila?« je iznenada padlo v ta brenčeči molk Vidovo vprašanje.

»Joj, pa kako!«

Fant se je okrenil k njej, a še vedno gledal v migotajoče cvetenje pred seboj.

»Vpričo teh najinih ljubljenk naj te vprašam, Cirila, ali bi me mogla imeti vsaj toliko — približno toliko — rada kakor te narcise?«

Cvetoči vrt je pred Cirilo zaplesal v dvojno. Gorka, razmehčana prst se ji je pod nogami začela razmikati in skoz čevlje je čutila, da jo žge v podplate. Cvetno steblovje se je znova zazibalo v vetru, čebele so še bolj živo zabrenčale in odganjale s cvetov nadležne čmrlje, ki so jim prišli odjedat medeno pašo. Cirili je udarila v nosnice opojnost, ki jo je polagoma napojila s sladko bolečino. V te omamne vonjave so zdaj še nepričakovano padle fantove besede. Hotela je zakričati, zarjuti: »Rajši te imam, kakor vse cvetje sveta!« pa je le glavo sklonila, povescila oči in ljubeče izrekla eno samo kratko, najljubšo besedo:

»Vid!«

Fant jo je hlastno zgrabil za roko, kakor bi se bal, da bi mu jo v prihodnji sekundi izmaknila, in glas se mu je lomil v trepetu:

»Me imaš, Cirila, me imaš zares rada?«

»Ti vsevedni in vsevidni fant, ki preiskuješ srca in drobovje svojih rož, pa nisi mogel uganiti moje ljubezni!« se mu je dekle rahlo očitajoče nasmehnila, potem naslonila glavo na njegovo široko ramo.

»Moja, moja čebelica!« ji je Vid stiskal roko in, kakor otrok z novo igračo, skoraj ni vedel kaj početi s to veliko, nepričakovano srečo.

Sonce se je zdaj nad njima zares ustavilo. Zginil je cvetoči vrt z vsemi vonji, poskrile so se hiše in veter je utihnil, Savinja na oni strani se je obrnila in pričela teči

nazaj. Miklavški hrib pred njima se je zamajal, kakor bi se mislil zagnati do oblakov, stari celjski grad na drugi strani se je razširil, mrtve, toge stene njegovih razvalin so oživele v mladem nasmehu. Ptici po drevju naokrog so se zgostili v brezštevilne zборе, ki pojo zdaj največji in najslajši spev sveta, v katerem utihne vse drugo, in na zemlji ostaneta le še dva človeka, on in ona, ki se v molku skrivnostnega razodetja stapljata drug v drugega, segata nezavedno vsak po svojem srcu in si ju izmenjavata . . .

Cirila je čutila, da je kakor železo v topilnici. To, kar se bo prelilo iz nje, ne bo več stara Cirila, temveč neka nova, vsa drugačna, to bo dekle, ki bo nosilo ogenj v prsih in plamen v očeh, ki bo uničil in upepelil vse, kar ne bo Vid.

Glazen Gregorjev in Marijanin smeh tam spredaj ju je prebudil. Ob nasadih ohrovta in paradižnikov sta se préklala, kakšna mora biti južna solata. Marijana je trdila, da moraš zrezati presno zeleno papriko, paradižnike in čebulo, Gregor pa je gnal, da mora biti paprika prej na štedilniku opečena, saj je sam videl, kako to delajo na jugu. S takšno gorečnostjo sta pretresala to vprašanje, kakor bi šlo za rešitev najmanj ene zemeljske celine, če že ne vsega sveta.

»Veš kaj, počakajva; ko bova na svojem, bova preizkusila vsak svoj način«, je nazadnje predlagal Gregor. In v tem sta se zedinila.

»Kmalu pridem gledat na tvoj dom«, je rekel Vid Cirili, preden je vlak potegnil.

Cirila se mu je mogla samo še nasmehnuti. Prav za prav se je šele zdaj zavedela. Nekaj velikanskega se je zgodilo v njenem bednem, stisnjenem življenju. Šele, ko ji je zginila izpred oči njegova svetla postava in so se

povesile roke, ki so ji mahale v pozdrav, se je spomnila, da je delovni ponedeljek, da se pelje domov, kjer je bolna mati, malo sonca, revščina, polovica . . . Hkrati se je jasno in trdno domislila, da je zdaj pač stopila na popolnoma novo cesto, s katere ni več poti nazaj. Vid bo nekega dne prišel — — — kaj bo rekla mati? To jo je zdaj resno zaskrbelo. Ali naj ji pove koj, ko bo prišla domov, ali naj zavleče do Vidovega prihoda? Kadar koli, udarec bo za bolno siroto strahoten. Kako ga bo prenesla?

»Nič nisi kdo ve kako vesela«, jo je pogledala Marijana, ko se je Cirila s pridušenim vzdihom naslonila na sedežu.

»Kaj se mara tebi, Marijana! Pri nas doma je pa tako čudno :..«

Bila je čudovita jesen. Mehka in toplo razvlečena, ki jo je sem in tja namočil pohleven dež. Za njim se je spet zvrstilo tisto prijazno, domače jesensko sonce, ki neutrudno barva drevje in travo in spreminja obličje poletne zemlje. Nazadnje je gošča rdečkastožolta, listje v vinogradih se zobča in krotoviči, dokler ne napravi konec nagajivi veter, ki ga gredoč odtrga ter razgali na šparonu viseče grozdje, napeto in svetlo od zrelosti.

»Kakšen poročni šopek naj ti napravim?« je vprašal Vid svojo nevesto Cirilo.

»Iz belih krizantem.«

»Krizanteme? Nevesta? Noriš!«

»Tako jih imam rada, že od nekdaj. Polno naročje belih krizantem, lepo bo.«

»Navsezadnje . . . Resda je krizantema mogočna mrtvaška roža, je pa tudi sodobna lepotica, trdoživka z neizčrpno bujnostjo. Če bi je ne poparila zmrzal, bi cvetela zunaj do božiča, za trdno pa jo bom dotlej obdržal v cvetnjaku. Hm, navsezadnje . . . Njeni nakodrani lističi kažejo toliko žilavega poguma za življenje ko malokatera druga cvetlica. Le da ne diši kdo ve kako lepo, preveč zaudarja po jeseni, po odpadlem, prhnečem listju . . . Rad bi le vedel, zakaj so ti prav te rože tako pri srcu?«

»Zato«, je rekla, a Vid še zmeraj ni vedel zakaj.

»Mislim, da boš ti prva nevesta v tej dolini, ki si bo upala s takšnim poročnim šopkom pred oltar.«

»Kaj zato, da je le meni všeč.«

»Jaz ti tudi ne bom ugovarjal, če tako želiš. Ko si tako in tako že v marsičem drugačna od drugih nevest«, se ji je ljubeznivo nasmehnil.

»A kakšnega si je zgovorila Marijana?«

»Vrtnice. Tak šopek hočem, da bo vsaj pol ure daleč dišal«, je rekla.

»Ali jih boš mogel dobiti v tem času?«

»Bom; za našo Marijano s preljubim Gregorjem vse, pa če bi si ga tudi zaželela iz mačeh.«

Čez teden dni bo poroka. Domenili so se, da se bosta poročila oba para skupaj v Petrovčah. Brez slavja in svatbe, le drugi dan se bodo zapeljali v trgateg v Jurijevi žlahti v Slovenske gorice. Cirila bo vzela s seboj samo brata Lojzeka. Matere ne morejo pregovoriti, da bi se peljala z njimi; zadnje dni spet toži zavoljo srca. Še Lonko, ki bi jo srčno rada imela ta dan pri sebi, bo morala pustiti pri materi.

Kako se je moglo to tako hitro zgoditi? Cirila si pomanee oči, kakor da bi še ne mogla verjeti. Koliko vsega je prišlo za tistimi svetlimi trenutki na vrtu!

Nosila je v prsih svojo skrivnost, ki jo je tiščala vse bolj, čim bolj se je bližal Vidov obisk. Sama skoraj ni vedela, kdaj je nekega večera butnila iz nje. Šele ko je končala s pripovedovanjem, se je zavedela in skoraj zakričala od groze.

Mati se ni zganila, v mraku je bil njen obraz tako bel, kakor bi ležala na mrtvaškem odru. Oči je imela na pol priprte, kakor da bi se hotela siloma upreti nečemu. Cirili je skoraj zastalo srce. Mati je odprla tiste velike,

vedno žalostne oči. Čuti je bilo, kakor da govori sama sebi. »Nič ne pomaga, to gre svojo pot, iz roda v rod, ne moreš zajeziti, je kakor uima, ki ne prizanese...«

»Kaj ste rekli, mama?«

Mati je privila hčer, otrplo od strahu, k sebi, trdno, trdno, da so ji pokali členki na prstih.

»Ti moj ubogi otrok!«

»Niste hudi, mama?« je vriskalo dekletovo srce.

»Kako bi mogla biti, otrok ti ubogi, ko pa bo še tako prišlo toliko hudega nad te. — Joj, Cirila, strašno žalostno pot si izbrala, a ti nočem nič reči, da ne bom imela še težje vesti. Morebiti ti bo le drugače postlano, kakor je bilo meni; saj ne godrnjam več, Bogu bodi potoženo.«

Mati in hči sta ostali tesno objeti, ko se je v sobo že na gosto tlačila noč, da sta si komaj še slutili obraze. To noč se je iz materinega selilo v hčerino srce tisto tesnobno, boječe trepetanje pred vsem, kar bo prišlo. Ta strah je s črno tančico počasi, a vztrajno prekrival srebrno srečo, ki so jo stkale njene prve ljubezenske sanje. Blaženo pričakovanje nečesa lepega, velikega, kar ji je dal takrat na vrtu slutiti Vid, se je spreminjalo v nejasno bojazen, ki jo je pahnila s trdne ceste, kamor se je bila stežka pretolkla, zopet na križpotja blodišč.

»Zdelo se mi je, da bo moralo nekega dne priti«, je govorila mati. »Branila sem se z vsemi štirimi, a življenja ne moreš speljati na drug tir, kakor mu je ukazano od zgoraj... Obrne se in te udari v obraz, da se ti stemni pred očmi prav takrat, ko se že veseliš, da boš varno speljal v klanec s svojo vprego... In celega življenja je bilo treba, da sem to spoznala. Zdaj ne morem nič več spremeniti, voz je pripravljen in ne jaz, nekdo drug bo zdaj zdaj potegnil.«

Potlej je Vid zares prišel. Cirili je še zmeraj vroče, kadar se zmisli na tisto. — Mati ga je sprejela hladno, že kar neprijazno. Gledala ga je kakor nekoga, ki je prinesel v hišo nesrečo. Pri južini so drug za drugim odlagali žlice. Zunaj je bil lep junijski dan, v hiši pa so se spretavale muhe za brezpomembnimi predmeti kakor misli treh ljudi, ki so iskali vsak za svojo smerjo. Nato je Vid udaril naravnost in povedal, po kaj je prišel. Mati se je premaknila na stolu, šla nekam globoko po sapo, potlej pa odgovorila s tako rezkim glasom, da je Cirilo streslo.

»Doletna je, nimam pravice braniti. Le bati se še smem zanjo.«

Fantu je pognalo v glavo val krvi. Take besede spričo pomanjkanja, kričečega iz vseh kotov! Kakor da je kak potepuh, slepar, ki bi ji hotel izpeljati hčer, ne pa, da jo možko poprosi za ženo! Če bi ne bil čutil na sebi prosečih Cirilinih pogledov, bi bil usekal z besedo nazaj. Tako se je samo nasmehnil:

»Vsak dan boste lahko priča, kako se ji bo godilo, saj boste šli z nama.«

A materino obličje se ni zvedrilo; zmajala je z glavo: »Ne gre zame. Jaz že stojim z eno nogo v grobu in je pač vseeno, kako bom preživela zadnje dni tega ubovega življenja. Pred Cirilo je pa še vse.«

»Ali se ne zanesete name, mati?« je trpko ušlo Vidu.

»Dragi moj,« je odvrnila mati jasno in trdo, »jaz se ne zanesem na nikogar!«

Tem besedam je sledil molk, dolg, mučen, daveč molk.

»Čudim se,« je rekel potem Vid dekletu, ki ga je spremljala na postajo, »kako moreš dihati v takem ozračju. Po pravici ti povem, da sem prešteval minute do odhoda.«

Cirila je to dobro vedela, zato je samo vzdihnila.

»Moj Bog, ali je bila mati vse svoje žive dni taka?«

»Odkar se spominjam. Še posebno zadnja leta, kar je oče odšel«, je Cirila sklonila glavo.

»Kakšen je vendar, za božjo voljo, tvoj oče?«

»Zmeraj vesel, neugnan šaljivec drugje, v družbi; doma pust, zadirčen, meglast«, je rekla z glasom, ko da si podpisuje smrtno obsodbo.

»Nimate nikakih stikov z njim?«

»Saj jih tudi ne iščemo. S svojo polovico vred je izgubil iz hiše in iz našega življenja.«

Vid se je zdrznil. V bukovju so se oponašali kosi, po zelenih listih so poplesavali sončni drobci, kakor široka radost se je smejalo nebo, njemu pa se je zdelo, ko da ga nekdo z mrzlim šilom dreza po golem životu. V besedah svojega ljubljenega dekleta je začutil isti hladni, sovražni prizvok kakor prej v materinih. Ali sta svet in zemlja tod takšna, ali so ljudje drugačni? — Ne, saj to ni mogla izgovoriti njegova čebelica, nekdo drug se je oglasil z njenih omamnih ustnic! Če bi bila to ona, potem je vsega lepega konec, potem z bogom moje sanje!

Sredi smrekove gošče je tedaj Cirila nenadoma obstala. Oči so ji temno gorele, jeza in žalost se je točila v njih.

»Vid, dobro je, da ima človek dovolj časa za premislek.«

»Kam misliš s tem? Jaz nimam kaj premišljati. Le tako klavrnega viteza sem igral danes, da me je sram.«

»Reci rajši, da si se streznil in spoznal, da nisva za skupaj in je zato najbolje, da si v obraz poveva in potlej greva vsak po svoji poti.« Glas ji je pri koreninah temno trepetal. Suha smrekova vejica se je zataknila v njene kostanjeve lase, jih navzdignila in skuštrala, pa si jih ni

popravila. V sončni svetlobi, plezajoči po smrekovem deblu, kjer je stala, se je zdel njen obraz za čuda ozek in bel. Vid je hotel planiti k njej, jo prijeti krog pasu, in poletela bi kakor dva ptička iz tega začaranega kraja v svetlobo, raztopila bi se v brezkraini prostranosti, sama s svojo brezmadežno ljubeznijo, preden bi se je mogla dotakniti zemlja s svojimi strupi... Pa ni storil nič, le gledal jo je.

Tedaj se je Cirila odtrgala od debla, se plaho približala, prijela Vida za roke in se mu polno zagledala v lice. V velikih sinjih očeh so ji blestele solze.

»Si hud? Vem, ne bila bi smela — ti ne moreš razumeti, ne veš — — —«

Nadaljnje besede ji je udušil s poljubom. V smrekovju se je lovil veter, krog njiju se je topil duh po cedeči se smoli, spodaj v dolini so kričali otroci, loveč rake po jarkih. Nad njima je modrel kos neba.

»Odneseš te bom daleč stran od tod, kjer so ti zastrupili mladost, da ti še srca in mlade ljubezni v njem ne zastrupijo! To dvoje je moje in ne pustim, da bi mi pozeblo.«

V trpečem drgetu je vzdihnila: »Še tebi bom obtežila življenje. Zakaj sva se morala srečati prav midva?«

»Vprašaj tele smreke, zakaj ne cveto kakor kostanji! — Bo kar prav: ti meni solze, ki naj me izmijejo in poglobijo, jaz tebi smeh, da te zrahlja, pa bo zravnano in poslano za srečo obeh.«

No in tako bo čez teden dni poroka.

Pospravili so z njiv tisto malo pridelkov, tudi v vinogradu za hišo so obrali svojo polovico grozdja, ga stisnili in spravili v sodčke. Cirila se je strastno zagrizla v delo, pomagala je še sosedovim, doma je bedela v pozne noči, da je potem vsa zbita padala na ležišče. Trudila se je,

zapirala oči, ki so kar gorele od nespanja, a spanec se je ni hotel usmiliti prav do zore, ko je bilo treba znova vstati. Shujšala je in zbledela, obraz ji je postal ozek in droben kakor otroku. Nazadnje je podzavestno želela le še, da bi bilo že vse končano, da bi se mogla vsaj še enkrat naspati, naspati.

In prišel je zadnji večer. Cirili se je zdelo, da jo bo v hiši zadušilo. Lojzek, ki je bil prišel pred včerajšnjim, je povedal zdaj pa zdaj kako storijo iz mesta; Lonka ga je poslušala z očmi in usti, še mati se je smehljala, le Cirila ni od vsega razumela niti besedice. Zgubljeno je odšla iz hiše ven pod hruško, ki se je pričela počasi obletavati.

Odšel je godec Kanka s harmoniko, ki je bil prišel, da Marijani in Cirili zaigra dekliški venček. Nerodno je vlekel meh, a staro navado je le opravil. Poslovila so se dekleta iz vasi, ki so jima prišle pet za slovo od deklištva, in zdaj je Cirila sama. Tako divje sama. Doslej je poslušala in gledala, kakor da se vse to tiče koga drugega, da se poslavlja nekdo drug, ne ona; zdaj se je spet zavedela svoje pričujočnosti.

Njeno deklištvo. Moj ljubi Bog, saj ga je komaj pričela plaho doživljati, čeprav je izpolnila štiri in dvajset let! Preko garanja, trpljenja, pomanjkanja in neprestanih skrbi za hišo, Lonko in bolešno mater ni nikoli ugledala svoje mladosti. Pozabila je biti mlada. Prisvetil je tu in tam kak slabovečen žarek — gredoč k drugim se je oglasil še pri njej —, a je prav tako hitro tudi ugasnil, ker se ni mogel prijeti na rodi zemlji. Čez vso njeno mladost je neka roka razpela gosto mrežo strahu pred vsem, kar bi ji moglo prinesiti življenje. Zato ni pričakovala od njega drugega kakor še hujše trpljenje, nesrečo, brezupno hiranje, če že ne smrt. — To nepredirljivo, ledeno

skorjo je lani odtajal z nje Vid. Takrat je začudena do- gnala, da sonce gorko sije, da ptički lepo pojo, da cveto v maju drevesa in vrtovi in da je lahko tudi v srcu mo- škega natrpane mnogo dobrote in lepote. Poslej se je morala sama divje boriti, da bi ji to dragoceno spoznanje ne spolzelo iz rok, zakaj potem bi ostala sredi ceste beračica.

Jutri postane žena. Njegova žena . . . Kaj ne zveni to- čudno divje in tuje? Nikoli prej ni še tako trdno razmiš- ljala o tem. Da, nekoč je res sanjala o nekakšnem vitezu, ki bi prijezdil na svetlem vrancu v vas, poiskal Cirilo in jo vprašal, če bi hotela postati njegova žena — — — Toda potem je prišlo toliko trdega in resničnega na njeno pot, da so te prve sanje kar same od sebe odpadle in izginile. Zdaj vidi, da je medtem ko ji je življenje iztrgalo sanje, dozorela za resnično ženo. Tisoč zmedenih vpra- šanj se lovi v njej, vse se tako čudno prepletajo in za- vozlavajo. To, kar bo jutri storila, je veliko in važno kakor njena bit in še mnogo bolj, zakaj zdaj ne gre za nekoga tretjega, le za dva človeka, za nekega fanta, ki si je izbral družico, in za neko dekle, ki se je odločila za tovariša. »Roža spenjavka, ki bo prerasla sebe, se raz- kipela v mladje in segla iz časnosti v večnost — — —«

»Dekle prav sladko spi, na prsih ima rož'ce tri . . .«
je pripela od soseda Marijana. »Cirila, ali se boš zbudila dovolj zgodaj? Vlak odpelje že ob šestih.«

»Kaj misliš ti nocoj kaj spati?«

»Seveda. A ti ne?«

»Oh, kje neki?«

»Beži, beži, bodi pametna! Poroka vendar ni nič ža- lostnega, da bi moral človek zavoljo nje prebedeti vso noč. Razen če — — — Pa ne, da bi ti bilo žal in bi rada — — —«

»Ne, ne, kaj pa misliš!«

»No torej!« Marijana je nastavila dlan in ujela žolti list, ki ga je veter odtrgal z drevesa. »Nič ni na svetu, kar bi ostalo, to vendar vsi vemo. Človek raste, se stara in zori za grob, vidiš, midve ne moreva tega prav nič spremeniti ali zaustaviti, pa če bi s senenimi vilami nazaj tiščali.«

»Da se ti le ljubi, Marijana!«

»Nič ne rečem, deklišтво je lepo, prelepo, dokler je mlado in zdravo. Ker pa se tudi ta podoba kaj hitro menja, je vendar potlej sreča, če jo lahko naložiš v varno in dobro hranilnico — oh, ne vem, če me dobro razumeš —, skratka, zakaj bi ne bila vesela, če čimbolj skrajšam čas, ki me še loči od človeka, ki mi je več ko vse na svetu!«

»Kako si srečnal« je vzkliknila Cirila iz vse duše.

»Meni se zdi ta stvar tako preprosta. Z roko jo lahko zgrabiš in vsak otrok bi jo mogel razumeti. — — No, Cirila, nikar!«

Marijana je privila v objem jokajočo prijateljico. »Ubožica moja, kaj res ne ljubiš Vida? Jaz sem zmeraj živela v tej veri, da ga imaš rada kakor jaz svojega.«

»Saj ga imam! — Le pri meni je vse bolj zavito, toliko drugih stvari je vmes, toliko pošastnih senc, ne, saj tudi ti ne moreš razumeti.«

»Hm. Rada ga imaš, da bi ne mogla živeti brez njega, pa se bojiš življenja z njim . . . Draga moja, to je res malo pretrd oreh zame. — Ljubica, nikar toliko ne jočil — Veš, ne morem si drugače razložiti, kakor da jočeš od sreče. Saj bom jutri najbrž tudi jaz, da, skoraj gotovo me bo prevzelo. Oh, kako bi se morali Bogu zahvaliti! Midve sva srečni, nekdo drug pa nocoj trpi . . .«

»Kdo?« je dvignila Cirila objokani obraz.

»Jernikov Viktor.«

»Viktor? Kako to?«

»Prejle mi je tožila njegova mati. Nobeno delo se mu ne odseda, ne je in kakor mesečen hodi okrog. Kdo bi si bil mislil, da si bo tako gnal k srcu?«

»Kaj si žene k srcu?«

»Moje poroke gotovo ne, to si lahko misliš. Zdaj bi ti prav resno svetovala, da greš spat. Hladno je zunaj, lahko se prehladiš. Te zabave nam nikar ne nakoplji na glavo, da bi nam svatovščino spremenila v pogrebščino.«

»Sem preveč koprivasta,« se je po sili zasmejala Cirila. »Po pravici mi povej, Marijana, ali se ti res čisto nič ne bojiš iti tako daleč od doma med tuje ljudi?«

»Čeprav v Indijo, da gre le Gregor z menoj! — Lahko noč, moj ljubi Cirilček! Ne zameri mi, da sem tako na holadrija, kaj češ, jutri grem na svojo svatbo! — Zdaj pojdi zares v posteljo in presanjajva zadnjo dekliško noč...« Marijana je burno poljubila prijateljico, nato je odskakljala med slivjem s svojim lahnim, prožnim korakom.

Marijanina sreča je Cirilo spekla. Ni ji nevoščljiva, res ne, le hudo ji je, da ona sama ne more biti takšna. Prijateljica bo šla z vriskom pred oltar, ona pa — — — Kaj je res ljubezen tako različna, ali so le ljudje? Če je ljubezen tisto največje in najvišje izpolnjenje, potem bi morala biti do vseh enako pravična, z vsemi enako usmiljena. Tako pa enega dviga v nebo, drugega tlači v zemljo. Tu nekaj ne more biti prav, a kakor ta narobe obračaš, ti ne bo pokazal svoje prave plati. Seve, Gregor — — — Kdaj bi naj bil človek umirjen in dognan, če ne v njegovih letih? On gleda na vse z nekim skoraj nadzemskim mirom in razumom, v njem ni nikakih zapletov in jih tudi ni pričakovati. Lahko gleda Marijana s takim zaupanjem

vanj, ko za trdno ve, da se ji sreča ne more izprevreči, ker se pač tudi Gregor ne bo spremenil. Kakršnen se je naredil doslej, tak bo ostal. — Naj zdaj z njim primerja svojega ženina, ki ne moreš pri njem v sedanji sekundi nikoli vedeti, kakšen bo v prihodnji minuti. — Pri Vidu nikdar ne veš — — — V Cirilo je nekaj glasno zakričalo:

»Jutri stopiš pred oltar z nekom, ki ga niti ne poznaš.«

V nepopisni grozi se je sklonila pod udarcem tega strašnega glasu.

»Ne poznaš ga!« je vpilo vanjo vse močnejše. »Kaj prav za prav veš o njem? Si vprašala kdaj kakega domačina ali znanca, kakšen je on, s katerim se hočeš za vse življenje vpreči v skupni jarem? Nič nisi pogledala preko njega in njegovih besed, ki si jim gladko verjela...«

Cirila si je morala priznati, da je bila preponosna, da bi mogla tuje ljudi spraševati po človeku, o katerem si je brez njih ustvarila najlepšo podobo. »Nisem tak, za kakršnega me imajo«, ji je bil sam rekel. Nisem tak. Ni ji prišlo na um, da bi skušala spoznati, kakšen potem je. Jutri bo postala žena tistega, o katerem ve, da ni tak, kakor o njem mislijo drugi. A ne ve niti tega, kako mislijo o njem. »Danes je cirkuški jahač, jutri menih, po jutrišnjem plesni učitelj«, je lani rekla Marijana. Pa se znajdi v tej brozgi!

»Nisi še izrekla zadnje besede, lahko še ubežiš na konec sveta, da ne boš več videla tistih zlatih valov s plavicami — — — Morebiti se ogneš nesreči, ki prežnate«, je nekaj kljuvalo vanjo, budeč v življenje temno pošast, ki se ji je Cirila dan za dnem izvijala iz krempljev.

»Tu zunaj si«, je stopil na prag Lojzek. »Sem mislil, kam si se potegnila.« Prisedel je k njej na klop, nastlano z odpadajočim hruševim listjem. Sestra se je bratu ža-

lostno nasmehnila, nato se mu je s presunljivim jokom vrgla na prsi.

Lojzek je Cirilo nekaj časa gledal, kakor bi ne vedel kaj početi, potlej jo je pričel tolažiti, kakor je vedel in znal. Pravil ji je, da bo tudi on zdaj izgubil dom in mu je hudo. Če bo šla še mati z njima in Lonka, ne bo nikoli več prišel na Brežnico. Čeprav je vse vkup tako žalostno in ubogo pri hiši, je bilo le še lepo, dokler so bili skupaj in so se razumeli in radi imeli.

»Lojzek, saj boš imel poslej pri meni dom«, je rekla Cirila med solzami. Brat se je bridko nasmehnil.

»Že, toda tisto potem ni več tako.«

Cirila je znova zaihtela. Edinega človeka, ki jo je vseskozi razumel, bo izgubila. Zgubila zato, da jo bo lahko držal v objemu človek, ki ga ne pozna. S prsti se je krčevito zagrebla v bratovo suknjo in neutolažljivo jokala.

»Mama bodo čuli v hišo in jim bo še hujel!«

»Ko se tako strašno bojim!«

»Potem ga nikar ne vzemi. Zdaj si lahko premisliš, jutri bo prepozno. S seboj te vzamem v mesto, dobim ti službo — — — A česa se prav za prav bojiš?«

»Ker ga ne poznam!« je sestra na glas zakričala.

»Ljuba duša, kaj pa si ves čas delala, da ga nisi spoznala? Več ko eno leto si imela čas. Mačke v vreči menda ne boš kupovala. Rajši pusti vse vkup in pojdeva zjutraj namesto na svatbo, po svetu. Jaz, veš, bi bil zmeraj žalosten, če bi vedel, da si ti nesrečna.«

Cudežna je ljubezen med bratom in sestro. Nežna, iskrena brez ljubosumnosti, topla in resnična brez sebičnosti. Želi najboljše, ne samo dobro, ker je prepričana, da mora biti tisti, ki je pil iz iste krvi, srečen. Če bi Vid slabo ravnal s Cirilo, bi čutil to Lojzek kakor osebno krivico, žalitev njegove hiše in skupnega doraščanja.

Molče sta se tiščala skupaj, kakor bi hotela biti drug drugemu nocoj v pomoč. Oba sta grenko čutila, da preživljata zadnji večer svoje skupne mladosti. Gledala sta na nebu prvi krajec, hiteč v objem oblakov. Prvi del njegova življenja, je ugriznilo Cirilo. Njegova slabotna svetloba je v tankih curkih lila preko košate hruške, obliznila hišne stene in za hip pogledala v dva mlada obraza na klopi za mizo, ki je nanjo zdaj pa zdaj kanil rumenkast list.

Tesno ob sebi čuti Cirila Lojzeka, skupaj gledata isti košček neba, hruško in hišo, isti zrak in veter ju boža, vendar je sama kakor še nikoli. Kdo bi mogel nocoj za njo? Ne nocoj ne nikoli. Preveč zavita in zveržena je njena notranjost, da bi jo mogel kdo razumeti. — Glej, govoriš s človekom, sloniš mu na prsih in želiš, da bi njegova usta nikdar ne utihnili, da bi se te oči nikoli ne zaprle, ker so ti tako blizu kakor zrak in veter in svetloba krog tebe — hkrati pa čutiš, da si v najgloblji globini le sam, čisto sam s svojim nevidnim, povsod pričujočim Zapovednikom, h kateremu bi moral vpiti z vso silovitostjo svoje moči, da bi skozi divjo vihro začul eno samo besedo in bi potlej vedel, kje si in kam ti je kreniti. Kaj niso najstrahotnejše te ure, ko veš, da bi moral doklicati nekoga, ki bi prisluhnil tvojim neizgovorjenim mislim in plaho spočetim željam, pa se tvoj krik razbije ob stenah lastnih prsi kakor šepet v vetrovni noči? — — —

Cirila je nocoj mrzlično čakala, da bi prišel še nekdo, čutila je, da bi moral priti. Biti bi moral skoraj breztelesen, znati bi moral prisluhniti tuljenju vetra v nevidnih globinah, nato bi izrekel tisto veliko vprašanje, ki si ga nihče ne upa, in nazadnje bi ji s kazalcem pokazal pot. Z radostjo bi se pognala na tisto stezo, ker bi vedela, da je prava, odkazana in naročena, in noben strah bi ji ne mrcvaril več duše.

Tistega čudežnega, sanjanega nekoga ni in ona je tu pod mlečnim nebom, svetlimi zvezdami in prvim krajcem, samotna in zapuščena kakor samorastna pirnica na njivskih ozarah.

Jutri bo svetila tu prav takšna, morda za spoznanje svetlejša noč, iste zvezde bodo gledale na mizo in klop pod hruško, ki bo z nje trgal veter dozorelo listje, prav tako se bodo svetlikale borne hišne stene in kakor nocoj bo na lahno in skrivnostno stokala noč v bukovi gošči tam spodaj, psi po vasi se bodo zaganjali v lajanje in ljudje po hišah se bodo smejali in trpeli. Večer v verigi dni in tednov v letu, enak vsem drugim. Ali bo kdo pomislil, da bo to zanjo, Cirilo, popolnoma drugačen, nov večer, ki bo prelomil njeno življenje? Ali se ne bodo zvezde ustavile, ne bo prisluhnila noč in se zmedla v svojem teku? Kaj se res ne bo nič drugega zgodilo, kakor da bo neka bela, uradna roka pisala v debelo knjigo s trdimi platnicami: »Cirila Resnik in Vid Kotnik, poročena dne 12. oktobra...«

»Še ne greš spat, Lojzek?« se je Cirila trudno ovedela.

»Premišlujem. Nisi ti še nikoli prišla na to misel, da mora biti na naši hiši neko prekletstvo? Nisi še opazila, da smo vsi drugačni, kakor pa so iz drugih hiš? Mislimo drugače, govorimo drugače, še hodimo in smejemo se drugače kakor oni. Prekletstvo nam je zlezlo v kri. Najbolje bi bilo, če bi tega vruga prodali s tisto scefrano polovico vred!«

»Ko bi mogli to storiti! Potem bi morda tudi mi začeli znova živeti. Rekla sem to že mami, oni pa ne in ne.«

»Prav za prav je tu zemlja, ki sem jo včasih rad imel. A kaj boš z zemljo, ki jo drži hudič! Noben žegen se je ne prime. Da, pri nas je bilo zmeraj drugače ko kje drugje. Pri tej hiši smo užili samo toliko lepega in veselega, ko-

likor smo si siloma vzeli ali pa ukradli. Še veš, kako je bilo, ko sva se otroka šla tamle na tisti breg sankat in nama je oče sanke skuril?»

»Vem, kakor bi bilo včeraj«, se je pričela tudi Cirila pogrezati z Lojzekom v otroške spomine.

»In kako je bilo na tisto cvetno nedeljo?»

»Na to sem pa že skoraj pozabila.«

»Pa jaz nisem in ne bom, če bi živel tudi sto let. Petnajst let sem bil star. Vse dni cvetnega tedna sem stikal po goščah in grmovju, da sem navlekel domov za veliko butaro vseh sedem vrst svetega lesa: črems, dobrovito, ivo, lesko, zeleniko, dren in božji les. S kakšnim veseljem sem prirezaval in vezal ta les v dolgo, mogočno butaro! Večja in daljša mora biti od vseh drugih v fari, sem se hršil in se gledal, kako slovesno jo nesem na ramah. S tako vnemo sem delal, da si mi ti še jesti morala nositi v pojato. Naredil sem zares mogočnega dolgina, ki se mu je na vrhu šopirila košata, lepo pristrižena krošnja iz zelenike, ki sva jo potlej okrasila z dolgimi pisanimi trakovi, da je bingljalo daleč naokoli kakor samo veselje. Zares je bila lepa tista moja butara. Niti spati nisem mogel od same nepočakanosti. Navsezgodaj sem planil ven, da pogledam, če je še taka, kakršno sem pustil prejšnji večer. Zunaj pred pojato sem zagledal očeta. S sekiro je na tnalu razsekaval mojo butaro, da je šibje vse križem frčalo po nátonu.

„Smrkavec šemarijski, še žabi do ušes nisi, pa misliš, da se boš s tako ostrvo smešil po svetu! Jaz ti bom pokazal, kakšno butaro nosi dostojen fant!‘ je rezal nad menoj, ki sem stal tam ko obsojenec in bi bil najrajši tulil ko volk, a sem bil še toliko mlad, da so mi iz oči same od sebe tekle solze. ‚Rzzzzk, drrrrk, resk!‘ je pela sekira po moji butari, meni pa se je zdelo, da razkosava

moje veselo otroško srce. Nekaj krajšega, slabovečnega šibja je oče pustil, ga zvezal v tanko butarico, ki bi jo bil lahko otrok stisnil v pest: „Na, to boš nesel ob desetih v cerkev k žegnul“ je rekel. Kajpak, da se mi bodo vsi smejali in norce brili! Vtaknil sem roke v žep in odšel k zgodnji maši, dopoldne pa sem preležal v svisljih.«

»Potlej je hotel oče, da bi jaz nesla tisto butaro, pa nisem hotela; prehudo mi je bilo zate«, se je grenko domislila Cirila.

»Tako nekako, viš, nam je oče razsekal in pristrigel mladost, in če zdaj še tako poskušamo in se poganjamo kvišku, ne moremo doseči pravega vrha.«

Nato sta brat in sestra zopet obsedela v bolestem molku. Imela sta občutek, da sedita na zidovih pogorišča domačije in gledata, kako se iz njega v dolgih pramenih vali dim, pomešan s pepelom. Čez dolgo je Lojzek vstal, z obema rokama močno stresel Cirilo za ramena, kakor je imel navado storiti, kadar je bil posebno raznežen, in ji rekel lahko noč. Sestra je videla, kako si je šel potlej z roko prek oči, koj zatem pa se obrnil in se sunkoma pognal po préderju do skednja, kjer je odrinil široka, škripajoča vrata.

Cirila je po prstih stopila v hišo, se razpravila in tiho, da bi je ne zbudila, legla k materi. Slama pod hodno rjuho je zašumela.

»Nikar nič tako ne pazi, saj ne spim«, je rekla mati. Med prsti so ji zarožljale jagode.

»Le molite, mama, molite, da zadušimo to prekletstvo!« je hotelo zakričati dekle, a je rekla le:

»Še ne spite, mama? Pozno je že.«

»Kako za božjo voljo bi mogla spati, ko se moj otrok odpravlja na križev pot! Molim, če bi mogla nekaj dopri-
nesti Bogu, da bi tebe križ malo manj tiščal — — —«

Cirili se je na koncu grla zadržnilo. Nekaj brezupnega, ledenega, kljubovalno upornega se je za hip skotalilo od tam ter se prelilo v mehkejšo gmoto. Tesno se je privila k materi in tiho so jima tekle solze po licih. Čez dolgo, morda že proti jutru, je začela mati s počasnim, razklano zamreženim glasom s češčenomarijo, ki ji je odšepetavala hčerina svetamarija.

Tako je nevesta Cirila molila v noči pred svojo poroko najpretresljivejši rožni venec v življenju. Zdelo se ji je, da se je zdaj njenemu šepetanju pridružil nekdo, kakor tisti sanjani, pričakovani, breztelesni, povsod pričujoči Nevidni, a zmeraj navzoči.

Ko se je zjutraj Cirila dvignila in se pričela oblačiti, je občutila vrtoglavost, kljuvanje v sencih in zbadanje po vseh udih. Vendar je opazila, da jo je noč spremenila. Zdaj ne utegne več, da bi se drugače odločila. Iz mesecev, tednov, dni in iz jutri se je izluščil danes. Topo, brezčutno je to dognala.

Sosedovi so jo poklicali pri oknu. Od milo jokajoče sestre Lonke in matere se je Cirila poslovila brez solz. Globoko v njej so okamenele. Ob vsakem svojem zgibu, koraku in besedi je čutila, da to ni ona, ampak neko drugo bitje, ki se giblje natanko po nekih tajnih, nepisanih zakonih. Prijela je za roke Lojzeka, ki je bil svatovsko napravljen, kakor bi ga vzel iz škatlice, se mu nasmehnila in odšla iz hiše.

»Kaj ti danes ne jokaš?« se ji je čudila Marijana. Ona se je kar topila v solzah.

Cirila jo je mirno pogledala:

»Čemu bi jokala, ko pa se mi zdi, kakor da bi šla k birmil!«

Pred cerkvijo v Petrovčah so izstopili iz avtomobilov. Marijana si je še zmeraj brisala solze, a skozi nje ožarjeno pogledovala ženina. Gregor je bil ves prenovljen, mladostno gibčen, v izbrani temni obleki, z nageljnomo in rožmarinovo vejico na prsih. Izpod visokega čela je gledalo dvoje živahno sijočih oči tako mehko in vdano; najlepše na njem pa so bile njegove majhne, skoraj otroško oblikovane ustnice, ki se je na njih zmeraj sprehajal miren smehljaj. Vitko in ponosno zravnjan je stal pred oltarjem, da se je ob njem skoraj kar gubila drobna, ljubka nevesta, ki je s svojo kipečo cvetnobelo mladostjo segala v njegovo zrelost in dopolnjenost. Njeni žametasti, bujni črni lasje z belim venčkom na čelu so bili živo nasprotje njegovi srebrni glavi, a bilo je v tem nekaj čudnega. Zdelo se je, da spada to dvoje neločljivo skupaj ter se zliva v ganljivo soglasje... Marijana je drhte oklepala šopek dehtečih belih vrtnic in si jih pritiskala na srce, kakor da bi hotela v njih zadušiti njegove preglasne udarce. Iz njenih ogljenočrnih, vlažnih oči je vpilo toliko neslutene, blažene sreče, da ni nikomur od gledalcev šinilo v glavo, da bi jo pomiloval. Le čudili so se še lahko in zmajevali:

»Hm, jesen in pomlad v objemu, to po navadi ne prinese nič dobrega.«

Na desni strani je stala Cirila z Vidom. V beli obleki kakor Marijana, s pajčolanom in živozelenim mirtnim

venčkom v kostanjevih laseh, ki so bili vanj vpleteni drobni beli cvetovi. V naročju je držala bele krizanteme, vse polno belih krizantem, ki niso bile niti umetno nabrane in pristrižene v umerjen šopek in je bilo podobno, da jih je skrbna roka pravkar narezala raz steblovje. Beli cvetovi so blesteli kakor velikanske kepe snega, a prosojno bleščeči cevasti lističi so kljub svoji trdoživosti in bujnosti kazali toliko krhke, drobeče se lepote, da si nehote pomislil na jesensko dopoldne tam zunaj. Nevestin obraz se je zdel, da se bo zdaj zdaj pogreznil v cvetje na prsih. Na njej nisi občutil tiste otipljive, smejoče se sreče kakor pri Marijani. Bilo je, ko da varno prekriva najgloblje valovanje čustev s temi bledimi, porcelanastimi cvetovi.

Vid je gledal svojo nevesto s svetlimi, poljubljaječimi očmi. Zdela se mu je krhka in prozorna, skoraj steklena, a lepa kakor čudež. Samo malo naj se je dotakne kdo s težko, nerodno kretnjo, pa bi jo zdrobil, prav kakor če raniš krizantemin cvet. Če mu izpuliš en rožni listič, se ti osuje ves cvet.

Brezmiselno, odsotno je potlej gledala Cirila, ko je duhovnik s štolo zvezal njeno tresočo se desnico z Vidovo. Brezkrvne ustnice so bile ko zapečatene. Ko ji je ženin nataknil prstan, se je srečala z njegovimi očmi. Tedaj ji je pljusnil v srce mogočen val toplote, ki je naraščal, se dvigal, in potem se ji je zdelo, kakor da ji je nekdo odtrgal srce od prsnih sten, da ji je zaplavalo v vseobsežnem prostorju sreče. Vrnila mu je pogled, tako poln globoke ljubezni, da je Vid ganjen vzdrhtel.

Duh po stenju ugaslih sveč je blodil pred oltarjem petrovške Marije, Savinjske doline sladke patrone, ko sta dva srečna para še zmeraj klečala.

»Češčena in hvaljena bodi tvoja zmota, dobri Bog — odpusti mojo človeško misel! — da si z jutrnjo zarjo ovenčal moj večer, ko nisem zaslužil...« je molil stric Gregor.

Marijanina v višavah plavajoča duša je pela svoj žarni »Moja duša poveljuje...«

»Skoraj me je strah moje sreče«, je razneženo čustvoval Vid. »Varuj nama jo, Mati Marija Petrovska...«

Cirilino dušo pa je počasi prevzemal širok, skoraj brezkraini mir. Vtem je čisto otroško mislila:

»Prav si imela, Marija, da si usločila prstanec, ko ti je nezvesti baron hotel sneti zlati obroček! — Glej, še jaz bi ne pustila, če bi mi ga zdajle hotel vzeti Vid nazaj...«

Domačini Petrovčani, ki so gledali poroko, niso potem mogli povedati, kateri par je bil lepši.

»Črna je lepa ko žametna vrtnica. Ste videli Gregorja! Polovico let skrije ob njej!«

»Tudi Vidova je lepa, le strašno bleda.«

»Krizanteme ne gredo zraven; smešna novotarija. Bog ve, si jo je izmislil on ali ona?«

»Vrtnar je, bo že vedel«, jo je branila zajetna kmetica, ki je z bleščečimi očmi kar požirala nevesti. »Ko se bo naša Mici možila, mora imeti prav takega.«

»No, katera je lepša, bleda ali črna?«

»Hm. Druga je lepša od druge.«

Na svatbi ni bilo ne godbe ne plesa. Ženina sta želela tako. Cirila jima je bila iz srca hvaležna. Kako bi mogla noreti in skakati, ko ji doma ležijo mama skoraj na smrtni postelji! Le Milka je ugovarjala. Od sile rada pleše, na, pa ji takšno zagodejo na tej čudni svatbi!

»Gostija brez plesa, brrr! Kakor pogrebščina«, se je zmrdovala. Pa je morala biti kar tiho, ker se nazadnje le

ne moži ona, da bi moralo biti po njenem. »Na svoji svatbi bom plesala vso noč!« jim je zapretila.

Tako so sedli v Jurijevi hiši k prisrčnemu domačemu kosilu, ki se je z obilnimi dobrotami in močnim vinom zavleklo pozno v noč. Proti večeru je prišel organist s pevci in kitaro. Zdaj se je tudi Milka razživela, saj so vsi vedeli, da mladi, črni Ludvik ne igra svatom in novoporočencem in je le Jurijeva Milka tista.

Ko se je krog polnoči Cirila s svojim možem poslovila od družbe in še enkrat ljubo stisnila Lojzku roko ter stopila v avto, je strahoma začutila, da se je pričel njen današnji mir rušiti. Moj Bog, če jo napade sinočnji obup! Vzdrhtela je.

»Te zebeze?« je videla v temi Vidov skrbni pogled. Popravil ji je plašč, ki je bila z njim ogrnjena. Njej se je v hipu zdelo, da so se lističi krizantemnih cvetov spremenili v bodeče, zbadajoče igličevje, ki ga nosi na prsih. S silo je potlačila ta občutek in se ljubeznivo nasmehnila možu. Privil je njeno glavo na svoje prsi in ona je zaprla oči. Nocoj se ji ni treba bati, da bi kaj zamudila, ne prižigati vsakih pet minut žveplenko in gledati na uro; nocoj bedé drugi namesto nje. Želela je le, da bi se ta krasna vožnja sredi pokojne noči, ko samo žaromet avtomobila črta svetlobne lise po drevju ob robovih ceste, nikoli ne nehala, da bi ji ne bilo treba na nekem cestnem razkrižju izstopiti.

»Doma sva, Cirila«, ji je Vid lahko privzdignil glavo in odprl vratca avtomobila. Preplašeno je odprla oči in se na mah streznila. Mrzlo jo je spreletelo. Od hladne noči? Vid jo je prijel pod roko in vstopila sta skozi rožnati vrtni oblok. Ves vrt je spal, le listje divje trte ob hišnem zidu je še v temi žareče plamenelo.

»Postojva še nekoliko!« je zaprosila Cirila s tresočim se glasom. »Tamle, vidiš, one zvezde gledam. Sijejo prav kakor so sinoči.« — Nekaj strašnega jo je obšlo, nekaj divjega, borbenega. Iztrgala bi se možu iz rok in zbežala prek vrta in čez polje do Savinje, v goščo, v hrib, kamor koli, samo bežati, uiti temu neznanemu, zlohotnemu! S kakšno pravico so jo pritirali do te noči?! — »Zdaj, Petrovska Marija, če bi mi hotel Vid zdajle vzeti prstan nazaj, bi ne usločila prsta, se mi zdi — — —« Iz oči so ji onemoglo lile solze.

»Kaj mi mar nocoj vse zvezde! Lahko urezuje strela in poka in treska toča, kaj mi mar, meni sveti tisoč soncl!« je Vid v skoku odklenil vežna vrata. Nato je z močnimi rokami prijel Cirilo in jo v naročju odnesel v hišo.

»Sladka čebelica, kaj si zdaj zares moja?«

Tedaj mu je mlada žena ovila roke krog vratu in kakor da bi hotela stopiti za vrat neki temni sili, je odgovorila zmagoslavno in veselo:

»Tvoja, Vid — za vekomaj!«

Nato je čula, kako je nekdo tiho zaprl za njo ozka, razsvetljena vrata in odprl pred njo široka, skrivnostna, držeča v tuje, neznane pokrajine.

Zunaj je sijalo februarско sonce. Pritegnil mu je še močan jug in zaplesala sta po deželi, da se je sneg zvijal v smrtnih krčih. Zjutraj si ga še videl ob cesti v umazano belkastih plasteh, zvečer si namesto njih zasledil le še majhne kepice v zadnjih solzah. Moker, mlačen veter je planil med gozdove na Anskem vrhu, Miklavškem hribu in dalje prek Zagrada in Hudičevega kotla do Svetinskih poljan ter na drugi strani do Lokrovca in Šmartna ter priklical iz zemlje vse polno belih snežnic. Kakih štirinajst dni zatem so se niže doli po grebenih, jasad in rebrih pričele buditi dremavke, kimaajoč s sklonjenimi glavicami, kakor bi prisluškovale, če že ni morebiti tam na onem prisojnem bregu čuti cingljanja drobnih belih zvončkov.

Vidov vrt ob sinjezeleni Savinji pa je bil že dolgo pred tem sredi najbujnejše pomladi. V toplih gredah pod steklom ljubeznivo mežikajo žametaste pisane mačehe in vonjive vijolice, v gorkih steklenjakih se silijo v zabojčkih in žlebnjakih z mešanico raznih vrst prstí sejančki, januarske setve nageljnov in paradižnikov čakajo na presaditev. Cvetnjaki so nabiti z neutrudno cvetočimi primulami, v drugem kotu se posmihajo v košatih koških pepelke v vseh barvnih zlivih in štejejo dni do velikega tedna, ko bodo ob božjem grobu molile in nazadnje zatrobile Alelujo. Med nje se mešajo ciklamni v najpestrejših izpremenah barv ter se skoraj ne upajo ozreti na ponosne

krošnje azalej, polnih življenjske sile s svojim trdim cvetnim popjem in belim, rdečim in rožnatim cvetjem na stožčastih deblih. Poleg teh kraljevskih lepotic skoraj ne opaziš v lončkih dehtečih hiacint, scil, žafrana, hrušice, raznih listnatih begonij, cvetočih tulipanov vseh barv in velikosti, ki jih obrobljajo gaji kraljevskih begonij, mlajših in starejših puhastih špargljev, aspidister, vedno zelene mirte, s čvrsto vedrostjo kvišku stremečih sobnih smrečic, ki jim je tekla zibel na otokih Tihega oceana, ter nešteto vrst okrasnih palm s pahljačastim in pernatim listjem.

Na Kotnikovem vrtu tako cvete pomlad že dolgo pred pratikarskim začetkom; tiha je, a prožna in nasilna, sonce lovi v steklene strehe in škropi z njim svoje mlado rastlinje, kadar pa se sonce skrije, se preliva toplota po dolgih cevah iz velike peči tam na koncu cvetnjaka.

Gospodar Vid ima s pomočnikom in vajencem polne roke dela. Ne pozna osemurnega delavnika in v opoldanskih urah najde komaj čas za južino; njegov delavnik se razteza od zore do mraka in ga po navadi nategne še v pozno noč. Še v posteljo nese s seboj svoj vrt kakor kmet svoje polje in v sanjah se pogovarja z njim.

Vendar kdaj pa kdaj Vid izgine z vrta in se zgubi v hišico tam na koncu.

»Samo da pogledam, če ti česa manjka, Cirila«, se smeje, ko da bi žena ne vedela, da je prišel samo zato, da jo vidi, ji reče besedo in z njenim smehljajem pohiti spet za svojim delom.

»Kar koj bom končala v kuhinji in ti pridem pomagat.«

»V delavnici me dobiš«, zakliče mož že med vrati in zdirja ven, da mu frfota v vetru zeleni vrtnarski predpasnik.

Potlej plete Vid v delavnici z nizkim stropom in vlažnimi stenami žalni venec za pogreb in Cirila mu streže.

Z velikimi škarjami, kakršne so doma rabili za trsovo rez, prirezuje vršičke temne jelke in nekoliko svetlejšje in voljnjejše tise. Drugače dela to vajenec, a če je le ona kje pri roki, priskoči na pomoč. Tako rada dela to in tako lepo je v miru kramljati z Vidom. — Z žico ovija bele cvetove snežnic, ki jih potlej Vid razvrsti v venec: po eno plast belih snežnic, drugo rdečih velikocvetnih južnih nageljnov, vmes zelenje, žarno mahonijevo listje, da, prav zares mora Cirila vedno znova občudovati svojega moža. Iz vse čudne mešanice ustvarja umetnine, iz vsakega posameznega cveta, ki ga vtakne v šopek ali v venec, zaduha košček lepote, ki jo zna vselej uvrstiti na pravo mesto.

»Ti si cel čarovnik, res si rojen vrtnar!« ga pohvali mlada žena in oči se ji veselo blešče.

»Imaš prav. Ne vem, kako bi se znašel v poklicu, ki bi ne terjal od mene velikega truda in kjer bi ne mogel gledati uspehov svojega dela. Tako pa je najlepše v mojem življenju to nenehno pomaganje stvarstvu. Držiš na dlani komaj vidno semence, položiš ga v izbrano zemljo ko mati otroka v zibko, potlej presajaš, gojiš to šibko rastlinico ter se bojiš zanjo vse dotlej, dokler se ti ne razcveté v samo božje čudo. Nisi bil ti, ki si priklical to živo stvar iz zemlje, pa le veš, da bi brez tvojega sodelovanja ne gledal pred seboj prav tega in takega cveta. To je največja lepota ustvarjanja. Svoj trud, svojo srčno željo, ki jo s semenom vred zaupaš zemlji, svojo živo skrb vidiš utelešeno pred seboj. Kakor nevidna vsepričujočnost si — naj mi Bog ne zameri — skriješ se za to rastjo, za tem cvetjem, a v tebi kar kipi občutek, da si povsod navzoč, v vsakem stebelcu, v slednjem lističu, cvetu in sadu. — Ali te dolgočasim, Cirila?«

»Ne, ne, kar govori! Tako lepo je.«

»Saj temu ne pridem do konca z besedami. To je večni čudež življenja, približno tak, kakor je čudež, ki raste med nama — — —« Nežno je objel Vid svojo ženo krog pasu.

Cirila je naslonila svojo glavo možu na rame in se srečno smehljala.

»Ali si moreš misliti, ljubica, kako bo, ko bo najina majhna čebelica zletela v svet! — Jaz bom najbrž znorel od veselja.«

»Če ne bom jaz poskrbela za mrzle obkladke«, se je nagajivo zasmejala Cirila. »Da, saj se bojim, da se ti bo koj zdajle pooblačilo čelo, če bi te nekaj poprosila.«

»Kaj neki.«

»Ugani.«

»Da mi uideš drevi v mesto na ples?«

»Hujše.«

»V kino? Ni tvoja navada.«

»Res ne zadeneš ali nočeš?«

»Domov k materi? Uganil?«

Žena je prikimala in proseče pogledala moža.

»Kdaj bi rada šla?«

»Koj zjutraj; bojim se, da se jim je poslabšalo.«

Vidov obraz so reš prepregle komaj opazne sence, ko je resno dejal: »Dal sem ti besedo, da ti k materi ne bom branil, in jo bom tudi držal. A ne veš, kako se vselej bojim tvoje vrnitve. Vselej se vrneš drugačna.«

»Kakšna drugačna?«

»Bolna. Vsakikrat ti omrtvi košček duše, ki ga potem težka znova razpiham v življenje. Ne smeš mi zameriti, že nekaj kratov sem ti mislil to povedati.«

»Kako čudno misliš«, je ona skoraj užaljeno spustila njegovo roko. Vid se je znova vneto lotil venca, ki je bil po večini že dodelan.

»Če dobro premisliš, mi ne moreš vzeti za zlo; veš, da se bojim za dva.«

»Jaz pa za tri«, se je Cirila v komaj prikritem grenkem nasmehu ugriznila v spodnjo ustnico.

Vid jo je prosil, naj že vendar pregovori mater, da bi se preselila k njima. Prostora je dovolj in Lonko bo tako in tako kmalu potrebovala za pomoč pri gospodinjstvu. Za vse bi bilo laže in Cirila bi ne bila v vednih skrbeh, mati bi imela pri roki zdravnika in dobro postrežbo.

»Tolikokrat sem že silila vanje, oni pa ne in ne. Praviijo, da ne gre, da bi si ti z revno ženo vred priredil še nadložnega bolnika, no, in nazadnje grem zmeraj brez njih od hiše.«

»To pot jih za gotovo pripelji! Jaz bi sam šel, pa saj vidiš, koliko je zdaj dela. Če bi ne mogli z vlakom, naroči avto.«

»Predober si, Vid!« ga je žena objela in on jo je poljubil. »Sonce je zašlo, prehladno je zdaj tu zate.«

Drugo jutro se je Cirila res odpeljala k materi.

»Nikar me ne sili, če vidiš, da mi ni za to!« Vse Cirilino prigovarjanje materi je bilo bob ob steno.

»Saj mi ni nobene sile«, je odgovarjala, »Vidva mi pošiljata več, kakor porabim, tudi Lojzek se me spomni in z Lonkino postrežbo sem zadovoljna.«

Vendar je hči opazila, da je mati od zadnjič močno oslabela. Velike temne oči so bile ugreznjene v jamice, lica so ji strahotno upadla, na njih se je sprehajala rožnata barva s prteno bledico.

»Da ti je naročil, praviš? — Povej mu, da se mu lepo zahvaljujem in naj ne zameri, ker ne morem.«

»Lahko bi, mama, a nočete.«

»Ne bodi no, da ne bom prisiljena misliti, da me še ti ne razumeš. Ne izplača se mi že več prestavljanje, to je, vidiš. Kaj bi prav umirat bežala od tod, kjer sem pretrpela vse življenje! Doslej si nisem mogla prebrati, zdaj pa več ne utegnem.«

»Dobro vem, mama, zakaj ne greste«, je hči skoraj zajokala. »Bojite se — — —«

»Da, tudi to je.«

»Še zmeraj ne morete verjeti, da Vid ni tak, kakršni so nekateri drugi moški, ne zanesete se, da bi tak ostal, zavoljo tega nočete — — —«

Uvela materina roka je poiskala hčerino toplo, sočno. Oči je uprla naravnost v njene. »Govoriš čisto po resnici, Cirila? Ali sta si še dobra kakor prvi dan po poroki?«

»Ne kakor prvi dan, le stokrat bolj!« je odvrnila hči tako veselo, da je še materi za hip zasijalo obličje.

»Bog daj, da bi ostalo! A jaz se le bojim in ne verjamem, da bo. — On je bil tudi dober z menoj dve leti, preden se je začelo.«

Cirila je z belim robcem obrisala materin potni obraz.

»Zares bi ne mogla prenesti, če bi morala od blizu gledati, kako bo začelo med vama lesti navzdol — — — Nič ne joči, ljuba moja, znabiti bo pa Bog dal, da bo pri vaju drugače. Lepo pozdravi Vida in mu reci, da bi srčno rada prišla in pogledala, kako sta si uredila, če bi bila zdrava. Tako me pa nikar več ne silita. Prosita mi rajši za srečno smrt. Ko bom ležala na mrtvaškem odru, bosta za gotovo oba prišla, jeli? Vencev in cvetja mi pa takrat nikar ne nosita! Vse življenje sem ga pogrešala, kaj bi se ob smrti opletala z njim; rajši dajta tisto za maše in za siromake. — In uredite tako, da bi mojega groba ne prekopali prehitro; tako se mi zdi, da bo prišel pozneje tja k meni on...«

Cirila ji je z roko zaprla usta in obe z Lonko sta na glas zajokali.

»Te dni sem spet zvedela nekaj o njem. Poslala sem mu z Lonko pošto v Čadram, naj za božjo voljo pride k meni. Res bi šla rada spravljená z njim na oni svet. A ga ni od nikoder.«

Cirila je videla, kako mater vedno huje grebe zavest, da bo umirala brez sprave z očetom. Lonka s svojo otroško dušo še ni mogla vsega tako razumeti, Cirila pa je skušala prav scela dojeti materino bolečino. Dotrpela, dogarala in dojokala se je do praga smrti, zmeraj je bila sama s svojo žalostjo, sama s skrbmi in otroki. Morda je mislila, da bo pri otrocih našla popolno razumevanje, a se ji niti ta želja ni izpolnila. Kje je dobila moč, da se je pritirala tako daleč? Cirilo bi na njenem mestu bilo že zdavnaj podrlo, mati pa z lastnim trpljenjem prestreza žela očetovega prekletstva ter mu odvzema strup.

Ob slovesu je mati neutolažljivo jokala. Kar naprej je trdila, da se ne bosta več videli na tem svetu. Ko je Cirila že prijela za kljuko, se je še enkrat vrnila k postelji. Trikrat je storila tako. Nazadnje se je jokajoč odtrgala od hiše in zbežala po klancu navzdol.

Noge so se ji globoko udirale v cmokajočo ilovico, pomešano s talečo se snežnico. Ugreznine čevljev je koj sproti zalivala umazana rjava voda, štrofotajoč na vse strani. A Cirili tega danes še mar ni bilo. Kar naprej se je pogovarjala z materjo, ponavljala je njene besede, kakor da si mora vsako zabiti v srce.

Tu pa tam jo je kje izpred hiše ali hleva pozdravil in ogovoril znan glas. Cirila je danes odgovarjala raztreseno in hladno, po nekod je kako žensko celó prezrla, dokler je ni vzdramil glas stare Lužnikarice, ki je hitela dopovedati svoji hčerki Lizi:

»Kaj boš tiščala vanjo, saj vidiš, kako je gosposka in visoka, odkar ima tistega pol dedca!«

Na pol iz uma je Cirila priklamala na kolodvor, kjer je v zadnji minuti ujela vlak.

»Za božji čas, kakšna pa si?!« se je je ustrašil doma Vid. »Od peta do vrh glave oškropljena z rumenim blatom. Kaj so si neki mislili ljudje, ko so te videli takšno! Saj tu v mestu pač ne more vsak vohati, da si prigmela naravnost s hribov«, se je skušal šaliti, pa je koj umolknil, ker je videl, da je žena bleda in vsa potrta. »Kaj se je zgodilo?«

»Nič.«

»Matere nisi pripeljala?«

Cirilo je vžgalo moževo nedolžno namigavanje o hribovih. Čemu je bil prišel tja gor ponjo, saj je vedel, da ni z graščine! Nekoliko prisekljivo je vrnila:

»Boje se, da bi bili priča, kadar bo najino ljubezen načela jetika.«

Vid ni črhnil ne bev ne mev, obrnil se je in odšel v delavnico.

Zvečer jo je našel v sobi. Ležala je prek postelje, obraz je tiščala v blazino in sunkoma ihtela. Vid jo je že mislil prepustiti solzam in se tiho izmuzniti, ko se je žena iznenada pognala kvišku, si za silo obrisala oči ter se ovesila možu okrog vratu.

»Ljubi, ljubi moj, za vse na svetu ne daj, da bi se to zgodilo!«

»Kaj?«

»Da bi se najina ljubezen kdaj zares razbila«, je izjecljala Cirila skoraj v smrtni stiski. Mož ji je s poljubi osušil solze.

In je znova sijalo sonce na vrt in hišico. Mlada zakonca sta se grela v njem ko dva pisana metulja. Sreča, ki vanjo Cirila nikoli ni mogla docela verjeti, se jima je smejala z vseh oglov. Cirila se je izkazala za izvrstno gospodinjo in se je naglo vživljala v vrtnarsko življenje. Ob nedeljah sta hodila skupaj v mesto, obiskovala sta Vidove znance in prijatelje. A Cirila je bila najbolj vesela, kadar sta se naravnala proti Savinjskim planinam; pri Jurijevih je bilo vselej najlepše. In Vid je tam spet stari Vid, čeprav je nekatere prefantovske navade zdaj opustil, junaško se trkajoč na prsi, da je zdaj mož in glava družine.

Stric Gregor in Marijana se zdaj zmeraj držita bolj dóma; čakata, da bo tja do Velikih maš že zajokalo. Marijana kljub svoji spremenjenosti kar žari od zdravja in veselja. Prenekatero uro preklepeče Cirila s svojo nekdanjo sosedo. Marijana ima poleg hiše tudi njivo in kos travnika; redi prašička in pred nedavnim ji je prijeljal Gregor v hlev še kravo. Ta njen Gregor! Kmalu ji bo še avto kupil, tako jo ima rad, se smeje Marijana.

Tudi Cirila bi imela na moč rada vsaj prašička, ko že na govedo ni misliti. A Vid noče o tem nič čuti. Da je drugega dela na pretek, pravi. Sedel je k mizi, vzel svinčnik in začel računati: seštel je, po svoje seveda, ure za sajenje in oskrbovanje prašičje krme, zračunal stroške

za drva in vodo in kvarjenje novega štedilnika za kuhanje svinjske kuhe, zapisal vsaj petkratno pot na dan iz kuhinje v hlev sem in tja, če izvzame še kake čisto verjetne svinjske bolezni, ko te prašiček zahteva zase ko kak cmerav otrok, par novih podplatov lahko pri tem strga. No, k tej vsoti je pozabil prišteti še stroške za postavitev svinjaka, ker je pasja utica na koncu cvetnjaka vendarle premajhna. In nazadnje je ugotovil, da lahko za ta denar kupita pitano svinjo s parklji in ščetinami vred, ne da bi jima bilo treba le s prstom migniti. — No, za letos Cirila ne bo več sitnarila, a k letu ga bo že pregovorila. Je le nekaj drugega, se zdi Cirili, da še jed drugače diši, če je zabeljena z mastjo prašiča, ki si ga sam zredil in opital.

Cirila je v delavnici čistila in prirezovala peclje velikocvetnih južnih nageljnov. Uravnati je treba debele cvetne glavice, ki se po večini še niso razpustile. Ko jih je iz nizke pletene košare nabrala že polno naročje, jih je postavila v veliko lončeno vazo, po več sto cvetov v eno. To je Cirilino najljubše opravilo. Kadar prispe nova pošiljka, vselej pohiti, da bi ji kdo drug ne izpulil tega dela iz rok. Kakor nebogljeni otroci v zibki leže ti nageljni v košari, obloženi s papirjem, pozimi celo z vato, že na pol mrtvi brez vode. Potlej jih dvigaš in postavljaš v vodo, da zadihajo iz polnih pljuč; skoraj otipal bi lahko ta veseli vdih.

Čuvaj na verigi se je pretegnil in močno zalajal. Neka gosposko oblečena ženska v kožuhastem plašču se je bližala hiši.

»Pazi, mrcina pasja, boš tihol!« je mirila Cirila psa, ki se je zaganjal proti tujki. Bržkone je prišla zavoljo kakih naročil, za vence, šopke ali kaj drugega, je razmiš-

ljala Cirila. Nerodno ji je, ker ni Vida doma; v mesto je skočil po opravkih in se bo vrnil ravno takrat, ko bo morala že sama opraviti z gospo. Ni še povsem vajena občevanja z ljudmi, posebno ne v kupčijskih in trgovskih stvareh. Nekaj kratov ga je že polomila, da Vid potem ni vedel, ali bi se jezil ali smejal.

Približala se je gospe in jo vprašala, kaj želi.

Po odgovoru je Cirila spoznala, da je ženska z južnih krajev.

»Mislim, da je pravi naslov in številka.« Pri tem je tujka še pogledala na listek v rokah in na številko nad vrati. Cirila je molče čakala. »Toda kakor kaže, je to čisto navaden vrt«, je rekla tuja gosposkost zelo razočarano ter se obrnila k Cirili s svojimi brezizraznimi očmi.

»Da, gospa, to je vrt; ste morda kaj drugega iskali?«

»Ali bi mi mogli povedati — da, številka je prava, ime tudi, a veleposestvu je to vse vkup malo podobno — to mora biti pomota — — da, ali stanuje tu neki gospod Vid Kotnik?«

Cirila se je morala siloma premagovati, da se ni na glas zasmejala. To je spet Vid, kajpak, je že čisto njegova!

»Vid Kotnik je tu doma, vrt in hiša sta naša in jaz sem njegova žena. Kakega veleposestva pa tod okoli ni.«

Ženska v kožuhu je skoraj zakričala. Črne oči pod gostimi vejicami so ji sovražno zabliskale.

»Ali bi smela vedeti, kdaj ste se poročili z njim?«

»Pol leta bo.«

»Tako me je torej nalagal, podlež, lažnivec! — — —«

Cirila se je plašno ogledala, nato je odvedla žensko v sobo. Tam se je ta brez besede zgrudila na stol. Čez nekaj minut je vstala ter se obrnila k vratom, da bi šla.

»Kaj naj rečem možu, ko ne vem, kaj vam je storil in komu in kako naj se opraviči?«

»Recite mu samo, naj se spomni tiste, ki jo je nekoč v nekem mestu spoznal po Krtačnikovi Tinci — — —«

»Skoraj bi morala jaz vedeti — — — moj mož — — —«
je jecljala Cirila, ki ji zdaj ni bilo več do smeha.

Tedaj je tujka butnila v jok, podoben cvilečemu zavijanju samice v mesečni noči.

»Saj so mi ljudje pravili, da me bo navlekel, saj so mi odsvetovali! Kak zlodej me je zmotil, da sem mu vse gladko verjela?«

Cirilo je obšel globok sram zavoljo Vida, ki je zagrešil — — — Kaj? Ne more vedeti, a tu je živ človek, ki govori.

»Sele zdaj razumem, zakaj je Tinca vselej molčala, kadar sem ji govorila o njem! Bila je ljubosumna, grdo mi je privoščila, da sem prišla na njeno pot — — —«

»Kako je bilo s tisto Tinco?« je padla Cirila kar na sredo z vprašanjem. V glavo ji je blisknila nagla misel, ki jo je na mah razsvetlila... Krtačnikova Tinca... Njena poroka lansko pomlad... Vid je bil ves spremenjen, tako čudno se je vedel tisti večer... Že takrat je slutila.

»Kako je bilo, hm... Še vprašate? — Najprej je dognal z njo, potlej je pričel obletavati mene — in še bog si ga vedi koliko drugih. Jaz pa sem mislila, prisma, da je vse zlato, kar prihaja iz njegovih ust. Nekaj kratov sem videla potlej Tinco s Kotnikovim prijateljem, potlej je izginila iz našega mesta. Čula sem, da se je menda lani omožila nekje tu v bližini.«

Cirila je molče prikimala. V nosnicah je začutila zoporn vonj po umetnem, položčenem cvetju Tincinega poročnega šopka...

»Ali je tudi vam obljubil zakon?«

Mlada ženska se je temno in razjarjeno zakrohotala.
»Zakon in nebesa na svojem veleposestvu, hahaha! Tako

dolgo je tiščal vame, da sem v resnici znorela kakor šest-najstletna vaška deklica, jaz, ki sem imela boljših ženinov na tucate.«

Cirile so bile same oči. V glavo se ji je zapletala meglena omotičnost ter jo polnila z otrplim strahom.

»Kako, da ga niste že kdaj prej poiskali?«

»Zmeraj je znal kako zavleči moj obisk«, je rekla tujka užaljeno. »Prav za prav je pa šele dobre tri mesece, kar se je nazadnje oglasil na mojem domu.«

»In ni povedal, da se je oženil?«

Ženska je planila pokonci. Trdo je udarjala z glasom, ki je nekam žalostno škrebtljal, kakor bi z nožem vlekel po zarjavelem železu.

»Niti besedice ni zinil ta slepar, lažnivec, ki naj ne obsije sonce več ne njega in ne — — —«

»Prepovedujem vam tako govoriti!« je zdaj tudi Cirila jezno vstala. »Če imate kaj proti mojemu možu, sredi mesta je sodnija, tamle pa vrata, ki drže na cesto!«

Iznova so Cirilo globoko sovražno ošvignile črne oči.

»Vem, gospa, veseli ste, da me vidite na tleh! Vendar pa mi ne morete braniti, da bi stokrat ne preklela — —«

»Ven!« je zakričala Cirila, prijela žensko in jo spuhala skoz vrata. Globoko je lovila sapo, ker se ji je na dnu grla nekaj nabiralo.

Dobro minuto zatem je odprto okno zaslonila senca. Vid se je na vsa usta smejal:

»Kaj vendar počenjaš, ljubica? — Pa ne, da bi se vadila v žoganju!«

A mu je pri priči zamrl smeh, ko je videl, da žena trepetata kakor mlada hmeljevka v vetru in ji je v očeh razločno bral tisto — — tisto neizrazno, česar se je bal od prvega trenutka svoje ljubezni in je doslej čemelo v skritem predelu. Polovico svojega cvetličnega kralje-

stva bi bil dal, če bi se to ne bilo nikoli vzbudilo. V tej dolgi sekundi je spoznal, da je bil zaman ves njegov trud, odvrniti od sebe to neizogibno. Moralo je priti in mu podreti njegov kristalni grad. Hkrati se je zavedel, da je užival svojo lepo srečo zmeraj le v prividu te pošastne sence, prijemal jo je z drhtečimi rokami kakor tenko porcelanasto vazo ali cvetne čaše svojih rož. — Če bi ne bilo danes te prismojene ženske, bi bil še nekaj časa morda vlekel tako, a nazadnje bi bil prišel kdo drugi in sprožil. — Zdaj, ko je to dognal, je začutil, da mu njegova moška moč in mirna samozavest kopni pod nogami ko sneg pod soncem. Bila je šala, res, babe ubrisane, ki ti verjamejo take budalosti, no, on bi se na glas krohotal, a to, kar je videl v ženinih očeh, ni šala. — Vtaknil je roke v žepe, da bi prikriil njih drget, in kar se dá mirno vprašal:

»Kaj je hotela ta ženska tu?«

»Tebe. Pa ji žal nisem mogla postreči, ker je prišla pol leta prepozno.«

Vid je obstal. Okrog njega je zadišalo grenko kakor po hmelju.

»Čebelica, vnesla si strup v cvetno čašo moje zlate rože! Zdaj prvič v življenju čutim, da je grenka.«

Na Vidovem vrtu se smehlja pomlad. Zdaj je ni več samo pod stekleno streho toplih leh in cvetličnjakov, razpustila se je po vsem vrtu. Prijemala se je cvetlic, ustavljala se na mladih sadikah paradižnikov, kolerabe, zelja, paprike, ohrovta, korenja, solate, pese, zgodnjega graha. Mimogrede se je dotaknila z mehko vetrovno roko teh nežnih rastlin, pa so se pretegnile v soncu, da je zapokalo v mladih sočnih sklepkih. Potem je poganjalo kvišku s tako neugnano silo, da je gospodar Vid zadovoljen ugotavljal, da se mlademu silju mudi v rast kakor govedi na pašo.

Na vrtu se je kopičilo vedno več dela. Četudi so še Cirilo pritegnili na vrt, so vendar včasih stežka zmagovali in so morali skoraj slednji dan najeti še kakega delavca. Kopanje, sajenje, presajanje, vmes pa prodajati na drobno in debelo, odgovarjati vrtnarskim trgovcem, pošiljati odjemalcem sadike in zelenjavo na dom, da, Vid bo moral privzeti še enega vajenca. Vrh vsega skrbeti za naročila rezanega cvetja iz južnih krajev, ko še ni domačega zadosti prida. Resda se poleg mačeh razcvetajo po malo narcise, lončnice so tudi v bogatem cvetu, a za šopke in vence ti ne preostane drugega kakor že odcvele snežnice, zvončki in vijolice.

Kako boš prišel kam z delom, ko pa ti pride naročilo in moraš v najkrajšem času izdelati po več krasnih žalnih vencev in moraš pustiti vse drugo, vpreči vse svoje ljudi

in samo hiteti, da ti pokajo mišice na rokah, pri vsem pa paziti, da bo izdelan natanko po naročilu. Saj se tako še najdejo zmerom večni godrnjači, ki jim nikdar ne ustrežeš. Ta nagelj je prerdeč, oni premalo izrazit, vijolice so preveč skrite med zelenjem, da, ta mimoza ne prihaja prav do veljave. Moj Bog, saj je niti videti ni, kje se bo vencu poznalo, da je tako drag! In črke na traku, nesrečni vrtnar, kaj se res ni mogel malo bolj potruditi, saj so vendar njegovi najboljši odjemalci, moral bi pač nekoliko gledati nanje. Od daleč se resda ne pozna mnogo, a če pogledaš od blizu, so črke postrani in tako napis nikakor ne pove tega, kar pričakuje pokojnikova žlahta; že tako so vsi natančni in ti pregledajo vse z dvojnimi očmi. Da, pred vso žlahto se bodo osramotili s takimle búžavim vencem . . .

Vid odgovarja in se smehlja; redko ga kdo užene v kozji rog ali pripravi v jezo. Seve, včasih tudi v njem pošteno zavre, a to mora biti že kaj posebnega.

No, niso vsi taki. So ljudje, ki ti voščijo dober dan, potlej: »Venec mi naredite!«

»Kakšnega?«

»Lep naj bo, čim lepši.«

»Koliko lahko stane?«

»Za denar ob tem ne gre.«

Da, s takimi ljudmi je lahko; to so po večini taki, ki se jim bo še dobro dolgo občutno poznal ta izdatek, morebiti so si celó izposodili in bodo pri mesečni plači počasi odplačevali.

Potem so ženini in neveste s svojimi željami o najlepšem poročnem šopku, ki si ga more človek misliti in vrtnarjeva roka izdelati. Tako bolešno natančni so nekateri v izbiri, kakor da bi jemali v zakon tisti ubogi skupek cvetja in ne dekle, ki ga bo držalo v rokah. — Vmes so

godovi, povabila, večerje, plesi, krsti . . . Za vse te prilžnosti mora imeti Vid veliko izbiri rezanega cvetja. Na tihem je sanjal in tudi s Cirilo sta se zadnje mesece večkrat menila o tem, da bi v mestu na najprometnejši ulici odprl trgovino s cvetjem, cvetličarno. Cirila je bila navdušena za to, čez nekaj let bi lahko sama vodila trgovino; naredila bi se dotlej in se privadila vsemu, saj je razumna in z ljudmi zna biti ljubezniva. Lepo bi šlo potem . . .

Toda s tem bi mogel začeti šele, ko bi bila že hiša in vrt na čistem. Zdaj ju teži še nekaj tisočev dolga, a če se bosta še kakšno leto tako pridno gnala in ne pride vmes kaj hudega, ne bo več mnogo ostalo. Še nekajkrat bo treba pljuniti v roke, potlej si bo zažvižgal in se pognal na konja!

Seve, če bi zdaj ne bilo vmes tega — — — Že nekaj tednov čuti Vid, da mu je nekoliko ohromela najvažnejša žilica, veselje do dela, do odplačevanja dolgov, celó do sanj o cvetličarni. Resda ima še vedno rad vse to pisano delo in življenje na vrtu, te ljubezni ne bo pri njem nikoli konec. Ljubi delo, delo in še delo! Neprestano teka po vrtu, naroča, ukazuje, nadzira, skače sem in tja, njegov zeleni vrtnarski predpasnik šviga iz kota v kot, povsod ga lahko vidiš. Včasih se pelje kam v druga mesta, kjer obiskuje druge trgovske vrtnarje; povsod gleda, preizkuša zemljo, podnebje, sonce in zrak in vrste rastlinja. To je njegov svet, v njem je ves živ in zdrav in mlad!

A zadnje čase je opaziti na Vidu, da nekoliko preveč strastno hlasta za opravki, da je najsrečnejši, če se v njih ugreza do vratu. Nikoli ni tako utrujen, da bi ne mogel izvršiti še celo vrsto naročil. Šele v pozni nočni uri si poišče posteljo, zjutraj ga že prva zarja najde spet na nogah. Kakor da ga je strah, obstati sredi dela sam s seboj. Pri vsem tem je še vedno stari, neugnani Vid. Njegov vrt

odmeva od veselih, poskočnih popevk, od steklenih streh rastlinjakov se odbijajo njegovi žvižgi. Vid živi, kakor bi plesal, pravijo ljudje. Kaj bi ne, denar mu leti na kup ko ob dobri letini pšenica v kašče, mlado ženo, komaj poročeno, ima, no, počakajmo, da bo v hiši začivkalo, potlej se mu bo pričelo vreteno počasi ustavljati, saj vemo, kako je.

Živ krst v njegovi najbližji okolici ni mogel slutiti, da pri Vidu nekaj ni več, kakor je bilo.

Prav za prav se na zunaj od tistega dne med mladima zakoncema res ni kdo ve kaj spremenilo. Prvi večer je skušal Vid ženo prepričati, da s tisto žensko ni bilo drugega, ko zgolj objestna fantovska norčija; njej, Cirili, ni s tem prizadejal nikake krivice in sploh ni vredno o tem zgubljeni besed. Cirila ni zinila nobene, a Vid je le predbro videl, da mu ne verjame. Zato je razdraženo umolknil in se zaklel, da ji v bodoče ne bo nikoli nobenega svojega dejanja pojasnjeval.

Življenje je teklo dalje. Cirila je bila tudi poslej z Vidom zmeraj ljubezniva, vsako željo mu je brala že iz oči, na mizo je postavljala po večini le jedi, ki je o njih vedela, da jih ima rad. A zmeraj pogosteje sta se oba zavedala, da govorita zdaj le še o dnevnih dogodkih, skrbeh in opravkih, o vrtu in o kupčiji in da prek tega plotu skoraj nikoli ne sežeta. Obenem si oba obupno prizadevata, da bi ves drug čas natrpala z nujnim delom, ki naj opraviči, zakaj ni več prejšnjih prisrčnih pomenkov.

Vid si ne more nič več prikrivati: njuna ljubezen je postala podobna mlaki na koncu Ojstriške vasi. Le tu pa tam ji je površino narahlo vzburkal veter, dna ji ni pretresel. Vid čuti, da bi moral kaj ukreniti. Nekajkrat je bil že poskušal, zdaj mu je omagala volja, da bi znova začental. Včasih je veroval v svojo mlado moč, ki je dosežala pri Cirili skoraj čudeže. Vesel je bil te moči in je

drzno oprl nanjo svojo ljubezen. Zdaj, ko vidi, da se ta moč v njem mehča kakor nagnito jabolko, ve, da nima ničesar več, s čimer bi vso Cirilo še otel sebi.

Vid je stopil z vrta proti hiši. V veži je čul glasno govorjenje.

»Prav lepa vam hvala, gospa! Saj pravim, vi imate zlato srce, le škoda, da ste dobili tako škripavega moža.«

»Kaj se boste toliko zahvaljevali, gospa! Moj mož je še boljših rok kakor jaz«, je pobožal Vida topli glas njegove žene.

»Jaz že vem, kar vem. — No, še enkrat najlepša hvala!«

Ko je ženska stopila iz veže, jo je Vid spoznal. Zdelo se mu je: Danova iz sosednje hiše. Ko ga je zagledala, je skušala v zadregi skriti košaro, do vrha natrpano z rdečim radičem in zelenim motovilcem.

»Zakaj ti je pa Danovka tako hvalo pela?« se je v kuhinji lotil žene.

»Solato sem ji namerila.«

»To se pravi, si ji podarila«, je tiščal mož vanjo.

»Stokala je, da gre k zadnjemu, pa imajo vseokrog razposojen denar, ki jim ga ljudje ne vrnejo. Koj po prvem bo plačala, je rekla.«

»Da, imajo razposojen denar po vseh mestnih gostilnah in štacunah! Preluknjana gospôdal Vino in plesi in nove obleke, solato pa jim lahko daje vrtnar vbogajme. — Si ji že večkrat tako — namerila?«

»Tretjič danes«, je odkrito povedala Cirila.

»In zadnjič«, je trdo pribil mož. »Teh ljudi midva ne bova podpirala. Seve, ti jih še ne poznaš, a lahko bi bila mene vprašala. Veš da ne gre kar tako razmetavati, na hiši je še dolg.«

Žena ga je pogledala. Nekaj je trznilo na njenem obrazu. Koj zatem je ljubko zaokročila svoje drhteče ustnice:

»Ne zameri, ne bom več.« Stopila je k štedilniku in točila v veliko skledo vodo iz kotlička.

Vidu se je grižljaj zataknil v ustih. Poplaknil ga je s požirkom kave, ki se mu je zdela grenka. Pustil je vse vkup na mizi in vstal. Potem ga je Cirila videla skozi okno, kako je z velikimi koraki skoraj tekkel v cvetnjak.

Še tisti večer je prišla Lonka. Prestrašena in objokana je planila v sobo s krikom:

»Mama so umrli!«

Vid in Cirila sta se prerila med kropilci v ospredje. Ljudje so se jima umikali in si šepetali:

»Dobro se je omožila Cirila, glejte kako gosposkega človeka je dobila.«

»Kaže,« je šepnila stara Lajnarica sosedi na uho, »da ni več sama s seboj.«

Cirila je snela tančico z materinega obraza.

»Moj Bog, poglej, Vid, na smeh se držel«

Tako redko je videla materin smeh v življenju, da jo je zdaj, ko ga je iznenada ugledala na njenem mrtvaškem obličju, neizrečeno osrečil. Kakor da je hotela smrt že na zunaj pokazati, da je Resnikova mati zamenjala vlogo. Namesto bolešno skrčenih potez, ki bi dale slutiti muko zadnjih vzdihov, pa ti najde tale smehljaj. Res. Čisto pravi smehljaj.

»Mama, kaj je ugledala vaša duša, da vam je zarisalo na ustne ta srečni nasmeh? — Kako je tam, kjer ste? — Kaj se pravi umreti, biti mrtev? Kako je to, da si v enem trenutku živ človek, v drugem pa mrlič? — Mene je tako groza pred vsem tem, a na vas ni videti, da bi bilo to tako hudo. Zdi se mi, mama, da mi hočete povedati, da je mnogo strašnejše življenje kakor smrt... Jelite, da mi mislite prav to povedati za slovo! Da bi se potlej tako ne bala.

Uboga mama, niste dočakali zadnjih besed njega, ki vam je spremenil življenje v pekel. Videti je, da zdaj niti zavoljo tega niste preveč žalostni. V tej zadnji uri ga spet ljubite, kakor ste ga nezavestno vse življenje, kljub vsemu.«

Še niže se je sklonila hči in opazovala tanke, suhe materine roke; oskubljeni prsti so oklepali križ, mnogo prevelik in pretežak za njene oglodane roke.

Moj Bog, je spreletelo Cirilo, če bi zdajle vstopil tamle skoz vrata naš ata, bi mama gotovo razklenili roke in mu jih stegnili naproti... Morebiti bi ga sedaj omehčale in bi storil drugače kakor takrat pred leti — — —

Nizka vrata so se na stečaj odprla, novi kropilci so se usuli v hišo. Močnejše so zaplale sveče ob odru, njih blede soj se je odbijal na materinem nasmejanem obrazu pod črno naglavno ruto. Cirila je še zmeraj stala in nepremično gledala, kakor da v hiši ni ljudi, ki lepé na njenem obrazu z radovednimi očmi in se drezajo.

»Trdna je, niti ene solze ne potoči.«

»Moža ima poleg sebe, je précej laže.«

»Kaj bi tulila, rajnice s tem ne obudi, njeno življenje pa se zavoljo materine smrti tudi ne bo spremenilo, ko ima že poslano.«

Cirila gleda mrtvo mater in se meni z njo. »Vesela sem, mama, da niste doživeli še zadnje žalosti. — Odšli ste, preden ste zvedeli, da tudi vaš otrok ne veruje več v najboljšega človeka na svetu in da so odplavale moje najlepše sanje. Dobro je, da ne veste tega, laže ste umirali. — Mama, prekrižajte zdaj v meni mojega drobnega sinka! Veste, sin bo, v sladki spomin iz tistih kratkih dni, ko sem še zaupala v njegovo ljubezen... Tudi vi ste imeli tak spomin, mama, se mi zdi, Joža je bil tisti srečni prvi, zato mu je tudi drugače ko nam drugim — — —«

Cirila je začutila toplo roko v svoji in se zdrznila. Vid ji je tiho šepnil:

»Za božjo voljo, ljuba, ne glej tako nepremično v mrliča! Lahko bi ti škodovalo.«

Žena ga je topo, brezizrazno pogledala. Nato je mirno pustila, da jo je odvedel iz hiše.

»Kako jo mora imeti rad!« so se zdaj v sobi sprostiti ženski jeziki bolj na glas.

»Kako skrbi zanjo!«

»Kaj takega bi naši dedci ne zmagli.«

»Kakor je rajnica težko živela, otroci imajo srečo. Joža je kar na dobrem, Lojzek je cel gospod, kadar pride od kod, no, najboljšo je zadela Cirila.«

»Takega bogastva tudi ni, saj ni na gruntu.«

»Saj to je, ni se ji treba ubijati po gruntu, a je vendarle bogata. To je vse več ko grunt, hiša in takšen vrt v mestu! Kaj se menite, ona je gospa.«

»Saj pravim,« je povzel stari Furman, »rajnica je pošteno živela in se ubijala vse žive dni, nič dobrega ni užila sirota, zdaj ko bi ji začeli otroci posteljo bolj rahljati, se jim je pa lepo ognila s poti.«

»Kako je bila pripravna za vse, če je prijela na najbolj topem koncu, v njenih rokah se je ugladilo. Česar noben drug ni zmožel, tam je rajna pripomogla.«

»Le svojega življenja reva ni mogla tako zviti. Tu se je obrnilo in je življenje zvilo in zdelalo njo, da mora zdaj, skoraj še v najboljših letih, pod zemljo. Ko ji je on tako nagodel.«

»Tudi njega še čaka, kakor nas vseh. Ampak da se Boga ne boji, niti k smrtni postelji ni bilo te grdavši, čeprav mu je venomer pošiljala pošte, naj pride.«

»Morebiti mu tista njegova lajdra ni pustila — — — no, pustimo to govorjenje vpričo mrliča. Ona je že prestala, nas še čaka.«

»Kaj hočeš, tako je pač življenje. Pritisne te ob tla, potlej pa te tako dolgo premetava iz kota v kot, da nazadnje obležiš brez glasu.«

»Molimo za toto dušo in vse tiste duše, ki se tod okrog po zemlji vicajo, češčena Marija — — —«

Zunaj je Cirila naletela na Jernikovega Viktorja. Fant se je trpko nasmehnil in v zadregi obstal.

»Tele dremavke sem prinesel. Doli ob Čevanovem jarku so vsako leto bolj pozne in so se šele zdaj razcvele. Pa sem rekel, da jih bom nabral za vašo mater«, je ponujal Cirili poln naročaj še rosnega belega cvetja.

Cirila je zagrebla lice vanje. Zazdelo se ji je lepše ko vse cvetje njunega vrta v Celju. Z Vidom nista prinesla s seboj ne vencev ne rož, da sta izpolnila materino željo. Ob odru ji cveto domače primule in pelargonije, ki jih je še sama presajala in zalivala, v grob pa ne mara ničesar. Toda te dremavke mora vzeti. Teh bodo mama veseli. Saj so, ko da so pognale naravnost iz Viktorjevega mehkega, otroškega in preprostega srca, nobena hinavščina in bahaštvo se jih ne drži. Dišijo po gozdu, po hribih, po močvirju in divjini in ta vonj je Cirili v tej uri dražji kakor najžlahtnejše rožno olje.

»Pojdi, Viktor, čisto blizu k mami jih bova postavila.«

Lojzek, ki ga je pripeljal vlak eno uro pred pogrebom, ni hotel po pogrebu niti domov na Brežnico. Kaj bi, ko je zdaj pretrgana zadnja vez, ki ga je še vezala na te brege. Bolje, da se koj obrne ter si ne vzbuja po nepotrebem žalostnih spominov. V mestu ga čakajo trgovski posli, kaj bi se obiral.

Hišo so dali v najem revni gostaški družini s kopico otrok, Lonko je vzela Cirila s seboj v Celje; kaj hoče sama pri hiši, ona jo pa potrebuje.

Lonka je bila tanka, vitka deklica sedemnajstih let, bila je malo večja od Cirile, rdečih lic in velikih, žalostnih rjavih oči, ki so gledale v svet kakor splašeni srnci. Skraja je bilo zelo težko z njo. Govorila je silno malo, najpogosteje se je njen celodnevni besedni zaklad izčrpal v da in ne. Na njej je bila kakor odtisnjena materina bolna, puščobna osamelost zadnjega leta. Mati jo je potrebovala zase in je ni nikamor puščala v družbo. Tako se je doraščajoča deklica razvila v čudaško samorastno divjakinjo, ki je prizadela Cirili nemalo truda, preden jo je mogla za silo uglasiti. Nekega dne se je je lotil pomočnik Ivan; otresal je z jezikom okrog nje, češ da je je škoda, ko je drugače čisto čedna punca, pa se je samo govoriti pozabila naučiti. Lonka v jok in gor v svojo sobo, kjer se je vrgla čez posteljo in tulila za žive in mrtve. — Ivanu ni nihče rekel besede, le Vid ga je pogledal, in fant si je prisegel, da bo odslej pustil preklico pri miru; kje si je mogel misliti, da je deklinče še tako otročje in prismojeno in sploh ni za med ljudi.

Odslej se je tudi Lonka že zdaleč ognila, če je videla, da bi morala kje sama trčiti s pomočnikom, on je pa držal besedo in je niti pogledal ni več. Le vajenec, petnajstletni skuršek, ji je poskusil nekoliko ponagajati, a njemu je Lonka kratko in malo pokazala jezik in sta bila zgovorjena. Drugače je bila Lonka razumna in pridna in so jo hitro uvedli v gospodinjska in vrtna dela. Posebno Cirili se je občutno poznala njena pomoč, ko je postajala sama z vsakim dnem bolj okorna, delo pa se je pri hiši kar kopicilo. In mnogo bolje je bilo, da sta bili sestri

skupaj; laže bosta preboleli materino smrt, ki je obe hudo prizadela, a še huje Cirilo.

Zdaj ni mogel Vid nič več pregovoriti žene, da bi šla kdaj ob nedeljah z njim v njegovo družbo. Izgovarjala se je s svojim stanjem in da se ne spodobi, ko še žaluje po materi. Ščasoma se je odvadil, da bi ga kdo spremljal in potlej ji je tudi pozabljal povedati, kam gre in kdaj se vrne. Le v Ojstriško vas je Cirila še šla kdaj pa kdaj. Sama ali z njim. Tam je potlej presedela kako uro pri Jurijevih in kramljala z očetom in Milko, nato še pri Marijani, kjer je poslušala Gregorja in z neko prikrito žalostjo gledala njuno veliko srečo. Marijana je imela dober nos, si je morala priznati. Njen Gregor se je ob njej kar pomladil. Govori še zmeraj bolj malo, a kar reče, veš, da drži in ni samo v zrak obešeno. Da, stric Gregor zna govoriti, a še bolje misliti, a kar je največ, delati, kakor je rekel in domislil. Govoriti zna sicer tudi še kdo drug lepo, da te zanaša v deveta nebesa, a kaj ti koristi še tako lepo postavljena beseda, če pa jo tisti koj sproti podre. Cirila se ni zavedela, kako se dan za dnem odteguje družbi, ljudem in tudi svojemu možu in je zmeraj bolj zaposlena sama s seboj in s svojim temnim prepričanjem o bližajoči se veliki nesreči, ki jo je mati že vnaprej slutila. Na zunaj je sicer še ohranila mirno, udržano vedenje in prirojeno prijaznost, izvirajočo iz ponosa, da bi ne mogel nikdo nepoklican stikati po njenih skrivnostih in odnosih do Vida, a se je le zmeraj očitneje kazalo tudi na obrazu, da se v njej vedno bolj na široko razpreda skrita glodajoča bolečina.

Kotnikov vrt je težak in opojen od premočnih vonjev. Kraljice rastlinskih rodov, vrtnice, so spregovorile glasno besedo in spričo njih je moralo vse drugo manj vredno utihniti. Kaj bi se neki repenčilo poleg njih tisto krmež-

ljavo cvetje poletnega drobiža! V dehtečo oblastnost teh krasotic sme seči le še dišeča trta s svojim čarobno dišečim zelenkastim razcvetjem ter jasminova troba s šopki ognjenih, oranžastordečih zvončastih cvetov.

Visoko poletje se je prevegnilo; jutri bodo Velike maše. V Petrovčah bo na ta dan žeganje, popoldne se bo po Savinjski dolini spet pričela razlirati povodenj hmeljark in po dolgem in počez bo sladko-grenko zadišalo.

Vid je navsezgodaj škropil žejne rastline na vrtu. Že nekaj časa ni bilo dežja. Dolgo gumijevo cev je napeljal iz vodnjaka na sredi vrta; na cev je na koncu pritrdil rešetasto škropilnico. V dolgih curkih štrka Vid s to škropilnico po vsem vrtu, zdaj eno, zdaj drugo gredo ali nasad, da se rastline preplašeno upogibajo pod nenadno prho. A se kmalu zavedo ter se veselo umivajo in otrešajo, nazadnje, ko posije vanje še sonce, se razigrano smejejo in strgajo soncu korenček: na, viš, ali smo te! Okopale smo se in zdaj glej, da nas posušiš!

Takrat se je zgodilo vse hkrati: zalajal je Pazi, neki možki se je pognal s kolesom na vrt, zacingljalo je in pred začudenega Vida je padel Gregor:

»Ni da bi govoril, fant, za botra sem vaju prišel prosit! Punčko smo kupili.«

Na same Velike maše so krstili dekletce; dali so ji ime po njeni zavetnici in godovnici, klicali jo bodo za Micko. Premalo gosposko ime, ko je že s krstom taka glorijska, so godrnjali nekateri ter se zmrdovali. A stric Gregor je tiščal: Šentjurska Micka bo in konec! Če komu ni kaj prav, naj si kar popravi pri svojem drobižu, njemu ne bo nihče ukazoval, ko je pa tudi Marijana zadovoljna. Potlej je priredil krstno slavje, kakršnega ni pomnila Ojstriška vas. Kupil je sodček piva, veliko vina, naročil

godca, povabil sosede, daljno in bližnjo žlahto, Milka in njeni bratje pa so cvrli in pekli. Jurijeva hiša se je tresla od godbe in pesmi in pokala od veselega smeha, kakor bi bila svatba in ne krst. Srečni novopečeni oče, kakor ga je nazval boter Vid, je skakal in norel, ko da je malo ubrisan. Nikjer ga ni dalje držalo, posedel je tu, tam pokramljal, pa spet in spet skočil prek sadovnjaka domov k Marijani, kjer se kar ni mogel nagledati svoje male, drobne štručke. Njegov prvi otrok. Saj skoraj ne more verjeti. Koliko let je čakal na ta dogodek in je bil že pokopal vse upe, da bi ga še kdaj učakal. Na, zdaj ga pa imaš tu, prav pred nosom je ta njegova drobna kepa mesa z živimi in resničnimi, čeprav še krmežljivimi očki. Gregor jemlje to štručko s strahom v roke, ko da bi se bal, da bi je z nerodnim prijemom ne zdrobil. Marijana, vsa bleda in utrujena, se mu srečno smehlja. Zdaj šele bo njuna hiša oživel, zdaj šele bo Gregor vedel, zakaj se je mučil vse življenje.

»Pijte, ljudje božji!« priganja Gregor. »Pijte, kolikor vam duša dá na zdravje moje male princezinje! Ni da bi govoril, mlado mater bi moral prav za prav zasuti z zlatom!«

Skoraj nič nista govorila, ko sta se pozno ponoči vračala Vid in Cirila domov. Oba sta čutila globoko srečo onih dveh, a si tega zdaj niti z besedico nista upala omeniti. Nejasno sta se zavedala, da imata ona dva nekaj, kar njima manjka, in da tistega nekaj ne bosta mogla nikoli ujeti zase.

Morda se bo spremenilo in samo po sebi ublažilo to med nama, ko pride otrok, se je skušala tolažiti Cirila, a sama sebi ni prav verjela.

Kakor da je oba po tiho žgala viharna Gregorjeva in Marijanina sreča, ju je po tem dogodku le še bolestneje

streznilo in znova sta se vsak zase skušala zamotiti z nepretrganim delom. Saj je nazadnje tudi delo tisto, kar prinaša vsaj kos sreče in zadovoljnosti.

Kmalu po hmelju je zajokalo tudi v hiši vrtnarja Kotnika in mladi oče Vid je vzel na roke krepkega sina. Krstili so ga po dedu Juriju, ki je bil sila ponosen, da je smel posoditi ime svojemu prvemu krepkemu vnuku. Botra pa sta bila Marijana in stric Gregor, da se je botrska žlahta skrižala.

V prvih mesecih Jurčkovega življenja mladi oče ni kazal prevelikega nagnjenja do svojega sinčka. Takole majhno detece, drugo je drugemu podobno, kaj boš z njim, še ne razpoznaš jih ne; če bi jih tucat pometal v koš, skoraj za trdno bi ne našel več svojega pravega. Jurček je pričel postajati za Vida privlačen šele, ko se je naučil že malo smehljati, še bolj pa, ko je pričel slovovati ato in mamó. Ko se je nazadnje junaško postavil na debele nožice, ki ga skraja kar niso bile voljne nositi, si je Vid zmeraj bolj osvajal otroka, da se je morala včasih mati kar umakniti. Pa ni bilá nikoli ljubosumna, le vesela. Jurček je imel krasne zlate laske in sinje očke; bil je za las podoben očetu, česar je bila morebiti najbolj vesela Cirila. Prav takega si je bila mislila vse dolge mesece čakanja.

Ob tem živahnem drobljancu se je sčasoma tudi med zakoncema nekoliko zgladilo in ujasnilo, četudi to poslej ni bilo več tisto, kar sta doživljala v prvih mesecih skupnega oranja. Potlej pač pride vse drugače. »Kaj bi žalovali za razlitim mlekom, ko pa je bilo v njem polno vode«, je imel navado reči Vid. Medeni tedni pač za trdno minejo, redkokje sta po letih še taka prijatelja v istem ljubezenskem navdušenju kakor prve dni po poroki. Živ-

ljenje prinese svoje s seboj, kaj bi se cmeril, če ni vse tako, kakor si si bil umišljjal v prvih mladoletnih sanjah.

»Zmeraj je bolje manj pričakovati in nisi potem razočaran, če ti življenje postreže s slabšim deležem«, je rekel včasih stric Gregor. No, on resda pelje zakon, kakršnega si niti v najlepših sanjah ni mislil, a tam je drugače. Z Marijano, to črno, živo koštrunko, sta menda res urezana po istem kopitu, da se tako razumeta. Vsem ljudem sta zavezala jezike, da se kar načuditi ne morejo.

Dvakrat se je prevrnilo leto in na Kotnikovem vrtu je zagospodarila spet jesen, tista stara, domača jesen, ki je Cirili že od nekdanj pri srcu. Nekaj velikocvetnih domačih nageljnov so še ohranili v cvetju v leham pod zaprtim steklom, da jih zavarujejo pred zmrzaljo. Prav tako so zavarovali pred pozebo tudi na tisoče krasnih velikih gojenih cvetov krizantem, bujnih cvetlic, ki se bodo zanje spopadli ljudje o Vseh svetih. Ob koncu vrta pa že čakajo kupi smrekovja, suhega listja in slame, s katero bodo pokrili žlahtne trajne rastline, ki jih bodo še prej ovili z ovojnim platnom, da bodo tembolj gotovo dočkale zmladletja.

Ko se je starodavna divja trta, vihrajoča izpod hišnega ostrešja in ob zidu, rdeče razvnela, kakor bi v divji bolečini umirala v jesenskem soncu, se Cirila ni mogla več upirati klicu. Odpravila se je nekega jutra na vlak.

»Mama, kam gles?«

»K stricu Lojzku.«

»K tistemu, ki plinese Julcku cele opeke cokolade?«

»Da, k tistemu, tistemu.«

»Je tlic dalec?« pozveduje mali in upira v mamo velike svetle oči, ki bi jih človek kar naprej poljubljaj.

»Daleč, zelo daleč«, mu dopoveduje mati.

»Plek hliba?«

»Prek tretjega hriba, tam, kjer se sveti vrh čisto rdeče, kadar se spravlja sonce spat, in še dalje, še mnogo dalje...«

»Kaj dela tam tlic?«

»Čokolado prodaja, in ti ga lepo pozdraviš tega dobrega strica, kajne?« je poljubila Cirila Jurčka, ki je potlej v Vidovem naročju še dolgo mahal svoji mami »Pa — pa!«

»Pa — pa!« je odmahala in zaklicala še enkrat, preden se je s kovčgom skrila za ovinkom.

Popoldne je prišla v bratovo mesto na jugu. Biti mora gotovo še tam, saj ji ni bil nič sporočil, da bi se bil predstavil. Morebiti je zbolel, ko je tako slabovečen in že od nekdaj nič kaj trden. Preprašala se je do njegovega stanovanja, kjer so ji pokazali temne kletne prostore. Po zverženih, škripajočih stopnicah se je dotipala do vegljastih vrat s pridvignjeno železno kljuko in potrkala. Odgovoril ji je slaboten glas. Vstopila je.

Brata Lojzeka je našla v postelji. Zelo se je začudil Cirilinemu prihodu in, čeprav mu je bilo nerodno zavoljo siročine, ki je vladala po vlažnem, plesnivem prostoru, je bil od srca vesel.

»Malo prehlajen sem, a ni nič hudega,« je pravil, »prejle sem izpil vroč čaj, zvečer bom pa že spet vstal in šel za zaslužkom. Le ne ustraši se preveč, veš, tu se pozna, da gospodarijo moški.«

Ne, si je rekla Cirila, danes ga ne bo pustila nikamor. Prinesla je toliko s seboj, da bosta skupaj večerjala in še skuhala mu bo lahko kaj, ko vidi, da ima v sobi štedilnik. Strahoma se je ogledala po izbi; bil je velik prostor z nizkim stropom, ki so po njem neprestano slezele drobne kaplje, ne da bi pricurljale kdaj do tal. Skozi gosto zamreženo okno je v ozkih curkih lila v izbo poševna

svetloba, da se je mogla Cirila le stežka razgledati. V drugem kotu sobe je stala še ena postelja, umazane cunje so bile nametane nanjo namesto odej.

»Nisi sam v tej sobi?«

»Ne. Imam tovariša, podnajemnika«, se je nasmehnil Lojzek. »Nisi videla zunaj poleg naših vrat še manjših? Tam je še en prostor za tretjega. Ni nam dolgčas; včasih nas je, kolikor hočeš.«

Cirila se je žalostno ogledala po podu. Bil je, kakor ga je Bog ustvaril, le da je bila zemlja steptana in vegasta, da si si skoraj noge polomil.

Tako zdelanega brata Cirila še ni videla. Obraz je bil prozorno bled, oči so mu bile nekam otrple, brezdušne, suho je pokašljeval.

»Ali bi si ne mogel poiskati drugega stanovanja? Tu je strašno vlažno.«

»Bi že, le neznansko drago je, jaz pa bolehen in večkrat po ves teden ne zaslužim prebite pare. Da, če bi bil zdrav! A to je zdaj že tako, ne morem pomagati, zdravje je šlo zdaj prek Boča. Morda bom počasi odrajljal za materjo. No, saj navsezadnje mi ni kdo ve kako žal, ko ni na svetu nič kaj prida; še nikoli mi ni bilo dobro.« Lojzeku se je poznalo, da mu je že žal, da je povedal, kar je drugim skrival, zato se je brž popravil: »No, pa tudi slabo ne tako, da bi ne moglo biti še slabše.« Sicer pa, kaj se bom pretvarjal, je pomislil. Saj je pri meni Cirila, sestra, ki sva se zmerom najbolje razumela.

Potlej sta veselo kramljala. Cirila mu je pravila o domu, o Jurčku, ki pozdravlja strica in mu naroča, naj pride čimprej k njemu, o Lonki, ki se je naredila v postavno in razumno dekle, odkar jo je zadnjič videl, pa o njem, Vidu, ki je ostal, kakršen je bil, najrajši bi neprestano vlačil Jurčka štúporámo po vrtu. In zmerom bolj

je delaven in skrben in pozdravlja ga seveda tudi. Lojzek je poslušal sestro in bil vesel, da je vsaj ona srečna. Kajpada mu je Cirila zamolčala vse nevšečnosti. Tudi mu ni povedala, da se je učiteljeva Tonka na Brežnici poročila. A jo je Lojzek potem kar sam od sebe vprašal, če je res, ker je bil že zvedel. Nič ni pristavil, ko je potrdila, le oči so mu postale še za spoznanje motnejše in otrplejše.

»Zakurila bom in nama skuhala čaja«, se je nazadnje odločila Cirila in šla do železnega štedilnika v kotu. A ni izsledila nikjer niti drobne trske, kaj šele drv ali premoga.

Lojzek se je smehljajal njeni zadregi. Saj so vendar še opoldne kuhali, bodo tudi še zvečer. A kaže, da tu ženska moč ne zaleže kaj prida. Vstal je, si nataknil pošvedrane copate, mimogrede vtaknil roko nekam v prazni štedilnik in zagorelo je, da se je kar žareče pobliskalo.

»O, ti, saj ni nič videti, da bi bil na elektriko!« se je čudila sestra.

»Saj to je tisto, ne sme se videti! Električni tok imamo skrivaj napeljan iz glavnega voda, ukraden je, po domače povedano. Nihče ne sme zvedeti za to.«

»Kaj res misliš, da vas ne bo nihče naznanil?«

»Mislim da ne bo nihče tako grd,« je rekel Lojzek prepričevalno, »ko pa zavoljo tega nihče ne trpi škode. Resda je to zoper postavo in kaznivo; če mi pridejo na sled, bi se ne izmazal z lahkoto. A kaj bi s takim strahom! Že več ko pol leta si tako kuhamo in se grejemo in smo vsi navdušeni nad nepričakovano iznajdbo.«

Lojzek je prižgal v sobi luč. Kar tri velike močne žarnice so obsvetile nizki prostor, da je revščina zasijala desetkratno pomnožena. Cirilo je jelo stiskati pri srcu. Svet, ki brat v njem živi, je strahotno odmaknjen onemu drugemu, ki mu pripada ona in drugi ljudje, nič boljši in nič poštenejši od Lojzeka in njegovih tovarišev.

Potlej so pričeli prihajati stanovalci podzemlja, kakor je Lojzek krstil njihovo stanovanje. Najprej je pričapljaj po stopnicah močan, širokopleč moški rdečkastih brk in las in prikupnega obraza, ki je potlej ves večer kadil cigareto za cigareto; nato je pridrobilo majhno, slabotno človeče, ki je pripeljalo s seboj veliko, stasito deklet plavih las in pogumnih sivih oči, ki so jo pozdravljali za »kraljico podzemlja«. Kazalo je, da so ti ljudje vajeni hrupne družine, ko niso niti dobro opazili Cirile, ki je s toplo ljubeznijo pripravljala večerjo za brata, s katerim se že skoraj leto dni nista videla. Na, tu imaš zdaj večerjo in prijeten domač večer! Podzemeljska kraljica se je pokazala tu zelo domačo.

»Kaj neki pripravlja gospa za večerjo?« In je že hitela Cirili pomagat narezavati svinjsko gnjat, ki jo je bila prinesla s seboj.

»Hmmm, kako to lepo diši, čisto po slovensko! — Gospa, morebiti se vam čudno zdi, a pri nas smo domači: kar ima eden, to jedo vsi.«

»Da,« je rekel Lojzek, »kar je tvoje, je moje, kar je moje, pa drugim nič mar.« Lojzeka je bilo nekoliko sram pred Cirilo, kaj si bo mislila o njem! Prav danes se jih mora toliko privleči! Robil jim jih je vsem po vrsti in jim solil, a si mu nihče ni upal ugovarjati. Bilo je podobno, da njegova beseda v podzemeljskem kraljestvu nekaj zaleže. Celó nad njihovo kraljico se je spravil z jezikom, hoteč s tem sestri pokazati, da ona njemu prav nič ne pomeni.

Sedli so k večerji. Preden so utegnili dobro prigrizniti, je potrkalo in vstopila je nova dvojica, nekaj minut zatem pa še ena. Cirila je s strahom gledala ta direndaj. Lojzek ji je razlagal:

»Ni tako puščobno pri nas, kakor bi kdo mislil. Imamo, kakor vidiš, bajno razsvetljavo, na gorkem smo tudi, jemo kuhano in pečeno, kar nam manjka, doku-pimo in se tako pošteno preživljamo.«

»Toda vsi ti ljudje tu, moj Bog, kaj počno? Ali jih je vsak večer toliko?« je šepnila Cirila bratu.

»Da, to so pravi državljani našega podzemeljskega kraljestva. Nihče jim ne sme kratiti pravic, ker so se vsi odkupili. Tu je sedež našega društva krošnjarjev z ne-pisanimi, a potrjenimi pravili, ki jih vsi pripadniki zvesto izpolnjujemo. Nocoj — no, veš, nocoj smo prav pri za-sedanju ali zborovanju, in če bi bil naprej vedel, da pri-deš ti, bi ga bili odložili, a zdaj je prepozno.«

Cirila je videla, kako vsi poslušajo Lojzeka, kako vsi gledajo nanj. Kaže, da je to neki drug fant, ne tisti tihi, vase zaprti Lojzek, ki ni znal reči drugega ko da in ne. Takega brata, kakršnega vidi nocoj, Cirila ne pozna. Niti bolan ni več videti kakor prej, le zelo bled je, bled. Zdaj je široko sedel na posteljo, snel nekje harmoniko in za-igral. Čisto zares zaigral poskočno, godec Kanka na Brež-nici se lahko kar skrijel! Potlej se zopet smeje, ošvrkne zdaj tega, zdaj onega s šaljivo zbadljivko, a mu je nobe-den ne zameri.

»Cirila, bi rada čula našo pesem? — Fantje, dajmo jo, na čast moje ljube sestre, ki se je tako daleč potrudila k meni!« Lojzek je nategnil harmoniko in gostje so zapeli iz polnih pljuč. »Mi smo klemani krošnjarji, nočnih ur smo poglavarji . . . Iz podzemeljskega rova zarja nam za-sije nova.«

Nekdo je nalil in dvignili so čaše:

»Na zdravje našega poveljnika, gospodarja pod-zemlja!«

»Ti ne veš, Cirila, kakšno gostijo so mi ti tiči napravili za reševanje mojega godu! Jedli smo pečeno gos, imeli smo goro cvrtjâ in pijače od pokalice do likerjev. In veš, kaj še? Ne vem, kje so klafuteži izvohali, prinesli so mi motovilca, pravega domačega motovilca, ki sem ga potlej pripravil v solato, z gorkim krompirjem zmešano in z ocvirki zabeljeno, na kakršno sem bil zmeraj nor. To je bila južina! Le nič se ne smeji! Misliš, da ne znam kuhati? He, hej, kajne, podzemeljska kraljica, da se pred menoj lahko skriješ, saj še polovico toliko ne razumeš kuhe kakor jaz! Jaz le ne vem, zakaj nosiš ti krilo, ko se ti še pravi žganci ne posrečijo!«

A kraljica se niti ni poskušala braniti. Vneto je mlatila visoki, dišeči Cirilin kruh in ga zalagala s svinjino, kakor da je prišla s tlake. Tudi drugi so pridno segali za temi redkimi dobrotami in v kratkem so pometli s krožnikov, kakor bi burja potegnila. Potlej je Cirila znova narezala. Njej je vseeno, kdo pojé; če so to Lojzekovi prijatelji, naj se ti reveži najedo domačih dobrot. Za trdno mora kaj takega dišati v tujem kraju. Ne zato, ker je meso in kruh; Cirila podzavestno čuti, da jim gre tako v slast, ker diši po domačih shrambah, po žitnih njivah in svinjskih hlevih in žuljavih, trdih dlaneh slovenskih ljudi.

Družba se je ogrela in se razživila v pomenkih o domačih krajih in dogodkih, o letini in zaslužku. Cirila je prinesla tem ljudem košček doma, ki nezavedno živijo v njem. Vsak po svoje delajo načrte, kdaj bodo toliko zaslužili, da bi se mogli vrniti, če ne za zmeraj, vsaj za nekaj časa. Dom je le dom in te pokliče, kadar najmanj misliš nanj.

Potlej so pričeli fantje govoriti o svojem poslu, o kupčiji; pravili so, kje se jim je posrečilo ujeti kak boljši kup. Najbolje je ribariti v kalnem, to se pravi v krošnjar-

skem jeziku: takrat, ko so gostje že okajeni in ne razločijo več dobro čokolade od denarja. Tedaj pijejo, kličejo ves svet na pogum in igrajo ko ponoreli, čeprav izgublajo. Hahaha, pokaj so taki bedaki in verjamejo, da bi se takale nedolžna mačka v vreči ne dala tudi samovoljno sukati, če se tako zahoče gospodu krošnjarju, hahaha!...

Podzemeljsko kraljico je zmogla obilna večerja in vino. Postala je rdeča in oči so se ji vlažno svetile. Sama zase je kar naprej brundala odpevek: »Kaj ti veš, kako je meni, ko medlim na tujih tleh...«

»Nalijmo in izpijmo to domačo kapljico! Iz nje puhti slovenski okus, štajerski duhl«

Ko se je budilka na mizi pomaknila proti deveti, so pričeli vasovalci s podzemeljsko kraljico vred vstajati kakor na ukaz. Zdaj se začinja njihova služba, resno delo. Ko ponočne vešče se bodo razlezli po mestu in šele jutrnji svit jih bo vrnil.

Tudi Lojzeka ni več strpelo doma. Čeprav mu je sestra prigovarjala, naj ostane pri njej, je ni poslušal.

»Če vidim, da gredo tovariši, moram iti. In nocoj bi bil greh, če bi ne šel, tako zdravega se počutim. Saj bom samo malo povohal v najbližnje gostilne, potem se vrnem k tebi, da te ne bo strah. Sicer pa lahko pustiš prižgane vse tri luči, številke na števcu ne bodo zavoljo tega prav nič poskočile«, se je smejal.

»Čudim se ti, Lojzek. Le od kdaj si postal tako zgovoren?« ni mogla biti Cirila tiho.

»To ti lepega dne pride samo od sebe. Uščipne te, ko si se že požvižgal na ves svet.«

Iz omare je izbezal še oprane rjuhe, naj si z njimi Cirila postelje; on bo legel nocoj k tovarišu.

Cirila je bila trudna od dolge poti in je zaspala še prej, preden si je Lojzek oprtal krošnjo, natrpano s sladkimi dobrotami, in izginil v noč.

V zvoniku bližnje cerkve je odbilo tri, ko je čula Cirila po tihem vstopiti brata. Poklicala ga je, in ko je videl, da je budna, je prisedel k njej na posteljo. Potlej je vstal in pobrskal na mizi za ostanki večerne pojedine. Cirila mu je svetovala, naj si poišče rajši kaj v njenem kovčegu, od koder je privlekel pečena kurja bedrca.

»Cirilček, ti si zlata duša! Veš, imel sem nocoj srečo, izplačalo se mi je. Naletel sem na veliko družbo v restavraciji. Vsa omizja so bila pijana, vino je teklo, stregli so si z vsem najboljšim, kar premore mesto. Izvolite gospôda, čokolado, bonbone, sladke, najslajše rezine sveta in tako dalje. Če so moški pijani, se hočejo zmeraj izkazati za kavalirje. Kupujejo ženskam, kar si poželijo, čeprav jih trezni potem kolnejo. Zato se jaz vselej dvorljivo klanjam samo ženskemu svetu, ker le po njih pridem do denarnic petičnih gospodov. Kupovali so vse križem, nazadnje smo igrali in so vlekli mačka iz vreče. To ti je bil trušč, da si jih slišala! Babe so vreščale, dedci se dušali, da morajo zadeti, četudi izpraznijo vse blagajne. No, napravil sem dobro delo, ker sem jim pri tem izpraznjevanju usmiljeno pomagal in jim nekajkrat nisem dal dobiti . . .«

»Kako to napraviš?«

»Eh, vse narediš, če si fant zato! — No, zdaj imam zopet za kak teden hiranja in poležavanja, ko ne bom mogel ven. Tako kakor nocoj redkokdaj naletim.«

Lojzku se ni mudilo spat, čeprav mu je sestra očitala, da je lahko ves hripav in prehlajen, ko za zajtrk pije vino in sploh nima nikakega reda. Pričelo jo je resno

skrbeti zanj. Njegove oči in ta suhi kašel! Nekaj časa bo še vozil in se upiral, potem bo izpregel. In kaj potem?

»Ne, ne, s ‚potem‘ si ne ubijajmo glavel!« reče Lojzek. »To besedo izbrišimo iz slovarja naših dni! Kaj se boš trapil s takimi vprašanji, ko vendar vidiš, da ti življenje postreže vselej z nečim drugim. Kadar obstaneš pred vprašanjem, kaj boš južinal ali večerjal danes in če ti bo za jutrnji zajtrk ostalo še kaj kruha, če bi nocoj slučajno nič ne zaslužil, te naglo mine vse seštevanje na daljavo. Viš, danes živim in še nič ne vem, kaj vse še lahko pride do večera; da bi pa že zdaj mislil na jutri ali po jutrišnjem, ne bodi neumna, to je predaleč, ne dogledaš do konca!«

»Da bi se oženil, praviš? Hm, sem že mislil, da bi vprašal Rohnetovo Urško na Brežnici, če bi me hotela. Resda je že bolj v letih, a še bolje, mi vsaj ne bo sfrčala kakor mlado punklovje! Če mi bo na belo kavo naredila prežganje in jo drugikrat zabelila z ocvirki, kakor to dela doma, bom pač jedel nekoliko drugače kakor vsi drugi ljudje. Če pa misliš, da je samo Urška malo ubrisana, se hudo motiš, zakaj moji tovariši zmerom trdijo, da je tudi Lojzek malo na počez, a naj se zavoljo tega nihče ne razburja. Kdor misli, da je najbolj pameten, je po navadi najbolj potrkan. Tako pač stvari stoje in če bom tja na zmladletje kaj pri boljšem zdravju, bom šel in na Brežnici res povprašal po Urški. Če pa je medtem že predsedlala, Bog z njo, z glavo ne bom trkal ob zid in tudi ustrelil se ne bom!«

Cirila se mu je smejala, pri sebi pa vedela, da brat samo zavoljo tega govori, ker ne more drugače. Nekoliko mu res pomaga vino, a ona ga preveč pozna; zbija šale, da mu ni treba jokati.

No, nazadnje se je le domislil in se pričel razpravljati za v posteljo. Cirila je začula na stopnicah trde korake. Ustrašila se je. Lojzek se je smehljajal.

»Bržkone je Dolči s svojimi potepi. Toda nocoj bom te klafuteže gladko spodil domov spat; zunaj se že pomalo svita. Moje blagorodje mora imeti tudi nekoliko miru.«

Dve minuti zatem so se vrata sunkoma odprla in v močnem soju luči se je zasvetila na pragu uniforma.

»Alojz Resnik!« se je zadril mož postave s težko gumijevko ob pasu. Lojzeka je v hipu minila norčavost in njegova lica niso bila več bleda, ampak kar zelena.

»Beži, Lojzek!« je hotela zavpiti Cirila, a ji je glas obtičal v grlu.

»V imenu postave! Zavoljo tatvine električnega toka«, je čula skozi lastni trepet stražnikov glas.

»Da,« je rekel Lojzek in glas mu je temno trepetal, »dovolite, da si prej še nažgem cigareto!« Stražnik je prikimal. Lojzek je stopil k štedilniku in ko je uprasnil vžigalico, je segel z roko nekam v globino kakor sinoči, ko je prižgal skrivno stikalo. Nato se je vzravnal.

»Kam greš, Lojzek?« je planila Cirila, kakor bi ga hotela iztrgati železnemu prijemu postave.

»Bodi mirna, Cirila. To, vidiš, je listo prekletstvo, ki se iz kože na Brežnici vleče za teboj na konec sveta.« Bratov glas je bil zdaj popolnoma drugačen kakor doslej, bil je temen kakor nekdanj. »Hvala ti lepa za obisk, ki se je tako klavrno končal!« se ji je še grenko nasmehnil, ko ga je stražnik že vedel po temnih stopnicah v mlado jutro, ki se je zunaj vse rosnó svetilo po pločnikih.

Cirila skoraj ni vedela, kako je prišla domov. Vso dolgo vožnjo so jo nehote oblivala solze, ki si jih je blizu celjske postaje skrbno obrisala in izmila oči z mrzlo vodo. Nihče ne sme vedeti, da je jokala, najmanj Vid. Doma je pripovedovala, kako vesel je bil Lojzek, da pozdravlja vse po vrsti in da jih bo prišel v kratkem pogledati. Jurčku je naložila mati polno naročje sladkih dobrot, ki jih je dal za malega nečaka stric Lojzek poleg jezdnega konjička. Mali se je pognal nanj, ga ošvrknil z rdečim bičem in pognal:

»Bihot, konjicek, pelji me do stlical!«

Mati se je naglo obrnila in odhitela po opravkih.

Vid je opazil ženino spremembo in zaslutil njene solze, ki jim pa ni vedel vzroka. Domislil se je, da se je Cirila vrnila natanko taka, kakršna se je v prvih mesecih vračala od matere iz Brežnice. Ni si dolgo belil glave s tem; vedel je, da bi ne zvedel nič natančnejšega, če bi še tako tiščal vanjo, zato je pametneje, če jo prepusti sami sebi in zdravniku času.

Cirila pa je potlej vse dni mislila, kako bi rešila brata. Tako bolnega so zdaj vlekli v zapore, kjer bo meni nič tebi nič nekega dne umrl. In v teh dneh je kakor zakleto gledala pred seboj zmeraj isti prizor: pred otroki stoji oče, iz oči mu švigajo strele, redki ščetinasti brki štrle pokonci, in izgovarja čisto razločno:

»Ste čuli, otroci, nikoli vam ne privoščim sreče!«

Še danes ne more Cirila vedeti, ali je bil takrat oče pijan ali trezen. Takrat je bila še otrok in ni razumela groze teh besed, sedaj skoraj ne more verjeti, kako so mogle priti iz ust očetu. Če bi zdajle videl srečo svojih otrok, bi morda le ne bil nezadovoljen, se je bolno krotalo v Cirili.

Da, za Lojzeka bi se morala zavzeti vsaj potem, ko bo prišel spet na svobodo. Nikogar nima na svetu. A kako? Da bi prosila Vida? To bi se reklo ponižati se pred svojim možem do tal, nazadnje bi pa čula skope besede: »No, če že res nima kam drugam, naj pride.« Cirila bi se spričo takega privoljenja od sramu pogreznila. Samo tega ne. Ne sme reči, Vid je dober, a dober tistim, ki mu delajo, ker misli, da bo sam zmeraj mlad in zdrav. Bolehavih ljudi ne vidi rad in boleznini se boji ko vrag križa. Kako bi bilo, če bi rekla možu, da je njen brat Lojzek, izhira trgovski potnik, bolan in ne more opravljati težkega dela. »Beži, beži,« bi dejal, »tako mlad pa bolan, kam pa to gre. Le domišlja si, da ne more, kakor vsak, ki že dalje časa ni čutil lopate v rokah.« — Kako zvesto je bila na večer pred svojo poroko obljubljala Lojzeku, da bo imel pri njej dom. Kaj je mogla takrat vedeti, kako bo prišlo! In kako more sedaj reči Lojzeku: »Veš, rada bi te vzela k sebi, da se pozdraviš, a njemu, mojemu možu, bi ne bilo prav...« Čisto nemogoče je najti tu nekaj srednjega. Da bi najela nekje stanovanje in ga skrivaj plačevala in skrbela potlej za hrano, dokler ne okreva? Vid bi stokrat zvedel za to in bi bili vsi križi doli. Je bilo že zadnjič hudo: neko revno dekletce je prineslo ponujat domače nageljne; bilo je boso in strgano. Cirila ji je dala svoje čevlje in še dobro, čeprav že precej nošeno obleko. To je Vid zavohal in ji, res čisto mirno,

oponesel, češ da se on lahko kar pripravi, da bo drugič podarila komu poročno obleko, ki ji jo je bil kupil . . .

Ne, Vid ne mara, da bi kdo delal pri hiši zastonj. Lonki plačuje v redu ob mesecu, tudi pomočniku in drugim delavcem točno odrine odmerjen zaslužek. Kadar pride božič ali kaka druga priložnost za obdarovanje, Cirila po navadi zbeži, ker ne more prenesti moževega ravnanja. Uradno, brez toplote izroča skopa darila, nazadnje pa darilca skoraj vselej še zabeli, češ da se delo na vrtu ne izplača, ker ne vidi nikamor skozi vse te neštete dajatve in stroške . . . Če mu pride kdo ponujat blago, se pogaja z njim do besnosti in je ves vesel, če more zbiti kaj od zahtevane vsote, a pri tem vselej pozabi pogledati, ali ni tisti, ki kupčuje z njim, v strgani suknji in prevótljenih čevljih. »Takole sva se pogodila in ne pare več«, pravi.

Cirila tega Vidu ne more zameriti: zmlada je imel lepo mehko postlano, ni se mu bilo treba otepati z revščino in glodati odvrženih kosti boljših ljudi. Od polnega korita je prišel k polnim jaslim, bi rekli Brežničani, ki vedo, kaj je pomanjkanje kruha in turščičnega močnika brez mleka in smetane. Vendar je Cirila trpela, ko je videla, kako postaja Vid z vsakim dnem bolj štedljiv, da že prestopa vse meje varčnosti ter pričinja s skoparjenjem, in to prav sedaj, ko bi mu ne bilo več treba. Dolg na hiši in vrtu sta odplačala, marsikaj sta že dokupila. Zdaj Vid deva spet na kup in sanjari, da bi kupil kje vinsko gorico; tam blizu Ponikve je zvedel za dve, ki sta naprodaj. Vino je v tistih bregeh izvrstno. Cirila mu ni oporekala, le prigovarjala mu je, naj še počaka, saj se ne mudi. Vid pa je le še bolj stiskal in skoparil pri gospodinjstvih izdatkih, da sta se kajkrat že sporekla.

»Nič ne bova vzela s seboj, kadar bo treba iti.«

»Ne ženem se zase, le za otroka, na kar ti premalo pomisliš.«

»Tudi jaz mislim na to, a zmeraj je prav, če je človek dober.«

»In neumen«, je vrnil Vid.

»Da, čeprav dober do neumnosti, tudi to je lepo.«

»Sem pa že rajši pameten poštenjak ko neumen zapravljivec.«

Druge krati se je Cirila rajši ognila preklanju in skušala po svoji strani molče ublažiti moževo stiskavost, ki je bila ljudem že kazna. Kar očitno so namigavali, da po navadi ni sreče pri hiši, kjer se gospodarju nikoli ne iztegne desnica...

Sčasoma je morala Cirila zagovarjati pred svojim možem vsak najmanjši izdatek za gospodinjstvo ali zase. To jo je skraja spravljal v besnost, potem pa je svojemu skriteму trpljenju pridejala še to težo in jo tiho nosila. Vedno pogosteje je mislila na Lojzekove besede, da bi nas bilo največkrat danes strah, če bi vedeli, kaj se bo zgodilo jutri, in je torej najbolje misliti samo za polovico dneva naprej.

Vse svoje življenje je zdaj posvečala otroku. Ta ji je izpolnjeval tisto praznino v duši, ki je nastala v njej po umikavanju Vidove ljubezni. Vse svoje čustvovanje, ki se ni imelo kam izliti, je prelila v otroka, ki ji s svojim čebljanjem in živimi, sinjimi očki vliva v življenje čudežno moč in vedrost. Z otrokom v naročju je vsaka mati močna, da bi dvignila svet s tečajev. Morebiti bo z Jurčkom nazadnje le premagala prekletstvo prhle domače polovice, ki se ji je vnovič zagrizla kakor strup v dušo.

Še pred božičem je pisal Lojzek Cirili. Spet je vse v redu, stanovanje je sicer premenjal, a zdaj je bolj zdrav

in zadovoljen in če bo po sreči, pride vsaj za Veliko noč. — Edino Cirila je brala tudi med vrsticami in tam je bilo zapisano čisto drugače.

Leto se je pričelo spet nagibati k pomladi. Na vrtu so oživel rastlinjaki in steklenjaki. Na velika sita so sejali mivko in jo mešali z raznimi vrstami prsti v lesene zabojčke, na drugem kupu mešajo zemljo z različnimi gnojaki, ukoreninjene potaknjence rožnih in okrasnih grmičev razmnožujejo in cepijo, mlačne grede z rahlejšo zemljo pripravljajo za prvo pomladno setev. Ne bo dolgo, pa bo Kotnikov vrt ob sinjezelenkasti Savinji znova zadihal iz polnih pljuč.

V sobi, ki gleda z velikim oknom na vogal cvetličnjaka, ki bi ga skoraj razgnalo bujno cvetenje ciklamnov in azalej, je v vročici blodil mali Jurček. Meni nič tebi nič je zbolel in legel. Zdravnik je ugotovil pljučnico in upal, da jo bo krepki fantek prebolel. Cirila se noč in dan ni ganila od bolnika, le tu pa tam jo je za kako nočno uro zamenil Vid. V teh dolgih dneh in nočeh se je zdelo, da sta se tudi zakonca zblížala in strnila v skupni skrbi za ljubljenega otroka. Če bi ne bilo pri hiši Lonke, ki se je zdaj že obračala kakor prava gospodinja, bi v teh dneh pri Kotniku ne kuhali in ne jedli. Nekaj strahotnega je viselo nad hišo. Vsi so hodili po prstih, celó vajenca in pomočnik Ivan so se tiho odmikali in delali po svoje brez gospodarjevih naročil in priganjanja.

Vid se zdaj ni menil za nič drugega kakor za to, kar se je godilo pri Jurčkovi posteljici. Vedel je, da je to drobno bitje čudežno gibalo življenja zanj in za njegov vrt. Če je ta uspeval in cvetel v vsem razkošju, je bilo to zavoljo Jurčka; ta mali čarovnik je bil tisti, ki je na vrtu poganjal nevidna kolesca, ki bi bila brez njega morda

že zastala. Vezal je dvoje duš svojih staršev. Brez njega bi se bila vez morda že usodno raztrgala. Tako pa sta zdaj segala z rokami drug proti drugemu prav za prav le ob Jurčkovih nebogljenih ročicah, še smejala sta se drug drugemu s sinčkovim smehlajem.

Sredi noči je Cirila tiho stopila v sobo, ko si je prej privoščila uro spanja, da odpravi zdaj še moža v posteljo. Vid je ni čul vstopiti. Narahlo je odrinila vrata, prav tako rahlo jih je zaprla. Vid je klečal ob sinčkovih posteljici, zarival glavo v blazino in hlipajoč ponavljal:

»Reši mi sina, Mati Marija Petrovska! Reši mi ga in bom ves drugačen! Polovico prihrankov bom razdelil med reveže, samo ozdravi mi ga!«

Cirilo je pretreslo do mozga. Zbežala je iz hiše v delavnico, se vrgla tam na kup smrečja, ki je bil pripravljen za vence, in ponavljala iz vsega razbičanega srca za svojim možem molitev, ki bi morala predreti stene oblakov:

»Reši mi sina, Mati Marija Petrovska, reši mi sina in bom vsa drugačna!«

Vihar pod oknom delavnice je tulil in pometal sneg s streh, pes se je pretegoval na verigi, nekje v gozdovih proti Lokrovcu se je drla sova.

»Ata, kaj ni tistale cesnja zunaj ze razcvetena?« je stegoval zjutraj Jurček svoje drobne shujšane ročice proti oknu. Skozenj se je risalo v zraku golo vejevje mlade češnje, na njegovih koncih so se nabirale debele kaplje talečega se snega, ki je proti jutru zmrznil.

»Kakor hitro boš vstal in boš zdrav, se bo razcvetela«, mu je obetal oče, ki je tudi zares verjel, da bi se moralo tako zgoditi, če mu sin ozdravi.

»Mama, sezite z loko skoz okno in mi natlgajte še tistih belih lozic! Tako lad bi jih imel!« so prosila dalje

vročična usteca in sinje oči, ki so se zdele zdaj še večje in svetlejšje.

Oče in mati sta se žalostno spogledala. Morda sta šele zdaj opazila drug na drugem, kako sta shujšala v teh dneh. Drug drugemu sta brala v očeh grozo, a si nista upala izreči besedo tolažbe. Brezmočno sta stala in strmela, kakor bi gledala na smrtno posteljo svoje ljubezni in smisla svoje skupnosti.

»Kaj bi s temi rožicami, Jurček?« je dahnila Cirila.

»Jedel bi jih; tako so sladke.«

»Jih je škoda, ljubček. Iz vsakega cveta bo zrasla lepa rdeča češnja, ki jih boš trgala, ko bodo zrele.«

»Ne bom jih tlgal, jaz ze ne«, je blebetal mali dalje, ona dva pa sta skoraj izbruhnila v glasen jok.

»Seveda jih bo trgala naš Jurček, ljubi Bogec bo dal, da jih bo trgala in še mami in atu jih bo nabral.«

Otroku se je za trenutek skremžil obraz, a koj zatem se mu je v blodnji razjasnil v bel smehljaj:

»Kako ste cudni, ata in mama! Julcek bo taklat ze dalec, dalec, tam, kjer so ticki — — —«

Vid je zbežal iz hiše in nato kakor brez uma tekal po vrtu. Cirila je še dalje poslušala otrokovo čebljanje in duša se ji je trgala na kosce.

Spet so poklicali zdravnika. Pomiril je razburjene starše. Kaže, da bo fantek krizo prebolel in je treba le čakati, kaj bo prinesel naslednji dan. In spet so se zvrstile brezkončne ure trpljenja staršev, otrokovega hropenja in njegovih vročičnih blodenj.

Prvo bledo svitanje naslednjega dne je res prineslo spremembo. Jurčkova nežna dušica je splavala tja, kjer so tički in še dalje...

Cirili je bilo, kakor da so z drobno belo krsto odnesli tudi njo na pokopališče nad Dolgim poljem. Kakor megla se je vlačila po hiši in vrtu in vse, česar se je pritaknila, ji je letelo v kose.

»Mlada sta še, vse je pred vama«, jo je skušal tolažiti stric Gregor, ki se je sam pri sebi na tiho zgrozil ob misli, kako bi bilo, če bi njemu umrla Micka ali Gregorček, ki še ni shodil.

Kaj bi pravila Cirila stricu Gregorju, ko pa ne ve, kako je med njo in Vidom. Zdaj nima več Jurčka in je postala pred svojim možem beračica. Nič več nima njega, s katerim se je nekako odkupila od svoje siročine. Zdaj, vsa zbegana, je nenadno začutila, da je pri hiši kakor vsiljenka, ki se ji je nekoč posrečilo premotiti Vida, da jo je usmiljeno pobral in ji odkazal mesto poleg sebe, ki bi ga pač morala imeti neka druga, lepša, bogatejša.

Kakšna je bila noč po pogrebu! Vid se je brez besede zaklenil v delavnico, ona pa je v sobi sama mrla od žalosti in strahu. Poznala je Vidovo navezanost na sinčka in bi se prav nič ne čudila, če bi si kaj naredil. Navsezgodaj ga je šla iskat in ga je dobila v dolgem cvetnjaku, ko je slonel prek široke mize, obložene s pisanim cvetjem pepelk, ciklamnov in hiacintov, kakor bi jim v brezupni boli tožil svojo izgubo. Bil je bled in neprespan, njegovi lepi zlati lasje so razmršeno viseli na vse strani.

Ko je videla Cirila moža pri njegovih ljubljenkah, ki so mu s svojo zaupno ljubeznijo ostale zveste iz leta v leto, jo je streslo kakor v mrzlici. Cvetlicam toži, od njih pričakuje pomoči, svoje žene se ne spomni. Ne ve, da je tu poleg rož še neko drugo živo bitje, ki čaka, da bi ji rekel dobro besedo, ji odvezel polovico bremena z duše. On hodi mimo nje kakor mimo neobčutnega kipa, ki mu je bolj tuj od vseh ljudi.

»Kdaj pa si ti pokazala trohico razumevanja zanj?« se je oglasil od nekod očitek. »Prepuščala si ga samemu sebi in njegovim rožam, nisi vprašala, če ni bilo morebiti od tistega dne, ko se je pričelo med vama rušiti, v njem prostora še za kaj drugega kakor za golo skrb in delo in denar in če ni poleg sinove ljubezni pogrešal vsaj za kratke trenutke še ženine nežnosti in nekaj več ko samo skrb za južine in večerje po njegovem okusu! Morebiti vendarle nisi popolnoma zadušila v njem spomina na tista viharna čustva velike ljubezni, ki vaju je ogrevala v prvih dneh ljubezni in zakona, ko se mu je za nekaj časa posrečilo, da te je iztrgal mračnemu objemu tvoje zavdane mladosti?«

»Res je, da mu nisem znala razodeti svojih vročih čustev, niti ne svoje užaljene in ranjene ljubezni,« si je odgovarjala, »a tudi Vid se ni kdo ve kako potrudil, da bi me razumel do dna, da bi spoznal, kakšna sem in tudi kakšna nisem! V prvih ljubezenskih navalih je bil poln obetov, ki so pozneje spuhтели v zrak ko tobakov dim. Tako je postalo iz naju to, kar je moglo pač postati: dvoje zaprtih vrat, ki skozi ne nikoli ne bova ugledala drug drugega duše.«

Cirili so se iz oči nezadržno ulile solze in zbežala je iz cvetličnjaka.

Potlej po ves dan nista skoraj nič govorila med seboj, čeprav je včasih Cirila poskušala spregovoriti z njim. K temu je ni silila le želja, nasloniti se v tej skupni nesreči na tovariša; bila je bolj srčna potreba, da bi dvignila njega, ki je klonil pod udarcem huje od nje. A Vid ni bil dostopen za nobeno pametno besedo, odmikal se ji je in grebel sam po svoji notranjosti. Njegove izrazite poteze v obrazu so postale medlo ohlapne, pod globoko vdrtimi očmi so se risali temni kolobarji, pogled mu je bil top in mrko otrpel. Dela se ni več pritaknil, kakor mesečnik je blodil okrog. Pomočnik in vajenca so delali, kar se jim je zljubilo, gospodar je bil slep in gluha za vse okrog sebe in nad seboj. — Kam bo to privedlo, se je spraševala Cirila, ki jo je poleg grizoče žalosti za otrokom žgala zdaj še skrb za moža.

Nekaj bo morala ukreniti, nekaj naglega, odrešilnega, a ni vedela ne kaj ne kako. Vprašanja, ki jih je zadnja leta umetno uspavala v sebi, ker ni čutila potrebe, da bi jih v vsej resnični goloti spravljala na svetlo, so zdaj s povečano silovitostjo znova planila na površje. Kakšna je zgradba njenega zakona? Ali je res postavljena na hudo trhle temelje, ko ji že prva večja nesreča grozi spodnesti tla? Ali je bilo vredno, da jo je siloma držala pokonci, ko mora zdaj po treh letih stati na podrtju brez opore in pomoči tistega, ki si je nekoč nadel nalogo, da jo bo branil in gojil kakor najdražjo rastlino svojega vrta? Vse njeno življenje je bilo postavljeno na laž, tudi svoj navidezno srečni zakon je zgradila na laži. Zato ni čudno, da jo je Bog kaznoval in ji vzel najljubše, kar je imela, da je zdaj ko suho steblo lanske krizanteme, ki prhni na kompostu.

Poslej si je Cirila nenehoma očitala, da je sama kriva otrokove smrti. Ta zavest krivde se je večala in širila in

jo prignala do bolesterne zagrenelosti. Prepričevala se je, da je kriva, ne da bi mogla pokazati na svoj greh: »Lejte, to je, zavaljo tega sem bila kaznovana!« Le grmadil se je ta skupek, ležal ji je na tilniku, pritiskal jo k tlom in ji ni pustil niti ene mirne minute več. Morala bi bila pač kdaj spregovoriti tisto veliko, odrešilno besedo, ki bi bila izravnala vse, kar se je usodno kopičilo med njima kakor strahotna pregrada, ki raste na skrivaj in ne veš, kdaj si nezavedno sam prilagal kamen na kamen, opeko na opeko. Lepega dne se meni nič tebi nič podre vmesni zid, za katerim si se počutil varnega in ti stojiš natanko pred tisto nedoseženo pregrado, ki je zrasla s tvojo lastno pomočjo. Ta vmesni zid je bil Jurček, za katerega sta se oba zamikala, zdaj sta obstala brez moči vsak pred svojo lastno trdnjavo. Da, to je strašno, če pomisliš, da si zdaj preslab, da bi jo skušal podreti; previsoka je, in ti si bolan.

Dnevi lezejo po polževo, slinijo se po umazani, obrabljeni cesti in si malomarno podajajo roke, strašni v svoji delavniški z dolgočasnosti.

Nekega večera je prišel Vid domov pijan. Opoteka-joč se, se je prizibal v sobo in se oblečen zavalil na posteljo. Ponoči je bruhal. Cirila si ga ni upala vprašati, kod je hodil. Pozneje se ni več opijal do nezavesti, le noč za nočjo je prihajal pozneje. V nemirnem spanju je potlej govoril nerazumljive besede, podnevi pa je molčal ko ubit. Cirila je z naraščajočo grozo gledala svojega moža in si skušala dopovedati, da ni to tisti lepi, zdravi fant, ki ga je nekoč ljubila in je le neki drug kolovratež, ki se podi okrog za njegovo pravo senco.

Vedela je, da zahaja Vid vsak večer v mesto. Tam se družu bog si ga vedi s kom, Cirila mu ni nikoli sledila. A nekega večera ga je videla, ko se je okoli enajstih vračal po cesti proti domu. Stala je za grmom španskega

bezga in se že hotela umakniti, ko je opazila, da ni nameril korakov domov; krenil je čez cesto ter vstopil v nasprotni hiši. Pod pazduho je nesel slatinko.

Torej k Danovim hodi, je spreletelo Cirilo. Svoj čas se je pa tako odločno uprl, da teh ljudi ne bosta podpirala. Hm . . . Danovka zna govoriti . . . In hčerko ima . . . Skušala si je izbiti iz glave grdo misel, pa se ji je vedno znova povračala. Zopet jo je obšlo, da mora nekaj storiti, kar koli, samo zavreti Vida na njegovi drseči poti, rešiti sebe in njega. Toda dnevi so tekli, ona pa je še zmeraj stala ob strani in oprezovala molče za njegovimi koraki. Kmalu je dognala, da pošlje Vid kdaj pa kdaj vajenca s košaro zelenjave čez cesto k Danovim. Tla so se ji zamajala pod nogami.

»Ni da bi govoril, Cirila, kakšna pa si?« se je je skoraj ustrašil stric Gregor, ki se je vračal v poznem dopoldnevu s kolesom iz mesta.

»Kakor iz uma sem, kar nimamo več Jurčka.«

»Nisi se omožila z Jurčkom. Tisti, ki si ga takrat v Petrovčah jemala, je še živ.«

»Je in ni«, je rekla Cirila trudno. »Sedi, stric, koj ti zavrem čaja.«

»Ni potreba, nisem zato prišel. Le skrbelo naju je že z Marijano, ker nič več ne znata k nam. Morda smo se vama kaj zamerili? Včasih je bilo tako lepo, kadar smo prišli skupaj.«

»Da, stric, bilo je zelo lepo«, je rekla Cirila in se grenko nasmehnila ob misli, da ne bo moglo biti nikoli več tako.

»Njega nimaš doma?«

»Še spi.«

Stric Gregor je zazijal, da so mu oči skoraj skočile iz jamic. »Spi? Zdaj ko gre sonce že skoraj proti sredini! Kar koj grem in ga vržem iz korita!« In že je vstal. Cirila ga je stežka zadržala.

»Nikar! Potlej bo ves nataknen in bo sitnaril nad nami, da ga ne bo moči prenašati. Sinoči je prišel pozno domov«, ga je skušala prati, ko se je zavedela, da je nehote odgrnila zaveso izpred skrbno prikrievanega družinskega brodoloma.

»Že dolgo slutim, da pri vaju ni nekaj v redu. Nisem stikal za skrivnostmi in ne vem, kaj naj bi bilo med vama. Toda veruj mi, Cirila, da je zdaj zadnji čas, da poskusita spraviti svoje razmerje v pravi tir. Če zamudiš sedaj, utegne biti zamujeno za vedno.«

»Da, ko bi Jurček živel!« je vzdihnila Cirila.

»Pustimo ga med angelci, ko je že tam gor! Vem, da je hudo, tako hudo, da ne morem govoriti o tem, toda taka brezumna obupanost, ki muči vaju, je že pretirana spričo vajine mladosti, ko lahko dočakata še najmanj deset Jurčkov.«

»Stric, vi ne veste, kaj nam je pomenil! Bil je — — bil je nekaj, česar midva oba vkup ne zmoreva.«

»Razumem to«, je rekel Gregor z globokim glasom. Cirila je skoraj z roko lahko prijela, da jo ta človek zares razume. Kje je sploh kakšna stvar, ki bi jo stric Gregor ne razumel? — »Cirila, jaz bi ti rekel: Poskusi mu ti postati njegov Jurček in še nekdanja Cirila povrh in boš videla, da se bo vse presukalo.«

»Zdi se mi, da je zdaj za vse skupaj prepozno. Nimam več volje in poguma. On se samo še toliko meni za gospodarstvo, kolikor mu prinese dobička, ki ga sproti za pravi. Pri hiši gre vse navzdol. Pomočnik in vajenca delajo, kar se jim zljubi. Čudno je, da držijo še toliko po-

konci, ko se gospodar ne zmení več, kaj počno. Saj veste, kaj se bodo gnali, ko ni njihovo in nimajo nikogar, ki bi jim ukazoval, ženska roka pri tem ne zaleže dosti, tudi če bi se lotila. Da, stric Gregor, naše vrtnarstvo je zašlo na rakovo pot. Domači odjemniki se ne pohvalijo več z izbiro, obiski trgovskih vrtnarjev so zmeraj redkejši, ko pa Vida skoraj nikoli ne najdejo doma. Verujte mi, da mi je zdaj že vseeno. Naj gre svojo pot! Čimprej bo vrag vse skupaj vzal, prej bom rešena tega pekla!»

Stric Gregor je Cirilo samo pogledal s predirnimi očmi. Ni mislil, da je že tako daleč in pri sebi se je pokesal, da se ni že prej zanimal za to stvar.

Vsa skrušena in uničena je sedela Cirila pred Gregorjem, ga poslušala in zmajevala z glavo. »Ni tako preprosto, stvar je hudo zapletena in ima globlje korenine.« Nato je utihnila, kakor da se je domislila, da je že tako preveč govorila. Izdala je tajne, ki jih še ni razodela nobeni živi duši. Čez čas je pričela govoriti o drugih stvareh, popraševala je po Marijani in otrocih, kako se imajo pri Jurijevih in nazadnje obljubila, da se bo oglasila pri njih, kakor hitro bo mogla.

Vtem so se odprla vrata in na pragu je stal Vid v hlačah in srajci, naramnice so mu opletale sem in tja, ves krmežljiv in neprespan; oči so mu utrujeno mežikale v svetlobo. Ko je zagledal pri mizi ženo z Gregorjem, ga je dirnilo, da se je skušal po sili strezniti. Stric Gregor ga je pozdravil:

»Viš ga, cigana! Kaj so te čarovnice zmotile ali se ti je čebula zavrtila? Enajst je, ti pa poležavaš kakor kaka otročnica?«

»Mi ni dobro«, se je po sili nasmehnil Vid in zehajoč sedel.

»Ljuba duša, komu pa misliš da je dobro, če ne tebi, ki si lahko privoščiš takle počitek pri belem dnevu! Pa ne da bi bil prišel do take pameti, da bi zamenjaval svetlobo in spreminjal dni v noči in narobe? No, to moram povedati očetu Juriju, da njegov sin zdaj vidi ponoči bolje ko podnevi. Za gotovo bo zelo vesel, jelde, ta moj Vid, bo rekel . . . Ni da bi govoril.«

Vida je imelo, da bi pograbil Gregorja za tiste dolge rogovile in mu jih naravnal proti vratom, a se je le kremžavo nasmihal. In še vpricho žene ga zdeluje, kakor da sta se zmenila. Nekaj kratov mu je pomežiknil z očmi, da bi vsaj zdaj lahko držal predolgega za zobmi, a stric Gregor se na namigavanja danes sploh ne razume. Kar naprej ti ga otresa.

»Tamle sem gledal, kako tvoji ljudje delajo na vrtu. Rečem ti, ljudi pa znaš izbrati! Čeprav vedo, da so brez skrbi pred gospodarjevimi očmi, ki so varno zaprte v spalnici, ti delajo in garajo, da se Bog usmili, človek bi mislil, da se bodo zdaj zdaj pretegnili. Oba vajenca ti sedita kakor gospoda v steklenjaku, kadita in žvižgata cvetlicam, ki jim mora taka nega silno goditi, da tako veselo rasto in cveto. — Kaj sem že hotel reči, Vid, ahm, tvoja žena se ti suši ko obrana hmeljevka jeseni.«

»Kaže, da bi se kmalu popravila, če bi ti kaj pogosteje prihajal«, se je uščipljivo zasmel Vid. Kaj mu mar, kako živita! Dražilo ga je, ker je bilo podobno, da mu je Cirila obesila kaj na nos, mogoče mu je celo povedala, kdaj je sinoči prikolovratil domov. Uh, saj je že vse skupaj preneumno, v grlu ga nekaj neprijetno ščegeta in žejen je, da bi nagnil polovnjak na usta.

»Ni da bi govoril, daj še ti kozarček žganega, če ti diši. Izvrstnega imata in mi je dobro del. Tja v nedeljo

vama ga bom pa vrnil, če še nista čisto pozabila, kod se pride v naš kot.«

Ko je Cirila odšla in je Vid nalil dva kozarčka, je stric Gregor spremenil glas in obraz. Resno kakor oče je pogledal nečaka, ki je v zadregi povесil oči.

»Ne misli, da mi je Cirila kaj tožila; ta ženska bi ne zinila, če bi živo meso rezal z nje. A če bo šlo z njo tako naprej, bo odšla meni nič tebi nič nekega dne za malim Jurčkom.«

»Menda ne bo tako hudo«, se je dramil Vid v resničnost. Bilo ga je sram, da mu mora stric kazati, kar sam ni opazil.

»Čas bi že bil, da bi se oba iztrgala iz te žalosti, ki nič ne pomaga in le škoduje. Da sem jaz na tvojem mestu, Vid, bi si zavihal rokave in čakal novih sinov!«

»Tebi je lahko, tvoja Marijana — — — saj nič ne rečem, le pri naju je drugače. Zdaj ne pomaga nič govoriti o tem. Če si zobe polomiš, ne izvlečeš več voza iz klanca, ko si ga zavozil. — Zakon je kakor loterija: eden zadene, drugi zgubi.«

»Da, le da je tu človek sam kriv, če na celem zgubi. Jaz sem bil prepričan, da bova midva oba dobila in mi je žal, da je samo mene zadela ta sreča. Vendar se mi zdi, da ni za človeka nikoli prepozno, da bi ne mogel znova vreči kart.«

»Kar meči jih, stric, če te je volja, saj tebi zmeraj padejo na pravi kraj!« Vidu se je poznalo, da mu to razglabljanje ne gre od srca in bi se ga že rad otresel. Pridno je polnil in praznil kozarčke in silil Gregorja, naj pije.

»Pozabljaš fant, da sem metal karte skoraj trideset let, preden so mi obrnile pravo lice! Ves ta čas me je

imelo življenje v klensko trdi šoli, pestilo me je kakor pavliho, vlačilo me prek kamenja in gramoza, da sem bil nemalokrat do krvi opraskan. Šele potlej, ko sem že mislil, da me ne more doleteti nič več lepega, se mi je iznenada nasmejala sreča, da si lepše niti v sanjah nisem mogel misliti. Kadar sedim zvečer v sobi in drobenclja in čeblja Micka ter se mi okoli nog smotlja Gregec, poleg pa se srebrno smeje Marijana, vem, da ni nič lepšega na svetu. Ne reci, da zato tako občutim, ker sem že star in sem se pootročil. Marsikaj sem prebredel, prenekatero skusil in videl, kako je vse dim in prah, in so le v tem skrite dobrine, zavoljo katerih je vredno živeti in se boriti.«

»Saj pravim, stric, ti že — — — A jaz sem se naveličal že vsega. Ni se vredno truditi, če že naprej veš, da je brez koristi.«

Stric Gregor se je nasmehnil. »Ženske so kakor mlad hmelj, ki išče opore v hmeljevki. Če ti ga začne pri koreninah spodjedati, ga ne boš ozdravil zvrha, pri krošnji. Najprvo moramo vprašati po vzroku bolezni in šele potlej lahko začnemo zdraviti. Pri tem trudu se ne sme človek nikdar naveličati in že vnaprej zamahovati z roko, češ saj ne bo nič. Omahljivcem se ne smejejo zmagel«

Vid je slonel z glavo uprto na roke. V njem se je prekopicavala mešanica čustev, ki jih je vzburil Gregor. Kakor obrača stričeve besede, mu mora dati prav. Nekaj bi bilo treba že davno ukreniti, tako s Cirilo res ne moreta več dalje.

»Ne bom te učil, Vid«, je stric vstajal in stresel nečaka za rame. »Dovolj si star, da bi ne našel poti iz teh zmed. Vem, da je Cirila ženska, ki se zanjo izplača trud

enega življenja, če jo moreš rešiti zase in za svojo družino.«

Tisto popoldne je Cirila videla Vida, kako je z velikimi koraki stopil na vrt in je spet zafrfotal njegov zeleni vrtnarski predpasnik. Le tega ni mogla opaziti, da bi bil šel kdaj tudi v cvetnjak. Pošiljal je tja vajenca ali pomočnika, sam pa se ga je izogibal, kakor bi bil tam nekdo, ki bi mu moral dajati odgovor.

Cirila si je globoko oddahnila, ko je videla moža zopet pri delu. Pritegniti moram še jaz in popraviti zamujeno, pa se utegne še vse obrniti na prav, je upala. — Zvečer je opazovala Vida. Po večerji se je tiho izmazal iz hiše. Za oglom je nekoliko postal, kakor bi preudarjal in okleval. Toda tisto, kar ga je čakalo v hiši čez cesto, je moralo biti sila lepo, da ga je vleklo s tako neudržno močjo. Kakor v strahu, da bi se premislil, je skoraj v skoku zdirjal tja in letel skozi vežna vrata. Koj zatem so okna Danovega stanovanja veselo zasijala na cesto kakor v posmeh Cirilini veri v moževo spreobrnjenje.

Danovi so stanovali v visokopritlični hiši nasproti Kotnikovim. Gospod Dan je bil poslovodja v trgovini z železnino v mestu. Na zunaj je bil videti mrk, pust človek strogega, zaprtega obraza, ki je hodil sam zase in odgovarjal na kratko in odrezavo, kakor bi bili ljudje, ki je z njimi občeval, sami železni predmeti, ki jih je bil vajen gledati in prekladati v trgovini. Takšen je bil dotlej, dokler ni zasijala pred njim polna steklenica. Tedaj se je čudežno spremenil: čemerni obraz se je raztajal v zadovoljne, celó mehke poteze, trda, kakor pečat stisnjena usta so se razlezla v dobrohoten smehlaj in oči so mu živahno spregovorile. Da, gospod poslovodja Dan je bil častilec dobre kapljice. Iz nje je črpal moč za junaško prenašanje življenjskih tegob, to je bila tista čarodejka,

ki ga je ohranila družabnemu in kulturnemu delovanju. Ni je bilo v mestu prireditve, take ali take, ki bi bila smela pogrešati spretne roke sodelavca gospoda Dana, kateremu se je na dan slavlja vselej pridružila tudi njegova zvesta družica, gospa Lija. Tako sta vsemu svetu dokazala svojo zakonsko vzajemnost, v zgled drugim šviga-švagam, ki si nikoli ne upajo pokazati se v javnosti s svojimi ženami.

»Veste, gospod Kotnik,« je pravil tisti večer gospod poslovodja Vidu, ko so sedeli za mizo, ki se je na njej zapeljivo svetlikala rumena kapljica haložana, »danes sem rekel Bezljaju, saj ga poznate, da pri njihovi prihodnji veselici zares ne morem sodelovati. Ne morem biti povsod hkrati. Bezljaj pa pokonci: Kaj, vi nam boste naredili to, gospod Dan, ki ste najsvetlejša luč naših prireditev, prosim vas!« Potem je razlagal Dan Vidu, kako težavno je, ustvariti res dobro družabno prireditev in kako noče nobeden opaziti tega zakulisnega dela in ga priznati.

»Kajne, midva že veva, kajne«, se je pri vsaki drugi besedi vtikala vmes gospa Danova, majhna, zavaljena ženska polnih lic in omlednih sivih oči, dokler se ni prikazala iz sosednje sobe hišna zvezda jutrnjica ali večernica, kakor jo je izmenoma klical oče, ravnaoč se pri tem po številu izpraznjenih kozarcev, hčerka Boža. Bila je živa podoba svoje matere in bila bi skoraj lepa, če bi je ne kazile debele, mesnate ustnice, ki so bile videti kakor čez polovico prerezan paradižnik.

»Gospodična Boža, kje se skrivate ves večer?« jo je pozdravil Vid in jo povabil, naj prisede.

»Menda niste preveč pogrešali moje družbe, ko čujem, da je papa tako zgovoren«, se je zasmejala dekle in pokazala vrsto prebelih zob.

»Kaj veste«, jo je nagajivo pogledal Vid. »Uganem, če trdim, da ste imeli francoščino?«

»Zmotili ste se, gospod Kotnik, imela sem klavir.«

Vid se je nehote na glas zasmel. Boža ga je nejevoljno pogledala. Potlej je pravil, da se je spomnil na tiste čase, ko je bil še vajenec in se je čutil gospoda in pol.

»Sel sem z enim ali dvema tovarišema po najprometnejši ulici. Če smo videli pred seboj kako mlado, naduto punklovje, smo se začeli zadaj glasno razgovarjati.

»Imaš ti zdaj francoščino?«

»Ne, zdaj imam klavir«, je odgovoril tovariš.

»Jutri ob desetih imam angleško uro.«

»Jaz pa violino.«

»Ne morete si misliti, kakšne obraze so naredile punčare, ko so se radovedne ozrle in so jim namesto zlizanih gospodičev, ki so si jih mislile, le trije pobalini kazali osle. — To je bilo življenje!«

Nato so vrgli karte. A Vid nocoj ni bil kdo ve kako pri volji. Sam v sebi se je grizel. Kak vrag ga je spet prignal sem, ko je bil že sklenil, da ne pojde več? Pijača? V mestu je brez števila gostiln, če bi hotel. — Morda prej, da bi nekaj pozabil. Vrt in Jurčka? — Morebiti čebelico, ki mu toči trpko pijačo iz čaše njegove zlate rože, ki se mu je spremenila v grenki cvet? Najbrž ga je privedla sem res samo želja, da bi nekomu nagajal in ga podžigal k odločitvi, kakršni koli že? Tu mu je misel obstala. Da, naj vidi Cirila, da je lahko tudi brez njene družbe! Ona pa naj naredi, kakor hoče.

»Prav za prav bi moral biti nocoj doma«, je rekel Vid.

»Kakšni važni opravki?« je vprašala gospa Danova.

»Žena je nekaj bolna«, se je na pol zlagal Vid, da je pač nekaj rekel.

»Menda ne bo nič hudega, kaka majhna slabost najbrž«, je že vnaprej določila gospa. »Kaj pa hočete, saj ste tičali ves dan doma, nekaj razvedrila morate tudi imeti. Kaj vaša žena tega ne uvidi?«

»Tudi ona ne gre nikamor; tiči doma kakor žalostna vdova.«

»Ona je iz drugačnega testa in ne razume, da je človek vaše vrste potreben tudi duhovnega izživljanja. Kaj hočete, ne morete zahtevati od nje kaj več, saj ne more skriti, da je prišla s hribov.«

»Boljše gospodinje, kakor je moja žena, bi ne našel v vsej dolini«, jo je branil Vid, ki ga je zbolelo gospenje sčuvanje. Seveda, Danovka še zmeraj ne more pozabiti, da mu je pred ženitvijo zaman toliko hvalila svojo Božo in mu z njo neprestano opletala za hrbtom. Moj Bog, se je domislil Vid, kako bi bilo, če bi imel doma namesto Cirile tole Božo! Saj je celó po svoje lepa, ga je prešinilo, ko jo je gledal in so ji lica gorela. Prijazno se mu je smehljala in ga pogledovala s svetlimi vodenimi očmi, mesnate ustnice je držala v čutni napetosti. Da, toda prazna kakor puhel želod. Pri najboljši volji ne moreš v njej zaslutiti ničesar razen lupine. Res, da je Cirila zdaj mrzla in nedostopna, a pri njej vsaj veš, da skriva v brezdanjih globinah nekaj neslutenege, v Boži pa ni ničesar. V Cirili tistega ne more obuditi, ker je prišel prezgodaj ali prepozno, pri Boži pa bi sploh ne imel kaj obujati. Res se nekaj malega razume na klavir in francoščino, pozna vsak film, ki ga predvaja mestni kino, zna na izust vse moderne popevke in ne mine brez nje nobena veselica in noben ples, toda ph! Hvala Bogu, tako se Vid le še ni zavrgel, da bi se mu zahotelo po takem nadomestku svoje Cirile!

»Moj ljubi gospod, to ni vse! Prva polovica ženske mora biti dobra žena in šele druga gospodinja; razumete, šele druga, zakaj prva je važnejša«, se je razvnela gospa.

»Ne strinjam se s teboj, Malka«, je tedaj zagodel gospod poslovodja. »Kar se mene tiče, se mi pač bolj pri-leže okusna pečenka kakor še tako ljubeznivi dokazi o bivanju tvoje prve polovice.«

»Tiii!« je gospa grozeče zapretila možu. Bila je jezna, ker ji je kar vpričo drugih spremenil Lijo v Malko. »Iz tebe že govori vino, oprostite mu, gospod Kotnik!«

»Iz tebe pa neumnost«, je zagodel poslovodja v brado, a so se besede zapletle med redke brčice, ker si niso upale dalje.

»Saj nisem mislila tako«, se je opravičevala gospa, »le moj mož tako štramasto zavije ves smisel pogovora. Hotela sem reči, da bi vi potrebovali izobrazeno žensko moč, ki bi vam bila desna roka pri vašem podjetju. Hvala Bogu, naša Boža se ne boji priti v še takšno trgovsko hišo; koliko jih je že vprašalo zanjo! Toda ne damo je vsakomur, naša Boža se bo lahko še visoko povzpela, ima izredne sposobnosti. — Kaj si rekel, Vanči?«

»Rad bi vedel, kako se pravilno sklanja: oslarija, be-darija, kozlarija. Ali mi hočete pomagati, gospod Kotnik?«

Točili so, trčili in pili. Vida je zabavalo, ko je videl, kako se gospa premaguje, da ne izbruhne nad možem. Iz njenih bliskajočih pogledov je uganil, da je odložila ne-vihto do jutri. Proti njemu se je kar cedila od prijaznosti. Saj ni tako neumen, da bi ne vedel, da ne dela to zavoljo Vida, ampak le zavoljo vrtnarja. Na njegovem vrtu po-ganjajo dobrote, ki so pač vredne nekoliko premagovanja. Vendar se Vid nocoj ne more razvezati v pogovor. Nehote se vrača od njega na strica Gregorja in njegove besede.

Res mu je bil skoraj na pol obljubil, da bo spregovoril s Cirilo pametno besedo, toda tega ne moreš, kakor bi hruško potresel, njegova žena ni kar tako. Rajši bo počakal na ugodnejšo priložnost, saj mu nikamor ne ubeži, zmeraj ga lepo počaka doma in opoldne in zvečer še nikoli ni zaman čakal pri mizi na jed. Lahko bo spregovoril jutri ali po jutrišnjem — — — Je že res, tudi stric Gregor ni kar tako. Zmeraj ga je imel rad, vso svojo mladost je nekako preživel pred njegovimi očmi. Zadnje mesece ga je Vid nalašč zanemarjal, največ, da je nagajal Cirili, ki ga je zmeraj postavljala nekam pod oblake. »Stric Gregor misli . . . stric Gregor dela tako . . . stric Gregor pravi . . .« Stric Gregor, stric Gregor, strela, kakor bi ne bilo nobene drugega pametnega človeka več na svetu! Pa ne, da bi bila celo zaljubljena vanj! Pri takih čudaških ljudeh, kakor so Resnikovi, bi ne rekel dvakrat.

»Nekam zamišljeni ste, gospod Kotnik«, ga je smehljaje se opozorila na svojo družbo gospa Lija. »Razumem, skrbi imate. Veste, kaj sem mislila. Mi vam moramo biti hvaležni za toliko vaših dobrot in bi se vam radi oddolžili. Vem, da imate razne pisarniške posle, ki jih vi rešujete pozno v noč — — —«

»Vraga jih rešujem, že nekaj tednov jih puščam pri miru«, je priznal Vid z občutkom sramu. »A ta teden se jih bom zares spet lotil.«

»Saj to je, kar vam mislim reči. Pokaj bi se trudili vi, ki imate drugega dela na pretek, ko pa vam to čisto lahko naredi naša Boža. Čas ima, mi pa se vam bomo tako skazali vsaj malo hvaležne. Ni zaman študirala, eden, dva dni in bo vse urejeno, kajne, Božica?«

Tako so se tisti večer domenili, da bo prišla koj naslednji dan h Kotniku Danova hčerka, ki mu spravi zastarele poslovne zadeve v red in tek. Vida je zaskr-

belo, kaj bo rekla Cirila. Po navadi se res ni vtikala v njegove posle in kupčije, a če ji bo to po volji — — — Ah kaj, če ji ne bo prav, naj se pa sama loti tega dela, če mu bo kos! V tem ima ta klenska Danovska prav: ne bi bilo napak, če bi mu bila žena v vsem lahko desna roka. Tako pa sloni vse delo na njem, ki se tudi ne more pretegniti.

Pred svojo hišo se je Vid odkašljajal in prijel za kljuko. Pa si je premislil. Ni vstopil.

»Naj misli Cirila, da prenočujem bog si ga vedi kje«, mu je obraz privoščljivo zažarel. Obrnil se je in odšel v delavnico, vrgel na dolgo mizo slamnat škop in zaspal ko ubit.

»Tamle nasproti ni vse, kakor bi moralo biti«, je pravila drugo jutro Danovka svoji sosedi, gospej Renkovi. »Kotnik ga je začel pošteno lomiti. Nič več se ne meni za dom; mi ga še skušamo zvečer pregovoriti in spraviti domov, drugače gre po gostilnah. Na vrtu mu leze vse na kup. Zdaj smo se ga mi usmilili in mu bomo poslali danes našo Božo, da mu bo uredila račune. Kaj hočete, revež je, ko ni dobil prave žene.«

»Mhmmmm«, je odgovarjala gospa Renkova, potlej pa skrivaj stekla čez cesto h Kotnikovim z važno novico.

Cirila se je ljubeznivi sosedi prijazno zahvalila za sporočilo. Zvrhala ji je košaro z rdečo peso in glavnatu solato.

»Le dajva, Vid,« si je govorila, »dajva vsak po svoji strani, da bo prej zmanjkalo in bo konec!« Ob mehke ustnice so se ji zarisali dve trdi, odločni črti, ki sta se prelili v škodoželjen posmeh.

Vid ni vedel, da si je Cirila že pred tedni naročila skrivaj starejšo učiteljico, ki jo je uvajala v pisarniške opravke.

Okoli desetih je prišla Danova Boža. Hodila je kakor človek, ki je postal čez noč važen in se zaveda, da ga vsi težko čakajo. Ker je videla Vida na vrtu, je šla najprej do njega.

»Ste že povedali gospe?«

Saj res, čisto je pozabil! Nič zato, pove ji mimogrede, saj to zanjo ni važno, si je govoril in peljal svojo novo uradnico v hišo, da ji odkaže delo. Se vsaj ne bo treba več njemu ukvarjati s tem sitnim, zamudnim opravkom.

Odprl je vrata v majhno sobo, ki mu je bila za pisarno in ostrmel. Pri mizi je sedela njegova žena Cirila, poleg nje je videl visoko žensko, s katero sta vneto računali.

Cirila se je ozrla čez ramo. Bled nasmešek je zdrsnil prek ozkega, shujšanega obraza. Pozdravila je moža in rekla:

»Oprostite, gospodična Boža, prišli ste prepozno! Saj je že vse v redu. Kadar ne zmorem sama, mi pomore tale gospa.«

Vid je obstal. Kaj takega ni pričakoval. Ali je tista, ki sedi tam z odločno nagubanim belim čelom in plamtečimi očmi, res njegova žena? Njegova plaha, tiha, vsemu odmaknjena Cirila, ki si ni upala v hiši niti najmanjše stvari ukreniti po svoje? Prvo, kar je občutil, je bil naval sreče, ki ga je hotel preplaviti. Cirila mu je rešila čast in ugled. Zdaj naj le še čvekajo o izobraženi ženi, ki bi jo bil moral dobiti namesto tega hribovskega štor! Prijelo ga je, da bi skočil k njej, jo poljubil in objel. A ko se je koj za tem srečal z njenim trdim, ravnodušnim pogledom, je začutil po telesu kakor mrzlo prho. Hkrati se je zavedel, da je tudi ponižan. Pripelje si pisarniško pomoč, čeprav so mu jo vsilili, a kaj se to Cirile tiče, ona pa jima zabrusi: »Hvala, prišli ste prepozno...« Hm, lepa reč! Žena mu vodi pisarniške posle, a on niti slutil ni. Strašen sram ga je obšel.

Gluha zadrega je nastala za hip v sobi, ki se je iz nje prva znašla Cirila. Obrnila se je k svoji učiteljici:

»Gospa, prosim, da bi kar nadaljevali!«

Boža je brez besede zginila. Togotna je stekla čez cesto. Vid se ji ni opravičil. Zvečer ji že poreče, kako in kaj, in za vino bo dal. Nalašč, da bodo vedeli, kdo prav za prav je še gospodar pri hiši. Ne. Zdaj tudi za delo ni. Oblekel se bo in šel v mesto, morebiti se popelje še kam dlje. Vrnil se ne bo pred večerom. Kaj bi, saj bodo poslej doma lahko izhajali brez njega, kakor kaže.

Če je ta udarec prebolela Boža, ga gospa Lija nikakor ni mogla mirno prenesti. Prismoda, se je ozmerjala, saj imam vendar orožje, ki bom z njim pripognila košati hribovki glavo!

Naslednje dopoldne je privihrala h Kotnikovim.

»Gospa, ali imate pri roki kak peteršiljček in korenček? Pozabila sem nanj zjutraj na trgu, zdaj mi pa že juha vrè in je prepozno, da bi tekla kam drugam.«

Cirila je šla z njo na vrt in ji postregla. Na Danovkino besedičenje je odgovarjala kratko in odrezano. Ko se je tej zdelo, da tako ne bo nikamor prišla, je udarila kar naravnost:

»Uboga gospa Kotnikova, kako ste shujšali! Kaj bi ne, ko se vam je v hiši to pripetilo...«

»Kaj?« je nedolžno vprašala Cirila.

»Nikar me ne imejte za norca, saj ne morem verjeti, da bi ne vedeli vi, o čemer govori pol mestal«

Cirilo je zazeblo. V Danovkinih sivih, mežikajočih očeh je brala posmeh, ki bi se rad razkrohotal v polno. Ali je spet kaj z Vidom?

»Zares ne vem, kaj mislite, gospa«, je rekla resno, a ni mogla več skriti trepeta v glasu.

»Ta je pa lepa! Vsi drugi vedo, ona pa jo ima v hiši in ne ve nič«, se je zasmejala Danovka. »Saj je kar čedna punca, čisto je podobna vam, gospa, in vi ne morete nič zato, če ji niste mogli soliti še vaše pameti.«

»O kom pa vendar govorite?« je prestrašeno vzkliknila Cirila.

»O mladi sestri gospe Kotnikove, če jo poznate«, se je rogala ženska, zasajajoč svoje ostre oči v Cirilo kakor jastreb v piščanca, ki ga je ubil.

»Kaj veste slabega o njej?«

»Jaz prav za prav nič, le drugi vedo, najbolje pa ona sama in še nekdo, hahaha!« je Danovka odbrzela z vrta, tiščoč v pesti zvitek peteršilja in korenčka, ki ga je pozabila plačati. Saj nismo berači, že še poravnamo, se je pomirila, ko se je spomnila.

Cirila je kakor omotična odšla v hišo, da bi poiskala Lonko. »Kaj je z njo, kaj vedo ljudje o njej?« ji je strahotno vršalo po glavi. Sestre ni našla v hiši in tudi na vrtu je ni bilo videti. Dobila jo je v cvetličnjaku, kjer je zavijala lončke cvetočih hortenzij, ki jih je bila zjutraj naročila neka gospa.

»Tu si, Lonka!«

»Kar koj bom končala in pridem kuhat«, je naglo odgovorila sestra, sklanjajoč se nad košaro, ki je vanjo polagala zavite lončnice. Vajenec jih bo potlej s kolesom odpeljal.

»Lonka!«

Sestra se je prestrašeno zdrznila, nato se je zravnila in pogledala Cirilo. Nekaj izzivalnega, kljubujočega ji je obsenčilo velike, včasih zmeraj žalostne oči.

»Kaj?« je odvrnila trdo, kakor da že vnaprej odklanja vsak očitek.

Cirila je v hipu videla in razumela. Nepremično je strmela v velikocvetne hortenzije, prelivajoče se v modrorožnatih zlivih. Zdelo se ji je, da ji hočejo ti cvetovi povedati, koliko lepote je na svetu, le ljudje gredo mrzlo mimo in jo celó teptajo z nogami, nehvaležneži. — Gleda,

gleda Cirila cvetove hortenzij. Vsaka kobulja z drobnimi cvetki ima zdaj po tri glave. Te se premikajo, tlačijo se druga vrh druge, se vrte in poplesujejo. Od kod neki se jih je toliko vzelo? Vse polno jih je v cvetnjaku, vse polno v delavnici, kjer so poskakale iz košare in stresle raz sebe ovojni papir, vse polno jih je v steklenjakih, vse polno na vrtu — — — Kamor pogledaš, povsod sami modrordeči cvetovi, ves hišni zid so opletli, na ostrejša se obešajo, bingljajo s češnjevih vej. Modra barva se je iznenada spremenila, ostala je le še rdeča, pa še ta prehaja v temnejšo — — — Najbolj čudno pa je to, da je zdaj še tista mlada češnja pod oknom shodila... Postavila se je na glavo in stopica z vejami, prav kakor bi hodil človek po rokah...

Omahujočo je prestregla Lonka v naročje.

Sele pozno popoldne se je Cirila zavedela. Ni in ni mogla vstati. S svinčeno težo jo je nekaj tiščalo na posteljo. Potem je nekdo privedel zdravnika, a tisti ni bil Vid.

»Vesel dogodek lahko pričakujete, gospa«, je rekel zdravnik in se poslovil. Cirili se je zdelo, da se ji je v obraz zakrohotal. Vesel dogodek! Ali ni, da bi človek znorel!

Saj zdaj čakata obe Resnikovi veselega dogodka, se je polagoma jela dramiti v dopoldanske dogodke. Ne. Samo ne misliti. Le spati še, spati, ali pa zbežati tako daleč, kakor je sanjala tisti večer pred svojo poroko, do kamor bi nikoli ne segli svetli valovi zlatega klasja s plavicami. Pokaj ni takrat ubogala tisti glas, ki jo je klical! Da, zdaj bo slednjič morala nekaj ukreniti, kakor si je zmeraj prigovarjala, pa nikoli ni našla toliko moči. Zdaj so jo dogodki sami pritirali do tega neizprosnega praga. Mimo ne more več, samo še preko.

Ne, v Lonko nima pravice metati kamenja. Najrajši bi kamenjala samo sebe. Kaj bi ji rekla mati, da je tako lepo pazila na mlado, neizkušeno sestro? V grobu bi se obrnila. Le kdaj se je začelo to med Lonko in Vidom za njenim hrbtom, je skušala razmisliti. Resda je opazila, da sestra že davno ni več tako plaha in divja, razživila se je in razgibala in tudi na zunaj se je spremenila. Kadar sta šli skupaj v mesto, se je marsikateri ozrl za njo. Prav za prav se je Cirila šele zdaj zavedela, da se je Lonka že zdavnaj razcvetela ko mlado jutro. Bilo ji je dovolj, ko je vedela, da je Lonka pri hiši, neprestano vprežena v delo, da ni lačna, da ima obleko in streho nad glavo, poleg tega si je še domišljala, da ji je sestra dolžna celo zahvalo, ko je tako lepo spravljen pri domačih ljudeh. Pozabila pa je, da je Lonka mlada in je postala dekle... Kako se nam včasih življenje zakrohota v obraz! Kako se pri njej kaznuje vsak, še tako nedolžen ponos! Vesel dogodek! Danes bi ji gospa Danova lahko vrnila: »Prišel je prepozno.«

»To, viš, je tisto prekletstvo, ki se iz kočice na Brežnici vleče za teboj na konec sveta!« ji je bil rekel Lojzek lani tisto žalostno jutro. Cirila je skrčila prste na rokah, da so zapokali členki in skoraj na glas zakričala:

»Ali si zdaj zadovoljen, oče, če vidiš našo ukleto srečo!« Krik se je onemoglo zaril med stene. Na stropu so poplesavale muhe.

Pozno ponoči je čula Cirila stopiti v sobo Vida. Ustavil se je ob njeni postelji, nekaj trenutkov jo je gledal, a ona se je naredila, ko da spi. Za vse na svetu bi ga zdaj ne mogla in ne hotela pogledati, še manj govoriti z njim. Danes še ne, prej mora še marsikaj premisliti, priti na jasno, potem bo opravila čisto na kratko. In potem? Hm, te besede ni v Lojzekovem slovarju, tudi v

njenem je ne sme biti! Iz te zmotnjave more pač držati le ena pot, ki bi jo mogel uganiti vsakdo: ločitev. — Z dvema Vid pač ne bo mogel voziti dalje. Ona se mu bo ognila s poti. Se bo že kako preživela, ni vrabec, tudi otroka si upa prerediti. A kaj bo z Lonko? Na pol otrok je še. Tiste velike, žalostne oči so bile zmeraj, kakor bi neprestano prosile varstva in opore. Zdaj lepé na njej ti pogledi, žgejo in zbadajo jo do blaznosti. Nekdaj so jo klicali na pomoč, pa niso nikogar doklicali. — Razmisliti moram, razmisliti, si je prigovarjala. Če se ločim, kam naj gre Lonka? Naj ostane pri njem? Zares se ji bo zmešalo, če bo še razmišljala. Zašla je kakor v začaran krog, vse niti so se zmedle, ne bo je izpletla prave!

Cirila je hodila po sobi gor in dol, gor in dol, gor in dol.

Zjutraj se je zalotila v istem kolobarju, niti za eno misel ni bila prišla naprej. Vse svoje življenje je obračala in premetavala v dlaneh. Od prvih otroških preko dekliških in zadnjih zakonskih let. Nikoli ni bilo v njej življenja polnih, živahnih, prekipevajočih skokov. V plahih, tresočih se potegljajih je vozila svojo samokolnico. Sama, vedno sama. Le za nekaj kratkih tednov je dopustila, da ji je priskočil pri tem samotěžnem pretegovanju na pomoč človek, ki ga je z vso dušo ljubila, ker je verjela, da je drugačen od vseh. Takrat je bilo lepo, a kje je zdaj že tisto! — Kdo je, ki naj bi ga klicala na odgovor zavoljo svoje zastrupljene mladosti, ki je potlej naredila iz nje to, kar je? — Oče? Komaj. Res bi bilo lahko marsikaj drugače, če bi bil oče drugačen. A je spet vprašanje, zakaj je bil oče tak. Spominja se, kako je nekoč pripovedoval otrokom, da je bil edini sin bogatega očeta, ki pa je pognal grunt s pijačo in pravdanjem, sin pa je moral z osmimi leti na Pohorje za pastirja. Tam je jedel v

oblicah krompir in o praznikih soržični kruh, največkrat pa je obojega stradal. Spal je v hlevu, valjal se v nesnagi — — — Kdo je kriv očetove brezsončne mladosti, ki ga je naredila takšnega, kakršen je? Tako se vleče korenika krivde in zla Bog ve kam do starih staršev, v davnine — — — Kje je tisti greh, na katerega bi mogla Cirila v tej težki uri pokazati: Viš ga, držim ga, ta je! — Mati? Moj Bog, največja mučenica, kar jih pozna, ki je umrla za rano razklanega srca! Kaj je mogla ona zato, če ji je na mlado, vročo in ljubečo dušo stopila trda noga očeta, tistega očeta, ki so ga njegovi starši ubili v mladosti? — Ne, prav resnično se ji bo zmešalo.

Kako je človek na zemlji strahotno sam! V najtežjih urah je zmeraj sam. Kadar ti viharji pretresajo temelje in razkopavajo drobovje, ne boš mogel doklicati človeka, ki bi te bil voljan vsaj poslušati, če ti že pomagati ne more. To noč je Cirila že drugič v življenju spoznala to divjajočo, hrumečo samoto duše s svojim Stvarnikom. V brezdanji bolečini se meče predenj, kakor črv se zvija v zavesti svoje brezupne nemoči, onemoglo stoka po enem samem znaku dobrote in usmiljenja z neba. Čisto natanko čutiš v svoji razbičanosti, da je nekje Dobrota, Usmiljenje in Pravica, ki bedé nad teboj v nevidni, nedosežni bližini . . . A ko iztegneš roke, grabiš v praznino in prisluškuješ v gluho némost. Čim bolj kličeš, tem dalj se ti zdi glas, ki bi te moral čuti, in čim krčeviteje grabiš za odrešilnim, tem bolj se tisto edino vredno življenja odmika v neznano. Joj! V tebi je toliko stlačenega, natrpanega, da čutiš, da ne boš mogel živeti, če ne izdaviš, ne izkrohočeš in izjočeš in s pekočimi solzami vred ne pahneš iz sebe. V dnu grla te duši do blaznosti, kakor gora bi se moralo prevaliti iz njega, a ti dvigneš glavo, na tanko pljuneš in v tvojem izpljunku ni sragice krvi . . .

Potlej pogledaš okrog sebe in se čudiš, zakaj je zelenkasti strop nad tabo še zmeraj iste barve in se luč v zastrti žarnici še ni razgnala v svet obsegajoč požar.

»Uničila sem življenje sebi, Vidu in Lonki«, je nazadnje dognala Cirila že skoraj z mrzlim, otrplim mirom in pristavila: »In drugi so ga uničili meni.«

Zjutraj je navsezgodaj zmetala Cirila nase obleko in stopila na prag. Vida vso noč ni bilo v hišo. Bržkone je spet prenočeval v delavnici, je medlo pomislila. Ni vedela, kaj bo storila v prihodnjem trenutku. Razmisliti mora, vse še enkrat razmisliti in potem ukreniti nekaj, kar bo držalo za vse življenje.

Zgodnje poletno jutro se je bočilo pod nebo. Rdečkasto sonce je izmed kopice oblakov pogledalo na Miklavški hrib, mimogrede poljubilo Lisce in Stari grad; vtem se je že nekoliko ugrelo in se razposajeno zagnalo prek Jožefovega hriba na drugo stran mimo Teharij, seglo v loku preko hudinjskih njiv in lokrovških gozdov ter se nazadnje izlilo v zelenkastosinjo Savinjo, ki se je zasvetlikala, kakor bi jo nekdo z zlatom škropil.

Na Kotnikovem vrtu se znova košatijo kraljice in odpirajo svoj čar raznobarvne daliže, brez števila vrst poletnega cvetja mežika v prvo sonce. Vendar je Cirila opazila, da vrt ni več, kar je bil druga leta. Na cvetovih ni več odtisnjena gospodarjeva roka. Pomočnik Ivan in vajenca so pač naredili, kar so mogli; vsemu pa tudi niso kos. Na vrtu je zmeraj preveč dela, sprime se skupaj skozi vse leto kakor raki, ki jih ne moreš razčleniti. Zato Cirila nikoli ne kara svojih ljudi; še Bog, da so zatorej. Včeraj zjutraj je bila res sklenila, da se bo poprijela dela z vso vnemo namesto gospodarja, začela je z računi, drugi teden bi se lotila vrta, nato bi počasi prevzela nad-

zorstvo nad vrtom, ker je škoda, da bi bujno podjetje v prvem razmahu že razpadlo. To je bilo včeraj zjutraj. Danes je drugače, ker danes pač ne more biti več včeraj in ne pred včerajšnjim. Zdaj nima več nobenega smisla, trositi svojo moč za ta košček sveta ob cesti za Savinjo, ki je včasih toliko obetal dvema človekoma. Slej ko prej bo tako in tako napravila križ čez vse to in odšla Bog ve kam. Potem ji je čisto vseeno, v kakšnem stanju bo pustila gospodarstvo.

Brezčutno je Cirila zamaknjena prek rosne lepote cvetja. Ne, to ni več zame, moje so samo še rože pasijonke. Nezavedno je krenila v cvetnjak. Tudi tu se je občutno poznalo, da ni Vidove roke. Na dolgih cvetličnih mizah in policah, kjer se je včasih gnetel lonček pri lončku, so zijale zdaj široke vrzeli. Cvetlice so vsak dan prodajali, nikogar pa ni bilo, ki bi jih nadomestil z novimi. Med cvetočimi angleškimi krvomočnicami je Cirila iztaknila rožo Kristusovo trpljenje. Obstala je ob njej in si ponavljala, kakor ji je bil pasijonko opisal nekoč Vid.

»Tri brazde cvetnih pestičev, glej, to so žebli, pet prašnikov pomeni pet Kristusovih ran; pecljata plodnica je kelih. Vidiš, Cirila, tisti nitasti, rdeče oškropljeni venček v cvetu? Ali se ti ne zdi kakor trnjeva krona? Lej te trokrpaste liste, ki so kakor sulice, vitka, dolga stebila moraš nehote primerjati z vrvmi. Beli cvetni listi kažejo nedolžnost Žrtve...«

Takrat, pred leti sta stala ob prav takem cvetu in Vid ji je razlagal, kakor je znal pač samo on. Cirila ga je poslušala z očmi in usti in mu naslanjala glavo na ramo, kar je tako neizrečeno rada storila. Tedaj je gledala pasijonko s prisrčno pobožnostjo, danes strmi vanjo z grozo.

Skoz steklena vrata cvetnjaka se je v tem trenutku zagledal Vid v bledi, od jutrnjega sonca obžarjeni obraz svoje mlade žene. Ne. To ni več mlada žena, to je prezgodaj dozorela ženska, ki je dognala z življenjem in je pravkar zagrebla v jamo svoje vse. Zbledela, bolna in slabotna se komaj še drži na nogah. Vidu se je neskončno zasmilila. Že nekaj časa ni vstopil v cvetnjak, ker se je še zmeraj nezavedno držal svojega pravila, da moraš stopiti pred oči cvetlic sam s seboj čist, neomadeževan. Zdaj je pri sebi sklenil, da se ne bo več bal njihovih preiskujočih oči. Tiho je pristopil k Cirili in jo nežno prijel okrog pasu.

»Čas bi že bil, da bi nehala žalovati.«

Cirila se je stresla, kakor bi se je bila ovila gola kača. Dvignila je glavo in pogledala moža. V njenih velikih zasanjanih očeh zdaj Vid ni mogel brati rahlega nezaupanja kakor oni dan pred tremi leti; to, kar je videl v njih sedaj, je bilo nekaj drugega. Nekaj dokončnega, prelomljenega, razbitega. Ognju, ki je za hip prasn timerazbitin, se je poznalo, da bi bil rad izraz sovraštva, pa niti te moči ni več imel.

Omagano, s krhajočim se glasom je izdabila:

»Pusti me.«

Nato je odšla iz cvetnjaka kakor senca.

Vid pa je skoraj tekel v najbližjo gostilno.

»Kako pridni ste pa danes, gospod Kotnik!« ga je ljubeznivo pozdravljala rdečelična natararica, ki je šele pospravljala gostilniške prostore.

»Gospod Kotnik je danes dobre volje, dajmo ga!« je zakričal Vid in naročil.

»Gotovo ste doživeli kaj veselega, kar je treba zaliti?«

»Da«, je nagnil Vid in pil. »Pogrebščino obhajam. Slana mi je vzela zlato rožo s čebelico vred.«

Natakarica ga je na dolgo gledala. Podobno je, da se ga je danes že nekje drugje nasrkal.

Tisti dan je Vid nalijal in napival vsakemu, ki je stopil v Čelešnikovo gostilno. Pivci so ga hvalili do neba:

»Tak človek, arkuš! Nima ga Celje!«

»Kam greš?« je vprašala Lonka sestro, ki se je napravljala na pot.

»V Ojstriško vas; dolgo že nisem bila tam.«

»Kaj bi skuhala za južino?«

»Mene ne bo, njega tudi ni, za vaju z Ivanom napravi kar hočeš: imaš vse doma.«

Cirila je zamišljeno ogledovala sestrično polno telo. Niti ni videti preveč potrta, se je čudila. Otrok je še pač in ne premisli, kaj je to. Lonka se ji je čedalje bolj smilila in vedno večji očitek si je nalagala na vest. — Na cestnem razkrižju je počakala na avtobus in vstopila. Topo se je zamaknila skozi okno. Dolina se je svetila v visokem dopoldnevu, sredi kipečega hmelja so se objemale prijazne bele hiše. A Cirila danes ni videla nič; preveč je bila zaposlena sama s seboj. Šele ko je zagledala na levi v nebo kipeči hrib, jo je prevzelo.

»Krvavica, ki te je s sosednje Ostrovice obrizgala kri nesrečne Veronike Deseniške — — — Kaj nisi oškropila z njo še mene, ki sem si upala skovati svojo srečo s človekom, ki je zrasel na tvojem podnožju!«

»Ni da bi govoril, tak si res prišla!« se ni mogel stric Gregor načuditi Cirilinemu zgodnjemu obisku. Na kolenih je ujčkal Gregca. Fantek je brcal z debelimi nožicami, poskakoval in se na vsa usta smejal »tatatata«, ploskal z ročicami, grabil očeta za lase in ga cukal za brke.

»Dobro jutro, Cirila! Čudno, da nisi še pozabila, kje se pri nas vrata odpirajo«, se je prismejala iz kuhinje Marijana. »Veš, toliko dela imam, jutri gremo na Sveto planino; prav da si prišla, pojdeš lahko z nami.«

»Na Sv. planino«, je vzdihnila Cirila. »Lani smo bili gori z Jurčkom. Lepo je.«

»Posebno če ostaneš gori kar oba dni. Letos z Gregorjem seveda ne bova mogla ostati zavoljo teh čmrljev, vidva z Vidom bi pa že lahko. Danes popoldne je gori nekak samski praznik, tega imajo fantje in dekleta zase, s seboj vlečejo harmoniko in pojo. Ej, ti ne veš, kako je lepo, človek še jesti pozabi v takem veselju!«

»Kako si še mlada, Marijana!« je začudeno vzkliknila Cirila. Kaj ni spet, da bi človek znorel, če posluša to tul! »Kdaj je že mene minilo!«

»Zdi se mi, da se pri tebi sploh še začelo ni«, je vrnila Marijana in natančneje pogledala prijateljico. »Moj živ dan, kakšna pa si?«

»Spala nisem.«

»Pomenita se kaj z Gregorjem, jaz imam peko.« Marijana je slutila, da Cirila ni prišla tako zgodaj k njima kar tako v tri dni in da mora imeti zato važne vzroke. Take stvari pa prepusti ona rajši svojemu možu. Gregor nikoli ne pride nikjer v zadrego, znal ji bo že tudi zdaj svetovati, da bo prav.

Gregec se je utrudil in zaspal v očetovem naročju. Micka se je vrtela v kuhinji okoli mame in ji delala napoto. Gregor je odnesel otroka v posteljico in se vrnil k Cirili.

»Kozarček, da te poživi.« In je že točil sladki liker. Potem ji je pogledal globoko v oči. »Zdaj mi pa povej, kaj te je prignalo k nam, saj kar skriti ne moreš, da se je nekaj zgodilo.«

Cirila je srknila požirek pijače, nato je priprla oči in začela pripovedovati. Povedala je vse od poroke do današnjega sklepa, da se loči. Stric Gregor jo je poslušal brez diha in jo gledal z mehкими, vdanimi očmi. V sive lase so se igrivo zapletali sončni prameni.

»Lej, stric Gregor, povedala sem kakor pri spovedi, ker ne morem več nositi sama. Daj, reci mi pametno besedo!« je na koncu zaprosila Cirila.

»Hm . . . pametno besedo. Že zdavnaj bi bila morala z Vidom spregovoriti pametno besedo.«

»Vem, pa sem vedno odlašala. Človek se nazadnje tudi hudega privadi.«

»Buščkova mati je dolgo časa pokladala svoji kravi v jasli smrečje namesto sena. Ko je bila krava prav na tem, da bi se dobro privadila, je crknila — — — Kaj sem že hotel reči, da, težko je to med vama, a ne tako, da bi ne mogla popraviti, če bi oba hotela. — Najprej: ali zares veš, da se je nad Lonko pregrešil prav Vid?«

Cirila je osupnila. Tako vprašanje? Saj je kakor na dlani.

»Ali ti je sama povedala?«

»To ne, pač pa — — — no, vse tako kaže.« Zdaj je bila Cirila v živi zadregi. Morala je priznati, da niti tega natančno ne ve. Ona je bila pač vseskoz prepričana, da ni krivec nihče drug ko njen mož.

»Tako sem mislil,« je rekel počasi Gregor, »v hiši je tudi pomočnik.«

»To ni mogoče, z Ivanom se gledata že od začetka kakor pes in mačka.«

»Nič ne rečem, da bi ne bilo mogoče, a poleg Vida je v Celju še nekaj moških.«

Cirili se je valil najtežji kamen s prsi. Da ni bila že sama pomislila na to in Lonko naravnost vprašala! »Mo-

goče«, pravi Gregor. Kadar on reče mogoče, je hkrati navadno tudi že res.

»Bog daj, da bi bilo, kakor mislim jaz. — Vse drugo bi se dalo zlepa poravnati, če bi ne bilo tu še neke velike ovire, ki ne bosta mogla prek nje. Tisto je krivo vsega med vama. In zavoljo tega se bojim.«

Cirila je plašno gledala Gregorja. Nekaj v njej se je upiralo govoriti še dalje o tej zadevi, pa si je zopet pri-govarjala: danes ali nikoli. Stric nekaj ve, nekaj skriva, je čutila. Bila je odločena, da žene stvar do konca.

»In kaj je tisto strašno?«

»Da si ti zaljubljena v nekoga drugega.«

»Stric, za kakšno me imaš?« je planila Cirila in pre-vrnila kozarček na mizi.

Gregor je mirno polskal cunjo in pobrisal mizo, nato je znova nalil in sedel. Ob ustnicah je spet zaigrala nje-gova mehka črta, ki je napravljala ves obraz tako otro-ško dober.

»Kaže, da sem prišla v napačno hišo«, je v užaljeni bolečini hotela Cirila kar oditi.

»Burja burjasta, kako ti zrasede, če ji človek pove res-nicol« se je stric Gregor dobrodušno smehljal. Ta njegov mirni nasmeh je Cirilo razorožil. Sedla je nazaj.

»Če že vse tako dobro veš, mi pa še to povej, v koga sem se zaljubila.«

»Ta tvoja ljubezen je zelo dolga; sega v tvoja mlada leta in je rasla s teboj vred.«

»Dalje, dalje, kar govori!« je priganjala Cirila v brid-kem posmehu.

Stric Gregor se je spet zresnil. Njegove poteze so postale trše, skoraj ostre, le v očeh je ohranil prejšnjo dobroto.

»Ce že hočeš vedeti, zaljubljena si v Resnikovo Cirilo.«

»Samo norcev ne zbijaj, stric!« je zaprosila Cirila in oči so se ji vlažno zasvetlikale.

»Da, zaljubljena si v Cirilo. Ta tvoja ljubezen je tako velika in močna, da poleg nje ne vidiš nič drugega. Ni čudno, da ves čas nisi opazila Vida, ki je trpel in iskal zblízanja s svojo ženo, pa mu je to branila neizprosno navzoča Cirila, ki ne dopušča ne odpuščanja ne pozabljenja. Tako zelo je bila Kotnikova žena zaverovana v Cirilo, da ni mogla opaziti poleg nje niti lastne sestre. To je strašno, da največkrat prav svojim najbližjim ne utegnemo pogledati v lice in gremo mimo njih kakor tujci. Navsezadnje celó ti prej kaj opazijo, da morejo potem namigniti domačemu človeku, to in to imaš v svoji hiši . . . Tako je bila Cirila napoti, da se sestra ni mogla približati sestri. Samoljubje je žrelo, ki mora v njem zginiti najboljše, kar je v nas. Celó človeka, ki ga ljubimo, mu žrtvujemo, ko spremenimo o njem čez noč svoje najlepše misli v najgrša sumničenja . . . No, nikar ne joči, Cirila! Nisi vsega sama kriva. Ne zameri mi, če ti govorim resnico. Že večkrat sem ti želel to povedati, pa nisem imel tvojega dovoljenja kakor danes. Bolelo me je, ko sem gledal to razo med vama, ki se je zdaj nevarno razširila in grozi razpoloviti dvoje ljudi, ki spadata skupaj.«

»Hočem, da govoriš dalje! Ne pusti me na sredini!« je dvignila Cirila objokane oči.

»Samo močni ljudje prenesejo resnico, če je še tako bridka. Ti si izmed tistih, zato jo boš prenesla. Kakor mi je pravila Marijana, si imela kaj žalostno mladost. Ne mislim dolžiti zavoljo tega tvojo rajno mater. Zdrobilo jo je pretrdo življenje, ki mu ni bila kos. So nekateri mehki ljudje, ki iz njih nikoli več ne izvabiš smeha, če

jim je bil sredi najlepših sanj ubit. Kako se je med tvojim očetom in materjo začelo, ne vem.«

»Nisem spraševala matere o tem, kako in zakaj se je začelo, in se tudi ne spominjam, da bi mi bila sama povedala, čeprav znam drugače na pamet celo njeno povest. Vem samo, da je bilo moje življenje na neki čuden način že spočetka naravnano na napačni tir.«

»Mati te je navdala s strahom pred življenjem in zakonom, ki je prinesel njej toliko gorja. Plašila te je pred vsakim moškim, ker so bili po njenih mislih vsi enako malovredni, neznačajni in hudobni. To mišljenje ji je bilo vsiljeno zavoljo prebridkih lastnih doživetij. Ti si šla kljub temu za Vidom, ker si ga imela rada. A tista nesrečna polovica, o kateri praviš, da vam je dokončno vzela očeta, je tudi tebi strla hrbtenico. Strašno doto si prinesla v zakon, polovico. Samo polovico Cirile si dala možu, drugo polovico si prihranila zase. S takim polovičnim darom ne prideš daleč v zakonu. Prej ali slej se ti še tista slabovečna polovica razbije in nimaš nič. Zakon zahteva celega človeka. Dokler ni tvoja daritev človeku, ki ga ljubiš, cela, ne moreš pričakovati od nje blagoslova.

Videl sem prejle tvoj žalostni pogled, ko si opazovala najino srečo z Marijano. Ljudje nočejo pogledati za prst globoko in spoznati tisto, kar ustvarja med nama to čudovito soglasje. Le z vrha nevoščljivo tipajo, lejte, kako jima je dobro! Midva si vsak zase nisva ničesar pridržala, le Bogu dajeva kar je njegovega. Saj je vse to tako preprosto: daš ljubljenu človeku vse, kar imaš, ne da bi pri tem izpod čela gledal, če bo še zate kaj ostalo, in tudi ne pričakuješ plačila. Potlej pa doživiš, da se ti v dvojni meri vrača, kar si dal. To, viš, je skrivnost življenjske sreče.

Ti pa si s svojo možu odtegnjeno polovico trepetajoč oprezala za vsakim njegovim korakom, besedo in gibom, v strahu in v želji, da bi ga zasačila pri grehu in bi potlej vedela, da je imela le mati prav, zakaj njena vera ti je bila že v krvi. Ko si doživela, da tudi tvoj mož ni izjema med tisoči, si postala nezaupna in zagrenela. Še vse bolj si napenjala oči in ušesa, da bi ti ne ušlo nič takega, kar je bilo v nasprotju s tvojimi predstavami o najboljšem človeku. Toda dokler je Jurček živel, je še šlo; otrok je zmeraj vez med zakoncema. Z njegovo smrtjo se je podrlo še zadnje, kar vaju je držalo skupaj. Morebiti bi bilo prišlo sčasoma do razkroja tudi brez tega. Take stvari se gromadijo in gredo v svoj vrh tako ali tako.«

»Vid je bil vedno tako skrivnosten, nikoli ga nisem mogla razumeti in do dna spoznati.«

»Ljuba duša, eno dolgo življenje je prekratko, da bi v njem natanko spoznali enega samega človeka v naši bližini. Kar se mene tiče, vem, da bo najbridkejši del mojega umiranja zavest, da nisem mogel v teh kratkih letih spoznati do poslednjega drobca zlatega srca moje Marijane.«

Cirila je imela glavo uprto na roke in je nepremično buljila predse. »Jaz pa sem bila tako neumna, da sem se zatekala k vsemu mogočemu, samo da bi ubežala sebi in svoji dolžnosti. Vrgla sem se v delo, začejala vse mogoče in nazadnje prišla do spoznanja, da je samo še usmiljeno izkazovanje dobrot svojemu bližnjemu vredno na svetu življenja, in da mi bo samo po sebi prineslo spremembo.«

»Dobrota brez ljubezni je kakor hmelj brez vrha«, je dejal Gregor in se zamislil. Čez čas je vprašal: »Še misliš, kakor si rekla skraja?«

»Kaj?«

»Da se boš ločila.«

»Zdaj — — — ne vem — — ko vrh vsega še pričakujem...«

Stric Gregor je planil pokonci ko obstreljen. Oči so mu jezno bliskale.

»To si vedela in se še spraševala, kaj bi naredila! — Ubogi otrok, ki bi dočakal tako žalostno mater!«

Cirilo je do konca zrušilo. Gregor je strašen, vendar govori resnico. Ne more biti prav za prav huda nanj, saj ji hoče dobro. Čez dolgo si je nekoliko opomogla in se poskusila slabotno zagovarjati.

»Stric Gregor, veš, kaj mi je nekoč rekla mama? Ljudje smo razdeljeni na same polovice. V nas je pol dobrega in pol slabega. Če bi se potrudili, da bi boljša polovica prerasla slabšo, bi nastal cel človek. Na svetu je zato tako narobe in žalostno, ker pustimo, da slabša polovica prekrije in zaduši boljšo. Tako nismo nikdar celi. — Če bi mogla zdaj skraja začeti z življenjem, bi tako dolgo delala, da bi to slabšo polovico vsaj pri sebi udušila. A zame je prepozno... Skušaj to storiti ti, Cirila, in Lonki povej, ko bo prišla k pameti... Moj Bog, in jaz tega nisem povedala Lonki, pozabila sem.«

Strica Gregorja je viharno prevzelo.

»Tako je rekla, praviš? — Saj to je tisto, to je vendar tisto! Iz ust mi je vzela tvoja mati to misel, le da jo je znala ona lepše povedati. — Dvoje svetov v človeku. Potruditi se, da bi boljša polovica prerasla slabšo... Biti cel! Kaj ni prav to ves smisel našega prerivanja v življenju! Zdi se mi, da bi brez te nezavedne želje v nas ne bilo na svetu ne dobrote ne ljubezni.«

Cirila je začudeno gledala strica Gregorja. Bil je ves razvnet, lica so mu žarela in oči bleščale. Kaj mu je? S čim ga je tako razveselila? Ali res le s temi prepozno

obujenimi materinimi besedami? Saj se je sama čudila, kako da se jih je prav danes spomnila. Tako iznenada so ji stopile pred oči, da bi jih lahko z roko zgrabila, celo izraz materinega trpečega obličja se ji je z njimi vred obudil.

Stric Gregor je strmel ko odmaknjen skoz okno. Ščinkavci in taščice so sedali po vejah hruške, ki jih je majal veter. Njegov mirni smehljal krog drobnih otroških ustnic se je še poglobil. Bilo je, kakor da gleda v veselo novo razodetje ko otrok, ki je zgubil lesen, rezljan binžek in je našel namesto njega večrezilni zaklepalni nož.

»Zmeraj se mi je zdelo, da je bila tvoja mati nena-
vadna ženska, ki je dala tudi tebi svojo globino. Nič te
ne bom več učil, Cirila. Stori, kakor ti je naročila mati
in boš zadela. Saj sem ti že rekel, da je na svetu vse tako
preprosto. In je res. Le mi smo, ki zamotavamo in za-
pletamo.«

»Da, bilo bi zelo preprosto, če bi nas otroke ne bil
oče nekoč uklel. To njegovo prekletstvo zdaj vlačimo v
življenje, zato pa smo tako srečni.«

»Ljuba Cirila, ko bi kletev vsakega nesrečnega člo-
veka podirala svet, bi nobena zvezda ne svetila. — Zlo se
rodi iz zla, ljubezen iz ljubezni. Z ljubeznijo in z Bogom
boš premagala zlo in otela ljubezen. Le verovati moraš
vanjo!«

Iz kuhinje je prišla Marijana z Micko, ki je dro-
bencljala okrog s še toplim belim hlebčkom. »Ata, viš,
mama spekla in dala Micki«, je kazala žarečih ličk hle-
bec Gregorju.

»Pozdravi tetko Cirilo, Micka, lepo jo pozdravi!« ji
je naročal oče in jo privzdignil skoraj pod strop.

Po južini se je Cirila poslovila, čeprav so jo zadrže-
vali. Mudilo se ji je domov. Naročala jima je, naj drugi

dan na Sveti planini mislita nekoliko tudi nanjo in Vida. Gregor in Marijana sta ji obljubila.

Stric Gregor je pri odhodu Cirili še posebej krepko stisnil desnico. Zahvalila se mu je s toplim pogledom.

»Ni da bi govoril, glejta, da se mi ne skisata v vaši kotlini in da vaju čimprej zagledam pod našo hruško!« ji je še naročal od ogle.

Pri debelem nišpeljnu na koncu kratke steze se je Cirila še enkrat ozrla. Gregor in Marijana sta stala ob hišnem oglu in gledala za njo. Na njegovem izklesanem obrazu je videla še iz dalje miren, blag smehljay. Na rokah je ujčkal Gregca, ki je pel »tatatata«, in ga je sestra vlekla za nožice: »Ti grdi naš bratec ti — —«

»O, moji dobri ljudje«, je toplo čustvovala Cirila, spuščajoč se po ozki cesti do križišča. Začutila je iznenada v sebi neko lahkotno sproščenost in zazdelo se ji je, da bo odslej hodila drugače.

Lonko je našla na vrtu. Plela je dolge nasade poznih nageljnov. Povedala je Cirili, da Vida še ni domov.

»Ni trdo?« je vprašala Cirila in se pripravljala k pletvi.

»Kar gre«, je gledala sestra v nageljne in plevel, ki ga je ruvala.

»Pri Gregorju in Marijani sem bila«, je spet načelnjala Cirila pogovor.

»Mmmhm«, je odvrnila Lonka, ukvarjajoč se s travo, ki se je tako bahato razkošatila okrog rastline.

»Vsi te pozdravljajo.«

Lonka je privzdignila goste temne obrvi iznad plavih oči. »Tako?«

»Rekla sta, da moramo v nedeljo za gotovo priti tja gor in tudi ti«, je pletla Cirila dalje.

»Ali so bramorji v zemlji ali kaj, da nam takole podžirajo nageljne«, je kazala Lonka sestri mlade rastline z odgriznjenimi koreninami.

»Hm, če jih nekaj uima vzame, večina jih le še ostane.« Nato sta obe molčali. Cirila je premišljala, kako bi načela, Lonko pa je skrbelo, kako bi se otresla, če bi hotela Cirila le napeljati pomenek na — — — Ne. O vsem drugem, če hoče, le o tem naj ne govori, v tem naj jo pusti pri miru. Že sami ji je dovolj hudo, ko ne vidi ne na levo ne na desno. Tedaj je udarila Cirila kar v celo.

»Saj se ne mudi tako, Lonka, jutri je še en dan. Rajši se kaj pomeniva, ko sva ravno skupaj.« Od strani je pogledala sestro, ki je vsa rdeča še bolj pohitevala z delom. Koliko samotnih ur je morala reva prebiti sama s seboj, preden je dočkala mojo skrbno besedo, je zbudlo Cirilo. Tudi Lonka se je kradoma ozrla vanjo, a molčala. Imelo jo je, da bi pri priči zbežala do kamor bi nihče ne mogel za njo.

»Dobro veš, da mi ni vseeno, kako je s teboj. Vso noč nisem spala. Skrbi me. Ne smeš mi zameriti, da sem doslej premalo skrbela zate; toliko sem imela opraviti sama s seboj. A zdaj te ne morem več gledati takole nesrečno.«

Lonko je premagalo. Cirila je nič ne ošteva, kakor se je bala. Dobra je z njo, kakor je bila nekdam na Brežnici. — Odganjajoče sivozelene nageljne so pričele zamakati gorke kaplje.

»Ne bom ti očitala, da si se tako spozabila — — —«

»Ko pa nisem imela nobenega človeka, on mi je pa tako lepo govoril in obetal — — —« je zahlipala Lonka.

»In misliš, da po vsem tem, kdor že je, ne bo držal, kar je obljubil?«

»Bi, ko bi mogel«, je sestra še huje zajokala. Cirilo je znova stisnilo: zaman si upal, stric Gregor, in sem se jaz že veselila!

»Pokaj bi ne mogel! Vzameta se, pa amen«, je Cirila kar drhtela od nemira in nepočakanosti, hkrati se je bala sestrinega odgovora in bi ga bila rada še zavlekla, da bi zvedela strašno resnico vsaj še nekaj minut pozneje.

»Kako naj se vzameva, ko nobeden nič nima.«

»Nima službe?« je hlastnila vanjo Cirila, kakor bi od sestrinega odgovora zaviselo njeno življenje.

»Z njegovo plačo bi ne mogla živeti dva, kaj šele trije«, je žalostno sklonila sestra glavo, koj zatem pa se splašila. »Moj ljubi Bog, Cirila, lepo te prosim, nikar ne povej Vidu, da me ne spodi iz službe že jutri!«

Cirila je Lonki z vso močjo stisnila roko. »Nič se ne boj, saj si vendar domača, naša. Jaz ti bom pri vsem pomagala. Saj tudi ti nekaj zaslužiš, bosta že živela.«

»Kaj res misliš, da bi me hotel Vid gledati pri hiši po vsem tem, ko se bo razvedelo?«

»Prismoda!« je začutila Cirila trdnejša tla pod nogami. Hvala Bogu, stric Gregor, ti si čarovnik! — »Kaj pa on dela, da mu tako beraško plačujejo?«

Lonka je začudeno razprla oči. »Kaj ti nisem še povedala?« Tiše je dodala: »Sem mislila, da si uganila Ivana...«

Prav takrat je s konca vrta poklical pomočnik Cirilo. Neka gospa želi govoriti z njo. Ko je Cirila odšla, je Lonka izrabila trenutek. »Ivaaaaan!«

Fant je pritekel k njej. Dekle mu je hitela praviti v eni sapi, kaj sta se menili s Cirilo. Ivan skoraj ni mogel verjeti. Lonka mu je z roko zaprla usta, ko je hotel kar zavriskati sredi vrta. Kaj si bodo ljudje mislili. Ko pa je

bil tako vesel! Imel je rad Lonko in tudi ni mislil, da bi jo pustil, vzeti pa bi se tudi kar koj še ne mogla. Seve, če bo Cirila pomagala, je to nekaj drugega. Res da sta ga zavozila, a zdaj je, kar je, oba bosta gledala, da popravita. — Ivan sam ni vedel, kdaj je pričel pleti ščavje ob nageljnih in ga metati v razor. Veselo sta kovala načrte za bodočnost. Če je le Cirila obljubila, ne bo snedla besede, toliko jo Ivan že pozna. Z gospodarjem bo malo teže, a kaže, da se misli zdaj, ko se vedno bolj zapija, resno lotiti vsega gospodarstva Cirila. Njemu je nazadnje čisto prav; če pove po pravici, mu je še bolj povšeči; Vid je za čuda stiskav, ona je mnogo boljša.

Zatopljena v delo in pomenek nista opazila vrnivše se Cirile.

»Kako sta pridna«, se jima je nasmehnila. Ivan je zagorel ko kuhan rak in se nehote odmaknil z grede.

»Kar ostanite, Ivan. Ali pa še bolje, pojdemo v hišo k malici«, ju je povabila gospodinja.

Domenili so se. Cirila je zahtevala, da postavita čimprej oklice. Pregovorila bo Vida, da jima bosta odstopila zgoraj sobo, kuhinjo bodo pa prizidali, ko so že tako mislili na to. Za sedaj jima ne bo treba iskati stanovanja drugeje. Če bosta pozneje hotela, ga bosta še zmeraj lahko. Oba bosta ostala pri hiši in pri plači jima morata primakniti. — Lonka je bila tako vzhičena, da je vpričo Ivana objela in poljubila Cirilo; Ivan je v zadregi jecljal nekaj, kar naj bi bilo podobno zahvali, pa ni mogel nič prida spraviti iz sebe.

Cirila je bila vesela. Videla je, da se imata mlada dva rada in pošteno mislita. Tako bo njena pomoč nazadnje le še mogla rešiti sestri srečo. Bilo pa ji je hudo zavoljo Vida. Ne more si odpustiti, da ga je tako grdo sumničila.

Pripravljala se je na njegov prihod. Izbirala je besede, nobena se ji ni zdela dovolj pripravna in mehka, da bi uravnala med njima to krivino. Nocoj je spoznala, da je poleg dobrote in ljubezni še žrtev za ljubljenega tisto, kar je vredno enega celega življenja.

Okrog polnoči je začula pod okni njegove korake. Skušala je zadržati dih in glasne udarce srca. Koj zatem je bolestno zaječala. Moževi koraki so se oddaljili od okna njune sobe in zapeli po kamnitnem tlaku do delavnice. Skrtnila je kljuka. »Boš tiho, Pazil« je zagrčal skrhan glas, zaškripala so vrata in se zaprla. Potem je vse utihnilo. Cirili je bilo, ko da ji je nekdo pljusnil v obraz škafl mrzle vode, ki ji curlja po telesu. — Šele proti jutru je omagana zaspala.

Ko se je zbudila, je sijalo zunaj sonce. Vsa soba ga je bila polna; snopi svetlobne luči so plesali po stolah, mizi in posteljah, igračkali so se na steni in po stropu, kjer so se odbijali v zelenkastovijoličastih lisah in nihali v obrisih češnjevih vej pod oknom, ki jih je zibal veter. V kuhinji je zadišalo po kavi, čula je živahno stopicanje Lonke, ki si je lahko pripevala pesem o studenčku pod goró in o ljubezni, ki je bila in bo . . .

»Hvala Bogu, da vsaj pri Lonki nisem čisto zamudila, kakor sem pri sebi in Vidu«, se je Cirila boleče dramila v nov dan. Skozi okno je videla Ivana, ki je delal v steklenjaku in si žvižgal . . . Nekaj silnega ji je zahrumelo skoz mozeg in kosti, zataknilo se v kri in hotelo butniti na dan:

»Življenje! Življenje! Življenje!«

Nenavadno pobožno je molila jutrnjo molitev v čast Mariji Petrovški za moč in pomoč v hudi stiski. Potlej je stopila iz hiše in šla odločno proti delavnici. Rahlo je pritisnila na kljuko. Ni bilo zaklenjeno. Vstopila je.

Za mizo je sedel njen mož v obleki, ki se je na njej kazala preležana noč in brezmiselno strmel nekam predse. Ko je vstopila Cirila, je okrenil glavo k njej.

Vse doslej ni Cirila slutila in ne umela moževega trpljenja. Ni vedela, da je hodil med pivce le zato, da bi hrup družine prevpil njegovo bolečino. Ko se je v poznih nočnih urah vračal ves omotičen, ni bilo to od pijače, saj je večidel plačeval le drugim. Bila je skrita srčna grenkost, ki mu je strupila življenje...

»Kaj si naredila iz tega mladega fanta, ki ga je bila sama pesem in vrisk, iz te poskakujoče mladosti, ki je hotela podreti vse jezove sveta in sklatiti vse zvezde z nebal« je zdaj stisnil Cirilo oči, ko je obrnil Vid vanjo oči z otrplimi zenicami. Pod srcem se ji je razločno zganilo. Silna moč je planila vanjo. Tvegati do konca, dati vse, potem pa naj se zgodi z njo, kar se hoče!

Premaknila se je od vrat in odločno stopila k možu, ki je nehote vstal in se z rokami oprl ob mizo.

»Vid, naj ti danes jaz ponovim tvoje včerajšnje besede. 'Čas bi že bil, da bi nehal žalovati.' Ali bi se midva vendarle ne mogla do dna razgovoriti?«

Začudeno je gledal Vid svojo ženo. V obrazu mu je trznilo. Nato je umaknil oči in zamrmral:

»Pusti me zdaj! — Saj je nazadnje že vseeno.«

Znova je kakor potrkal v Cirili. Tanko, ljubeče.

»Ne sme ti biti vseeno, ker tudi meni ni in še nekemu tretjemu ne.«

Mož je vprašujoče obrnil pogled vanjo. V tem pogledu je začutila Cirila medlo upanje.

»Da, Vid, obeta se nama nov blagoslov! Postaniva ga vredna, da nama ga Bog ne bo odtegnil kakor

prvega!« Ovila mu je roke krog vratu in naslonila glavo na njegovo močno, široko ramo kakor v nekdanjih dneh. »Mi moreš še odpustiti in me imeti vsaj malo rad?«

Same od sebe so se Vidu razpustile roke. Krčevito je privil svojo ženo k sebi. Brez besede. Čez nekaj globokih minut je začutila Cirila prvič v življenju na svojih gostih kostanjevih laseh njegove gorke solze. Izmivale so njeno in njegovo krivdo.

Veselo vihrá v vetru zelen predpasnik okrog mladega vrtnarja, ki zopet neutrudno skače sem in tja, žvižga in popeva kakor kdaj prej. Le da mu letos z druge strani pomaga Ivan, ki je pred tednom na en mah ubil dve muhi: poleg ljube mlade žene je dobil še povišano plačo in stanovanje zastonj.

Na Kotnikovem vrtu je zato zdaj pomlad in poletje hkrati, v ozračju pa se že čuti jesenski prizvok. Rožno popje se je razgnalo v cvetenje, rastlinje v zorenje. Vse se giblje, poganja, miglja, živi in sili v rast in plodove. Paradižniki se vsi rdeči smejejo v sonce, priganjajoč drug drugega, naj pohite, zeleni storžki paprike na nizkih košatih steblih se svetijo ko položeni, pozni velikocvetni nageljni se od teže sklanjajo k tlom, mahonijevo listje prehaja polagoma v rdečkasto barvo. V pridvignjenih gredah z zemljo, premešano s kompostom in različnimi gnojaki, se smejejo dolge kumare in užitne buče, natiški fižol hoče prerasti prekle in samega sebe; nemara si revež domišlja, da bo dosegel višino hmelja tam na sosednji njivi.

Zdaj se gospodar Vid nič več ne ogiba razbohotenega cvetnjaka in v njem svarečih, očitajočih pogledov svojih cvetlic. Postal je spet eno z njimi, znova se sklanjajo z zaupljivo vdanostjo k njemu in se mu skoraj kar v rokah razcvetajo. Našle so spet svojega skrbnega vrtnarja, ki

zna tako ljubeče prisluškovati njihovemu utripu, in vrtnar je spet našel pot do svojih ljubljenk. Vidu se zdi, da se je pomaknil natanko za tri leta nazaj. Samo roža pasijonka je razprostrta vmes, drugače je vse, kakor je bilo takrat. Prav tako skoči zdaj pa zdaj k Cirili, jo vpraša to in pove ono. Vid se čudi, kako se je Cirila vživela v vrtnarstvo, ko da je že zmlada v njem. Kuho prepušča bolj Lonki, ki je tega zelo vesela, češ da cveto njej najlepše rože krog štedilnika. — Bila je res roža pasijonka, ki je pokazala Cirili nevidna, notranja valovanja rasti, da se je kakor zamaknila v skrivnostni jezik in dušo cvetlic, kar je dano samo globokim ljudem. Tako je zdaj Cirila v vsem v resnici moževa podaljšana desnica. Priporila si je mesto tesno ob njem, pri vsem pa se zna čudovito skriti za njegova široka pleča.

»Vprašala bom moža, obrnite se na Vida, vprašajte njega!« skuša skriti svojo nevidno navzočnost za gospodarja. A Vid čuti vendar pri vsakem koraku ljubo pričujočnost svoje žene.

Zlata roža ostane Savinjčanu zvesta. Njen grenkotrpki vonj nazadnje vselej sladko prediši. — Cesar bi Vid sam ne bil več verjel, se je zgodilo: postal je spet nekdanji fant na poskok, ki ga ima za svojega vsa Ojstriška vas in Tabor. Oče Jurij, ki kar ne more pričakati svojega novega vnuka, ko je že prvega tako nesrečno zgubil, zopet pogleduje ob nedeljah proti veliki cesti, če še ni pripeljala Bistra, ta stari, počasni kolovrat. In »ni da bi govoril«, stric Gregor ima spet svojega »malega«, da se lahko z njim prekla na žive in mrtve, vrže karte in spije kozarček belega.

Cirila spet poseda nedeljo za nedeljo zdaj pri Juri-jevih, zdaj pri Gregorju in Marijani. Povsod je tako lepo

v tistem kotu, najlepše pa pri Juriju, kadar so vsi skupaj kakor ena velika družina. In kakor je tam, ni nikjer.

Pri Juriju je sicer vse po starem, le Miha se je potegnil k svoji izvoljenki v Šempavel. Milka tako dolgo plete s svojim Ludvikom, da zares ne bosta mogla več narazen: ko bo v predpustu pripeljal Jaka k hiši mlado, se bo tudi Milka preselila bliže k cerkvi, na Tabor. Zunanje obličje Jurijevine se bo potlej precej spremenilo, a čuvarji doma bodo ostali in svetili novemu rodu.

Vid bi rad, da bi prišel potlej oče k njemu v Celje, Miha ga nagovarja k sebi v Šempavel, kjer je na velikem gruntu sam z ženskami, Jaka nekam pisano gleda. Oče Jurij že ve, kaj bo naredil.

»Nisem tako brezast, da bi se šel na stara leta brez potrebe navajat novih krajev in ljudi, ko sem tu v Ojstriški vasi ukoreninjen in zaraščen kakor star hmelj. Ne bodo me prej izruvali, dokler me ne poneso k fari. Dokler bom le še s palcem migal, si bom že sam zaslužil tisto, kar bom znosil s svojo leseno žlico v usta, ko pa temu ne bom več kos, pa upam, da tudi pojedel ne bom več kaj prida, in toliko mi bo že kateri otrok odstopil. Če ne bo drugače, bom šel od prvega do zadnjega kakor po številkah. Štirje otroci, vsak pri svojem ognjišču, no, če sem pri vsakem en teden, se bo mesec obrnil. Za krščanski pogreb in za maše si bom pa že sam izgovoril, v tem se ne moreš zanesti na druge.«

»Vem, ata, kako ste urezani: dokler boste na Jurijevini, si ne boste privoščili počitka, kakor da niste že vse življenje pregarali. Pri meni bi si odpočili, ko nimam grunta in vrtnarskega dela sploh ne razumete«, je pri ganjal Vid.

»Kakor si moj ljubi sin, ti vendarle ne bom ustregel. Saj je lepo od vas, da se me ne oteplate kakor nadležne

butare, toda tu so druge številke. Da bi se na starost pogospodil, ne gre, kmet spada na grunt in na deželo. 'Kdor ovsenjak lahko prebavlja, naj ne sega po pšeničnem kruhu', so me učili stara mati. Najbolj prav bo, da ostanem pri Jaku, da bom videl, kako se bo pri hiši po tolikih letih spet zavrtelo kolo.«

Čudno zgodnja jesen je bila. Konec septembra je pritisnila slana, da je trava škripala pod nogami ko zdrobljeno steklo. Prve dni oktobra je meni nič tebi nič zapadel sneg, ko so imeli ljudje še vso rejo po njivah in steljo po goščah. Ta snežič je sicer kmalu vzelo jesensko sonce, a potlej je nad dolino dan za dnem ležala megla, da se še zvonik mestne farne cerkve ni videl iz nje; če si se namenil h kapucinom tam pod hribom, si gotovo zašel, preden si se dotipal do ozkega lesenega mostu. Videli si ljudi iz sončne celjske okolice, nevajene megle, kako so po cestah široko odpirali usta in zijali, da so je čim več zajeli v grlo. Potem so se množila prehlajenja, da se Bog usmili.

Zjutraj so po široki savinjski cesti kar naprej zvonili kolesarji, mlekarice so ropotale s kanglami, v gosto meglo, da bi jo lahko rezal, so bihotali savinjski vozniki, vmes so tulili avtomobili, sem od železniškega prelaza pri Levcu se je čulo brlizganje Savinjčana. Bilo je, kakor bi v napolnjen kotel pare spustil različno golazen in zverjad, ki bi tulila vsaka po svoje.

»Stric Gregor pride danes v mesto, vsaj v nedeljo je mislil tako, saj se spominjaš?« je rekla Cirila pri zajtrku.

»S kolesom najbrž ne bo šel, ko je taka megla; če pa pride z Bistro, bo vsak čas tu. Rad bi, da bi prišel,

bi šla potlej oba v mesto. On zna barantati ko star cigan in mi bo pomagal nekaj kupiti. No, zmotil sem se, nisem ti mislil povedati.«

»Kupil boš kaj?«

»Bom, pa ti ne povem kaj.«

»Za jed ali za pogled?«

»Ne za eno ne za drugo; za delo in za ropot.«

»Prašička ali gramofon?«

»Tebi šivalni stroj, sebi motorno kolo.«

Cirila je pozabila zapreti usta. »Imava toliko?«

»Če bo kaj zmanjkalo, zapišemo. Vinograd naj počaka novine.«

»Kak zapravljivec si postal, Vid«, se mu je žena ljubeznivo smehljala.

»Da, odkar me obletuje spet moja čebelica. — Bog vas razumi, ženske! Zdaj se pritožuje, včasih si mi pa sama pridigala, da je samo še dobrotla vredna življenja.«

»Da, če se je drži ljubezen; tega takrat še nisem vedela.«

»Prècej vem, da te je te modrosti naučil samo naš preljudi čarovnik ,ni da bi govoril'«, se je smejal Vid. »Sicer pa, kaj imaš rajši, zapravljevca ali pijanca?«

Cirila ga je poljubila in rekla: »Tegale!« Vidova nekdanja stiskavost res ni mogla imeti globljih korenin, ker se je kar čez noč razkadila. Zdaj ni treba Cirili nič več kazati na potrebe okrog njiju. Če le more, priskoči Vid na pomoč, še preden utegne ona ziniti.

Od železniškega prelaza se je začulo močno in dolgo trobljenje avtomobila, koj zatem pa silovito piskanje vlaka.

»Še stolkla se bosta avto in vlak v tej megli; drug drugega hočeta prevpiti«, je stopil Vid iz hiše in pogledal

na cesto. »Ta vražja megla, nič ne kaže, da bi se kaj skoraj skopali iz nje.«

»Hej, Vid!« je v naglem diru privozil mimo kolesar. Vid ga je spoznal šele, ko se je izluščil iz megle.

»Viš ga, Blažeta! Kako se ti mudi!«

»Nesreča se je zgodila ob prehodu. Bus je butnil v Savinjčana.«

»Kakšen bus?« se je Vidu zgoščal nenaden strah v grlu.

»Bistra z Vranskega, ki je vozila v mesto.«

»Kaj mrtvih?«

»Nisem utegnil čakati, a videti je nekaj ranjenih.«

Ne da bi kaj rekel Cirili v hiši, je Vid naglo skočil na kolo in zarezal z njim v meglo.

Čez pol ure se je vrnil bled ko platno.

»Marija Petrovska, kaj se je — — —«

Vid ni vedel, kdaj so se mu vzele v usta stričeve besede. »Ni da bi govoril, stric Gregor — — —«

»Kje je?« je planila Cirila.

»V mrtvašnici.«

Nobeden ni vedel natanko povedati, kako se je zgodila nesreča. Vozač Bistre je bil z osmimi drugimi potniki mrtev. Tisti, ki so odnesli lažje in težje poškodbe, so povedali, da se je Savinjčan z rilcem zaletel v avtobus, ki je privozil na prehod čez železniški tir. Zavoľjo goste megle ni mogel vlakovodja opaziti avtobusa, vozač ni videl vlaka, ki je pričel brlizgati šele, ko je bila Bistra že prevrnjena in razbita. Ob prehodu ni železniških zapornic, ko pa je samo stranska proga.

Strica Gregorja so potegnili izpod avtobusa z razbito glavo in polomljenimi nogami. Deli so ga takoj v krsto in Vid je odredil prevoz na njegov dom v Ojstriško vas.

»Če izpraznim ves vrt, stric Gregor mora ležati na odru ko kralj!« je rekel Vid. Zasuli so krsto in oder s cvetjem skoraj do stropa. Če bi bil mogel, bi bil Gregor gotovo ugovarjal: »Ni da bi govoril, preveč je teh rož, saj nisem zaslužil...«

»To je zdaj vse od človeka, ki je naju vrnil življenju«, je Cirila solzno gledala črno krsto. Kako je čudno zveržen svet! Najboljši gredo, slabiči ostanejo... Resda je bila strašna njegova smrt, a bila mu je čisto podobna. V njem ni bilo medlega oklevanja in slabovečnega cinca: bi — ne bi, le velik skok je naredil — in je bil tam. Kakor v življenju. Cirili se je zdelo, da bo Gregor zdaj zdaj razbil deske, z močnimi rokami razrinil pokrov z zlatim križem, skočil prožno ko fant na svoje dolge noge in se nasmehnil s svojim večno mirnim smehljajem, ki je znal človeka tako osrečiti: »Ni da bi govoril, ljudje božji, kaj mislite, da sem res mrtev!«

Ni se zgodilo to in vsi so plaho pogledovali samo na enega človeka v hiši, kakor bi čakali, kdaj bodo prestregli omagano telo. A Gregorjeva žena je hodila po hiši s svojimi drobnimi koraki; čeprav se jim je poznalo, da bi se najrajši ustavili, jih je Marijana junaško vlekla za seboj. Tu sta njena otroka, ki se ovešata okrog nje, tu so ljudje, ki jim je treba reči besedo zahvale, ne, prav zares se ne utegne ukvarjati s seboj. V črnih očeh so ji zledenele prestrašene solze, ki so se potlej umaknile v notranjost, razjedajoč tam srce in drobovje, a ona je še zmeraj stala na nogah.

Šele ko so v pozni noči odšli zadnji kropilci in je ostala le še Cirila, je prišla ura tudi za Marijano.

Otroka sta zavekala v kamri. Prebudila sta se in si mela zaspane oči.

»Kje je ata?« se je domislila Micka in Gregec je ponavljal za njo: »Ata, ata, ata, ata — — —«

»Ata je mrtev«, je dopovedovala mati otrokoma z razklanim glasom, ki je v njem umrlo vse — nebo in zemlja.

Tedaj je mlada vdova dvignila na desnico Gregca, na levico Micko in šla z njima v sobo. Sklonila se je nad sveče in rože in njene brezkrvne ustnice so šepetale v črni pokrov:

»Gregor moj, hvala ti za vse, kar si mi dal! Pri teh najinih otročičkih ti prisegam: Bil si moj prvi in zadnji!«

Znova se je prevalilo leto. Bila je spet jesen, tista stara domača jesen, ki jo je imela Cirila že od nekdanj rajši od pomladi. Spet je v žarečih ognjih plamtela divja trta raz ostreže in so zacvele krizanteme. Odpadajoče listje je zašumelo pod nogami, lokrovški gozdovi so se rdečkasto zasvetili, Jožefov hrib se je zableščal kakor vila v pravljici, mogočno zidovje Starega celjskega gradu se je ogledovalo v Savinji.

Pri Kotniku so že pred dobrim pol letom kupili novino: dvojčka, ki so ju krstili za Vida in Jožefa, ker je fantka prinesel sveti Jožef. Vid je norel od veselja.

»Lahko imava rada Boga, ki naju je tako lepo odškodoval za Jurčka! Bog obvaruj, ampak če nama zdaj le eden umre, imava še zmeraj drugega v zalogi!«

Lepega dne jo je primahal Lojzek.

»Sem moral priti, da pogledam, kako se množi naš rod«, se je smejal, ogledujoč Lonkino punčko Ivanko in Cirilina dvojčka. »Toliko nove zlahte, to niso mačje solze!«

Cirila je na tanko prisluhnila bratovemu smehu. Zdel se ji je nekoliko bolj iskren ko včasih in tudi obraz je kazal boljšo barvo.

»Veste, od kod prihajam?« se je Lojzek razvezal v pogovor, ko so po južini obsedeli pri mizi. »Naravnost z Brežnice.«

»Le nisi mogel držati besede, da ne boš šel več tja gor?« se je čudila Cirila. Ona sama ni bila na tistem bregu vse od materine smrti.

»Saj res ne bom tja gor več hodil, bom rajši kar ostal.« Lonka in Cirila sta zazijali. Če ni prismojen.

»Ne glejta kakor junec v nova vrata! — Če hočeta vedeti, sem danes kupil polovico našega gruntiča; tisti, ki jo je bil svoj čas kupil od očeta, mi jo je odstopil. Za ono drugo, za otroški delež, se bomo zmenili mi, če ste pri volji. Plačal bom, kakor je prav.«

Videli so, da se Lojzek le ne šali. Seveda so bili koj vsi pri volji. Vid je menil, da morajo tako važen dogodek zaliti in čez čas so si nazdravljali z dobrim haložanom. Kar vzame naj tisti breg, njim tako ne koristi nič, tiste beraške najemnine niso niti pobirali od ubogih gostačev, ki niso imeli kje vzeti. Mislili so že, da bi prodali, a se niti kupec ni oglasil; kaj bi samo z eno polovico, ni vredno. Lojzek je pametno ukrenil.

»Tako bo iz tistih nesrečnih polovic nastal spet cel gruntič, čisto dostojen, da preživi družino, ki bo hotela delati. — Že vidim, kaj bi me radi vprašali, pa si ne upate: da, na gostijo sem vas prišel vabit, v treh tednih bo poroka.«

»Ali si se odločil za Rohnetovo Urško in njeno kavo s prežganjem?« je poizvedovala Cirila.

»Me ni hotela čakati, izpred nosa mi jo je pobral godec Kanka. Bog mu jo požegnaj, sem rekel, meni nič ne pomaga žalovati za zgubljenim. Tako sem se moral ogledati po drugi. Ti, Cirila, jo že poznaš.«

»Podzemeljska kraljica?«

»Da, ona. — V življenju nas večkrat doleti prav tisto, česar se prej na žive in mrtve otepamo. Tako je tudi pri ljubezni in ženitvi. Toliko časa sem bril norca iz nje, da

sva se nazadnje zmenila. Že več let jo poznam, poštena je in delavna in z menoj vred sita mestnih lukenj. Počasi bova preorala in ugladila brežniški breg, da se boste vsi hodili ogledovat vanj.«

Vid je trčil z Lojzekom in sta izpila.

»Ne morete si misliti, kako je v tujini človeku, ko se prične starati in nima iti nikamor na svoje. Tako brez pomena se mu zazdi vse prizadevanje od danes do jutri in te, čeprav šele ob enajsti uri, kar prime, da vržeš vse dosedanje v kot in se poženeš za koščkom lastnega doma.«

Ko sta ostala sama s Cirilo, jo je Lojzek trdno stresel za rame in se ji toplo nasmehnil. »Hvala ti za pošiljkel Vse sem spravil. Ko bom že sedel na čistem, ti bom vrnil, za sedaj bolj potrebujem kakor ti. Nisem ti hotel prej reči vpričo vseh, saj se mi je zdelo, da si pošiljala skrivši.«

»Da, takrat sem ti pošiljala skrivaj, zdaj pa ti bova oba z Vidom posodila očitno, če boš le potreboval. Kaj bi iskal drugje, ko imaš domače ljudi, Brežničanom pa tudi ni treba vedeti, da nisi plačal vsega s svojim«, je Cirila vsa nasmejana objela brata. — »Zdaj mi pa odkrito povej, kako si se imel ves ta čas.«

»Hm, to je dolga povest, ki ti je vsaj danes še ne bom pravil. Če bi začel skraja, bi je ne dogovoril, če na sredi, bi ne mogla razumeti. Rajši ti povem drugič, ko me bo nekoliko minilo to današnje veselje. Veš, veselje in žalost ne spadata skupaj. Skratka: ko se mi je lepega dne skoraj kakor po pomoti malo nasmehnila sreča, sem jo hitro zgrabil in je nisem maral več izpustiti. Zdaj se sam sebi čudim, kje sem vzel toliko moči, da sem se izkopal iz vsega tistega. Poprijel sem zares, hranil — no in je storjeno. Radoveden sem, ali bom nazadnje le mogel polomiti roge tistemu peklenščku na Brežnici, ki je nama zadušil mlada leta!«

»Veš, Lojzek, zdi se mi, da so mu že polomljeni!«

V bratovem krepkem smehu je Cirila čutila njegov dokončni mogočni zamah.

»Zdaj se bom navsezadnje poskusil še jaz vriniti med prave ljudi in zaživeti po njihovo. Čez grlo imam gostilniškega dima, čokoladnih tablic in pijanih čvekačev. Kadar ti gre na bruhanje, moraš na zrak. Če bi se mi ne bilo to naključilo, bi bil tako in tako na vsem lepem raztreščil tisto svojo krošnjo in pobegnil kamor koli.«

Cirila je bila vsega zelo vesela, le skrbelo jo je, kako bo z njegovim trhljim zdravjem na tistih bregéh, ki še iz trdnega človeka izžro vso moč.

»Ne boj se, domači zrak me bo pozdravil. Saj vidiš, da sem že zdaj mnogo boljši kakor kdaj prej.«

Cirila mu je morala dati prav. Da bi ga le videz ne varal.

Čez tri tedne so zares praznovali svatbo. Poleg Vida, Cirile, Lonke, Ivana in nevestinih sorodnikov se je med svate pomešalo tudi pet Lojzekovih tovarišev krošnjarjev, ki so prihiteli z daljnega juga na poroko svojega polveljnika.

Cerkvena slovesnost je bila v Petrovčah. Lojzek je tako hotel; ta Marijina cerkev mu je ostala v tako živem spominu še od Ciriline poroke. Potem so se vsi skupaj potegnili z vlakom in na Brežnico.

»Mlada Resnika gresta. Grunt je dobil po tolikih letih spet gospodarja.«

Poleg ponosno vzravnanega ženina je hodila brhka nevesta Rozika, nekdanja »kraljica podzemlja«. Ni kazalo, da bi ji bilo žal tega naslova in dosedanjega poklica; obraz ji je kar žarel od pripravljenosti na novo življenje.

Ko sta bila novoporočenca prav na tem, da vstopita čez prag domače hiše, ki jo je bil dal Lojzek v naglici zadnjih tednov nekoliko preurediti, je ušel Cirili nehote globok drget. Okrog ogle je zapihal veter, ki je zadišal po težkih vzdihih rajne matere in v trenutku se je nekje izpod hišnih globin dvignila temna senca, iztegajoč svojo pošastno glavo proti novemu paru. V hiši pa ni nikogar, ki bi ji stopil na črepinjo in sprejel nove gospodarje.

V skoku je bila Cirila pred njima na pragu. Skočila je za hišna vrata in kakor iz navade potipala z roko. V majhnem odkrušenem kropilčku je začutila blagoslovljeno vodo. Brž je poškopila z njo ženina in nevesto, ki sta vstopala čez prag.

»Bog blagoslovi vajin prihod v to hišo in vama daj — — —« Nadaljnje besede so se ji zataknille ob solze, ki so ji curkoma lile po licih.

Lojzek je skočil k sestri, jo viharno pograbil in zaplesal z njo po hiši, da so šklepetala nizka okna.

»Premagali ga bomo, boš videla, da ga bomo!«

Cirila se mu je skozi solze blaženo nasmehnila.

Nedelja pred Vsemi svetimi je bila tako topla, kakor bi kazalo na pomladne zvončke in ne na skorajšnji sneg. Vse ceste so bile polne ljudi. Peš, z vozovi in s kolesi so rinili na zadnje jesensko sonce, ki tako mehko boža, ko da bi mu bilo žal, da se mora že poslavlјati in bi rajši še ostalo.

Lonka in Ivan sta odšla z deklico nekam v Zagrad. Vid in Cirila pa sta sedla na klop ob južnem oglu hiše. Tja se tako živo upre sonce. Poleg sebe imata voziček z otrokoma, ki sta zaspala. Onadva pa gledata proti veliki cesti, kdaj se bo prikazala izza vrtnе ograje Marijana. Zdaj hodi ob nedeljah največkrat ona k njima; njena otroka sta večja in se laže utrga z doma kakor Cirila z dvojčkoma.

Samo slabo vreme ali bolezen zadrži Marijano ob nedeljah doma. Ob delavnikih je vseskoz vprežena v delo, ki ga opravlja na svojem posestvecu, streže prašičku in kravi in se ukvarja z otrokoma. Ob nedeljskih popoldnevih, ko sta z Gregorjem sedela in kramljala, jo pa samo od sebe vrže pokonci. Potlej mora bežati, kamor koli, le stran od tistih sten, ki so prisluškovale njunim pomenkom in vpijale vase Gregorjev glas.

Že več ko eno leto je preteklo od njegove smrti, a v Marijani je Gregor vsak dan enako živ. — Moški so se že začeli ozirati za mlado vdovo. Menda ne misli

za naprej samotež riniti? Taka ženska! Vrh vsega ima še lepo novo hišo z njivo — — — ne, prav nič napak bi ne bilo.

Mejačev Jože se je kar opogumil in jo šel obiskat. Tako in tako, žalosti je že užila čez mero, čas gre naprej, večnega žalovanja še Bog ne more biti vesel, in je napeljal vodo na svoj mlin.

Marijana je spoznala, za kaj gre. Zelo razločno je razložila Jožetu. Takega, kakor je bil rajni Gregor, ne dobi več, če ves svet narobe obrne, slabšega pa ne mara. Njen odgovor so skrbni jeziki kmalu raznesli po Taboru in okoliških vaseh in odtlej ima pred domačini mir.

Tudi pri Juriju se je hudo spremenilo. Saj je mlada gospodinja, Jakova žena, prijazna in dobra, a vsaka mlada prinese v hišo nekaj svojega. Drugi otroci poslej ne prihajajo več s tisto prešerno zavestjo: tu smo mi domal Vedo, da je zdaj v hiši nekdo tretji, ki ni njihove krvi, a bo njegova kri v novem rodu.

Milka je dobila svojega organista Ludvika in si pleteta gnezdo na Taboru pri cerkvi. — Tako se je živa kri Jurijeve hiše raznesla na vse štiri vetrove. Dobro so si postlali vsi štirje. Kadar se snidejo, si veselo pripovedujejo novice vsak iz svojega kota, le tega se nikoli več ne domislijo, da bi si pravili pripovedi... Morebiti bo novi rod na Jurijevini nadaljeval tam, kjer so ti prenehali.

Otrok v vozičku je zastokal. Jožek ali Vidko? Kdo bi mogel vedeti. Prav za prav je tu nekaj velikega narobe: Vidko ima črne lase in prav take očke, Jožek pa rumene lase in sinje očke. Gotovo so morali botri pri krstu zamenjati imena ali pa fantka. Seveda, ko gospodarja ni bilo zraven. No, kadar bodo spet prinesli v hišo dvojčke, bo Vid že vedel.

Znova je zastokalo kakor v sanjah. Vid je vstal in zarinil voziček niže dol, prav med grede razcvelih krizantem.

»Kam pa rineš z njima?« se je čudila Cirila, ko se je voziček skoraj skrnil med košatim steblovjem in cvetjem.

»Naj se zmlada navadita vrtnarstva«, se je smejal mož in prisedel spet na klop. »Kako da nisi več navdušena za krizanteme? Pa si jih hotela imeti še v poročnem šopku.«

»Pač, saj sem še«, se je nasmehnila žena in se zamislila. Živi spomini so curljali iz nje v pesek pod klopjo. »Tebi moja namera ni bila po volji, a ko si nisem dala do glave, si mi ustregel kakor še vedno«, ga je naga-jivo pogledala.

»Bojim se, da bom zmeraj tako neumen.«

»Ti si trdil, da krizantema kljub svoji kraljevski lepoti preveč zaudarja po odpadlem, gnijočem listju.«

»Da, ker ima izmed vseh rož v sebi najvidnejšo klico smrti.«

»Dobro sem si zapomnila tvojo tedanjo razlago, v meni imaš zelo hvaležno učenko«, se mu je toplo zagledala v oči. »Dejal si dalje, da je cvet krizanteme poleg svoje steklene krhkosti vendar najvztrajnejši, poln življenjske radosti, veseljih zagonov, lepote in žilavega poguma.«

»Morebiti je taka zavoljo tega, ker mora gledati neprestano smrti v oči. Spričo vsakdanje nevarnosti se zaveda vrednosti svojih cvetočih ur. — Jih vidiš, kako rasto! Že nocojšnjo noč jim morda grozi zmrzal in pogin, pa se zato danes noben cvet ne sklanja k tlom. Pokonci glave čakajo, kaj jim bo dal prihodnji trenutek: življenje ali smrt. Če jih takole gledaš, si vesel in raznežen hkrati. Začutiš moč in voljo za borbo.«

Na hribu je zazvonil sveti Jožef; vabil je k večernicam. Na Bregu so mu odgovorili kapucini in spodaj pri fari so zadovoljno zabrundali, da jim je prav.

Jožek in Vidko sta se zbudila. Dva para oči sta pogledala izpod čipkastega platna. Cvetovi belih krizan-tem so v rahlem vetru zanihali nad njima kakor bi jima peli budnico.

Oba hkrati sta zakrilila z ročicami proti soncu, ki je viselo obešeno vrh debele bukve na miklavškem hribu. Trenutek zatem je hlastnil po njem težak oblak, ki se je iz nevidnega ozadja pripravljaj na napad, in ga pogoltnil.

Na smeh pripravljena usteca fantkov so se skrem-žila.

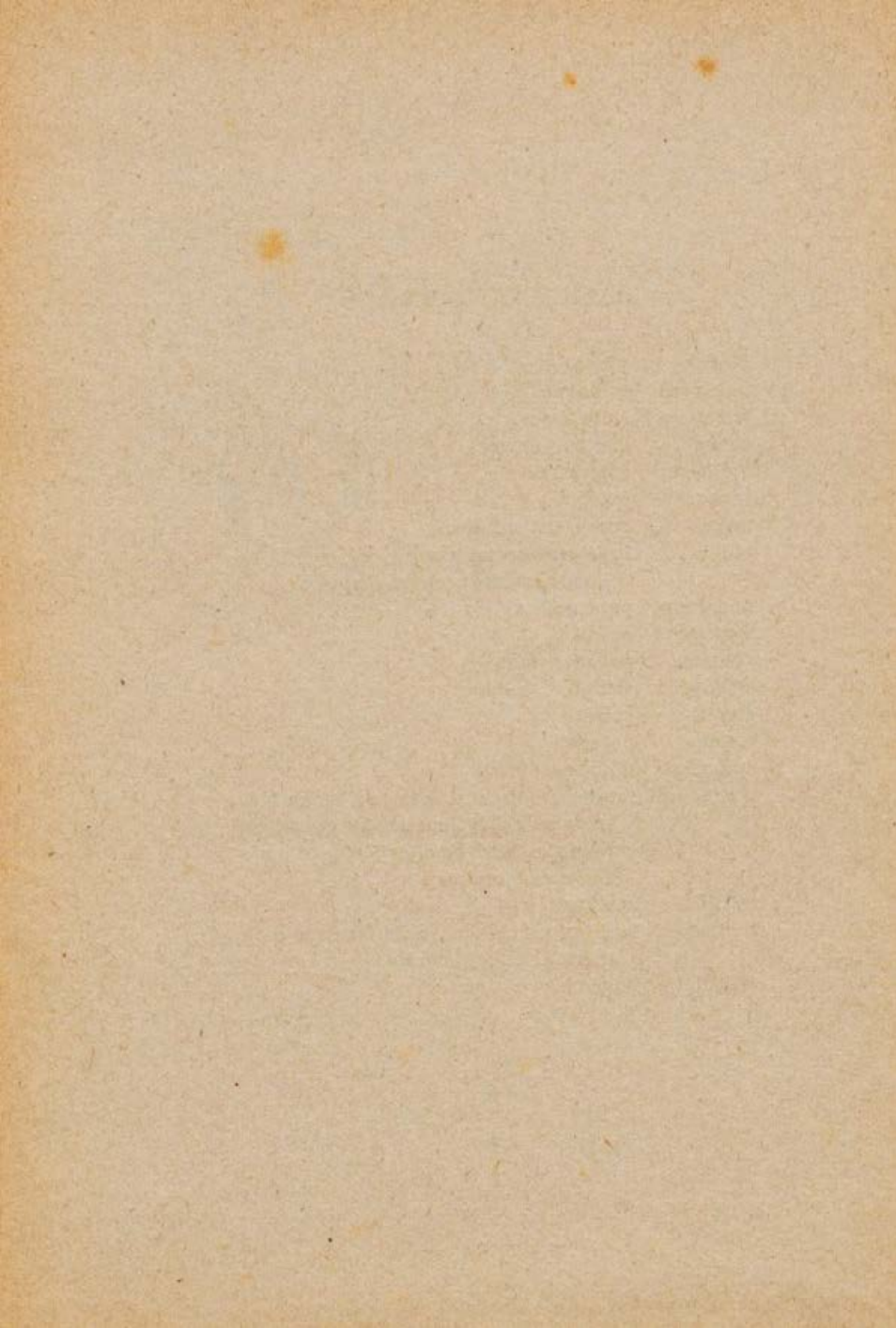
Začela sta glasno jokati.

Zavoljo sonca, ki noče sijati več.

MANJ ZNANE BESEDE

Binžek	pipec
bunkovec	tolkovec
būžav	slaboten
cotav	cunjast, nezrel
hršiti se	šopiriti se
janka	jopič
mlaz	curek strjene krvi
pojata	krit prostor za vozove ali steljo na koncu skednja ali stiskalnice
punklovje	punčara, deklina
rogitati	garati
skuršek	negoden fant
slabovečen	slaboten, bolehen
slezeti	polzeti
stepuh	potepuh
štramast	neroden, štorast
v »zoc« itti	fantje gredo k sosedu, da si skrivaj pridobe nekaj hmelja, ki ga potem prodajo. Med hmeljarji tega nimajo za pravo tatvino
zafričiti	zavihrati
zamavhati	fantovska navihanost, da izmaknejo ob sušenju nekaj hmelja
zmladletje	pomlad

žalec

do 886.3-32

BRAČIČ Julija

Grenka roža

886.3-32

000003337

COBISS •

KULJANIČA ANJEC